LEERWERKBOEK

FLEX

NEDERLANDS

6E EDITIE

3 VMBO-K

Nieuw Nederlands

Noordhoff

Dit boek is van jou:

NAAM

KLAS

Nieuw Nederlands

Vormgeving binnenwerk: Grafisch ontwerp Duko Hamminga
Conceptontwerp omslag: nu:amsterdam/nu:rotterdam
Vertaling vormgeving omslag: Grafisch ontwerp Duko Hamminga
Omslagfoto: Hollandse Hoogte
Illustraties: Flos Vingerhoets, Haarlem

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Voortgezet onderwijs, Antwoordnummer 13,
9700 VB Groningen of via het contactformulier op www.mijnnoordhoff.nl.

2 / 21

ISBN 978-90-01-57484-0

Nieuw Nederlands

3 vmbo-k

Eindredactie:
Harald Veldman
Marlies Schouwstra

Auteurs:
Jan Bult
Fenny Karman
Katrien Lammerts
Didy Pijpker
Harald Veldman
Raoul Wiekeraad
Maartje de Wit

Noordhoff Uitgevers Groningen

Hoe werk je met Nieuw Nederlands?

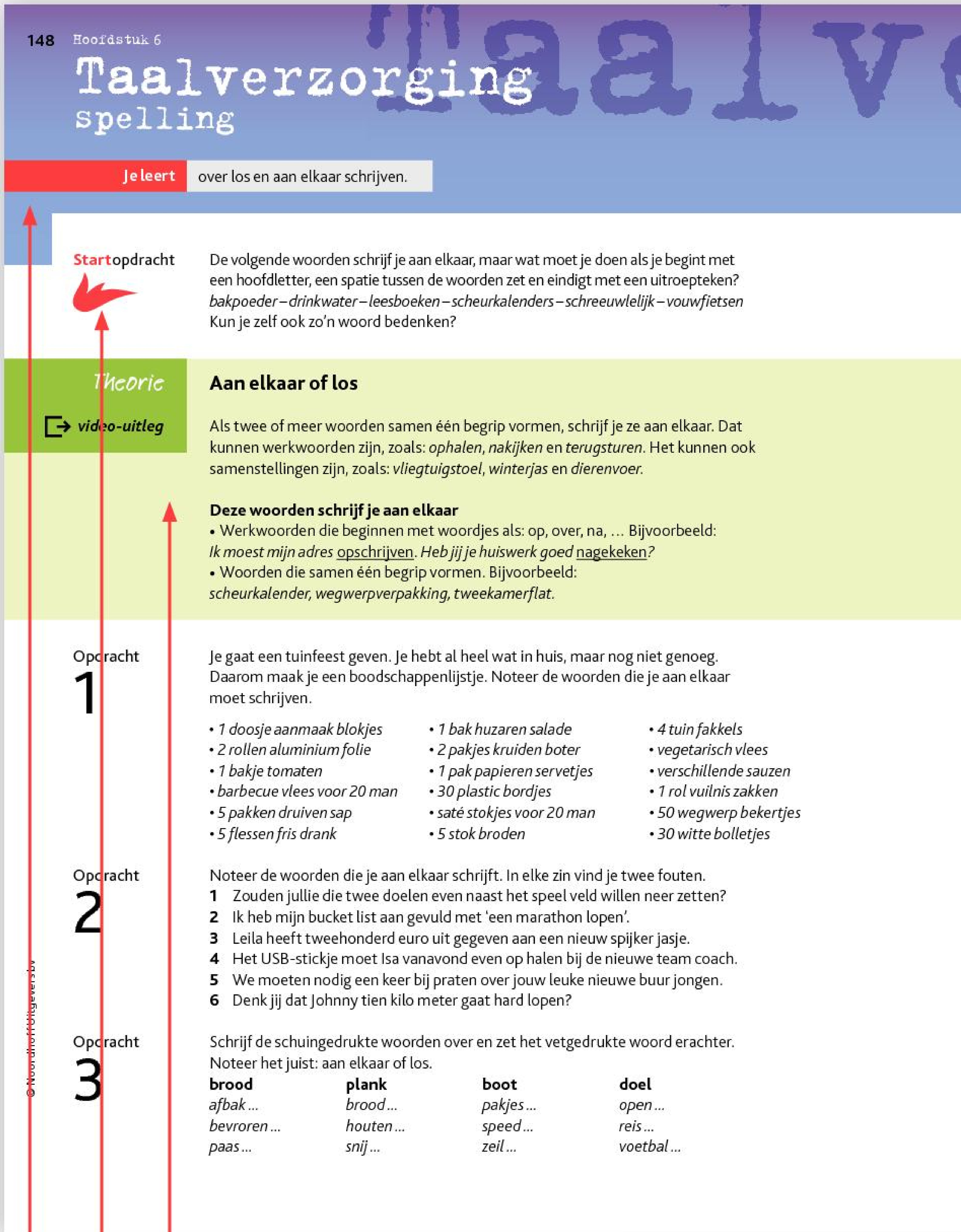
De quiz
Je kunt het schooljaar beginnen met een quiz waarin je kunt laten zien hoe goed je het Nederlands beheerst. Als het nodig is, kun je na *De quiz* extra oefenen met *De brug*. Die vind je online. *De brug* helpt je om je alvast voor te bereiden op de gewone hoofdstukken in dit boek.

Hoofdstukken
Dit boek bestaat uit zes hoofdstukken. Ieder hoofdstuk heeft dezelfde indeling:

- Lezen
- Schrijven
- Kijken en luisteren
- Spreken en gesprekken
- Woordenschat
- Taalverzorging
- Praktijkopdracht

Poëzie en fictie
Achter in dit boek vind je het onderdeel *Poëzie en fictie*. Je gaat stukjes lezen uit spannende boeken en grappige gedichten. Je kunt ook laten zien dat je zelf een schrijver bent!

Nieuw Nederlands Online
Op Nieuw Nederlands Online kun je alle opdrachten uit het boek maken. Je vindt er alles wat bij de opdrachten hoort, zoals filmpjes en feedbackformulieren. Als je de opdrachten online maakt, kun je een eigen route volgen met herhaalopdrachten of steropdrachten.
Je kunt online ook oefenen voor de toets en video-uitleg van de theorie bekijken.

148 Hoofdstuk 6

Taalverzorging
spelling

Je leert over los en aan elkaar schrijven.

Startopdracht De volgende woorden schrijf je aan elkaar, maar wat moet je doen als je begint met een hoofdletter, een spatie tussen de woorden zet en eindigt met een uitroepteken?
bakpoeder – drinkwater – leesboeken – scheurkalenders – schreeuwlelijk – vouwfietsen
Kun je zelf ook zo'n woord bedenken?

Theorie video-uitleg

Aan elkaar of los
Als twee of meer woorden samen één begrip vormen, schrijf je ze aan elkaar. Dat kunnen werkwoorden zijn, zoals: *ophalen*, *nakijken* en *terugsturen*. Het kunnen ook samenstellingen zijn, zoals: *vliegtuigstoel*, *winterjas* en *dierenvoer*.

Deze woorden schrijf je aan elkaar
• Werkwoorden die beginnen met woordjes als: op, over, na, … Bijvoorbeeld:
Ik moest mijn adres opschrijven. Heb jij je huiswerk goed nagekeken?
• Woorden die samen één begrip vormen. Bijvoorbeeld:
scheurkalender, wegwerpverpakking, tweekamerflat.

Opdracht 1
Je gaat een tuinfeest geven. Je hebt al heel wat in huis, maar nog niet genoeg. Daarom maak je een boodschappenlijstje. Noteer de woorden die je aan elkaar moet schrijven.

• *1 doosje aanmaak blokjes*	• *1 bak huzaren salade*	• *4 tuin fakkels*
• *2 rollen aluminium folie*	• *2 pakjes kruiden boter*	• *vegetarisch vlees*
• *1 bakje tomaten*	• *1 pak papieren servetjes*	• *verschillende sauzen*
• *barbecue vlees voor 20 man*	• *30 plastic bordjes*	• *1 rol vuilnis zakken*
• *5 pakken druiven sap*	• *saté stokjes voor 20 man*	• *50 wegwerp bekertjes*
• *5 flessen fris drank*	• *5 stok broden*	• *30 witte bolletjes*

Opdracht 2
Noteer de woorden die je aan elkaar schrijft. In elke zin vind je twee fouten.
1 Zouden jullie die twee doelen even naast het speel veld willen neer zetten?
2 Ik heb mijn bucket list aan gevuld met 'een marathon lopen'.
3 Leila heeft tweehonderd euro uit gegeven aan een nieuw spijker jasje.
4 Het USB-stickje moet Isa vanavond even op halen bij de nieuwe team coach.
5 We moeten nodig een keer bij praten over jouw leuke nieuwe buur jongen.
6 Denk jij dat Johnny tien kilo meter gaat hard lopen?

Opdracht 3
Schrijf de schuingedrukte woorden over en zet het vetgedrukte woord erachter. Noteer het juist: aan elkaar of los.

brood	**plank**	**boot**	**doel**
afbak …	*brood …*	*pakjes …*	*open …*
bevroren …	*houten …*	*speed …*	*reis …*
paas …	*snij …*	*zeil …*	*voetbal …*

In de theorie wordt de nieuwe lesstof uitgelegd. Je gaat ermee aan de slag in de opdrachten. Je kunt online video-uitleg van de theorie bekijken.

Je begint altijd met de startopdracht waarin je kennismaakt met de nieuwe lesstof.

Bij 'Je leert' staat wat je gaat leren. Dat is het doel van de les.

Opdracht
4

In welke zin horen de onderstreepte woorden aan elkaar?

1 *a* Je moet geen afval op de weg gooien.
b Wil jij dat afval weg gooien?
2 *a* Weet jij wanneer de zomer tijd ingaat?
b Rolf heeft in de zomer tijd om te mountainbiken.
3 *a* De huisarts kan je meer vertellen over steken in je buik tijdens het sporten.
b Ook bij een zebrapad moet je uitkijken voordat je gaat over steken.
4 *a* Je kunt sporten om over gewicht tegen te gaan.
b De overheid wil een campagne starten over gewicht en ongezond eten.
5 *a* Zie jij nog veel klasgenoten op oma fietsen naar school komen?
b Ik denk dat mijn oma fietsen niet meer zo veilig vindt.

Opdracht
5

Bekijk de afbeeldingen. Op elke afbeelding staan twee woorden die aan elkaar moeten, omdat ze één woord vormen. Leg uit wat de woorden betekenen als je ze los van elkaar schrijft zoals hieronder.

Opdracht
6

Neem de zinnen over en noteer de woorden tussen haakjes op de juiste manier. Noteer hoofdletters en leestekens waar dat moet.

1 niets is zo lekker als (warme chocolade melk) met (op geklopte) (slag room)
2 de (eerste mars bewoners) zouden er al in 2023 moeten kunnen (rond lopen)
3 in de toekomst zullen (hoge snelheids treinen) door (glazen buizen) rijden
4 elke (zaterdag morgen) leest mijn zus de (digitale ochtend krant)
5 heb je weleens een (spek pannen koek) met (vanille vla) (klaar gemaakt)
6 de (scooter stalling plaats) was (af gesloten) met een (zwaar hang slot) door een (gemeente medewerker)

Opdracht
7*

Sommige samenstellingen kun je verkeerd uitspreken, bijvoorbeeld 'skijack'. Gebruik dan een streepje: ski-jack. Maak samenstellingen van de volgende woorden. Noteer het juist: aan elkaar of met een streepje.
politie + agent / auto + onderdelen / rij + examen / diploma + uitreiking / gala + avond

Ik kan/weet • bepalen of ik woorden los of aan elkaar moet schrijven. 3F

Maak de extra opdrachten online.

Opdrachten op een hoger niveau herken je aan de ster. Je docent vertelt of je deze opdracht maakt of niet.

'Ik kan/weet' geeft aan wat je hebt geleerd. Ook staat er bij welk niveau daarbij hoort.

Je kunt online extra opdrachten maken. Je kunt ook je eigen route volgen door alle opdrachten uit het boek online te maken.

Opdrachten waarbij je online een filmpje of een geluidsfragment kunt vinden en opdrachten waarbij je online moet werken, herken je aan het symbool voor online.

Inhoud

De

quiz

De brug van klas 2 naar klas 3

Dit is het derde schooljaar dat je het vak Nederlands krijgt. Misschien is Nederlands makkelijk of juist moeilijk voor je. Als je Nederlands in klas 2 lastig vond, is het een goed idee om alvast te oefenen met de opdrachten uit *De brug*. Deze vind je online.

Doe de quiz!

Tijdens de quiz krijg je vragen over Lezen, Woordenschat en Taalverzorging. Je kunt de quiz in je eentje online maken of met de hele klas tegelijk. Als je de quiz samen met je klas maakt, is je docent de quizleider.

Je kunt de quiz ook zelf online maken.

Zo gebruik je De brug

Voordat je aan leerjaar 3 begint, kun je met *De brug* alvast een begin maken. *De brug* herhaalt alle leerstof uit klas 2 over Lezen, Grammatica, Formuleren en Spelling. In *De brug* vind je korte, heldere uitleg van de theorie plus een aantal opdrachten.

Je vindt alle opdrachten van* De Brug *online.

Hoofdstuk 1

Grenzen

Nederlands over de grens

Nederlandse woorden kom je in allerlei talen tegen. Sommige vreemde talen lijken zelfs op het Nederlands, zoals het Afrikaans. Deze taal wordt in het zuidelijk deel van Afrika gesproken. Dat komt doordat een deel van Zuid-Afrika vroeger een Nederlandse kolonie was. Veel woorden zijn nog steeds herkenbaar. Kun jij raden wat de volgende woorden betekenen?
botsmuts – moltrein – muurprop – papwiel – stokkielekker – wipmat
Kies uit: *lekke band – helm – lolly – metro – trampoline – stopcontact.*

De baas is overal

Woorden als *horloge* en *computer* zijn leenwoorden, geleend uit het Frans en Engels. Wist je dat er ook uitleenwoorden bestaan? Dat zijn Nederlandse woorden die ook in andere talen worden gebruikt. Het woord *baas* is het meest uitgeleende woord. Het komt in wel 57 talen voor, bijvoorbeeld als *bas* (Zweeds), *bosi* (Chinees) en natuurlijk als *boss* (Engels).
In hoeveel talen kun jij het woord 'pomp' (of een woord dat er erg op lijkt) vinden in Google Translate? Volgens onderzoek zijn het er 48.

Bij de buren

Ook dichter bij huis kun je met Nederlands goed uit de voeten, namelijk in buurland België. In het noordelijke deel, Vlaanderen, is Nederlands de officiële taal. Toch zijn sommige woorden net een beetje anders.

Test je kennis van het Vlaams.

Lezen

Je leert over hoofdzaken en hoofdgedachte.

Startopdracht

1 Schrijf in één minuut zo veel mogelijk woorden op die te maken hebben met jouw vakantie.
2 Onderstreep de belangrijkste woorden.
3 Werk samen met een klasgenoot. Vertel elkaar met behulp van de onderstreepte woorden het belangrijkste over je vakantie.
4 Noteer in één zin het belangrijkste over de vakantie van je klasgenoot.
5 Laat je klasgenoot de opgeschreven zin lezen. Vindt hij ook dat in jouw zin het belangrijkste staat?

Theorie

video-uitleg

Hoofdzaken en hoofdgedachte

Wat in een tekst belangrijk is, noem je **hoofdzaken**. Hoofdzaken lees je vaak in de inleiding en in het slot. Lees ook de eerste en laatste zin van elke alinea, want hierin staat meestal de belangrijkste informatie. De rest van de alinea is dan bijvoorbeeld een uitleg of een voorbeeld. Ook tussenkopjes en anders gedrukte woorden helpen je om de hoofdzaken van een tekst te vinden.

Het belangrijkste van een tekst kun je in één zin samenvatten. Die ene zin noem je de **hoofdgedachte**. Om die zin te vinden, stel je de vraag: Wat is het belangrijkste wat in de tekst over het onderwerp wordt gezegd? Je vindt de hoofdgedachte vaak in de inleiding of in het slot van de tekst.

Zo vind je de hoofdgedachte

- Bepaal het onderwerp van de tekst.
- Geef in één zin antwoord op de vraag: Wat zegt de schrijver over het onderwerp? Noem in je zin in elk geval het onderwerp.

Opdracht
1

Bekijk tekst 1.
1 Wat is het onderwerp? Noteer één woord uit alinea 1.

Lees tekst 1.
2 Vul het schema in. Kruis van elke alinea aan of het belangrijkste in de eerste of in de laatste zin staat. Kruis ‘geen’ aan als de alinea niet echt één belangrijkste zin heeft.

	eerste zin	**laatste zin**	**geen**
alinea 1			
alinea 2			
alinea 3			
alinea 4			

3 Welke zin bij vraag 2 geeft het best aan wat de hoofdgedachte is van de tekst?
4 Staat het onderwerp ook in die zin? **ja / nee**

Tekst 1

Grenzeloos verliefd

[1] Het was een fantastische vakantie in Spanje en je had de tijd van je leven met de leukste jongen van de hele camping. Maar nu ben je thuis en baal je. Je hebt heimwee naar je vakantie en je hebt liefdesverdriet. Je weet niet eens of je je vakantieliefde ooit nog terugziet. Eenmaal thuis is het dus verstandig om even goed na te denken voordat je verdergaat met je vakantieliefde.

Oplichter

[2] Het klinkt heel erg onaardig, maar sommige jongens zijn oplichters die hopen iets uit een zomerrelatie te kunnen slepen. Dan kom je thuis van vakantie en dan blijkt hij bijvoorbeeld geen telefoon te hebben en omdat je toch graag contact met hem wilt, stuur je hem geld voor een telefoon.

[3] Stel jezelf de volgende vragen om te bepalen of je verder wilt gaan met je vakantieliefde:
– Heb jij geld om een paar keer per jaar naar hem toe te reizen?
– Mag jij al van je ouders alleen naar hem toe reizen?
– Was het echte liefde, of was jij voor hem gewoon een van de vele meisjes die hij in de zomer versiert?

– Denk je dat hij ook nog steeds zo leuk is in Nederland, of was het de vakantie en het mooie weer dat alles perfect maakte?

Denk jij na het stellen van deze vragen nog steeds positief over je vakantieliefde? Oké, dan is het misschien wel echte liefde.

[4] Nu is er nog maar één manier om erachter te komen of jullie liefde gaat werken en dat is contact blijven houden. Het wordt een moeilijke tijd, want je gaat hem verschrikkelijk missen en je gaat je afvragen of hij je trouw blijft als hij op zaterdagavond met zijn vrienden gaat stappen aan de Costa Brava. Dus skype, facetime, whatsapp of snapchat!

Naar: www.girlscene.nl, op 4 oktober 2017

Opdracht 2

Bekijk tekst 2.
1 Wat is het onderwerp van de tekst?
2 Wat is het belangrijkste doel van deze tekst? Kies uit: *amuseren – iets laten doen – informeren – waarschuwen*.

Lees tekst 2.
3 De titel van de tekst is een vraag. In welke alinea krijg je antwoord op deze vraag?
4 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 4.

a conclusie (al. 1)	1 bovenste deel van de luchtpijp
b strottenhoofd (al. 1)	2 met elkaar samenlevende groep lopend wild
c vermoedelijk (al. 2)	3 uitkomst
d roedel (al. 3)	4 waarschijnlijk

5 Uit hoeveel bewijzen bestaat 'alles' (al. 1)?
6 Aan welke twee woorden kun je de opsomming van bewijzen herkennen?
7 In alinea 3 staat dat de wolf op zoek gaat naar een vrouwtje en een eigen groep. Denk je dat de wolf die vindt in Groningen? Leg je antwoord uit.

8 Noteer van elke alinea de belangrijkste zin.
9 Wat is de hoofdgedachte van tekst 2?
A ☐ Een wolf heeft een schaap doodgebeten in Groningen.
B ☐ In de provincie Groningen voelen wolven zich thuis.
C ☐ In Groningen loopt waarschijnlijk weer een wolf rond.

Tekst 2

Loopt in Groningen weer een wolf rond?

[1] De provincie Groningen heeft opnieuw bezoek gehad van een wolf. Tot die conclusie komt Pim Lollinga van Faunavisie Wildcare, nadat op twee plaatsen een doodgebeten schaap is gevonden. ‘Het strottenhoofd is kapotgebeten. Precies op de manier zoals een wolf dat doet. Ook is er huid weg en ligt er veel wol om het dode dier heen. Alles duidt erop dat het dier is aangevallen door een wolf en niet door een kleiner roofdier.’

[2] Groningen kreeg eerder ook al bezoek van een wolf. Zo werd in 2015 een wolf gezien in onder meer Foxhol, waar het dier door de straten liep. Het dier was vermoedelijk via Drenthe naar de provincie Groningen gelopen. Het werd later dood gevonden langs een snelweg in Duitsland.

Duitsland

[3] Waarschijnlijk gaat het in beide gevallen om een jong mannetje dat afkomstig is uit een roedel

in Duitsland. Aan het eind van de zomer gaan jonge mannetjes aan de wandel, op zoek naar een vrouwtje en een eigen groep. Het is bekend dat ze op een dag wel tachtig kilometer kunnen afleggen. Van landsgrenzen trekken ze zich natuurlijk niks aan.

Naar: Dagblad van het Noorden, 18 augustus 2017

Opdracht
3

Lees de zinnen *a* tot en met *e*. Ze vormen samen één alinea, maar de zinnen staan door elkaar. De alinea hoort eigenlijk in tekst 2, maar is daar weggelaten.

a Boeren wordt aangeraden hun vee goed te beschermen door bijvoorbeeld een waakhond aan te schaffen.
b Daarnaast moet je de wolf met rust laten en je hond aanlijnen.
c De volgende adviezen geeft de provincie aan iedereen die in aanraking komt met een wolf.
d Als je een wolf in de natuur tegenkomt, spreek dan luid en maak gebaren.
e Ook kan het weiland met schapen met een hek van schrikdraad omheind worden.

1 In welke zin staat het deelonderwerp van deze alinea?
2 Welke zinnen bevatten uitleg en/of voorbeelden?
3 Noteer de juiste volgorde van de zinnen. Er zijn twee volgordes mogelijk. Noteer ze allebei.
4 Welk verband herken je in deze alinea? Kies uit: *oorzaak – gevolg / opsomming / tegenstelling / volgorde* en leg je antwoord uit.

Opdracht 4

1 In welke landen ben jij geweest, al was het maar een uurtje? Noteer ze allemaal.

Bekijk tekst 3. Lees van elke alinea de eerste en laatste zin.

2 Wat is het doel van de tekst? De schrijver
A ☐ geeft zijn mening over vrouwen die alleen over de wereld reizen.
B ☐ wil dat je ook alle landen ter wereld gaat bezoeken.
C ☐ wil je informatie geven over Cassie de Pecol die alle landen bezocht.
D ☐ wil uitleggen dat Cassie de Pecol veel te veel geld heeft uitgegeven.

3 Probeer de hoofdgedachte op te schrijven.

Lees tekst 3.

4 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 7.

a culturen (al. 2)	1 godsdiensten
b religies (al. 2)	2 informatieve film
c sponsorden (al. 3)	3 lijst met dingen die iemand nog wil doen
d najagen (al. 3)	4 manieren waarop groepen mensen met elkaar omgaan of leven
e bucketlist (al. 3)	5 met geld steunden
f documentaire (al. 3)	6 op goede gedachten of ideeën brengen
g inspireren (al. 5)	7 proberen uit te laten komen

5 Welke zin in alinea 1 is de hoofdzaak?

6 Welke twee records heeft De Pecol gehaald?

7 Alinea 2 bestaat uit vier zinnen. Hoe is de alinea opgebouwd?
A ☐ hoofdzaak – uitleg – voorbeeld – uitleg
B ☐ uitleg – voorbeeld – uitleg – hoofdzaak
C ☐ voorbeeld – hoofdzaak – voorbeeld – uitleg

8 Waarom noemde De Pecol haar grote avontuur *Expedition 196*?

9 Lees alinea 4. Leg uit waarom de eerste zin de belangrijkste zin is.

10 In de laatste alinea legt De Pecol uit waarom ze eigenlijk op reis is gegaan. Hoeveel redenen noemt ze? Met welk woord helpt de schrijver jou om die redenen te vinden? Onderstreep dat woord.

11 Wat is de hoofdgedachte van tekst 3?
A ☐ Cassie de Pecol heeft met haar wereldreis laten zien dat vrouwen alles kunnen bereiken wat ze willen.
B ☐ Cassie de Pecol is arm geworden, omdat ze 190.000 euro heeft uitgegeven aan haar wereldreis.
C ☐ Door als vrouw in anderhalf jaar tijd de hele wereld rond te reizen, heeft Cassie de Pecol twee records verbroken.

Tekst 3

Als snelste alle landen ter wereld af

[1] Cassie de Pecol (27 jaar) heeft een jaloersmakend record verbroken: ze reisde in anderhalf jaar tijd de hele wereld rond. Na ruim achttien maanden, paspoorten vol stempels en bijna 190.000 euro armer kwam De Pecol op 2 februari terug. De Amerikaanse bezocht 196 landen en verbrak daarmee het *Guinness World Record*. Dat stond op meer dan drie jaar en drie maanden. Daarnaast is ze ook nog eens de allereerste vrouw die alle landen van haar lijstje kan afstrepen.
[2] De droom om de wereld rond te reizen had De Pecol al heel lang. ‘Ik wilde op de middelbare school al elk land ter wereld bezoeken om te leren over andere culturen en religies’, vertelt ze aan media. ‘Ik vroeg me bijvoorbeeld af hoe de Amazone is en of het Midden-Oosten echt zo is zoals het in het nieuws komt. Het duurde alleen tot mijn vijfentwintigste voordat ik besefte dat ik het gewoon moest doen.’

Docu en dagboek
[3] De Pecol begon op 24 juli 2015 aan haar grote avontuur *Expedition 196*. Ze ging alleen op pad. Dankzij spaargeld en mensen die haar sponsorden, kon ze haar droom najagen. Van Cuba naar China en van Australië tot Argentinië: alle landen zijn inmiddels van haar bucketlist. In elk land bracht ze twee tot vijf dagen door. Maar wie denkt dat ze alleen vakantie vierde, heeft het mis. Tijdens de reis maakte ze onder meer een documentaire en gaf ze lezingen op universiteiten over duurzaam toerisme. Ook hield ze een blog bij.

Moeilijk maar fantastisch
[4] Als alleenreizende toerist heeft De Pecol moeilijke en mooie momenten meegemaakt. ‘Zo ben ik lastiggevallen en mensen probeerden me te bedonderen. Of men wilde met me praten, terwijl ik dat niet wilde. Verder was het fantastisch om op plekken te komen waar niemand die ik ken, is geweest. Ook hield ik van de lange busreizen.’

[5] Hoewel De Pecol het wereldrecord heeft verbroken, wilde ze vooral jonge vrouwen inspireren. ‘De expeditie ging eigenlijk helemaal niet over mij. Ik wilde laten zien dat vrouwen alles kunnen bereiken wat ze willen’, vertelt ze. ‘Daarnaast was mijn doel om iedereen te bewijzen hoe aardig en gastvrij mensen over de hele wereld zijn, vooral op plekken die door velen als gevaarlijk worden beschouwd.’

Naar: 7Days, 17 maart 2017

Opdracht

5

Lees tekst 4.

1 Waaraan herken je in alinea 2, 3 en 4 de hoofdzaken?
2 Welke zin bevat de hoofdgedachte?
3 Vul het schema in. Kies uit: *ja – nee – kan, maar hoeft niet*.

	ecotoerisme	**duurzaam toerisme**	**natuurtoerisme**
a De toerist houdt rekening met de natuur.			
b De plaatselijke bevolking verdient er geld mee.			
c De toerist houdt rekening met de effecten op lange termijn.			

4 Heeft De Pecol (tekst 3) duurzaam gereisd tijdens haar wereldreis? Leg je antwoord uit.

Tekst 4

Bewust op vakantie

[1] Onze aarde staat onder zware druk. Bossen en leefgebieden van dieren en planten verdwijnen, oceanen en zeeën raken steeds meer vervuild. Hoewel toerisme soms nadelige effecten heeft op de natuur, kan het ook een manier zijn om de natuur juist te beschermen.
[2] *Ecotoerisme* duidt op verantwoord omgaan met de natuur. Zo beschermt de lokale bevolking de natuur, omdat ze geld verdient aan deze ecotoeristen. Locals kunnen bijvoorbeeld entreegelden innen, bezoekers rondleiden en accommodaties en restaurants aanbieden.
[3] *Duurzaam toerisme* zegt iets over de manier waarop wordt omgegaan met de natuur en de mensen. Is een vakantiepark niet in een kwetsbaar gebied neergezet? Zijn er zonnepanelen geïnstalleerd? Wordt er groene energie gebruikt? De natuur en de mensen mogen op lange termijn geen schade ondervinden van het toerisme.

[4] Dan is er nog *natuurtoerisme*: alle vormen van toerisme waarbij het zijn in of omgaan met de natuur het doel is. Denk bijvoorbeeld aan een autosafari in Afrika, bergbeklimmen in de Alpen of duiken in de Middellandse Zee.

Naar: wnf.nl en www.duurzaam-toerisme.com, op 5 oktober 2017

Opdracht
6

1 Zoek de volgende drie soorten teksten. Knip de teksten uit of print ze.
   a een tekst met een waarschuwing
   b een tekst met een advies
   c een tekst die je vermaakt
2 Noteer bij elke tekst de bron, de tekstsoort en het publiek.
3 Ruil je teksten met die van een klasgenoot. Klopt wat jullie bij vraag 2 hebben opgeschreven?

Ik kan/weet
- het verschil zien tussen hoofdzaken en bijzaken. 2F
- de hoofdgedachte van een tekst herkennen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert een formulier invullen.

Startopdracht

Op jouw school hebben alle leerlingen van klas 3 in mei een excursieweek naar het buitenland. De leerlingen mogen op een formulier aangeven bij welke excursie ze graag ingedeeld willen worden. Luuk is begonnen met het invullen van zijn formulier, maar hij heeft een aantal fouten gemaakt. Bekijk het formulier.

1 Noteer alle fouten die je kunt vinden.
2 Bespreek samen met een klasgenoot de fouten die jullie hebben ontdekt.

Excursieweek klas 3

- Voornaam *Luuk Timmerman*..
- Achternaam ....
- Klas *k3c*...
- Straat *Lageweg 26* Huisnummer.............................
- Postcode *1094*........... Woonplaats. ....*purmerend*...

Theorie

video-uitleg

Een formulier invullen

Door een **formulier** in te vullen, kun je andere mensen informatie geven. Je vult gegevens in en moet soms dingen aankruisen, omcirkelen of doorstrepen. Bij een digitaal formulier typ je de gegevens in en klik je je keuzes aan.
Soms is er op een formulier ruimte voor een toelichting. Je moet dan in je eigen woorden opschrijven wat je wilt of wat je van iets vindt.

Zo vul je een formulier in

- Lees het formulier eerst helemaal door en let goed op de invulinstructie. Zo weet je waar je welke informatie moet invullen. Je hoeft dan later niets te verbeteren.
- Als je een toelichting moet geven, schrijf je deze eerst in het klad. Controleer de kladversie voordat je deze overschrijft.
- Controleer of je geen spelfouten hebt gemaakt en of je het hele formulier hebt ingevuld. Een digitaal formulier kun je niet verzenden als je niet alle verplichte velden hebt ingevuld.
- Als je een papieren formulier invult, moet je duidelijk leesbaar schrijven. Schrijf alles in losse letters (blokletters) als je handschrift niet zo duidelijk is.

Opdracht
1

Je klasgenoot Anna wil graag naar Londen, maar ze is haar identiteitskaart kwijt. Om een nieuwe kaart te kunnen aanvragen, heeft ze een *Verklaring Vermissing reisdocument* ingevuld.

1 Hoeveel verplichte velden zijn er?
2 Waar hoeft Anna niets in te vullen?
3 Achter *Tussenvoegsel* heeft Anna 'de' ingevuld. Noteer nog twee tussenvoegsels.
4 Wat moet Anna doen achter *Geslacht*? Iets aankruisen, omcirkelen of doorstrepen?
5 Anna is geboren op 15 maart 2003. Noteer wat ze moet opschrijven.
6 Wat wordt bedoeld met *Toevoeging*?
7 Waar op het formulier moet Anna haar handtekening zetten?

Verklaring Vermissing Reisdocument

Achternaam*	*Weerd*
Tussenvoegsel	*de*
Voornamen*	*Anna Joyce*
Voorletter(s)	______
Geslacht*	M / V **
Geboortedatum*	(dd/mm/jjjj) ______
Straatnaam*	______
Huisnummer*	______
Toevoeging	______
Postcode*	______
Woonplaats*	______

Vermissing betreft*	Identiteitskaart / Paspoort **
Reden vermissing*	□ Diefstal □ Beroving □ Verloren
Handtekening houder*	
Handtekening ambtenaar*	

** Velden met een * zijn verplicht.*
*** Streep door wat niet van toepassing is.*

Opdracht
2

Gistermiddag fietste je om drie uur samen met Anna naar huis. Jullie hadden het over de excursie, toen op de Planetenlaan een automobilist plotseling zijn portier opendeed. Jij bent gevallen, maar bent gelukkig niet gewond. Wel zit er een slag in je voorwiel en is je stuur verbogen. Op het formulier van de verzekering moet je een toelichting invullen.
Noteer kort en duidelijk:

- omschrijving ongeval (Wat is er gebeurd?)
- plaats, datum en tijd ongeval (Waar, wanneer en hoe laat is het gebeurd?)
- omschrijving van de schade (Wat is de schade?).

Opdracht
3

Om een beetje extra geld te hebben tijdens de excursie, zoek je een baantje. Op internet vind je een aanmeldingsformulier voor een bijbaan als bezorger van kranten en/of folders.
Download het aanmeldingsformulier en lees het eerst helemaal goed door.

1 Vul het formulier in.
2 Jij wilt graag vaste bezorger worden, maar je gaat in augustus op vakantie. Bedenk daarover een vraag en zet die op het formulier.
3 Ruil je formulier met dat van een klasgenoot en vul voor elkaar het feedbackformulier in.
4 Ruil jullie formulieren weer en verbeter je tekst als dat nodig is.

Ik kan/weet • een formulier invullen. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert informatie selecteren.

Startopdracht

Je maakt een werkstuk over het werk van de douane. Om aan informatie te komen, zoek je online naar filmpjes. Bekijk de drie zoekresultaten.

1 Noteer voor elk filmpje welk doel het filmpje heeft.
2 Waarnaar heb je gekeken om vraag 1 te beantwoorden?
3 Welk filmpje kun je het best voor je werkstuk gebruiken? Leg uit.

Giftige verrassing voor douane
De Telegraaf · 44K weergaven • 10 maanden geleden
Het was even flink ssschrikken voor postmedewerkers van de douane in Los Angeles. In chipsblikjes bleek iets heel anders dan ...

1

Een kijkje bij de douane op Schiphol
Amsterdam Airtport Schiphol · 383K weergaven • 3 jaar geleden
Wat mag je meenemen in je koffer als je terugvliegt van vakantie? Onbewust nemen veel mensen nog altijd verboden artikelen ...

2

ALI B – DOUANA FEAT. ADJE, JOSYLVIO & SEVN ALIAS (PROD JACK SHIRAK)
TRIFECTA · 1,2 min weergaven • 1 jaar geleden
Vandaag brengt Ali B zijn nieuwe videoclip uit, 'Douane'. De grimmige vibe van Douane is door Paperclips in beeld gebracht. De ...

3

Theorie

video-uitleg

Informatie selecteren

Als je informatie zoekt voor bijvoorbeeld een werkstuk, kun je teksten lezen op internet of in boeken en kranten. Je kunt ook luisteren en kijken naar een programma over jouw onderwerp. Tijdens het kijken kun je aantekeningen maken. Je schrijft dan alleen de hoofdzaken op.

Let bij het selecteren van informatie op:

- het doel van het programma. Wil de maker je alleen informatie geven of wil hij bijvoorbeeld ook reclame maken of zijn mening geven? Je kunt dan bepalen hoe betrouwbaar de informatie is en of je de informatie kunt gebruiken.
- het begin. Hier wordt meestal het onderwerp genoemd. Je weet dan of je verder moet kijken. Soms worden ook de deelonderwerpen genoemd. Dan weet je wanneer het voor jou interessant wordt.
- signalen van de sprekers. Bijvoorbeeld: *Ik zal een aantal voorbeelden noemen…*, *Een nadeel is wel …*
- de beelden. Die geven soms extra informatie of verduidelijken wat wordt gezegd.

Opdracht 1

Lees eerst de vragen. Bekijk daarna het fragment.

1 Wat is het onderwerp van dit fragment?
2 Wat is het doel van dit fragment? **amuseren / informatie geven / mening geven**
3 Is dit fragment geschikt om te gebruiken voor een werkstuk over het werk van de douane?
A ☐ Ja, want het onderwerp van het fragment is de douane.
B ☐ Ja, want je krijgt informatie over wat je niet mee mag nemen over de grens.
C ☐ Nee, want het fragment is niet serieus bedoeld.

Opdracht 2

Bekijk het filmpje over het werk van de douane.

1 Wordt het onderwerp aan het begin genoemd? **ja / nee**
2 Is Piet de Bruin een deskundige over dit onderwerp? **ja / nee**
3 Wat is het doel van dit filmpje?
4 Je krijgt beelden te zien van een containerscan. Welk doel heeft dit beeld?
A ☐ duidelijker maken wat wordt gezegd
B ☐ extra informatie geven
5 Is de informatie uit dit filmpje betrouwbaar? **ja / nee**

Lees eerst de vragen. Bekijk daarna het filmpje nog een keer.

6 Welke antwoorden geeft het filmpje op de 5w+h-vragen? Vul aan.
a *Wie?* → *de douane*
b Wat? →
c *Waar?* → *aan de buitengrens van de EU en in de Rotterdamse haven*
d Wanneer? →
e Waarom? →
f Hoe? →
7 Welke zin vat de informatie uit dit filmpje het best samen?
A ☐ De douane controleert goederenstromen en handhaaft Nederlandse en Europese wetten door risicocontainers te scannen op smokkelwaar.
B ☐ De douane controleert vrachtwagens en containers, omdat het strafbaar is om sigaretten te smokkelen naar Nederland of de Europese Unie.
C ☐ Om smokkelwaar te vinden, controleert de douane in de Rotterdamse haven 10 miljoen containers per jaar met scanners.

Opdracht 3

Stel, je maakt een werkstuk over de douane. Je wilt drie deelonderwerpen bespreken:
- Werken bij de douane: Wat voor soort functies zijn er? Welke opleiding heb je nodig?
- Controle van goederen: Waar en hoe worden goederen gecontroleerd?
- Controle van mensen: Wanneer worden reizigers gecontroleerd? Wat mogen reizigers meenemen uit het buitenland?

1 Kun je het filmpje uit opdracht 2 gebruiken voor je werkstuk? Leg je antwoord uit.
2 Zoek online een filmpje met betrouwbare informatie over een van de deelonderwerpen. Noteer voor welk deelonderwerp je een filmpje gevonden hebt. Noteer ook de bron (uploader) en het internetadres (de URL).
3 Noteer in een of twee zinnen de belangrijkste informatie uit je gevonden filmpje. Daarbij kun je de antwoorden op de belangrijkste w+h-vragen gebruiken.

Ik kan/weet	• hoe ik informatie moet selecteren. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert informatie verzamelen.

Startopdracht

Deze zomervakantie ontmoette je Tiago in Portugal. Hij sprak geen Engels, maar zijn vriend Felipe wel en jij ook. Zo konden jullie toch samen praten. Terug in Nederland wil je Tiago een e-mail in het Portugees sturen.

1 Waar zoek je of wie vraag je om hulp bij het vertalen van je e-mail?
A ☐ de app Google Translate
B ☐ de eigenaar van het Portugese restaurant Costas
C ☐ jouw Engelse buurvrouw
D ☐ Niemand, je gebruikt een woordenboek.

2 Leg je antwoord op vraag 1 uit.

Theorie

video-uitleg

Informatie verzamelen

Informatie voor een werkstuk of presentatie vind je in teksten of programma's. Je kunt ook personen om informatie vragen. Je voert dan een informatief gesprek of je houdt een interview.

Gebruik deze tips:

- Bedenk aan wie je de informatie gaat vragen. Iemand die veel verstand heeft van een onderwerp, geeft betrouwbaardere informatie dan een willekeurig persoon. Bijvoorbeeld: een dierenarts weet meer over kattenziektes dan je buurman.
- Bedenk wat je te weten wilt komen. Schrijf van tevoren je vragen op.
- Stel duidelijke vragen.
- Vraag door als iets niet duidelijk is.
- Bedenk of je tijdens het gesprek aantekeningen gaat maken. Schrijf dan alleen de hoofdzaken op. Je kunt het gesprek ook opnemen.

Opdracht 1

Stel, je moet een werkstuk maken. Er zijn vier onderwerpen waaruit je kunt kiezen: *sportblessures – zonnepanelen – schulden – de melkrobot*.

1 Noteer voor elk onderwerp drie verschillende personen die je over dit onderwerp kunt interviewen.
2 Zet in steekwoorden erachter waarom je deze mensen uitkiest.
3 Zet per onderwerp een sterretje voor de persoon die de betrouwbaarste informatie zal geven.
4 Bespreek in tweetallen jullie antwoorden op vraag 1 tot en met 3. Hebben jullie dezelfde personen bedacht voor een interview?
5 Bedenk samen voor elk onderwerp twee vragen.

Opdracht 2

Bram interviewt een timmerman, maar hij krijgt onduidelijke antwoorden. Bedenk bij elk antwoord een goede doorvraag.

1 vraag: 'Welke eigenschappen moet je hebben om timmerman te worden?'
- antwoord: 'Oh, dat zijn er zoveel, die kan ik niet allemaal opnoemen.'

2 vraag: ‘Hoelang bent u bezig met het maken van een voordeur?’
- antwoord: ‘Dat ligt eraan. Soms een uurtje, soms wel zes uur.’

3 vraag: ‘Welke houtsoort is geschikt voor het maken van een raamkozijn?’
- antwoord: ‘Ik werk graag met meranti.’

Opdracht 3

In een folder lees je de volgende oproep. Je wilt meer informatie.

Talenten gezocht

Ben jij een goede kok, kun jij mooie bloemstukken maken, bouw jij zo iets in elkaar of heb je organisatietalent? Dan zijn de selectiewedstrijden voor **Skills Talents** iets voor jou. Tijdens praktijkopdrachten moet je laten zien wat je kunt. Wie weet word je na de voorronde (klas 3) geselecteerd voor een vakteam dat in klas 4 meedoet met de (provinciale) wedstrijden!

Voor meer informatie kun je bellen met 06- 437 199 172.

1 Bereid het telefoongesprek voor:
- Noteer drie dingen waarover je meer wilt weten.
- Schrijf op hoe je het gesprek opent en eindigt.

2 Een aantal leerlingen voert het gesprek. Je docent is de medewerker bij Skills Talents. Vraag door als je docent onduidelijke of onvolledige antwoorden geeft.

3 Leerlingen die niet spreken, beantwoorden per gesprek de volgende vragen:
- Zijn er duidelijke vragen gesteld?
- Werd er ook naar feiten gevraagd?
- Werd er doorgevraagd als iets onduidelijk was?

Opdracht 4

Werk samen met een klasgenoot. Jullie houden een presentatie van maximaal twee minuten over een van de vier onderwerpen uit opdracht 1.

1 Schrijf jullie onderwerp op.
2 Kies een persoon die jullie om informatie gaan vragen.
3 Noteer ten minste tien vragen die je gaat stellen. Vraag vijf keer naar feiten.
4 Spreek af of jullie aantekeningen maken of het gesprek opnemen. Als jullie aantekeningen maken, spreek dan ook af wie dat doet.
5 Voer het gesprek. Vraag door als iets niet duidelijk is.
6 Maak een groepje van vier leerlingen. Spreek af welk tweetal als eerste presenteert. Het andere tweetal let op de volgende punten:
- De naam van de geïnterviewde wordt genoemd.
- De belangrijkste informatie uit het gesprek wordt verteld.
- De sprekers zijn goed verstaanbaar.

7 Wissel van rol.

Ik kan/weet
- informatie verzamelen door het houden van een interview. 2F
- doorvragen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert de betekenis van een onbekend woord vinden.

Startopdracht

Bekijk de zinnen en de afbeelding. Om welk woord gaat het?
- Een betekenis van dit woord is: *kouder dan je zou verwachten*.
- Synoniemen van het woord zijn: *koel* en *schoon*.
- Voorbeelden bij het woord zijn: *7UP, pas gewassen kleren*.
- Tegenstellingen van het woord zijn: *muf* en *warm*.
- Je kunt met dit woord een samenstelling maken: …*drank*.
- Een uitdrukking die bij dit woord past, is: *zo … als een hoentje*.

Theorie

video-uitleg

Wat staat er: de betekenis van een onbekend woord vinden

Er is een aantal manieren om de betekenis van een onbekend woord te zoeken.
Je hebt de volgende manieren geleerd:
- Zoek in de tekst naar een synoniem: een woord dat ongeveer hetzelfde betekent.
- Zoek in de tekst naar de betekenis van het woord.
- Zoek in de tekst naar een voorbeeld. Let op signaalwoorden zoals: *bijvoorbeeld, zoals* enzovoort.
- Zoek in de tekst een tegenstelling. Bijvoorbeeld: *ontkennen* tegenover *zeggen dat iets wel zo is*.
- Zoek in het woord dat je niet kent een bekend woorddeel. Bijvoorbeeld: *onnodig* (niet nodig).
- Zoek (een deel van) het woord op in een (online)woordenboek. Kies de betekenis die in de tekst past.

Opdracht 1

Gebruik bij het beantwoorden van de vragen het fragment uit het woordenboek hiernaast.

1. Wat betekent het achtervoegsel *-loos* in *grenzeloos*?
2. Welke twee betekenissen van *grenzeloos* staan in het fragment?
3. Wat is de betekenis van het woord *grenshospitium*?
4. In de tekst staat een voorbeeld van een *grensgeval*. Bedenk en noteer een ander voorbeeld.
5. Wat is volgens het fragment het synoniem voor *grens*?

de **grens** [grenzen] scheidingslijn, bijv. tussen twee landen ♦ aan de **grens** controleert de douane de paspoorten; (uitdr) je **grenzen** kennen: weten tot hoever je kunt gaan

het **grensgeval** [-len] geval waarvan je moeilijk kunt zeggen waar het bij past, omdat je het van twee verschillende kanten kunt bekijken ♦ Gert-Jan zal wel blijven zitten en Lucien niet, maar Kathleen is een **grensgeval:** het is moeilijk om te zeggen of ze nou zal blijven zitten of niet

het **grens-hos-pi-ti-um** [grenshospitia] gebouw waar asielzoekers moeten afwachten of ze in het land mogen blijven

gren-ze-loos[1] [bijv nw] heel groot, zonder grenzen = eindeloos ♦ vanaf het schip leek de zee een **grenzeloze** vlakte

gren-ze-loos[2] [bijwoord] heel erg ♦ je **grenzeloos** vervelen

gren-zen [grensde, heeft gegrensd] ergens aan **grenzen:** vlak naast iets liggen ♦ Nederland en België **grenzen** aan elkaar; (uitdr) dat **grenst** aan het onmogelijke!: dat kan bijna niet!

6 In zin *a* en *b* staat het woord *grenzen*, maar de betekenis is verschillend. Noteer voor elke zin de betekenis die bedoeld wordt.
a Tijdens de mentorles leren we aan te geven waar onze grenzen liggen.
b Voor de toets aardrijkskunde moesten we leren welke landen er aan Italië grenzen.

7 Wordt het onderstreepte deel in de zin letterlijk of figuurlijk gebruikt?
Voordat je aan het beklimmen van deze berg begint, moet je je grenzen kennen.

Opdracht
2

Lees de tekst.

1 Wat is volgens de tekst de Chinese Muur?
2 Wat is volgens alinea 1 een *li*?
3 Hoeveel voorbeelden van *bouwmaterialen* staan er in alinea 2?
4 Wat is *leem* (al. 2) volgens de tekst?
5 Welk synoniem voor *verdedigingsmuur* (al. 1) staat in alinea 3?
6 Wat is volgens de tekst een *dilemma* (al. 3)?
7 Welke tegenstelling van *verdedigen* (al. 3) vind je in de tekst?
8 Het achtervoegsel -*vol* betekent *met veel*. Wat betekent *risicovol* (al. 3)? Gebruik in je antwoord een synoniem voor *risico*.
9 In alinea 4 wordt *grenzen overschrijden* letterlijk gebruikt. Noteer een voorbeeld waarin *grenzen overschrijden* figuurlijk is gebruikt.
10 Schrijf de veertien onderstreepte woorden en woordgroepen uit de tekst onder elkaar. Noteer de juiste betekenis erachter. Kies uit:
- als taak van, aan het werk gezet door
- denkt
- geen aandacht te geven
- hadden steun nodig van iets of iemand
- het nut
- met
- mogelijk
- oorzaak
- over iets praten en proberen het eens te worden
- streek
- te zien
- voortdurend, steeds
- voorwerpen, dingen
- was bedoeld als

Chinese Muur

[1] De Chinese Muur, die ook wel de 'Grote Muur' of de 'Muur van 10.000 li' (een Chinese afstandsmaat) wordt genoemd, is een verdedigingsmuur van ongeveer 6.200 kilometer lang. De muur staat in het noorden van China en leidt van een groot fort 300 kilometer ten oosten van Peking tot aan het plaatsje Lop Nur in de regio Sinkiang. De Chinese Muur is een van de weinige door mensen gebouwde objecten die vanuit de ruimte waarneembaar zijn.

[2] Met de bouw van de Chinese Muur werd rond het jaar 200 voor onze jaartelling begonnen in opdracht van de eerste Chinese keizer Qin Shi Huangdi. Voor de eerste muren gebruikte men bouwmaterialen zoals klei en leem – een kleiachtige grond met veel zand. Pas later werden de veel stevigere bakstenen uitgevonden en gebruikt, zodat er ook uitkijktorens op de muur konden worden gebouwd. Er werkten 500.000 arbeiders aan de muur. Het was zwaar werk. Men vermoedt dat er voor elke meter muur een man is gestorven. Met het bouwmateriaal dat gebruikt is voor de muur, kun je, volgens sommige berekeningen, rondom de evenaar een muur bouwen van twee en een halve meter hoog en een meter dik.

→

Grens

[3] De Chinese Muur diende als verdedigingswal tegen aanvallen van Hunnen, Mongolen en de Mansjoes. Continu vielen deze volken China binnen via de noordelijke grenzen. Iedere nieuwe Chinese heerser zat met het dilemma wat tegen deze aanvallen te doen. De heersers stonden voor deze moeilijke keuze, want ze konden zich verdedigen door oorlog voeren, onderhandelen of een muur bouwen. Ze kozen voor een muur, want oorlogen zijn te risicovol.

[4] Tot vandaag de dag wordt getwijfeld aan de effectiviteit van de Chinese Muur. De Chinese Muur zou eventueel zelfs de bron van alle onrust langs de grens kunnen zijn geweest. De aanvallende volken waren namelijk handelaars en ze waren afhankelijk van de handel met China om te overleven. Ze moesten daarvoor de grenzen overschrijden, want zonder

handel met China was er geen werk. Misschien had China beter toch met de vijanden kunnen onderhandelen dan ze te negeren en buiten te sluiten door middel van de muur.

Naar: www.wereldwonderen.com, op 7 september 2017

Opdracht 3

Wat past in de zin? Kies uit: *bron – continu – dienen als – door middel van – effectiviteit – eventueel – in opdracht van – vermoeden – waren afhankelijk.*

1 De … van deze ellende is dat je niet naar elkaar hebt geluisterd.
2 Ik ben benieuwd naar de … van de nieuwe afspraak over het gebruik van smartphones in de klas.
3 … de mentor zorgt onze klas voor de koffie tijdens de ouderavond.
4 Sommige mensen lopen … te zeuren om niks.
5 We nodigen je uit voor het schoolfeest … een e-mail.
6 De groene lijnen op het schoolplein … grenslijn tussen onderbouw- en bovenbouwplein.

Opdracht 4

Noteer de juiste vorm van het woord.

1	objecten	De gemeente Amersfoort wil een opvallend … plaatsen om meer toeristen te trekken.
2	negeren	Ik heb jouw opmerkingen vaak …, maar nu pik ik ze niet meer.
3	onderhandelen	De ministers zijn nog in … over de nieuwe loonmaatregel.
4	regio	Vorige week stond mijn overwinning in de … krant.
5	waarneembare	De Poolster is niet altijd met het blote oog ….
6	eventueel	De … schade aan je nieuwe fiets kun je opgeven bij de verzekering.

Opdracht 5

Noteer het synoniem van de onderstreepte woorden.
Kies uit: *aangekomen – bedoeling – benadrukken – bepalen – grappige – huidige – tarief – uitleg – uitslagen.*

1 In deze e-mail lees je de uitgebreide instructie voor deze opdracht.
2 Zaterdag worden de resultaten van het onderzoek bekendgemaakt.
3 Heb jij de nieuwe komische 3D-film al gezien in de bioscoop?
4 Met deze mascara kun je je ogen accentueren.
5 Dit jaar is er een recordaantal reizigers op Schiphol gearriveerd.
6 Wat is de opzet bij deze opdracht?

Opdracht 6

Maak de zinnen af. Let goed op de betekenis. Kies uit *a* tot en met *f*.

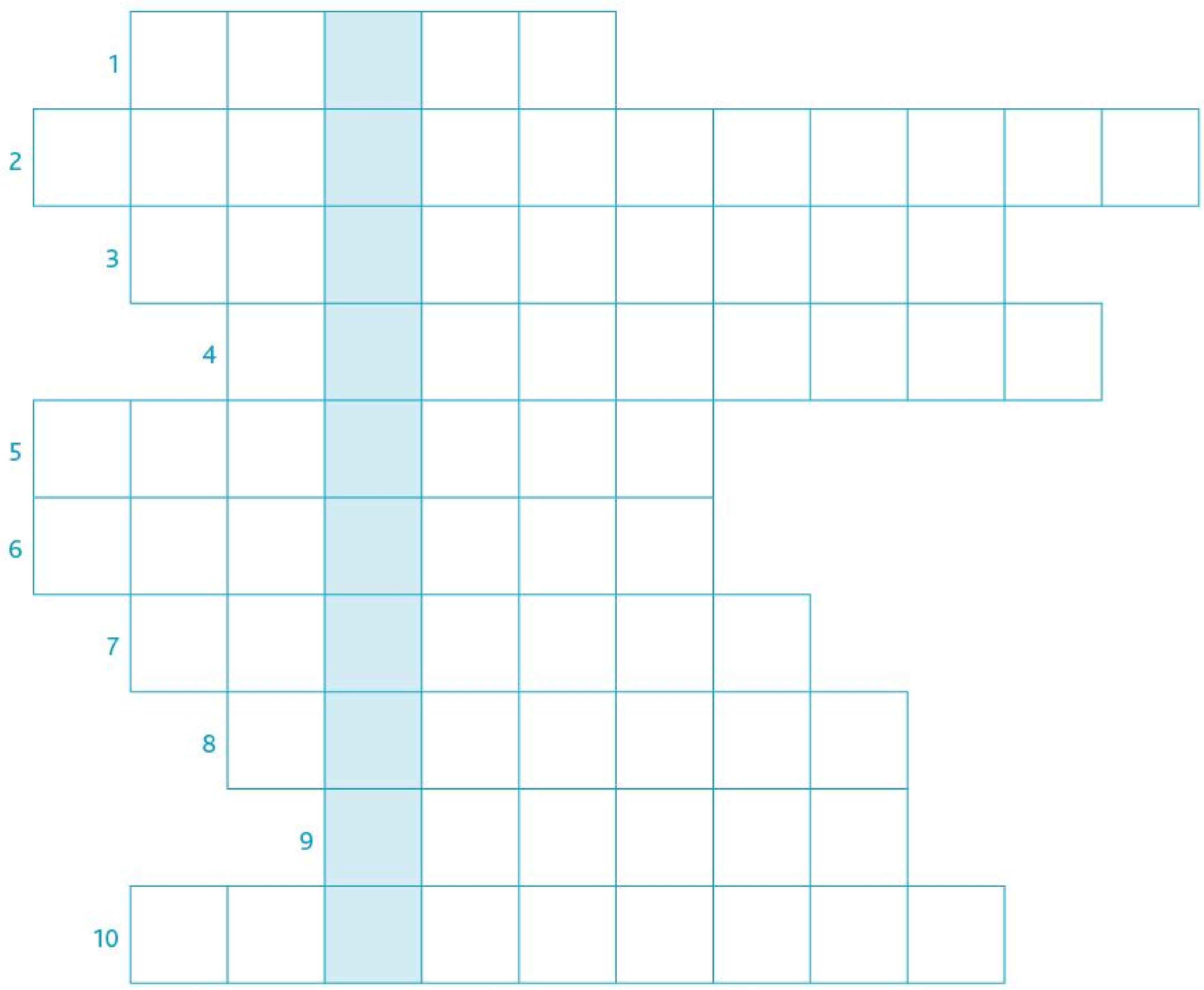
1 Goed dat je binnen een maand drie kilo wilt afvallen, maar je moet ….
2 Optimistische mensen beleven mooie dingen, want ….
3 De gemeente Hilversum wil … aan de overlast van jongeren in het winkelcentrum.
4 De topsporter moet zijn …, anders komt hij niet op een hoger niveau.
5 '…', zei de scheidsrechter toen hij de scheldende voetballer een rode kaart gaf.
6 Het … om iedereen tevreden te stellen, want er is altijd wel een zeurpiet.

a alles heeft zijn grenzen
b de lat niet te hoog leggen
c grenst aan het onmogelijke
d grenzen overschrijden
e paal en perk stellen
f voor wie omhoogkijkt, zijn er geen grenzen

Opdracht 7

Maak de puzzel. Welk woord lees je van boven naar beneden in de blauwe vakjes?

1 streek
2 te zien
3 mogelijk
4 zeggen dat iets niet zo is
5 de bron van iets
6 geen aandacht geven aan iets
7 moeilijke keuze
8 voortdurend
9 voorwerp
10 gevaarlijk

Ik kan/weet
- de betekenis van een onbekend woord in de tekst vinden. 2F
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
spelling

Je leert leestekens gebruiken.

Startopdracht

Bekijk de foto.

1 Welke reactie kun je verwachten als je zo'n kaartje stuurt?

2 Stel, je schrijft op het kaartje bij deze foto:
'Dikke kus, voor jou.' Wat geef je dan?
A ☐ de bloemen
B ☐ de kus
C ☐ een kus en bloemen

Theorie

video-uitleg

Leestekens

Leestekens zorgen ervoor dat een tekst makkelijker te lezen is. Als je een leesteken vergeet of verkeerd gebruikt, maak je een spelfout.

leestekens	je gebruikt ze
punt	• aan het eind van een zin.
vraagteken	• aan het eind van een vraagzin.
uitroepteken	• aan het eind van een zin met extra nadruk: *Houd daarmee op!*
komma	• tussen twee persoonsvormen. – *Als je de grens over gaat, moet je een paspoort meenemen.* • voor voegwoorden (behalve voor het woord *en*) zoals: *omdat, terwijl, maar, nadat, want.* – *Jens gaat naar Zweden, omdat hij aan een toernooi meedoet.* • tussen delen van een opsomming. – *De Benelux bestaat uit België, Nederland en Luxemburg.*

Je gebruikt een **dubbele punt** en **aanhalingstekens** als je letterlijk opschrijft wat iemand heeft gezegd. Dit letterlijk overnemen noem je 'citeren'.

Zo citeer je
- Zet voor het citaat een dubbele punt.
- Begin het citaat met een hoofdletter en eindig met een punt, vraagteken of uitroepteken.
- Zet het citaat tussen aanhalingstekens. Bijvoorbeeld:
  – Jelte vroeg: **'K**unt u mij meer informatie geven**?'**
  – Tijdens de gymles gilde Sharon: **'D**at durf ik niet**!'**

Opdracht
1

Schrijf de zinnen over. Noteer aan het eind van elke zin het juiste leesteken. Gebruik een hoofdletter, een dubbele punt en aanhalingstekens bij de citaten.

1 Eline fluisterde bij Jaco's oor ik vind je lief
2 Alle fans op de tribune riepen in koor de kampioenen staan hier
3 Job zei doe mij maar een ijsje met pistache chocola en vanille
4 Onze decaan vroeg aan ons hebben jullie al nagedacht over je vervolgopleiding

Opdracht
2

Noteer de nummers van de zinnen waar de leestekens goed zijn gebruikt.

1 Heb jij melk en suiker in je koffie?
2 Mijn moeder galmde over het binnenplein, We gaan eten!
3 Als je nog even doorloopt ben je in Duitsland.
4 De beveiliger op Schiphol zei streng: 'Jullie moeten je paspoort laten zien!'
5 Nadat zijn schermpje was gebroken, verzuchtte Pim 'Daar gaat mijn zuurverdiende geld.'
6 In de vakantie hebben we gezwommen, gesnorkeld en gefietst.

Opdracht
3

Schrijf de zinnen over. Gebruik leestekens en hoofdletters waar dat moet.

1 zijn jullie ook in gelderland geweest deze zomer
2 ido is een half uurtje later op de training omdat hij een lekke band heeft
3 de organisatie legde uit als je over de finish komt krijg je een medaille een flesje drinken en een broodje
4 kaj meldt bij de trainer wanneer ik morgen niet beter ben kom ik niet trainen
5 laura vroeg aan isa hoe heb je dat nou weer gefixt

Opdracht
4

1 In de zinnen zijn geen leestekens gebruikt. In welke zinnen staat een citaat? Noteer de letters.
a Harm vroeg ons wat we wilden eten
b Halil smeekte zeg nou wat ik krijg voor mijn verjaardag
c Boos riep de buurman wat we in zijn tuin deden
d Antje en Anouk schreeuwden luidkeels door de zaal we love you
e Mijn zusje zei dat ik van haar spullen af moest blijven
f De trainer vroeg willen jullie ook even wat drinken
2 Schrijf de zinnen met een citaat over en zet leestekens waar dat nodig is.

Opdracht
5 *

Als het citaat vooraan in de zin staat, gebruik je geen dubbele punt. Je zet achter het citaat een komma, ook als het citaat eindigt met een vraagteken of uitroepteken. Een punt in het citaat laat je wel weg.
Bijvoorbeeld:
Ga maar naar huis zei Paul. → *'Ga maar naar huis', zei Paul.*
Neem de zinnen over en gebruik hoofdletters en leestekens waar dat moet.

1 ik heb gisteren een hersenschudding opgelopen vertelde tim
2 wanneer komt u uw nieuwe mobiel ophalen vroeg de medewerker van tele2
3 morgen zijn we het eerste uur vrij zei jamila door de telefoon
4 doe er nog maar een cola bij riep jens door de kantine

Ik kan/weet
- hoofdletters, punten en vraagtekens gebruiken. 1F
- hoofdletters, dubbele punt en aanhalingstekens in citaten gebruiken. 2F
- komma's gebruiken. 3F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert over de tegenwoordige en verleden tijd van de persoonsvorm.

Startopdracht

Werk samen met twee of drie klasgenoten.

1 Noem om de beurt een werkwoord in dit zinnetje: 'Ik ...' Je mag zelf weten of je de tegenwoordige of de verleden tijd gebruikt. Begin steeds met de laatste letter van het werkwoord dat degene voor je heeft genoemd. Bijvoorbeeld: *ik lie**p** – ik **p**la**k** – ik **k**ampee**r** – ik **r**...*
2 Als je geen werkwoord meer kunt verzinnen, val je af. Wie verzint de meeste werkwoorden?

Theorie

video-uitleg

Tegenwoordige en verleden tijd

De persoonsvorm (pv) is het werkwoord in de zin dat van tijd kan veranderen. De persoonsvorm staat in de **tegenwoordige tijd** (tt) of in de **verleden tijd** (vt).

Zo schrijf je de persoonsvorm tegenwoordige tijd

enkelvoud	• ik-vorm bij *ik*	ik werk, loop ik
	• ik-vorm bij *je/jij* achter de pv	word je, luister jij
	• ik-vorm + t voor de rest	jij vindt, meneer Soares werkt, Lisa fietst
meervoud	• het hele werkwoord	wij slapen, de leerlingen lachen

Zo schrijf je de persoonsvorm verleden tijd

• Zwakke werkwoorden:

enkelvoud	• ik-vorm + de	Jordy gooide, de appeltaart verbrandde
	• ik-vorm + te	ik kookte, mijn vader sportte
meervoud	• ik-vorm + den	jullie slenterden, alle kinderen raadden
	• ik-vorm + ten	de wandelaars sjokten, wij praatten

• Sterke werkwoorden veranderen van klank. Je schrijft ze zo kort mogelijk. Bijvoorbeeld:
ik *kocht*, mijn vrienden *vonden*, de collega's *bedachten*, Tommie *werd*.

Je kunt het schema op bladzijde 212 gebruiken om te bepalen hoe je het werkwoord moet schrijven.

Opdracht 1

1 Bekijk de zinnen *a* tot en met *d*. In welke zin moet je de verleden tijd van een sterk werkwoord invullen? Noteer de letter.
a Wie (bepalen – tt) welke positie je in het team krijgt?
b Voor de feestavond gisteren (verkleden – vt) alle leerlingen zich als zombies.
c (Koken – tt) jij weleens voor je broertje en zusjes?
d Lonneke (binden – vt) de boot stevig vast aan de boom.

2 Noteer van de zinnen *a* tot en met *d* de juiste vorm van de persoonsvorm.

Opdracht 2

Bij sommige werkwoorden eindigt de ik-vorm op -v of -z. Dan verandert de laatste letter van de ik-vorm. Neem het schema over en vul het in. Maak het af met de volgende werkwoorden: *bonzen – durven – graven – kiezen – leven – lezen – niezen*.

tt – ik-vorm	vt – ik-vorm	sterk / zwak werkwoord
ik bons	*ik bonsde*	*zwak*
ik ...		

Opdracht 3

Bij werkwoorden op -den hoor je niet of er een -t achter de ik-vorm moet. Volg precies de regels of vul in gedachten het werkwoord *lopen* in. Je hoort dan of er een -t achter de ik-vorm moet. Bijvoorbeeld:
*Aaron zend... de e-mail. → (Aaron loop**t** de e-mail.) → Aaron zend**t** de e-mail.*

1 Door heel hard te schreeuwen, (verraden – tt) Jolan waar iedereen verstopt zit.
2 Jesse (vermoeden – tt) dat zijn pc besmet is met een virus.
3 (Melden – tt) jij de schade bij de verzekering?
4 Wie (vinden – tt) België een mooi land om op vakantie te gaan?
5 Op deze weg (gelden – tt) een inhaalverbod voor vrachtwagens.
6 Wanneer (worden – tt) ik eigenlijk opgehaald?

Opdracht 4

Lees de tekst en noteer de juiste vorm van de persoonsvorm.

1 Bij een **vierlandenpunt** (komen – tt) de grenzen van vier landen samen. **2** Zo'n punt (bevinden – tt) zich echter nergens ter wereld. **3** Er (bestaan – tt) wél een vierstatenpunt. **4** *Four Corners* (vormen – tt) het enige punt in de Verenigde Staten van Amerika waar vier staten samenkomen: Colorado, Utah, New Mexico en Arizona. **5** Het (liggen – tt) midden in de woestijn. **6** Nederland (kennen – tt) één drielandenpunt. **7** Bij Vaals (grenzen – tt) Nederland aan België en Duitsland. **8** Deze plek (worden – tt) veel bezocht door toeristen. **9** Je (kunnen – tt) daar in drie landen tegelijk staan.
Naar: nl.wikipedia.org, op 30 september 2017

Opdracht 5 ✱

Engelse werkwoorden spel je volgens de regels van de zwakke werkwoorden. Noteer de juiste vorm.

1 John (scoren) vanochtend in de wedstrijd uit een onmogelijke positie.
2 Vroeger (downloaden) ik allemaal films, nu kijk ik ze via Netflix.
3 Deze afgelopen zomervakantie (relaxen) Imane en Anouk 's avonds bij het zwembad.
4 Gisteravond (appen) ik de hele avond met mijn klasgenoten in de groepsapp.
5 (Streamen) jij ook altijd muziek via een onlinemuzieksite?

Ik kan/weet
• de tegenwoordige en verleden tijd van de persoonsvorm goed spellen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

Hoe hoort het eigenlijk?

Verkering uitmaken met een appje, iemand roasten, lange posts delen met iedereen in je vriendengroep: wat zijn de do's-and-don'ts online?

Bij deze praktijkopdracht interview je verschillende mensen over *nettiquette*: wat vinden mensen 'normaal' gedrag op internet en wat is wel of juist niet handig om online te delen? Hierover schrijf je een blogpost. Uiteraard geef je ook je eigen mening: waar ligt bij jou de grens?

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:

- *Spreken en gesprekken*: Informatie verzamelen

Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.

Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Onderdeel	Leerdoelen
Lezen	• Ik kan het verschil zien tussen hoofdzaken en bijzaken. 2F • Ik kan de hoofdgedachte van een tekst herkennen. 2F
Schrijven	• Ik kan een formulier invullen. 1F
Kijken en luisteren	• Ik weet hoe ik informatie moet selecteren. 2F
Spreken en gesprekken	• Ik kan informatie verzamelen door het houden van een interview. 2F • Ik kan doorvragen. 2F
Woordenschat	• Ik kan de betekenis van een onbekend woord in de tekst vinden. 2F • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.
Taalverzorging spelling	• Ik kan hoofdletters, punten en vraagtekens gebruiken. 1F • Ik kan hoofdletters, dubbele punt en aanhalingstekens in citaten gebruiken. 2F • Ik kan komma's gebruiken. 3F
Taalverzorging spelling	• Ik kan de tegenwoordige en verleden tijd van de persoonsvorm goed spellen. 2F

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg ervoor dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg ervoor dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken?
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online extra oefenen.

Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Hoofdstuk 2

Vroeger

Waar komen woorden vandaan?

Woorden ontstaan niet zomaar. Elk woord heeft zijn eigen geschiedenis. Een loodgieter wordt bijvoorbeeld niet voor niets *loodgieter* genoemd. Vroeger moest hij stroken lood gieten om lekkende buizen waterdicht te maken. Al giet de loodgieter geen lood meer, hij is nog steeds degene die de waterleiding repareert.
Wat is volgens jou de geschiedenis van het woord *spijkerbroek*? Schrijf het kort op.

Bekijk het filmpje over de spijkerbroek. Lijkt jouw antwoord op het verhaal uit het filmpje?

Vreemde hangmat

Verhalen achter woorden zijn niet altijd logisch. Het verhaal van de *hangmat* bijvoorbeeld: dat lijkt te gaan over een **mat** die tussen twee bomen **hangt**. Maar dat is niet zo. Ooit is de hangmat uit het Caribisch gebied naar het noorden gekomen. De echte naam was *amaca* en veranderde onderweg in *hamac*. In het Nederlands werd *hamac* al snel *hangmat*. Dat klinkt een stuk normaler!

Ontdek meer leuke woordverhalen in de quiz.

Verborgen geschiedenis

Bedrijfsnamen lijken soms net fantasiewoorden. Toch kan het zijn dat achter die namen een geschiedenis verborgen zit. Zo is 'HEMA' geen fantasiewoord, maar een afkorting van '**H**ollandsche **E**enheidsprijzen **M**aatschappij **A**msterdam' en is 'Haribo' opgericht door **Ha**ns **Ri**egel uit **Bo**nn.
Wat zijn de verhalen achter deze bedrijfsnamen?
Andrélon – Aviko – IKEA – KING – Max Factor

Lezen

Je leert over tekstdoel en publiek.

Startopdracht

Bekijk tekst 1.
1 Noteer in één woord waarover deze tekst gaat.
2 Wat voor tekstsoort is dit?
3 Voor welk publiek is de tekst geschreven?
4 Wat wil de schrijver van de tekst dat je doet?
5 Waarom zou jij **wel / niet** naar een reünie van jouw basisschool gaan?

Tekst 1

Basisschool **HET BAKEN** bestaat 100 jaar!

Heb je op deze school gezeten of gewerkt?

Kom dan naar de **reünie**

20 november 2020 van 15.00 tot 19.00 uur
Dorpsstraat 1, Vaassen
Meld je aan op www.hetbaken100jaar.nl.

Theorie

video-uitleg

Tekstdoel en publiek

De schrijver van een tekst wil bij de lezer iets bereiken. De tekst die hij schrijft, heeft dus een doel. Hij wil bijvoorbeeld iets aan de lezer uitleggen.
Er zijn veel verschillende **tekstdoelen**. Bijvoorbeeld:

tekstdoel	***de schrijver wil***	***voorbeelden***
informeren	dat je ergens iets over te weten komt	nieuwsbericht, schoolboektekst
overtuigen	dat je dezelfde mening krijgt als hij	reactie op een website, brief in een krant (ingezonden brief)
overhalen, tot handelen aanzetten	dat je iets gaat doen	advertentie, uitnodiging
instrueren	uitleggen hoe je iets moet doen	gebruiksaanwijzing, recept, handleiding
adviseren	je raad geven	folder (bijvoorbeeld van de apotheek)
amuseren	dat je je vermaakt	verhaal, strip, gedicht, mop

Om het tekstdoel te bereiken, moet de schrijver rekening houden met de groep voor wie hij schrijft, het **publiek**. Aan het onderwerp, de bron, de lay-out en het taalgebruik kun je zien voor welk publiek de tekst bedoeld is.

Opdracht **1**

Bekijk en lees tekst 2, 3 en 4. Beantwoord voor elke tekst deze vragen:

1. Wat is het onderwerp van de tekst? Noteer een of twee woorden.
2. Wat is de tekstsoort? **advertentie / artikel / instructie**
3. Kun je aan de bron zien voor welk publiek de tekst is bedoeld? **ja / nee**
4. Hoe is de lay-out van de tekst? **rustig / met veel afwisseling**
5. Hoe is het taalgebruik? **eenvoudig / gewoon / moeilijk**
6. Maak de zin af: De tekst is bedoeld voor **iedereen / jongeren / volwassenen** die ....
7. Wat is het doel van de tekst? **adviseren / instrueren / informeren / overhalen**

Tekst 2

Naar: www.vansschoenen.net/gratis-zonnebrill-vans-schoenen-fresh-cotton/

Tekst 3

Vans Old Skool

De populariteit van deze sneakers is echt onvoorstelbaar. 'Vans' heten ze en die naam is afgeleid van de zeer Nederlandse achternaam Van Doren. De broers Paul en James van Doren, de Vans, bedenkers van deze schoenen, werden overigens in Boston geboren. Ze vertrokken naar Californië en daar begon in 1966 hun succesverhaal. Ze maakten op bestelling sneakers in elke gewenste kleur van stevig canvas met stroeve rubberen zolen. Vrijwel meteen wilde iedere skater een paar. Het supercoole imago dat van nature skaters aankleeft, bleef ook aan de schoenen plakken, tot op de dag van vandaag. Dit specifieke model, de Old Skool, stamt uit 1977. Het was het eerste paar met die streep aan de zijkant: het Vans-logo.

Naar: Trouw, Tijd, 21 oktober 2017

Tekst 4

Pimp je Vans met studs

Benodigdheden: studs, een paar Vans, lijm, houten stokje, tandenstokers

1. Maak een ontwerp.
2. Doe een druppel lijm op het houten stokje.
3. Pak met een tandenstoker een beetje lijm van die druppel.
4. Smeer de lijm onder de stud.
5. Plaats de stud op de schoen en houd hem een paar seconden stevig vastgedrukt.
6. Ga zo door tot je ontwerp klaar is.
7. Laat de schoenen een nachtje drogen.

Naar: www.welke.nl

Opdracht
2

Bekijk tekst 5.

1 Wat is het onderwerp van de tekst?
A ☐ Britse toeristen
B ☐ het begin van wintersport
C ☐ wintersport

2 Wat is het doel van de tekst?

3 Wat voor soort tekst is dit?
A ☐ artikel uit een tijdschrift
B ☐ tekst uit een studieboek voor sportleraren
C ☐ vakantiefolder

4 Deze tekst is geschreven voor mensen die geïnteresseerd zijn in wintersport. Noteer twee dingen waardoor je dat weet.

Lees tekst 5.

5 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 5.

a initiatief (al. 1)	1 belangstelling
b geleidelijk (al. 2)	2 eerste aanzet tot iets
c populair (al. 3)	3 geliefd
d massaler (al. 5)	4 langzaam
e fascinatie (al. 5)	5 veel groter

6 Welke tegenstelling van het woord *luxe* staat in alinea 2?

7 Waarvan zijn *stromend water, spoeltoiletten en elektrisch licht* (al. 2) voorbeelden?

8 Noteer een passend tussenkopje voor alinea 3.

9 Waaruit blijkt dat Britten voorlopers waren op wintersportgebied (al. 4)?

10 Waarom maakten skiërs rond 1900 maar één afdaling per dag (al. 4)?

11 Waarom is wintersport *van alle tijden* volgens alinea 5?

12 Bij vraag 2 heb je opgeschreven wat het doel van de tekst is. Leg uit waarom je antwoord wel of niet klopt.

Tekst 5

Wintersport

[1] Het was een goed idee van hoteleigenaar Johannes Badrutt om zijn Britse zomergasten over te halen in de winter van 1864 terug te komen. Hij beloofde dat de winter in St. Moritz net zo mooi en zonnig was als de zomer. Zo niet, dan zou Johannes de vakantie van de Britten terugbetalen. En zo had hij met Kerstmis vier Engelse gezinnen te logeren, die verrast waren over het zonnige weer en genoten van het besneeuwde landschap. Zijn initiatief was het begin van de wintersport in Zwitserland.

[2] St. Moritz was vroeger een boerendorp met enkele eenvoudige hotels, maar tegen het eind van de negentiende eeuw breidde het toerisme zich geleidelijk uit. De hotels kregen luxe voorzieningen als stromend water, spoeltoiletten en elektrisch licht. Een nieuwe treinverbinding verbond rond 1900 het dorp met de rest van Zwitserland. Een waterkrachtcentrale, de eerste in Zwitserland, zorgde voor elektriciteit.

...

[3] Niet skiën, maar schaatsen was populair tijdens de wintersport. St. Moritz en andere dorpen legden op de meren schaatsbanen aan en organiseerden lessen in hardrijden en schoonrijden. Daarnaast waren er veel mogelijkheden om te sleeën met arrensleeën of bobsleeën. De bobslee was door Britse toeristen uitgevonden door twee kleinere houten sleeën achter elkaar te binden.

Skiën

[4] De Britten waren op wintersportgebied voorlopers. Ze bedachten meer dan alleen de bobslee. Je voortbewegen op houten latten door de sneeuw,

dat deden de boeren in Zwitserland en Noorwegen al eeuwen, maar het waren de Britten die eind negentiende eeuw ski's gebruikten om de bergen af te dalen. Wie een afdaling wilde maken, moest eerst de helling oplopen. Voor een forse afdaling moest je al snel een halve dag lopen. Skiërs maakten daarom één afdaling per dag. Pas toen er tandspoorbanen en kabelbanen aangelegd waren, werd het skiën gemakkelijker en populairder.

[5] Wintersport is nu massaler dan ooit tevoren. Jaarlijks gaan er een miljoen Nederlanders naar de sneeuw. De fascinatie voor sneeuwpracht in de bergen en de frisse heldere lucht vol zonneschijn is van alle tijden.

Naar: ANWB Kampioen, februari 2017

Opdracht 3

Bekijk en lees tekst 6.

1. Noteer zo nauwkeurig mogelijk wat de verschillen en overeenkomsten zijn met tekst 5 als je let op: onderwerp, tekstsoort, lay-out, tekstdoel en publiek.
2. Waarom is tekst 6 **wel / niet / niet zo** betrouwbaar?
3. Wat zouden volgens de laatste zin van tekst 5 twee nadelen zijn van indoorskiën?

Tekst 6

Opdracht 4

Bekijk tekst 7.

1. Deze tekst is bedoeld voor volwassenen. Hoe weet je dat?
2. Neem de zin over. Kies het juiste woord en maak de zin af.
   Tekst 7 komt uit een **advertentie / folder / nieuwsbericht** met als onderwerp ....
3. Waarom is de bron wel of niet betrouwbaar?
4. Noteer de twee tekstdoelen van tekst 7.

Lees tekst 7.

5 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 5.

a flink (al. 2)	1 erg
b afweer (al. 3)	2 mensen die ergens verstand van hebben
c virus (al. 3)	3 mogelijkheid
d deskundigen (al. 5)	4 weerstand
e kans (al. 7)	5 ziekteverwekker

6 Zijn de beweringen volgens de tekst juist of onjuist?
a Iemand die de griepprik krijgt, krijgt een half jaar geen griep.
b De griepprik voorkomt ook dat je verkouden wordt.
c De griepprik beschermt je tegen de griep van de komende winter.

7 Moet iemand die vorig jaar al een griepprik heeft gehaald, dit jaar weer een griepprik halen? Leg je antwoord uit.

8 Bij vraag 4 heb je de twee tekstdoelen van de tekst opgeschreven. Leg uit waarom je antwoord wel of niet klopt.

9 Welke alinea vat de tekst het best samen?

10 Waarom is de griepfolder vertaald in drie talen?

11 De griepprik kan ook voor kinderen belangrijk zijn (al. 6). Waarom heeft de schrijver deze tekst toch alleen voor volwassenen geschreven, denk je?

Tekst 7

Wat is griep?

[1] Griep komt door het griepvirus. Het griepvirus kunt u bijvoorbeeld krijgen als iemand met griep hoest, niest of praat. Of als iemand met griep u een hand geeft. Elke winter krijgt gemiddeld een op de tien mensen griep.

[2]
- Bij griep heeft u vaak hoge koorts, koude rillingen, keelpijn, hoofdpijn en spierpijn in uw hele lichaam.
- Door griep kunt u longontsteking of hartproblemen krijgen.
- Heeft u een ziekte, zoals een longziekte of suikerziekte (diabetes)? Dan kan griep uw ziekte verergeren.
- Griep is niet hetzelfde als een zware verkoudheid. U kunt zich flink ziek voelen door de griep.

Hoe werkt de griepprik?

[3] De gratis griepprik zorgt ervoor dat uw afweer tegen het griepvirus verbetert. Uw lichaam gaat door de stoffen in de griepprik afweerstoffen maken tegen het griepvirus. Twee weken na de griepprik heeft u genoeg afweerstoffen. Wordt u na deze twee weken besmet met het griepvirus? Dan kunnen de afweerstoffen het griepvirus onschadelijk maken. De afweerstoffen zorgen er dus voor dat u niet of minder ziek wordt van het virus. De griepprik beschermt u alleen tegen het

griepvirus. U bent dus niet beschermd tegen andere virussen, zoals het virus dat verkoudheid geeft.

Waarom elk jaar een griepprik?

[4] De griepprik beschermt ongeveer een half jaar. De griepprik van vorig jaar is dus uitgewerkt. Ook

verandert het griepvirus regelmatig. Hierdoor kunt u elk jaar opnieuw griep krijgen. Daarom heeft u jaarlijks een nieuwe griepprik nodig. Zo kan uw lichaam elk jaar nieuwe afweerstoffen aanmaken.

[5] Deskundigen voorspellen welke griepvirussen komende winter het meest voor zullen komen. In de griepprik zitten dus elk jaar andere stoffen die werken tegen die virussen. De jaarlijkse griepprik beschermt u daardoor tegen de meest voorkomende griepvirussen van deze winter.

Voor wie is de griepprik?

[6] De griepprik wordt gratis aangeboden aan mensen van 60 jaar en ouder. Ook kinderen en volwassenen die extra risico lopen om ernstig ziek te worden door griep, omdat zij bijvoorbeeld een longziekte of suikerziekte hebben, kunnen de griepprik krijgen.

De belangrijkste informatie:

[7]
- De griepprik verkleint de kans dat u griep krijgt.
- Door griep heeft u een grotere kans om ernstig ziek te worden.
- U kunt de gratis griepprik halen bij uw huisarts.

Deze folder is vertaald in drie talen: Engels, Turks en Arabisch. Meer informatie over hoe de griepprik werkt, vindt u op www.rivm.nl/griepprik en www.thuisarts.nl/griep.

Naar: Griepprik 2017, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)

Opdracht
5

Lees tekst 8.

1 Wat eiste meer slachtoffers: de Eerste Wereldoorlog of de Spaanse griep?
2 Waarom was het opmerkelijk dat er veel jonge volwassenen slachtoffer waren van de Spaanse griep?
3 Wat is het tekstdoel en wat wil de schrijver hiermee bereiken?
4 Waarom is de tekst **wel / niet / niet zo** betrouwbaar?

Lees tekst 7 nog eens en bekijk daarna de afbeelding bij tekst 8.

5 Waarom is het niet handig om mensen met griep bij elkaar te leggen?

Tekst 8

De Spaanse griep

De Spaanse griep was een beruchte griep uit de jaren 1918-1919. Deze wereldwijde griep eiste naar schatting 20 tot 100 miljoen levens, een aantal dat het totale dodental van de Eerste Wereldoorlog ruimschoots overtrof.

Hoewel het de ‘Spaanse griep’ genoemd werd, lag de oorsprong van deze ziekte naar alle waarschijnlijkheid in de Verenigde Staten. Het werd ‘Spaanse griep’ genoemd, omdat kranten in Spanje er het eerst over berichtten. Het totale aantal slachtoffers van deze griep in Nederland was bijna 60.000 mensen. De Spaanse griep had de opmerkelijke eigenschap om jonge volwassenen te treffen. Meestal liepen met

name kinderen en senioren de grootste risico’s om de ziekte te krijgen.

Naar: nl.wikipedia.org/wiki/Spaanse_griep

Ik kan/weet
- bepalen wat het tekstdoel is. 2F
- aan een tekst zien voor welk publiek hij bedoeld is.

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert een zakelijke e-mail schrijven.

Startopdracht

Lees de tekst hiernaast. Het is het slot van een beleefde e-mail.
De woorden zijn woorden van vroeger. Die gebruik je nu niet meer. Wat zou jij schrijven?

Theorie

video-uitleg

Een zakelijke e-mail schrijven

Als je iets wilt vragen of meedelen aan iemand die je niet kent, kun je een **zakelijke e-mail** schrijven. Een zakelijke e-mail stuur je naar personen, bedrijven of organisaties. Je kunt bijvoorbeeld een e-mail sturen, als je een klacht hebt over een bestelling, als je een abonnement wilt opzeggen of als je informatie wilt voor een werkstuk.

Zo schrijf je een zakelijke e-mail

Inhoud
- Leg in de inleiding uit waarom je de e-mail schrijft. Dat noem je de **aanleiding**. Vertel als dat nodig is, ook wie je bent.
- Geef in het middenstuk meer informatie of stel je vragen. Soms stuur je een bijlage mee, zoals de rekening van een bestelling of een ingevuld formulier. Noem deze bijlage dan ook in je tekst.
- Spreek in het slot een wens of verwachting uit, bijvoorbeeld:
  – *Ik hoop snel een antwoord van u te krijgen.*

Vorm
- Vul altijd de onderwerpregel in. Daarin zet je kort waarover je e-mail gaat.
- Begin met een beleefde aanhef, bijvoorbeeld *Geachte heer of mevrouw,* of *Geachte mevrouw Meppelink,*. Na de aanhef gebruik je een komma. Begin wel de eerste alinea met een hoofdletter.
- Gebruik witregels tussen alle onderdelen van de e-mail.
- Spreek de ander aan met ‘u’ en gebruik beleefde taal.
- Sluit af met een beleefde groet, gevolgd door een komma. Zet daaronder je voor- en achternaam. Bijvoorbeeld:
  Met vriendelijke groet,
  Jay van Vleuten
- Zet onder je naam, alleen als dat nodig is, je adres en/of telefoonnummer.

Bekijk voordat je de opdrachten maakt, het voorbeeld van een zakelijke e-mail op bladzijde 210.

Opdracht 1

Floortje heeft een zakelijke e-mail verstuurd waarin ze klaagt over haar winterjas. Ze heeft die jas een maand geleden online gekocht bij Monga. Floortje heeft nogal wat fouten in haar e-mail gemaakt.

1. Lees de e-mail en onderstreep zo veel mogelijk fouten.
2. Verdeel de gevonden fouten met behulp van de theorie in twee groepen.
3. Bespreek samen met een klasgenoot jullie antwoorden op vraag 1 en 2. Hoeveel verschillende fouten hebben jullie samen ontdekt?

Aan Monga@klacht.nl
Onderwerp Kapotte winterjas

In oktober heb ik bij jullie een knalrode puffer jacket gekocht van € 249,95. Nu zitten er al gaatjes in de stof waar dons uitkomt. Dat is toch belachelijk. Ik wil een nieuwe en een beetje snel ook!!!!!!

Opdracht 2

Je bent met je klas naar het museum geweest om de expositie *Nederland Waterland* te bekijken. Het museum heeft een wedstrijd waarbij je € 500,– kunt winnen met een foto van een waterlandschap. Dat geld wil je wel winnen en je stuurt een e-mail met foto naar *nederland_waterland@museum.nl*.

1. Wat zet je in de onderwerpregel?
2. Schrijf in de inleiding wie je bent en wat de aanleiding is.
3. Als bijlage stuur je een foto mee. In het middenstuk geef je een korte toelichting bij je foto en noem je de bijlage. Schrijf het middenstuk.

Opdracht 3

Voor het schoolproject *Oorlogstijd* bestudeer je in groepjes een deelonderwerp. Jouw groepje heeft gekozen voor *Vluchten & Onderduiken*. Jullie willen een vragenlijst laten invullen en een deskundige op school uitnodigen. Jij schrijft namens jullie groep een e-mail.

1. Kies de e-mail die je gaat maken.

info@coa.nl	info@annefrankhuis.nl
• Je wilt dat ongeveer twintig bewoners en/of medewerkers van een azc de meegestuurde vragenlijst invullen. • Noem de schoolnaam, het schooladres en telefoonnummer. • Geef een datum voor wanneer je de vragenlijsten teruggestuurd wilt hebben. • Vraag om een snelle reactie.	• Je wilt dat een deskundige iets komt vertellen over onderduiken. • Bedenk een bezoekdatum en tijdstip. • Noem de schoolnaam, het schooladres en telefoonnummer. • Vraag naar de (reis)kosten. • Vraag om een snelle reactie.

2. Schrijf een zakelijke e-mail met drie alinea's.
3. Werk samen met een klasgenoot die niet dezelfde e-mail heeft gekozen. Ruil jullie e-mails en vul voor elkaar het feedbackformulier in.
4. Ruil jullie teksten weer en verbeter je e-mail als dat nodig is.

Ik kan/weet
• een nette zakelijke e-mail schrijven. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert over feedback krijgen.

Startopdracht

Lees het gesprek. Naomi vraagt in de groepsapp om feedback.

1 Hoe reageert Naomi op de feedback?
2 Hoe reageer jij als AngeliQQQ dit tegen jou zou zeggen?
3 Is het verstandig om op social media een mening te vragen als je moeite hebt met minder positieve reacties? Leg je antwoord uit.

NAOMI *Wat vinden jullie van mijn nieuwe outfit?*

Ik vind dat deze jas je oud maakt. Je ziet er in die jas uit als een vrouw van veertig. AngeliQQQ

NAOMI *Wat?! ☹ Dat is helemaal niet waar! Je ziet er zelf oud uit met die nieuwe jas waarin je laatst liep. Jammer dat je mijn nieuwe kleding zo moet afzeiken! Ik zal jou eens een complimentje geven! ☹☹ Oud?!*

Theorie

video-uitleg

Feedback krijgen

De reacties die je van anderen krijgt op jouw gedrag of prestaties, noem je **feedback**. Feedback kan positief zijn ('Wat heb je dat goed gedaan.') of negatief ('Ik vind het vervelend dat je altijd te laat komt.'). Iemand persoonlijk aanvallen of schelden heeft niets met feedback te maken. Feedback is altijd bedoeld om de ander te helpen.

Door te letten op wat mensen zeggen en doen, merk je hoe ze soms verkeerd reageren als ze feedback krijgen. Bijvoorbeeld:

fout	*goed*
direct tegenspreken	de ander uit laten spreken
boos worden	rustig blijven
niets (meer) zeggen	nadenken voordat je reageert, doorvragen
de ander niet (meer) aankijken	de ander geïnteresseerd aankijken

Opdracht 1

Lees eerst de vragen. Bekijk daarna het fragment uit het programma *Draadstaal*.

1 Johan krijgt feedback van zijn baas. Waarover wordt feedback gegeven?
A ☐ de problemen van Johan met zijn baas
B ☐ de ruzie van Johan met zijn collega Henk
C ☐ hoe Johan eerlijke feedback kan geven

2 Hoe reageert Johan op de feedback van zijn baas? Meerdere antwoorden kunnen goed zijn.
   a Hij blijft rustig.
   b Hij kijkt de ander geïnteresseerd aan.
   c Hij laat de ander uitspreken.
   d Hij vraagt door.
3 De baas doet voor hoe Henk zou kunnen reageren op de feedback. Lees de theorie. Wat is goed aan de reactie van de baas?
4 Johan gaat zijn oefening in praktijk brengen. Waarom reageert de echte Henk niet goed op de feedback van Johan? Geef twee voorbeelden.
5 Hoe zou jij positief kunnen reageren als een klasgenoot zou zeggen dat je een beetje naar zweet ruikt? Noteer wat je zegt en hoe je het zegt.

Opdracht 2

Lees eerst de vragen. Bekijk daarna het fragment waarin Sandra (de mevrouw links, in het roze shirt) feedback krijgt.

1 Hoe reageert Sandra op de feedback? Noteer de dingen die ze goed doet.
2 Weet Sandra nu wat ze in het vervolg anders moet doen? **ja / nee**

Bekijk het fragment nog een keer. Let nu vooral op Siona (de mevrouw rechts, met een wit/geel shirt).

3 Waarom geeft Siona feedback?
   A ☐ Ze vindt dat Sandra steeds onnodig nieuwe afspraken met klanten maakt.
   B ☐ Ze voelde zich in haar hemd gezet, omdat ze niet wist van een afspraak.
   C ☐ Ze wil Sandra uitleggen dat ze liever niet gaat voorlezen.
4 Welke afspraak maken Sandra en Siona?
5 Hoe is de werksfeer tussen Sandra en Siona na dit gesprek, denk je? Leg je antwoord uit.

Opdracht 3

Lees eerst de vragen. Bekijk daarna de discussie tussen Diaphane en haar baas Marco uit het programma *Villa Single Mama*.

1 Wat doet Diaphane fout volgens haar baas Marco?
2 Marco spreekt Diaphane aan op de regels van het restaurant. Is dat hetzelfde als feedback geven? Leg je antwoord uit.
3 Noteer een argument dat Marco gebruikt om Diaphane te laten doen wat hij wil.
4 Reageert Diaphane op de argumenten van Marco? **Ja. / Nee, want** ...
5 Diaphane kijkt Marco vaak aan, maar toch past dit niet bij een goed gesprek. Waarom niet? Leg je antwoord uit.
6 Hoe probeert Marco het probleem op te lossen?
   A ☐ Hij biedt haar ander werk aan.
   B ☐ Hij ontslaat haar.
   C ☐ Hij pakt haar telefoon gewoon af.
7 Gaat Diaphane akkoord met de oplossing die Marco haar biedt? **ja / nee**
8 Stel je voor dat Diaphane rustig was gebleven. En dat ze had uitgelegd dat ze zich zorgen maakt om haar zieke kinderen en daarom haar telefoon bij zich wil houden. Had Marco dan anders gereageerd, denk je? Leg uit.
9 Marco spreekt Diaphane aan waar alle collega's bij zijn. Hoe zou jij het vinden om zo aangesproken te worden? Leg je antwoord uit.

Ik kan/weet
- hoe ik op feedback moet reageren.

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert feedback geven en krijgen.

Startopdracht Na een onvoldoende voor Nederlands roept de docent jou bij zich om aan jou feedback te geven.

1 Van welke feedback kun je iets leren?
2 Aan welke feedback heb je niks?
3 Welke feedback zou je graag willen krijgen?
4 Van welke feedback word je boos?

Theorie

video-uitleg

Feedback geven en krijgen

Als je iemand feedback geeft, vertel je wat hij goed doet of hoe hij iets de volgende keer beter kan doen. Als iemand jou positieve feedback geeft, ben je daar blij mee. Maar als iemand je vertelt wat je beter kunt doen, is het vaak moeilijk om daar goed op te reageren.

Zo geef je feedback

- Leg uit op welk gedrag jij feedback geeft. Vind je dat iets beter kan? Leg dan uit wat er volgens jou beter kan. Bijvoorbeeld: *Ik vind het jammer dat je de inleiding van ons werkstuk kwijt bent, want nu kunnen we het niet op tijd inleveren. Je kunt je werk de volgende keer beter in de cloud bewaren.*
- Spreek vanuit jezelf. Dus niet: *Jij luistert nooit naar mij.* Maar: *Ik zou graag willen dat je naar mij luistert.*
- Blijf positief en vriendelijk. Dus niet: *Wat ben jij een sukkel! Je had die kaartjes op tijd moeten bestellen.* Maar: *Ik vind dat je zulke kaartjes beter een week van tevoren kunt bestellen.*

Zo reageer je als je feedback krijgt

- Luister goed naar de feedback. Laat de ander uitspreken.
- Vraag om uitleg of om een voorbeeld als je iets niet begrijpt.
- Zeg wat je van de feedback vindt. Ben je het ermee eens? Laat de ander weten wat je, als dat nodig is, de volgende keer anders gaat doen. Ben je het er niet mee eens? Word niet boos, maar leg uit waarom je het er niet mee eens bent.

Opdracht 1

Luister naar het fragment. In vier verschillende situaties geven personen iemand feedback.

1 Noteer bij elke situatie wie op de goede manier feedback geeft: de jongen of het meisje.
2 Waarop heb je bij het kiezen gelet? Kies uit: *op de inhoud – op de manier van praten – op de inhoud en de manier van praten*.

Opdracht 2

Jeroen loopt stage in een supermarkt. Noteer bij elke situatie wat hij het best kan zeggen.

1 Aan het eind van de dag komt de chef naar Jeroen toe en zegt: 'Je werkt te langzaam. Om tien uur waren de schappen nog halfleeg. Dat moet echt sneller.'
2 Jeroen ziet dat een klant een pak melk op de grond kapot laat vallen en daarna gewoon wegloopt. De klant doet alsof er niets is gebeurd.
3 Jeroen ziet een kind van verschillende appels een hapje afbijten, terwijl de moeder van het kind groente aan het uitzoeken is en niets merkt.
4 Per ongeluk geeft Jeroen een klant te weinig geld terug. De klant zegt tegen hem: 'Kun je niet rekenen of zo! Zelfs een kleuter weet dat het niet klopt!'

Opdracht 3

Samen met een klasgenoot ga je na een korte voorbereiding twee situaties spelen. Bij de ene situatie geef je feedback, bij de andere situatie krijg je feedback. Lees de situaties.

Situatie A – Jullie maken samen een werkstuk. Vorige week hebben jullie de taken verdeeld en afgesproken dat jullie allebei informatie gaan verzamelen voor het tweede overleg. Nu zit je bij elkaar en jij hebt de gevonden informatie bij je. Je klasgenoot heeft niets.

Situatie B – Je hebt met je klasgenoot afgesproken dat jullie samen naar de volleybaltraining zouden gaan. Als hij er om halfzes nog niet is, fiets je alleen naar de training. Wanneer je daar aankomt, is je klasgenoot er al. Hij is jullie afspraak helemaal vergeten. En dat is niet de eerste keer.

1 Spreek voor elke situatie af wie feedback geeft en wie feedback krijgt.
2 Bereid je voor op jouw rol.
   a Noteer per situatie in steekwoorden wat je gaat zeggen.
   b Denk na over je lichaamshouding en manier van praten.
3 Speel de situaties uit.
4 Geef na afloop antwoord op de volgende vragen:

feedback geven	feedback krijgen
a Noemde je eerst het gedrag en daarna wat beter kon?	*a* Liet je de ander uitspreken en luisterde je goed?
b Sprak je vanuit jezelf, dus: 'Ik ...'	*b* Was het nodig om extra uitleg te vragen?
c Heb je ook geprobeerd om iets positiefs te zeggen?	*c* Kreeg je bruikbare feedback?
d Hoe vond je het om feedback te geven?	*d* Hoe vond je het om feedback te krijgen?

Ik kan/weet
- feedback geven en op feedback reageren.

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert over officieel taalgebruik.

Startopdracht

Lees tekst 1.

1 Noteer een net woord voor *harses* (titel en laatste zin).
2 Wat wil de moeder haar oudste zoontje leren?
3 Wat vind je van de manier waarop ze dat doet?
4 Hoe zou de moeder dat anders kunnen zeggen?
5 Het woord *meningsverschil* is een heel net woord. Welk 'gewoon' woord gebruik jij hiervoor?

Tekst 1

Harses

Het was lekker weer. Ik zat op een strandje aan de plas. Zo'n meter of drie bij mij vandaan zat een moeder met haar twee zoontjes. De een misschien vier, de ander ongeveer zes jaar oud. De jongetjes waren lekker aan het spelen en hadden veel plezier. Na een tijdje ontaardde hun spel echter in een meningsverschil, waarop de oudste het nodig vond zijn broertje te laten weten dat hij zijn bek moest houden. De moeder nam haar opvoedkundige taak zeer serieus en maande haar zoontje met de woorden: 'Als je nog een keer 'bek' zegt, krijg je een stamp voor je harses!'

Naar: NRC, 25 september 2017

Theorie

video-uitleg

Officieel taalgebruik: wat staat er?

In officiële brieven, formulieren en teksten worden vaak moeilijke woorden gebruikt die deftig klinken.
Lees zo'n tekst goed. Kijk of je snapt wat de schrijver wil zeggen: welke informatie wil hij geven, wat wil hij van mij, wat moet ik doen? Als de betekenis van een moeilijk woord nodig is om de tekst te begrijpen, zoek je dat woord op in een (online)woordenboek. Bijvoorbeeld:
– *Wanneer u telefonisch contact opneemt met het reparatiecentrum, dient u onze factuur erbij te houden.*
Het woord *factuur* is belangrijk, dus dat zoek je op: *factuur = rekening*.
De schrijver bedoelt dus:
– *Als je het reparatiecentrum belt, moet je de rekening erbij houden.*

Opdracht 1

De zinnen 1 tot en met 6 komen uit een stageovereenkomst. Maak de zinnen simpeler door de onderstreepte woorden te vervangen door een omschrijving of eenvoudigere woorden. Je mag een (online)woordenboek gebruiken. Bijvoorbeeld: *De stagiair ontvangt een tegemoetkoming in de reiskosten. = De stagiair krijgt geld voor zijn reis.*

1. Gedurende de stage blijft de stagiair leerling van de school.
2. De stagiair wordt in de gelegenheid gesteld om praktische ervaring op te doen.
3. De stagiair verricht zijn werkzaamheden in een werkweek van twintig uur.
4. Bij problemen of conflicten tijdens de stage richt de leerling zich in eerste instantie tot de stagebegeleider.
5. Ondergetekenden gaan akkoord met de genoemde afspraken.
6. Als u vragen heeft, kunt u telefonisch contact opnemen met de school.

Opdracht 2

Lees tekst 2.

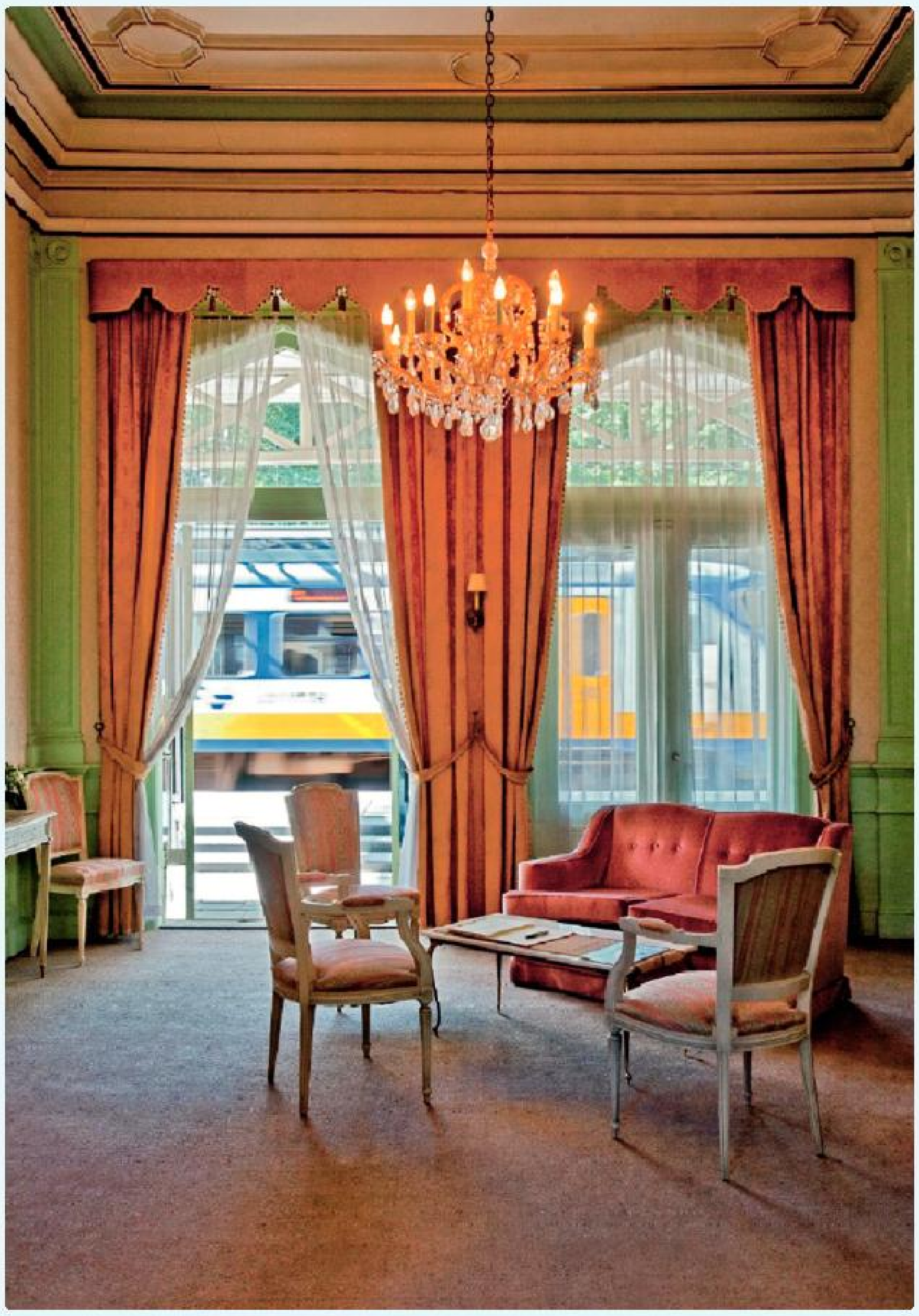
1. Bekijk de afbeelding en de titel. Maak de zin af.
   Een koninklijke wachtkamer is ….
2. De woorden bij *a* tot en met *e* klinken nogal deftig. Neem ze over en schrijf er een 'gewoon' woord achter dat hetzelfde betekent. Je mag een (online)woordenboek gebruiken.
   a een zeldzaamheid (al. 1)
   b van oorsprong (al. 1)
   c reeds (al. 4)
   d thans (al. 4)
   e daadwerkelijk (al. 4)
3. Noteer een voorbeeld uit de tekst van een periode in de negentiende eeuw.
4. In de tekst staan twee verschillende synoniemen voor *vandaag de dag* (al. 1). Noteer ze allebei.
5. Wat betekent *Zijn broer, koning Willem III, stak daar een stokje voor* in alinea 2?
   Zijn broer, koning Willem III, …
   A ☐ hield de aftakking van de spoorlijn tegen.
   B ☐ hielp met de aanleg van de aftakking van de spoorlijn.
   C ☐ stemde voor de aanleg van de aftakking van de spoorlijn.
6. Welk woord herken je in *monumentale* (al. 3)?
7. Welke twee voorbeelden van *vertrekken* staan in alinea 3?
8. In alinea 3 is *vertrekken* een zelfstandig naamwoord. Noteer een zin waarin je *vertrekken* als een werkwoord gebruikt.
9. Wat betekent *ruim tien jaar* (al. 3)?
   A ☐ meer dan tien jaar
   B ☐ minder dan tien jaar
   C ☐ precies tien jaar
10. Wat zijn volgens de tekst *guirlandes* (al. 3)?
11. Schrijf de dertien onderstreepte woorden en woordgroepen uit de tekst onder elkaar. Noteer de juiste betekenis erachter. Kies uit:
    - alleen voor mensen die uitgenodigd zijn
    - bezat
    - denkbeeldige
    - dichtbij liggend
    - een streek met bouw- en weiland
    - in het begin
    - indrukwekkend
    - kamer met mooie meubels waarin je gasten ontvangt
    - officiële bezoeken van keizers, koningen of presidenten
    - om het weer goed of gelijk te maken, goedmaker
    - versierd
    - vroegere
    - zijweg

Tekst 2

Koninklijke wachtkamer

[1] Koninklijke wachtkamers op treinstations zijn een zeldzaamheid in Nederland. Ze zijn vandaag de dag alleen maar te vinden in Den Haag, Amsterdam, Baarn en in het Spoorwegmuseum in Utrecht. Baarn is een opvallende naam in dat rijtje: want hoe komt een van oorsprong kleine gemeente op het platteland aan een koninklijke wachtkamer?

[2] Voor het antwoord op die vraag moeten we terug naar de negentiende eeuw, naar de tijd van prins Hendrik, die leefde van 1820 tot 1879. Prins Hendrik wilde graag een aftakking van de spoorlijn tussen Amsterdam naar Zutphen naar zijn eigen paleis in Soestdijk. Zijn broer, koning Willem III, stak daar een stokje voor: Willem III beschikte zelf namelijk niet eens over een aftakking naar zíjn paleis (Paleis Het Loo). Omdat volgens Willem III 'alleen de koning een eigen spoorverbinding mocht hebben' kreeg prins Hendrik ter compensatie zijn eigen koninklijke wachtkamer op station Baarn.

Monumentale wachtkamers

[3] De wachtkamer in station Baarn kent twee vertrekken, een grote salon en een kleine kamer met een toilet. Tegenwoordig gebruiken koninklijke gasten de wachtkamers alleen voor besloten bijeenkomsten en staatsiebezoeken. De NS is nog altijd trots op de monumentale kamers, daarom werd ruim tien jaar geleden besloten alle overgebleven ruimtes te herstellen. Zo werd in Baarn een verlaagd plafond verwijderd. Hierdoor was er weer plek voor de guirlandes. Met deze slingers van bloemen en bladeren was de kamer aanvankelijk ook verfraaid.

Buurtstation

[4] Na de bouw van station Baarn werd er 24 jaar later schuin tegenover een buurtstation gebouwd voor de verbinding van Baarn naar Utrecht. Dit buurtstation was op nog geen 200 meter afstand van het gewone station van Baarn. Dit 'kleine station' ligt aan de rand van de voormalige Koninklijke Bossen en had naast de wachtruimtes voor het volk ook een koninklijke wachtkamer voor de koninklijke familie. In 1948 werd het buurtstation reeds gesloten en tegenwoordig is het in gebruik als Eethuys-Café De Generaal. De kans dat de wachtkamer in Baarn thans ook daadwerkelijk door het koninklijk huis gebruikt wordt, is iets groter geworden, sinds prinses Beatrix weer in het nabijgelegen Lage Vuursche woont.

[5] Nieuwsgierig geworden naar de koninklijke wachtkamer van Baarn of naar die van het Spoorwegmuseum? Volg op de website van de NS een virtuele rondleiding.

Naar: www.utrechtaltijd.nl, januari 2018

Opdracht 3

Onderstreep het juiste woord.

1 In de vakantie gaan wij een **monumentaal / virtueel** stadion bezoeken.
2 De **aanvankelijke / voormalige** minister van Economische Zaken was een goede spreker.
3 De vergadering over de sluiting van de sporthal was **besloten / verfraaid**.

4 **In de salon / Op het platteland** kun je genieten van de gezonde buitenlucht.
5 De **aftakking / compensatie** van de rivier is een mooie plek om te vissen.
6 Heb jij het boek voor deze periode **reeds / van oorsprong** gelezen?

Opdracht 4

Noteer de juiste vorm.

1	beschikken over	Mijn buurman … een Porsche en een Tesla.
2	compensatie	Ik wil mijn overuren liever uitbetaald krijgen in plaats van … door een vrije middag.
3	virtueel	In de game werd Tim verslagen op het … slagveld.
4	verfraaien	Volgende week wordt de aula op onze school … door leerlingen van klas 3.
5	aanvankelijk	De … van de wedstrijd is een half uur opgeschoven.
6	daadwerkelijk	Weet jij wat de … kosten zijn van de verbouwing?

Opdracht 5

Welke 'gewone' woorden horen bij de onderstreepte officiële woorden? Kies uit: *dus – goed – meewerken – namens – over – per ongeluk – samenwerken – toch.*

1 Lees de zinnen <u>aandachtig</u> door.
2 Ik heb <u>abusievelijk</u> een virus verzonden naar al mijn contactpersonen.
3 Wil jij <u>een bijdrage leveren</u> aan de organisatie van het schoolfeest?
4 Heb jij nog vragen <u>inzake</u> de toets van maandag?
5 Max had zich goed voorbereid en <u>desondanks</u> verloor hij de race.
6 Kees vroeg: 'Zullen we <u>de handen ineenslaan</u> bij dit project?'

Opdracht 6

Welk woord past niet in het rijtje als je let op de betekenis? Onderstreep dat woord.

1 eventuele – voormalige – vroegere
2 compensatie – continu – voortdurend
3 geen aandacht geven – nabijgelegen – negeren
4 aanvankelijk – bron – oorzaak
5 effectiviteit – nut – verfraaid
6 aftakking – object – zijweg

Opdracht 7

Schrijf de letters *a* tot en met *i* onder elkaar in je schrift.

1 Zoek de betekenis van de uitdrukkingen in het rechter rijtje en schrijf die erachter.

a een scheve schaats rijden	– als je denkt dat de feedback voor jou is, moet je er wat mee doen
b het vuur uit de sloffen lopen	– bemoei je niet met dingen waarvan je geen verstand hebt
c iets aan zijn laars lappen	– heel boos worden
d in de kinderschoenen staan	– heel erg je best doen
e nou breekt mijn klomp	– iets doen wat niet mag of hoort
f schoenmaker, blijf bij je leest	– ik ben stomverbaasd
g uit je slof schieten	– in de beginfase zijn
h weten waar de schoen wringt	– je ergens niets van aantrekken
i wie de schoen past, trekke hem aan	– weten wat de problemen zijn

2 Wat is de overeenkomst tussen de uitdrukkingen bij *a* tot en met *i*?

Ik kan/weet
- de betekenis van onbekende, officiële woorden in de tekst of een woordenboek vinden. 1F
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
grammatica

Je leert over samengestelde zinnen.

Startopdracht

Maak een kring van tien personen. Je docent noemt een voorwerp. Jullie gaan samen verzinnen hoe dit voorwerp is ontstaan. De eerste leerling begint met een zin en de volgende vult de zin aan met een volgende zin. Ga met de klok mee. Je hebt vijf seconden om de zin aan te vullen, anders zeg je *pas*. Gebruik de volgende woorden om de zinnen aan elkaar te plakken: *en, maar, of, toen, want, omdat*. Ontstaat er een geloofwaardig verhaal?

Theorie

video-uitleg

Samengestelde zinnen

In elke zin staat een persoonsvorm. Zinnen met twee of meer persoonsvormen noem je **samengestelde zinnen**. Bij elke persoonsvorm hoort een onderwerp.

Met een voegwoord, zoals *maar, omdat* of *want*, kun je van twee korte zinnen een samengestelde zin maken:
– *Jelmer fietst naar huis. Robbert neemt de bus.*
– *Jelmer fietst naar huis,* maar *Robbert neemt de bus.*

Soms verandert de volgorde van de woorden in het tweede deel van de zin. Bijvoorbeeld:
– *Daan koopt een nieuwe telefoon. Zijn oude is kapot.*
– *Daan koopt een nieuwe telefoon,* omdat *zijn oude kapot is.*

In een samengestelde zin kunnen naast de persoonsvormen nog meer werkwoorden staan. Bijvoorbeeld:

– *De*	*fietser*	*wil*	*graag*	*doorrijden,*	*maar*	*de*	*weg*	*is*	*geblokkeerd.*
		pv		geen pv				pv	geen pv

Zo vind je de persoonsvormen en onderwerpen in een samengestelde zin
- Zet de zin in een andere tijd. Je maakt van de tegenwoordige tijd verleden tijd, of andersom. De werkwoorden die veranderen, zijn persoonsvormen. Bijvoorbeeld:
  – *Yiminah bewaart alle leuke mails, zodat ze die later nog eens door kan lezen.* →
  – *Yiminah bewaarde alle leuke mails, zodat ze die later nog eens door kon lezen.*
- Stel bij elke persoonsvorm de vraag: wie/wat + pv? Het antwoord is het onderwerp. Bijvoorbeeld:
  – *Wie bewaart?* → *Yiminah = ow*
  – *Wie kan?* → *ze = ow*

Opdracht 1

Noteer van de samengestelde zinnen de pv's en de onderwerpen die erbij horen. In zin 1 zijn de pv's en onderwerpen al aangegeven.

1 Het vervallen kasteel wordt gerestaureerd, zodat het gebouw niet instort.
2 Wilt u misschien de vraag even herhalen, want ik begrijp hem niet goed.

3 Onze hond was helemaal vies, omdat hij in de sloot was gesprongen.
4 Kun jij je een wereld voorstellen waarin computers niet bestaan?
5 Heb jij je verslag al ingeleverd, terwijl de deadline pas volgende week is?

Opdracht
2

1 Lees de zinnen *a* tot en met *f*. Welke zinnen zijn samengesteld? Onderstreep het woord of het leesteken waaraan je dat ziet.
- *a* De zoekmachine Google wordt door 93 procent van de internetters gebruikt.
- *b* Kun jij van deze afstand scoren of gaat jou dat niet lukken?
- *c* In de steden dumpte men vroeger het afval op straat.
- *d* We hadden zakken chips en heel veel cola ingekocht, want we gingen alle films van *Star Wars* achter elkaar bekijken.
- *e* Als je een appje hebt gelezen, worden de dubbele vinkjes blauw.
- *f* In de strip *Asterix en Obelix* zijn historische gebeurtenissen verwerkt door de schrijvers.

2 Noteer van elke zin het onderwerp dat bij de pv hoort. Gebruik *wie/wat + pv?*

Opdracht
3

Lees de tekst. Noteer de pv's en de onderwerpen die erbij horen. Zet een sterretje bij de zinnen die samengesteld zijn.

1 De praatpaal was 57 jaar de reddingsboei voor automobilisten met pech. **2** Maar omdat iedereen nu de mobiele telefoon gebruikt, is hij overbodig geworden. **3** In 2017 zijn alle 3300 praatpalen langs de snelwegen verwijderd en daarna heeft de ANWB ze verkocht voor 299 euro per stuk.
4 Omdat de praatpalen hoge 'oren' hadden, werden ze ook wel *konijnen* genoemd. **5** De hoge oren versterkten het geluid van de spreker. **6** Ook werd de paal hierdoor hoger, zodat hij beter te zien was.
7 Automobilisten moeten tegenwoordig dus altijd een opgeladen telefoon bij zich hebben.

Naar: anwb.nl, op 11 oktober 2017

Opdracht
4 ✱

In samengestelde zinnen mag je soms het onderwerp weglaten. Noteer de pv's en het onderwerp dat is weggelaten. Bijvoorbeeld: Josha pakt de pan en brandt haar vingers. *Josha pakt / Josha brandt*

1 Ik drink meestal thee, maar lust ook wel koffie.
2 Mijn opa is honderd jaar en vertelt ons veel over de Tweede Wereldoorlog.
3 Steeds vaker zijn mensen in het verkeer met hun mobiel bezig en veroorzaken daardoor ongelukken.
4 Jari loopt meestal naar huis, maar gaat soms ook wel met de bus.

Ik kan/weet
- de persoonsvormen en onderwerpen vinden in samengestelde zinnen.

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert over persoonsvormen in samengestelde zinnen.

Startopdracht

Pak twee post-its.

1. Schrijf op elk papiertje een zin met één pv. Plak de papiertjes op het bord. Wacht tot iedereen dat gedaan heeft.
2. Kies twee papiertjes en maak daar een zin mee. Gebruik een voegwoord.
3. Lees om de beurt je zin voor. Kies samen de grappigste zin.

Theorie

video-uitleg

Persoonsvormen in samengestelde zinnen

Je weet nu hoe je de persoonsvormen en onderwerpen kunt vinden in samengestelde zinnen, maar hoe spel je die persoonsvormen goed?

1 Kijk of je de tegenwoordige tijd of de verleden tijd moet gebruiken.
Vaak kun je aan de zin zien welke tijd je moet gebruiken. Bijvoorbeeld:
– *Toen Sem gisteren het verhaal (vertellen), (lachen) zijn klasgenoten.*
Aan de woorden 'toen' en 'gisteren' zie je dat je de verleden tijd moet gebruiken.

2 Kijk of je enkelvoud of meervoud moet gebruiken.
Zoek de onderwerpen. Bijvoorbeeld:
– *Toen Sem* (enkelvoud) *gisteren het verhaal (vertellen), (lachen) zijn klasgenoten* (meervoud).

3 Vul de juiste vorm van het werkwoord in.
Bepaal hoe je het werkwoord moet schrijven. Je kunt daarvoor het schema op bladzijde 212 gebruiken.
– *Toen Sem gisteren het verhaal vertelde, lachten zijn klasgenoten.*

Opdracht
1

Neem het schema over en vul aan. Noteer het onderwerp (ow) en kies of het ow in het enkelvoud (ev) of meervoud (mv) staat. Noteer daarna de juiste vorm van de pv.

	ow	ev/mv	pv	ow	ev/mv	pv
1	*ik*	*ev*	*vind*	*je*	*ev*	*langskomt*
2	…					

1. Ik (vinden – tt) het heel fijn, als je morgen ook (langskomen – tt).
2. De wedstrijd (beginnen – tt) zo om 3 uur, maar de spelersbus (rijden – tt) nog op de Afsluitdijk.
3. Marthe (balen – tt), want haar broer (pakken – tt) net haar fiets.
4. In de middeleeuwen (beschermen – vt) de ridders vrouwen en kinderen en ze (vechten – vt) tot het bittere einde.
5. Vroeger (typen – vt) leerlingen verslagen op een typmachine, omdat de pc toen nog niet (bestaan – vt).

Opdracht
2

Noteer van alle zinnen de persoonsvormen. Doe het zo:
- Noteer eerst welke tijd je moet gebruiken: tt of vt.
- Noteer dan aan welk(e) woord(en) je dat hebt gezien.
- Noteer de juiste vorm van de persoonsvormen.

1 Wilma (schrikken) wakker, toen onze docent (schreeuwen).
2 (gooien) jij straks je sportkleren in de was, wanneer je je sporttas (uitpakken)?
3 Vorig jaar (houden) we een groot tuinfeest, omdat mijn ouders jarig (zijn).
4 Als Pim morgen met de bus (gaan), (kunnen) hij het beste via Naarden gaan.
5 Je (melden) je nu ziek, terwijl we juist vandaag een vrije dag (hebben)!
6 Alle supporters (juichen), nadat Jamilla zojuist de bal in de kruising (koppen).

Opdracht
3

Lees de tekst en noteer de juiste vorm van de persoonsvormen.

De dansende banaan

1 In 2004 (starten) Hyves. **2** Het platform (groeien) in korte tijd uit tot het grootste sociale netwerk van Nederland en er (melden) zich meer dan 10 miljoen leden aan. **3** Hyves (zijn) vroeger *the place to be*. **4** Je (krabbelen) online je vrienden of je (porren) hen. **5** Maar toen Facebook in 2010 in opkomst (komen), (dalen) het ledenaantal van Hyves razendsnel. **6** In 2013 (stoppen) het sociale netwerk en Hyves (veranderen) in een spelletjessite. **7** Er (worden) tegenwoordig nog steeds gepraat over het oude Hyves. **8** Een oud-gebruiker (voeren) kort geleden een actie voor de terugkeer van de dansende banaan en op Facebook (maken) iemand een 'Hyves-was-leuk'-pagina.

Naar: www.parool.nl, op 7 augustus 2016

Opdracht
4

Maak van twee zinnen een samengestelde zin. Gebruik het voegwoord dat erachter staat.

1 Ik (vinden – tt) geschiedenis niet leuk. Ik (halen – tt) hoge cijfers voor geschiedenis. (maar)
2 De bouw van de winkel (zijn – vt) vertraagd. Archeologen (moeten – vt) eerst onderzoek doen. (omdat)
3 Een man (staan – vt) gisteren voor de deur. Hij (vertellen – vt) een zielig verhaal over zijn zieke hond. (en)
4 Djura (spreken – tt) met de burgemeester. Ze (schudden – tt) zijn hand. (terwijl)

Opdracht
5 ✱

Noteer de juiste vorm van de werkwoorden.

1 Henk (hebben) zich aan zijn enkel (blesseren), toen hij gisteren (squashen).
2 Voordat de euro (komen), (hebben) we 750 jaar de gulden (gebruiken).
3 Sefanja (hoeven) vandaag niet met de fiets naar school, want ze (worden) (ophalen) met de auto.
4 Omdat het ijs op de polen (smelten), (zijn) het water met 20 cm (stijgen) de laatste 150 jaar.

Ik kan/weet
- de persoonsvormen in samengestelde zinnen goed spellen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

Hebben!

Ideaal voor op je kamer en op reis, deze draadloze speaker van NBL! Voor 25 actiecodes en € 20,– is deze speaker van jou. Je vindt de actiecodes onder op alle blikjes Montana.

Jij deed mee met deze actie, maar je ontvangt een e-mail van Montana: helaas, er is nog maar één speaker. Om deze in handen te krijgen, moet je een e-mail sturen waarin je uitlegt waarom jij de laatste speaker zou moeten ontvangen.

Vervolgens beoordeel je als lid van de klantenservice van Montana de e-mails van een aantal klasgenoten. Wie wordt de gelukkige winnaar?

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:
- *Schrijven*: Een zakelijke e-mail schrijven
- *Spreken en gesprekken*: Feedback geven en krijgen

Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.

Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Lezen	• Ik kan bepalen wat het tekstdoel is. 2F • Ik kan aan een tekst zien voor welk publiek hij bedoeld is.
Schrijven	• Ik kan een nette zakelijke e-mail schrijven. 2F
Kijken en luisteren	• Ik weet hoe ik op feedback moet reageren.
Spreken en gesprekken	• Ik kan feedback geven en op feedback reageren.
Woordenschat	• Ik kan de betekenis van onbekende, officiële woorden in de tekst of een woordenboek vinden. 1F • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.
Taalverzorging grammatica	• Ik kan de persoonsvormen en onderwerpen vinden in samengestelde zinnen. 2F
Taalverzorging spelling	• Ik kan de persoonsvormen in samengestelde zinnen goed spellen. 2F

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg ervoor dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg ervoor dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken?
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online extra oefenen.

Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Hoofdstuk 3

Smaak

Ha, dat rijmt!

Rijm valt op én blijft goed hangen. Precies daarom gebruiken reclamemakers graag rijm. Er bestaan verschillende soorten rijm. De bekendste soort is **eindrijm**: de klank van de laatste woorden is dan gelijk, zoals in deze slogan van Iglo: niet m**okken**, lekker w**okken**. Stel, jij bent reclamemaker. Bedenk een rijmende slogan voor deze bedrijven: *Schoonmaakbedrijf Boon – Bakker Van der Kruin – Kapper …*

Rap met rijm

Rappers zijn dagelijks bezig met rijmen op een beat. Als professionele rapper moet je ook kunnen freestylen en dus heel snel rijmwoorden kunnen verzinnen. Bekijk het filmpje om te zien hoe Kraantje Pappie dat doet. Freestyle daarna samen met een klasgenoot: bedenk om de beurt zo snel mogelijk een woord dat rijmt op *smaak*. Wie weet de meeste woorden? Probeer het ook met *ruiken*, *zien* en *horen*.

Bekijk het filmpje over de rapper Kraantje Pappie.

Heb je de smaak te pakken?

Bij **beginrijm** zijn de eerste klanken van de woorden gelijk, zoals bij ***kn**appe **k**apper* of ***sl**ome **sl**akken.* Zinnen met beginrijm zijn soms echte tongbrekers. Probeer deze maar eens uit te spreken: ‘Een pet met een platte klep is een platte-kleppet.’ Of deze, heel snel: ‘Liesje leerde Lotje lopen langs de lange Lindelaan.’ Gelukt?

Doe de tongbrekerstest.

Lezen

Je leert over verbanden en signaalwoorden.

Startopdracht

Gebruik voor deze opdracht hoofdstuk 2 van dit boek. Je hebt vijf minuten de tijd.
Zoek zo veel mogelijk tegenstellingen (noteer woorden en bladzijdenummers).
Bijvoorbeeld: enkelvoud – meervoud (bladzijde 56).
Wie heeft de meeste gevonden?

Theorie

video-uitleg

Verbanden en signaalwoorden (1)

In teksten hebben zinnen en alinea's met elkaar te maken. Ze houden **verband** met elkaar. Aan een **signaalwoord** zie je met welk verband je te maken hebt. Die woorden helpen je een tekst beter te begrijpen. Er zijn verschillende soorten verbanden.

Een **opsomming** herken je aan signaalwoorden zoals: *ten eerste, ten tweede, om te beginnen, ook (nog), verder, ten slotte, en*. Je kunt een opsomming ook herkennen aan streepjes (–), dots (•), getallen (*1, 2, 3*) of een dubbele punt (:). Bijvoorbeeld:
– *Voor een cake heb je nodig: bloem, boter, suiker, een ei en bakpoeder.*

Een **tegenstelling** herken je aan signaalwoorden zoals: *tegenover, maar, hoewel, echter, toch, aan de ene kant … aan de andere kant.* Bijvoorbeeld:
– *De oude achtbaan is niet heel mooi, maar hij gaat wel ontzettend hard.*

Opdracht 1

Bekijk tekst 1 .

1 Wat is het onderwerp van de tekst?
A ☐ eten
B ☐ spruitjes
C ☐ vies eten

2 Wat is het doel van de tekst?

Lees tekst 1.

3 Wat is het verband tussen de alinea's van het middenstuk (al. 2, 3 en 4)?
A ☐ opsomming
B ☐ tegenstelling

4 Aan welke signaalwoorden in alinea 3 en 4 kun je dat snel zien?

5 In alinea 1 en 5 staat het signaalwoord 'maar'. Leg beide tegenstellingen uit.
a maar (al. 1): … ↔ …
b maar (al. 5): … ↔ …

6 In alinea 2 legt de schrijver uit waarom mensen bij 'zoet' denken aan *lekker* en bij 'bitter' aan *gevaar*. Welk signaalwoord gebruikt hij voor deze tegenstelling?

7 Wat zou er in alinea 4 in plaats van *associëren* ook kunnen staan?
A ☐ goedvinden
B ☐ verbinden
C ☐ vergelijken

8 Hoe komt het dat mensen spruitjes vies kunnen vinden? Noteer het zo kort maar volledig mogelijk.
9 Wat is het verband tussen het middenstuk en alinea 5? Welk signaalwoord helpt je dat verband snel te vinden?
10 Wat is het antwoord op de vraag die in alinea 1 staat?

Tekst 1

Bah, spruitjes!

[1] Pizza, pannenkoeken en patat lust ieder kind, maar zodra er spruitjes op tafel staan, dan trekken veel mensen hun neus op. Aanstellerij of niet?

[2] Baby's kunnen vanaf hun geboorte smaken herkennen. De zoete smaak van moedermelk vinden baby's prettig, want zoet voedsel is rijk aan energie en dat heb je nodig om te groeien. Daarentegen is bitter de smaak die mensen vies vinden, omdat een bittere smaak je waarschuwt. Giftige planten zijn namelijk bitter van smaak.
[3] Wat verder het verschil kan maken voor het wel of niet lusten van spruitjes, is de eetvoorkeur van de moeder. In de baarmoeder ontwikkelt een baby al voedselvoorkeuren en went hij aan de smaken die de moeder in haar mond stopt. Toen onderzoekers bijvoorbeeld zwangere vrouwen een tijdlang wortelsap lieten drinken, bleken hun peuters later wortels minder vies te vinden dan andere kinderen.
[4] Iets vies vinden zit ook nog eens tussen de oren. Zo kun je voedsel associëren met eerdere ervaringen (je ouders die boos werden, omdat je je eten niet opat) en je kunt je laten leiden door hoe de verpakking eruitziet.

[5] Spruitjes eten is misschien vies, toch kun je het leren. Je kúnt spruitjes combineren met geitenkaas, spekjes of honing. Het is er allemaal lekker bij. Maar schaam je vooral niet als je spruitjes dan nog steeds vies vindt, je kunt er immers niets aan doen.

Naar: www.oudersvannu.nl, op 4 januari 2018

Opdracht
2

1 Welk (computer)spelletje speel jij vaak? Noem een positief en een negatief onderdeel van het spel.

Bekijk tekst 2.
2 Noteer het onderwerp van de tekst.
3 Wat is het doel van de tekst?

Lees tekst 2.
4 Vul het schema in. Geef aan wat het verband is tussen de alinea's. Kies uit: *opsomming – tegenstelling*. Noteer het signaalwoord waaraan je dat ziet.

	verband	**signaalwoord**
alinea's 3 en 4		
alinea's 3+4 en 5		
alinea's 5 en 6		

5 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 5.

a setting (al. 2)
b grondstoffen (al. 2)
c missie (al. 4)
d frustratie (al. 5)
e infrastructuur (al. 6)

1 bijzondere opdracht
2 irritatie omdat iets niet lukt
3 natuurlijke materialen waarmee je een product maakt
4 omgeving waarin iets gebeurt
5 voorzieningen in een land, zoals wegen, vliegvelden en bruggen

6 In alinea 3 staat een voorbeeld (*Zo kun je …*). In dit voorbeeld staat een tegenstelling. Leg deze uit.
7 Noteer de woorden waaraan je kunt zien dat alinea 7 het slot is.
8 Is de schrijver van de tekst aan het eind **positief / negatief** over het spel?

Tekst 2

Review: Railway Empire

[1] Wie is er niet mee opgegroeid: een grote doos vol treintjes en treinspoortjes. Vaak goed voor vele uren plezier. Voor de enthousiastelingen die geen plek of geld hebben voor meterslange spoorwegen thuis, is er nu het spel Railway Empire. Hierin kun je virtueel al je dromen als machinist waarmaken. De redactie van NWTV bekeek het spel voor je.

[2] Als setting is gekozen voor de negentiende-eeuwse Verenigde Staten. Je bent in het spel de eigenaar van een van de grootste spoorwegbedrijven. In die rol mag je vrijwel alles beslissen, zoals welke dorpen en grondstoffen je verbindt en welke treinen er rijden.

Plussen en minnen

[3] Het mooie in deze game is de vrijheid die je hebt als speler: je kunt alles doen zoals jij dat wilt. Zo kun je een dorp links laten liggen en dan zal dat niet groeien. Je kunt echter ook een groot station bouwen en als middelpunt laten dienen waar een hoop sporen bij elkaar komen.

[4] Een ander positief punt van Railway Empire is de toevoeging van missies. Je krijgt een aantal opdrachten die vóór een bepaald jaar voltooid moeten worden. Deze missies zijn uitdagend en prima haalbaar.

[5] Toch zijn er helaas wat minpunten, waarvan de computergestuurde bedrijven het eerste is. In het spel spelen namelijk bedrijven mee die jij niet kunt sturen. Zodra deze bedrijven mee gaan doen, wordt het spel oneerlijk. Jouw bedrijf wordt gehinderd door treinen die op elkaar moeten wachten, wagons die geladen moeten worden en torenhoge kosten, en de bedrijven die door het spel bestuurd worden, lijken hier helemaal geen last van te hebben. Gelukkig kunnen deze neptegenstanders uitgezet worden, waardoor deze frustratie wegvalt.

[6] Wat ook tegenvalt, is het gebruik van de landkaarten. Op verschillende kaartjes kun je zien wat je gebouwd hebt. Helaas kun je niet al die kleinere landkaarten samenvoegen tot één grote kaart. Hierop zou je namelijk kunnen werken aan jouw ideale infrastructuur.

[7] Al met al hebben we ons als redactie goed vermaakt met Railway Empire. Het is niet de allerbeste game, maar we hebben er toch zeker al wat uurtjes in zitten. Vooral voor treinfans zal het een goede koop zijn.

Naar: www.nwtv.nl, op 1 februari 2018

Opdracht
3

1 Waarom vind jij het spelen van een spelletje (op je telefoon, computer of console) leuk? Leg het kort uit.

Lees tekst 3.
2 Waaraan herken je de opsomming in de tekst?
3 Waarvan is dit een opsomming?
4 Plaats bij elk deel van de opsomming een tussenkopje. Kies uit: *Afleiding – Fantasie – Leerzaam – Sociaal – Spanning – Uitdaging – Waardering*.
5 Lees tekst 2 nog een keer. Welke argumenten kun je hebben om Railway Empire te spelen?

Tekst 3
Wat maakt gamen leuk?

[1] Voor veel mensen is gamen een hobby waaraan ze veel plezier beleven. Waarom kan gamen leuk zijn?
[2] • Je bent helder, alert en geconcentreerd. Je krijgt een kick van de snelle acties die je uitvoert en je voelt je gelukkig als het goed gaat. Dit wordt als prettig ervaren.
[3] • De gamer wil een hoger niveau halen en zijn persoonlijke doel bereiken. Bijvoorbeeld het uitspelen van dat moeilijke level.
[4] • Het gamen leidt af van de dagelijkse beslommeringen en van stress, problemen en verantwoordelijkheden.
[5] • In een game kun je bijvoorbeeld een draak verslaan of een andere planeet bezoeken of iemand anders zijn, 'een zelfgecreëerde avatar/personage'.
[6] • Het omgaan met anderen. Gamen is een manier om gemakkelijk in contact te komen met mensen van allerlei leeftijden en uit verschillende delen van de wereld.
[7] • Gamers leren sneller andere talen, verbeteren hun oog-handcoördinatie, denken oplossingsgericht, creëren doorzettingsvermogen en vergroten hun concentratie en ruimtelijk inzicht.
[8] • Anderen vinden het knap als je vaardig bent of als je een hoog level haalt.

Naar: www.gameinfo.nl, op 7 februari 2018

Opdracht
4

1 Wat vind jij van badslippers met sokken?

Bekijk tekst 4. Lees van elke alinea de eerste zin.
2 Wat is de hoofdgedachte van tekst 4?
A ☐ Badslippers met witte sokken zijn lelijk.
B ☐ Badslippers met witte sokken zijn mode.
C ☐ Badslippers met witte sokken zijn mooi.
3 Welk woord is of welke woorden uit de hoofdgedachte zijn het onderwerp van de tekst?

Lees tekst 4.
4 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 5.

a zijn doorgedrongen (al. 1)	1 afwisseling
b mengelmoesje (al. 2)	2 combinatie van dingen die erg van elkaar verschillen
c trend (al. 3)	3 hebben bereikt
d variatie (al. 3)	4 heel belangrijk
e essentieel (al. 4)	5 mode

5 Lees de eerste zin van alinea 1 nog een keer. Welk deel van de zin is een mening en welk deel is een feit?
6 In alinea 1 staat een tegenstelling. Neem de twee woorden over die hier precies elkaars tegenovergestelde zijn.
7 In alinea 2 en 3 staan tegenstellingen. Vul het schema in.

alinea	signaalwoord	tegenstelling
2	...	... ↔ ...
3	...	... ↔ ...

8 Noteer het signaalwoord dat je kunt invullen op de puntjes in alinea 3.
9 Wat is het verband tussen alinea 3 en 4?
10 Waarom moeten mannen volgens mode-experts sokken in hun slippers dragen (al. 4)?
11 Volgens de laatste alinea blijft de badslipper nog wel even populair. Hoeveel redenen geeft de schrijver daarvoor?
12 Aan welke signaalwoorden herken je die opsomming van redenen?

Tekst 4

De allerfoutste trend is terug

[1] Het moet zowat dé nummer één zijn op het lijstje van looks die we als fout beschouwen, maar de witte sokken in badslippers zijn helemaal cool. Het liefst met Gucci-sportsok en hoge broek. Inmiddels zijn de badslippers helemaal doorgedrongen in het straatbeeld en op de schoolpleinen. Vooral jongeren worden er massaal mee gespot. De slipper is dus helemaal ingeburgerd.

[2] De opkomst van de slipper is te danken aan modemerk Gucci. Het modemerk lanceerde een soort 'fancy slipper' als opvolger van hun beroemde instapper. In de slippers moeten sportsokken worden gedragen, in allerlei kleuren. De combinatie slipper met sportsok heeft ertoe geleid dat er in de straten nu een soort mengelmoesje is ontstaan. Mensen gingen de oude vertrouwde Adidas-badslipper combineren met allerlei sportsokken, maar het liefst met sokken van Gucci à 90 euro per set.

[3] ... andere modemerken hebben op de trend ingespeeld, waardoor er nu een grote variatie aan hippe badslippers te krijgen is. Je vindt ze onder meer in het velours, in bontuitvoering, van leer of met glitters. De oude vertrouwde Adidas-variant met driedubbele streep is echter nog steeds het populairst.

[4] Toch is er voor mannen volgens mode-experts maar één optie: de slipper mét sok. Die sportsok is essentieel, want de mannenvoet is immers bijna nooit aantrekkelijk om te zien. Daarnaast is de sok ook handig tegen de kou.

[5] Voor wie echt walgt van de badslipper is er slecht nieuws: waarschijnlijk blijft hij nog wel even populair. Waarom? Ze zijn goedkoop en ze lopen heel erg relaxed. Daarnaast zijn ze makkelijk om te gebruiken.

Naar: www.ad.nl, op 23 juni 2017

Opdracht
5

Lees tekst 5.

1 Noteer op de puntjes in alinea 1, 2 en 3 drie verschillende signaalwoorden die de tegenstellingen aangeven.
2 Leg uit wat bedoeld wordt met *we verwennen onze voeten te veel* (al. 2).
3 Noteer de signaalwoorden uit de eerste zinnen van alinea 2 en 3 die een opsomming aangeven.
4 Bedenk passende tussenkopjes voor alinea 2 en alinea 3.
5 Noteer een synoniem van *podologen* (al. 2).
6 Kies het juiste antwoord: In alinea 2 en 3 staan alleen **meningen / feiten**.
7 Lees alinea 2. Wat hoort er op de puntjes?
slippers dragen → ... → ... ↔ ... → ... → *voeten te veel verwend*
8 Waarom zijn bacteriën waarschijnlijk niet gevaarlijk voor mannen die zich aan het advies van de mode-experts uit tekst 4 houden?

Tekst 5

Teenslippers: een gevaar voor de gezondheid?

[1] Slippers worden weer gedragen en zijn in de mode, ... op internet verschenen de laatste tijd alarmerende berichten: slippers zouden schadelijk, zelfs gevaarlijk zijn voor de gezondheid. Ze zijn een magneet voor bacteriën, veroorzaken valpartijen en blaren en zijn daarnaast een bron voor schade aan tenen, gewrichten en de achillespees. Maar klopt dat wel?

[2] Ten eerste zijn veel berichten gebaseerd op waarschuwingen van Britse podologen. Aan de ene kant bieden slippers volgens deze voetspecialisten te weinig ondersteuning en schokdemping voor kwetsbare voeten, wat kan leiden tot ernstige gezondheidsklachten. ... zeggen deskundigen dat we onze voeten te veel verwennen door het dragen van schoenen met dikke, schokdempende zolen waardoor onze achillespees juist beschermd wordt.

[3] Dan ook nog iets over de bacteriën: onderzoek heeft uitgewezen dat wel 18 duizend verschillende soorten zich op onze teenslippers kunnen verzamelen. De meeste daarvan zijn onschuldig, maar sommige kunnen gevaarlijke infecties veroorzaken bij een open wond aan de voet. ..., de uitslag van dit onderzoek zegt helemaal niets. Bacteriën zitten namelijk overal en zijn bijvoorbeeld ook te vinden op tandenborstels. In de meeste gevallen kunnen ze geen kwaad.

Naar: www.volkskrant.nl, op 12 juni 2015

Ik kan/weet
• opsommingen en tegenstellingen herkennen aan de hand van signaalwoorden. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert een zakelijke brief schrijven.

Startopdracht

Bekijk de enveloppen A, B en C.

1 Op welke envelop staat het adres op de juiste manier?

2 *T.a.v.* is de afkorting van *ter attentie van*. Wat wordt daarmee bedoeld volgens jou?

Theorie

video-uitleg

Een zakelijke brief schrijven

Als je iets wilt vragen of meedelen aan iemand die je niet kent, kun je een zakelijke e-mail of brief sturen. Een **zakelijke brief** is officiëler dan een e-mail.
Voor de **inhoud** van een zakelijke brief gelden dezelfde regels als voor de inhoud van een zakelijke e-mail.

Omdat een zakelijke brief een officiële brief is, gelden er speciale regels voor de **vorm** van zo'n brief. In het voorbeeld op bladzijde 211 kun je zien wat die regels zijn. Let op deze verschillen tussen een e-mail en een brief:

- Bovenaan noteer je je eigen naam en adres.
- Daaronder noteer je de plaats waar je de brief schrijft en de datum.
- Daaronder noteer je de naam en het adres van de ontvanger.
- Zet tussen je groet en je naam je handtekening.
- Als je een bijlage meestuurt, vermeld je dat ook onderaan je brief.

Opdracht 1

Je zus wordt 18 en je wilt haar een cadeaubon geven van Het toetjesparadijs. Omdat ze een notenallergie heeft, stuur je vandaag een brief naar dit bedrijf om te vragen of dat geen problemen oplevert.
Schrijf de onderdelen 1 tot en met 4 van de zakelijke brief (zie bladzijde 211). Gebruik je eigen gegevens en de gegevens uit de startopdracht. Let goed op de hoofdletters, leestekens en witregels. Gebruik ze op de juiste plaatsen.

Opdracht 2

In een zak Crunchy Chips die jij gekocht hebt, zitten veel chips met donkere plekjes. Door die plekjes zien de chips er niet lekker uit en smaken ze bitter. Op de site van Crunchy Chips lees je wat je moet doen bij een klacht.

Bent u niet tevreden over ons product?
Stuur de verpakking met een deel van de inhoud naar onderstaand adres. Vermeld in een brief waar en wanneer u het product gekocht heeft en waarom u niet tevreden bent.
Crunchy Chips, Postbus 15, 1043 AJ Leiden

1 Schrijf de onderdelen 4 tot en met 10 van een klachtenbrief aan Crunchy Chips. Doe dat zo:

aanhef (4):	Begin met een beleefde aanhef.
inleiding (5):	Vertel wie je bent en wat de aanleiding is.
middenstuk (6):	Vermeld waar en wanneer je de chips hebt gekocht en waarom je niet tevreden bent. Noem ook de bijlage.
slot (7):	Vertel wat je van Crunchy Chips verwacht.
groet (8):	Gebruik een beleefde groet.
handtekening + naam (9):	Plaats je handtekening en schrijf daaronder je naam.
bijlage (10):	Noteer onderaan je brief wat je meestuurt.

2 Vergelijk je brief met die van een klasgenoot. Bespreek jullie brieven met behulp van de volgende vragen:
- Staat de juiste aanhef boven de brief?
- Wordt de klacht duidelijk beschreven?
- Staat in de brief wat de schrijver van Crunchy Chips verwacht?
- Zijn tussen alle onderdelen witregels gebruikt?

3 Wat moet je de volgende keer anders doen?

Opdracht 3

Op jouw school moeten alle leerlingen in de derde klas stage lopen van 1 tot 26 april. Jij wilt dat graag doen bij hotel-restaurant Zeesluis, maar je weet niet of ze ruimte hebben voor een stagiair. Als het kan, wil je meehelpen in de bediening, in de keuken én bij de receptie.
Je schrijft op 24 februari een brief naar Bob Riksen, hotel-restaurant Zeesluis (Arnhemseweg 15, 3781 HB Amersfoort), waarin je vraagt of er een plek is.

1 Noteer een argument waarmee je Bob Riksen kunt overtuigen jou de stageplaats te geven.
2 Bedenk twee vragen waarop je graag antwoord wilt hebben.
3 Schrijf een complete zakelijke brief. Gebruik bij het schrijven de voorbeeldbrief op bladzijde 211.
4 Ruil je brief met die van een klasgenoot en vul voor elkaar het feedbackformulier in.
5 Ruil jullie teksten weer en verbeter je zakelijke brief als dat nodig is.

Ik kan/weet
- een nette zakelijke brief schrijven. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert over jezelf goed presenteren.

Startopdracht

Bekijk de twee afbeeldingen waarop Daan voor het eerst kennismaakt met zijn stagebegeleider. Op beide afbeeldingen doet Daan iets niet goed. Noteer voor beide afbeeldingen wat hij goed en verkeerd doet.

Theorie

video-uitleg

Goed presenteren

In gesprekken en in bijvoorbeeld programma's op tv zorgen goede sprekers ervoor dat de manier waarop ze zichzelf **presenteren**, past bij het doel dat ze willen bereiken en bij het publiek. Ze letten dan bijvoorbeeld op hun stemgebruik, oogcontact, taalgebruik, lichaamshouding en kleding.

Bijvoorbeeld:
- Een leerling die graag een stageplaats wil, zorgt bij een sollicitatiegesprek dat hij enthousiast spreekt, rechtop zit en goed gekleed is.
- Iemand die een klacht heeft, kan het best rustig en kalm praten. Als hij boos wordt en schreeuwt, bereikt hij waarschijnlijk zijn doel niet.
- Als iemand deelneemt aan een discussie en het niet met de ander eens is, is het niet handig om boos te worden, maar kan hij beter rustig zijn mening en argumenten geven.

Opdracht 1

Lees eerst de vragen. Bekijk daarna de drie fragmenten met Curt Fortin.

1 Beantwoord voor elk fragment vraag *a* tot en met *g*.
- *a* Hoe praat Curt? **langzaam / rustig / snel**
- *b* Maakt Curt oogcontact met wie hij praat? **ja / nee**
- *c* Tegen welk publiek praat Curt? **kinderen / jongeren / volwassenen**
- *d* Past het taalgebruik van Curt bij zijn publiek? **ja / nee**
- *e* Wat is de lichaamshouding van Curt? **enthousiast / rustig / ongeïnteresseerd**
- *f* Draagt Curt kleding die past bij de situatie? **ja / nee**
- *g* Past de manier van presenteren bij Curts doel? **ja / nee**

2 Presenteert Curt zich in de verschillende situaties op een goede manier? **ja / nee**

Opdracht
2

Lees eerst de vragen. Bekijk daarna de twee filmpjes.

1 Waarom zijn deze filmpjes gemaakt, denk je?

2 Kies voor elk filmpje het juiste woord bij *a* tot en met *e*.
- *a* De caissière begroet de klant **wel / niet** bij de kassa.
- *b* De caissière maakt **wel / geen** oogcontact.
- *c* Je kunt aan de stem van de caissière horen dat ze **chagrijnig / vrolijk** is.
- *d* Haar manier van praten is **gepast / ongepast** in deze situatie.
- *e* Haar houding is **actief / ongeïnteresseerd**.

3 Het eerste filmpje is duidelijk niet het goede voorbeeld. De klant zegt bijvoorbeeld 'Goedemorgen', maar de caissière zegt niets terug. Wat had zij het best kunnen zeggen?
- A ☐ 'Goedemorgen, heeft u alles kunnen vinden?'
- B ☐ 'Goedemorgen? Volgens mij is het al bijna middag.'
- C ☐ 'Hallo, pinnen of contant?'

4 In beide filmpjes kan de klant zijn boodschappen afrekenen. Waarom wil de supermarkt toch graag dat de caissière zich gedraagt zoals in het tweede filmpje?

5 Heb je ook wat aan deze filmpjes als je bijvoorbeeld in een meubelzaak werkt? Leg je antwoord uit.

Opdracht
3

Bekijk het fragment helemaal. Je krijgt vier voorbeelden te zien.

1 Waarvan krijg je in dit fragment voorbeelden?

2 Wat is het doel van dit soort gesprekken?

Bekijk de voorbeelden een voor een.

3 Voorbeeld 1: Hoe komt het dat Janneke arrogant overkomt?

4 Voorbeeld 2:
- *a* Angel komt enthousiast over. Past dat in deze situatie?
- *b* Angel kauwt kauwgom. Wat doet ze nog meer niet goed?

5 Voorbeeld 3:
- *a* Tara maakt een goede indruk. Waarom? Noteer minimaal twee dingen.
- *b* Wat zou Tara in haar map hebben?

6 Voorbeeld 4: Geef Milou twee tips om minder onzeker over te komen.

7 Als je nog een keer heel goed kijkt en luistert naar voorbeeld 1, merk je al tijdens het gesprek dat mevrouw Mulder Janneke niet zo geschikt vindt voor de baan. Maak de zinnen af:
- *a* Dat laat mevrouw Mulder merken aan de toon van haar stem, want …
- *b* Dat laat mevrouw Mulder merken aan haar gezichtsuitdrukking, want …

Ik kan/weet
- beoordelen of iemand zichzelf goed presenteert.

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert jezelf presenteren.

Startopdracht

Presenteer jezelf met een zelfgemaakt visitekaartje.

1 Knip een kaartje van 8,5 x 5,5 cm. Noteer je naam op de achterkant.
2 Bekijk de afbeelding. Zet op de voorkant van jouw kaartje iets over jezelf.
3 Presenteer jezelf aan drie klasgenoten.
   - Loop door het lokaal en ruil je visitekaartje met dat van een klasgenoot.
   - Stel elkaar vragen over de inhoud.
   - Als jullie allebei voldoende weten, ga je naar een andere klasgenoot.

Theorie

video-uitleg

Jezelf presenteren

Als je op zoek bent naar een stageplaats of een bijbaan, moet je vaak een gesprek voeren. In zo'n gesprek vertel je iets over jezelf. Je vertelt wie je bent, welke opleiding je doet en welke werkervaring je al hebt. Soms wordt ook gevraagd naar je sterke en je zwakke punten. Bedenk van tevoren welke punten jij wilt noemen en bedenk daar voorbeelden bij.
De stagebegeleider of de werkgever let niet alleen op wat je zegt, maar ook op hoe je je presenteert.

Zo presenteer je jezelf goed
- Kleed je verzorgd.
- Haal je handen uit je zakken, je kauwgom uit je mond en zet je telefoon uit.
- Geef de ander een hand en stel je voor met je voor- en achternaam.
- Let op de taal die je gebruikt. 'Tot ziens' en 'u' is beter dan 'doei' en 'jij'.
- Let op je lichaamstaal: blijf rechtop zitten en maak oogcontact.
- Overdrijf niet. Probeer een rustige en geïnteresseerde indruk te maken.
- Is het gesprek afgelopen? Bedank de ander voor het gesprek en neem beleefd afscheid.

Opdracht 1

Zora heeft een kennismakingsgesprek met een stagebegeleider. Wat kan ze het best antwoorden?

1 Zora weet dat ze chaotisch is. Ze krijgt de vraag of ze netjes kan werken.
   A ☐ 'Ik probeer mijn kamer altijd een beetje geordend te houden.'
   B ☐ 'Tja, wat zal ik zeggen: mijn bureau is meestal een grote chaos.'
2 Zora zoekt het liefst dingen zelf uit. Ze krijgt de vraag: 'Wat doe je als je iets niet begrijpt?'
   A ☐ 'Ik ploeter net zolang door tot ik weet hoe ik het moet doen.'
   B ☐ 'Na een paar keer proberen, vraag ik een collega om hulp.'
3 Stel, jij weet dat je ongeduldig bent. Je krijgt de vraag hoe je omgaat met zeurende klanten. Wat kun je het best antwoorden?

Opdracht 2

Jij wilt stage lopen bij sportwinkel Decathlon. Helaas heeft het bedrijf maar twee stageplekken. Om de geschiktste leerlingen te kiezen, wil het bedrijf dat alle kandidaten zich in één minuut presenteren.

1 Noteer in steekwoorden wat je gaat zeggen. Noem in elk geval de volgende punten: je naam, je profiel en je vakken, waar je goed in bent, iets over jezelf.

2 Niet alleen wat je zegt is belangrijk, maar ook hoe je je presenteert. Noteer twee dingen waar je extra op wilt letten.

3 Bedenk een openingszin en schrijf deze zin helemaal op. Probeer of je anders kunt beginnen dan 'Mijn naam is ...'

4 Werk samen met twee klasgenoten. Presenteer om de beurt. De klasgenoten die niet presenteren, beantwoorden per presentatie de volgende vragen:
- Maakt de spreker oogcontact?
- Staat de spreker rechtop?
- Praat de spreker rustig en duidelijk?
- Heeft de spreker geen handen in de zakken?

5 Wat zou jij de volgende keer anders doen? Noteer twee dingen.

Opdracht 3

Je bent op zoek naar een bijbaan. Lees de advertentie van *Tuin&Meer*.

TUIN & MEER

Wij zijn op zoek naar een enthousiaste weekendhulp. Ben jij op zoek naar een afwisselende bijbaan in het tuincentrum? Heb jij interesse voor planten en dieren en wil je hier graag meer over leren? Dan zijn wij op zoek naar jou!

- **Jij werkt hard.**
- **Jij werkt goed samen.**
- **Je bent vriendelijk en wilt nieuwe dingen leren.**

Herken je jezelf in deze eigenschappen? Kom dan gauw langs voor een gesprek!

1 Werk samen met een klasgenoot. Spreek af wie de sollicitant en wie de werkgever is. Bereid je voor op jouw rol.

sollicitant	werkgever
2 Kies twee eigenschappen waarbij je een voorbeeld bedenkt.	**2** Bedenk bij twee eigenschappen een vraag die je wilt stellen.
3 Noteer waarom jij geschikt bent voor deze bijbaan.	**3** Bedenk een vraag over de motivatie van de sollicitant.
4 Bedenk een vraag die je zelf wilt stellen over het werk.	**4** Bedenk wat de ander over de bijbaan zou willen weten.
5 Bedenk hoe je je voorstelt en hoe je afscheid neemt.	**5** Noteer drie dingen waarop je extra let bij de presentatie.

6 Maak met een ander tweetal een groepje van vier. Spreek af welk tweetal als eerste het gesprek gaat voeren.

7 Voer het gesprek. Het tweetal dat niet spreekt, vult het feedbackformulier in.

8 Wissel van rol. Nu vult het andere tweetal het feedbackformulier in.

Ik kan/weet
- mezelf presenteren

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert over figuurlijk taalgebruik.

Startopdracht

1 Op de puntjes past steeds hetzelfde woord. Welk woord?
2 In welke zin is het ingevulde woord letterlijk gebruikt?

A Wat vind jij van de … van extra zoute drop? ☐

B Na twee proeflessen kickboksen kreeg Dani de … te pakken. ☐

C Dat nieuwe programma is niet helemaal mijn …. ☐

Theorie

video-uitleg

Wat staat er: figuurlijk taalgebruik

In teksten kom je vaak zinnen met een figuurlijke betekenis tegen. Er wordt dan iets anders bedoeld dan er eigenlijk staat. Bijvoorbeeld:
– *Hij heeft voor weinig geld een rashond op de kop getikt*.
Hij heeft de rashond niet op zijn kop geslagen, maar hij heeft voor weinig geld een rashond gekocht.

Om een tekst te begrijpen, is het belangrijk dat je **figuurlijk taalgebruik** herkent. Lees de tekst zorgvuldig en vraag je af: bedoelt de schrijver het letterlijk, dus precies zoals het er staat? Als dat niet zo is, lees dan de zinnen eromheen om de betekenis te vinden.

Uitdrukkingen zijn ook een vorm van figuurlijk taalgebruik. Als je niet weet wat een uitdrukking betekent, zoek je de betekenis op in een (online)woordenboek. Zoek bij het eerste belangrijke woord uit de uitdrukking. Bijvoorbeeld:
– *Over smaak valt niet te twisten*.
Je zoekt in het woordenboek bij *smaak*.

Opdracht 1

De onderstreepte woorden zijn figuurlijk gebruikt. Schrijf ze over en zet de betekenis erachter. Gebruik een (online)woordenboek of lees de zin(nen) eromheen om de betekenis te raden.

1 George is niet vies van een tompouce. Hij wil er wel twee.
2 Jij doet vaak alsof je neus bloedt, maar je moet niet steeds doen alsof je het niet ziet.
3 De minister hield een slag om de arm, want hij wist het niet zeker.
4 We zijn bijna klaar. We moeten alleen nog de puntjes op de i zetten.
5 De vakantie was niet om over naar huis te schrijven, want het regende elke dag.
6 Het zit me niet lekker dat ik het aan jou geleende geld niet terugkrijg.

Opdracht
2

Lees de tekst.

1 *Gate* heeft twee betekenissen: 'toegangspoort (bij een vliegtuig)' of 'schandaal'. Welke betekenis heeft *gate* in *#Nutellagate?*

2 Waarom staat er voor *Nutellagate* (in de titel en tekst) een # (hashtag)?

3 Welk synoniem voor *fans* (al. 1) staat in alinea 1?

4 Wat betekent de eerste zin van alinea 1?
A ☐ Nutella heeft iets gedaan waardoor fans kwaad werden.
B ☐ Nutella heeft iets gewijzigd waardoor fans keelpijn kregen.
C ☐ Nutella is boos op fans van de chocoladepasta.

5 Leg uit waar *pastaland* (al. 1) ligt.

6 Welke tegenstelling van *consument* (al. 2 en 3) staat in alinea 4?

7 *Consumenten* zijn *gebruikers*. Wat is een *consumentenorganisatie* (al. 2)?

8 Wie is verantwoordelijk voor het recept van Nutella?

9 Bij welk woord in het woordenboek vind je de betekenis van de uitdrukking *was het geklaag niet van de lucht* (al. 3)? Noteer de betekenis achter het woord.

10 Welke drie woordgroepen in de tekst zijn figuurlijk gebruikt? Kies uit:
a *lichter van kleur* (al. 2)
b *het cacaogehalte omlaaggebracht* (al. 3)
c *grotere vormen aannam* (al. 3)
d *was geboren* (al. 3)
e *rustig ademhalen* (al. 4)
f *met een gerust hart* (al. 5)

11 Schrijf achter je antwoorden bij vraag 10 de betekenis van de woordgroepen. Lees de zinnen eromheen om de betekenis te vinden.

12 Waarom staan *oude* (al. 2), *complot* (al. 3 en 4) en *melkkwaliteit* (al. 4) tussen aanhalingstekens?

13 *Een storm in een glas water* is een uitdrukking. Leg de titel van de tekst uit.

14 Schrijf de twaalf onderstreepte woorden en woordgroepen uit de tekst onder elkaar. Noteer de juiste betekenis erachter. Kies uit:
- bekende
- berichten waarvan je niet weet of ze waar zijn
- heel snel
- koop ik (het) niet meer
- manier waarop je iets laat zien, uitwerking
- niet overdrijven
- plotselinge grote schrik en angst
- samenzwering, geheime afspraak om samen tegen iets te zijn
- toestand, drukte, gedoe
- veranderd om iets beter te maken
- verandering
- vervangen

#Nutellagate: storm in een pot hazelnootpasta

[1] Nutella heeft zich de woede van zijn fans op de hals gehaald door een kleine wijziging in het recept van de wereldberoemde hazelnootpasta. Opeens zag de pasta er wat lichter uit dan de liefhebbers gewend waren. Paniek in pastaland: zat er minder cacao in Nutella?

[2] #Nutellagate begon met een Facebook-post van de *Verbraucherzentrale Hamburg*, een Duitse consumentenorganisatie. Zij hadden twee potten Nutella naast elkaar gefotografeerd. In de 'oude' pot zat de vertrouwde donkere Nutella. In de nieuwe pot zat de iets lichtere versie. Hoe kon Nutella ineens lichter van kleur zijn?

→

Social media

[3] Binnen no time wisten de fans op social media het bijna zeker: Nutella had stiekem het recept aangepast en het cacaogehalte omlaaggebracht. Op Twitter was het geklaag niet van de lucht. Zo schrijft een boze liefhebber van de chocopasta: 'Als de geruchten over Nutella waar zijn, dan boycot ik het.' Een andere teleurgestelde consument vraagt zich af: 'Waarom veranderen jullie het recept? Hoe kan Nutella zoiets doen?' Ferrero, het moederbedrijf van Nutella, reageerde een week lang niet op de heisa, waardoor het 'complot' alsmaar grotere vormen aannam. #Nutellagate was geboren.

[4] Het 'complot' bleek een storm in een pot hazelnootpasta. De fans kunnen rustig ademhalen. Volgens producent Ferrero zit er nog steeds evenveel cacao, hazelnoot, suiker en palmolie in Nutella. Wat wel is veranderd? Het hele kleine beetje weipoeder in de pasta is verruild door meer magere melkpoeder voor een betere 'melkkwaliteit'. Hierdoor is de kleur iets lichter geworden.

Is Nutella gezond?

[5] Kunnen we weer met een gerust hart Nutella en andere hazelnootpasta's eten? Voor de smaak zeker, maar voor je gezondheid kun je het gebruik van dit broodbeleg beter binnen de perken houden. Net als andere lekkere dingen, zoals jam, hagelslag, koekjes en slagroom, past ook hazelnootpasta niet echt bij gezonde voeding.

Naar: thedailymilk.nl, november 2017

Opdracht 3

Welk woord hoort op de puntjes? De letters van de woorden staan door elkaar.

1 (yoboct) Mijn moeder … bedrijven die producten verkopen die door kinderen zijn gemaakt.
2 (iesah) Wat een … om voor het feest voor de bovenbouw galakleding te lenen!
3 (mopcolt) In het boek dat ik nu lees, gaat het over een … tegen de regering.
4 (isveer) Je moet voor vrijdag een nieuwe … van je verslag inleveren.
5 (kiepan) Toen het licht uitging op het cruiseschip, brak er … uit.
6 (regenchut) Heb jij de … al gehoord over dat we morgen eerder vrij zijn?

Opdracht 4

De onderstreepte woorden staan in de verkeerde zin. Noteer het nummer van de zin en zet het juiste woord erachter.

1 'Als je nu niet binnen de perken je kamer opruimt, krijg je huisarrest', zei pa.
2 De loodgieter heeft alle koperen leidingen aangepast voor kunststof leidingen.
3 Wij gaan elk jaar naar dezelfde camping, want dat voelt erg gewijzigd.
4 Het is beter om binnen no time te blijven met trainen, want te vaak is niet goed.
5 Heb jij de datum van jouw feestje vertrouwd naar volgende maand?
6 Omdat er een fout in de toets stond, heeft de docent de normering verruild.

Opdracht 5

Wat betekenen de onderstreepte *figuurlijk* gebruikte woorden?

1 'Je moet wel bij de les blijven', zei meneer Smeets.
A Je mag het leslokaal niet uit.
B Je moet opletten.

2 Mijn vader begint meteen te piepen als hij bloed ziet.
A Mijn vader is onnodig bang als hij bloed ziet.
B Mijn vader maakt meteen een hoog geluid als hij bloed ziet.

3 Je viel met je neus in de boter toen je de kamer binnenkwam.
A Je kwam op het goede moment binnen.
B Je struikelde en viel met je neus in de boter.
4 Ik kan er geen touw aan vastknopen.
A Ik kan er geen touw aan vastmaken.
B Ik snap er niets van.
5 Tim is nog niet droog achter de oren.
A Tim heeft natte oren.
B Tim is nog niet volwassen.
6 Sylvia probeerde mij uit de tent te lokken.
A Sylvia wilde dat ik uit de tent kwam.
B Sylvia wilde mij overhalen iets te doen.

Opdracht 6

Wat past in de zin? Kies uit: *smaak – smaakmaker – smaakt – smaakvol – smakelijk – smakeloze.*

1 De grap van de presentator was niet leuk. Daarom bood hij excuses aan voor zijn … grap.
2 '… eten!', zei de serveerster toen ze de pannenkoek voor me neerzette.
3 Sara heeft haar slaapkamer geverfd en nieuwe spullen neergezet. Het is … ingericht.
4 Vind jij ook dat de pizza nog best goed … als hij koud is?
5 Iets valt in de … als iets mooi gevonden wordt.
6 Tim is de … op elk feest: als hij erbij is, heeft iedereen plezier.

Opdracht 7

Lees de zinnen uit opdracht 6 nog eens.
1 In welke zinnen herken je figuurlijk taalgebruik?
2 In welke zinnen staat een uitleg bij figuurlijk gebruikte woorden?

Opdracht 8

Speel samen met drie klasgenoten *Geen 'ja' en geen 'nee'*.

Spelregels *Geen 'ja' en geen 'nee'*
- Iedereen noteert een woord uit de woordenlijsten van hoofdstuk 1, 2 en 3. Laat het woord aan niemand zien.
- Een van jullie groepje gaat staan.
- De andere drie klasgenoten stellen om de beurt een vraag om erachter te komen welk woord de leerling heeft opgeschreven.
  Let op: de leerling die staat, mag in zijn antwoorden geen 'ja' en 'nee' gebruiken.
  Lukt het om binnen één minuut het woord te raden?
- Wissel van rol, totdat iedereen aan de beurt is geweest.
  Wie raadt de meeste woorden?

Ik kan/weet
- figuurlijk taalgebruik herkennen en begrijpen. 2F
- de betekenis van uitdrukkingen opzoeken in een woordenboek. 2F
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
formuleren

Je leert over enkelvoud en meervoud van de persoonsvorm.

Startopdracht

Voor welke woorden of woordgroepen kun je het lidwoord 'een' of het cijfer '1' zetten?

mes	nestje	pakje zakdoekjes	massa
messen	vogelnestje	zakdoekjespakje	massa mensen
messenset	nestje vogels	zakdoekjes	massabijeenkomst

Theorie

video-uitleg

Persoonsvorm: enkelvoud of meervoud?

De persoonsvorm en het onderwerp horen bij elkaar. Als het onderwerp enkelvoud (ev) is, moet je de persoonsvorm ook in het enkelvoud schrijven. Als het onderwerp meervoud (mv) is, moet de persoonsvorm ook in het meervoud staan. Soms is het moeilijk om te bedenken of het onderwerp ev of mv is. Bijvoorbeeld:

- **Het onderwerp in de zin heeft veel woorden**:
  – *Alle jonge vogels op de waslijn zongen de hele ochtend.*
  De *vogels* (mv) zongen (en niet de *waslijn*).

- **Het onderwerp lijkt meervoud, maar is enkelvoud:**
  – *De kudde schapen liep op de dijk.*
  Als je een kudde schapen ziet, zie je heel veel schapen. Maar al die schapen zijn één kudde.
  – *De brandweer bluste de brand. Iedereen stond te kijken.*
  Als de brandweer een brand blust en iedereen kijkt, zijn er veel brandweermannen en kijkers. Toch zijn *de brandweer* en *iedereen* enkelvoud.

Opdracht 1

1 Maak twee rijen: *enkelvoud* en *meervoud*. Noteer de woorden in de juiste rij.
brandweerlui – de stapels zand – de voetbalclub – een setje handschoenen – financiën – het bestuur – het vee – jouw hersens – mazelen – mijn schrift met aantekeningen

2 Maak vijf korte zinnetjes met de woorden uit vraag 1. Doe het zo:
- Gebruik voor elk zinnetje een ander woord of andere woordgroep.
- Zet een streep onder de pv.
- Ruil je zinnen met die van een klasgenoot. Zijn alle persoonsvormen juist gespeld?

Opdracht 2

In de zinnen is het onderwerp onderstreept. Noteer het belangrijkste woord uit het onderwerp. Kies daarna de juiste persoonsvorm.

1 De oplossing voor deze moeilijke wiskundevragen **is / zijn** door een leerling gevonden.

2 Gisteren **vloog / vlogen** in onze tuin een zwerm wespen.
3 De spaken in mijn fietswiel **is / zijn** allemaal door de fietsenmaker vervangen.
4 Na de explosie **werd / werden** de flat met bewoners geëvacueerd.
5 De meeste deelnemers aan de halve marathon van Amsterdam **deed / deden** er twee uur over.
6 Bij ons in de straat **werd / werden** een rijtje huizen ontruimd na de bommelding.

Opdracht
3

Maak met de volgende woorden een zin. Je mag woorden toevoegen en aanpassen. De onderstreepte woorden zijn het onderwerp in de zin.
1 conciërge | kantine | lijst namen | ophangen | zijn.
2 bekeuren | gisteren | leerlingen | politie | rode licht.

Opdracht
4

1 Lees de tekst. In welke vier zinnen is de persoonsvorm niet goed gespeld? Noteer alleen de nummers.
2 De vier zinnen uit vraag 1 kun je op twee manieren verbeteren:
a Gebruik de juiste persoonsvorm.
b Pas het onderwerp aan.
Verbeter de vier zinnen. Gebruik twee keer manier *a* en twee keer manier *b*.

Máxima maakt ‘modeslippertje’

1 Het koninklijk paar is bezig met een driedaags bezoek aan de Bovenwindse Eilanden. **2** De outfit van de koningin roept alleen wat vragen op. **3** Máxima draagt namelijk slippers.
4 Niet iedereen vinden slippers iets wat koninklijk is. **5** Mode-experts in heel Nederland spreekt er schande van. **6** Ook op Twitter raakt men niet uitgepraat over de slippers van Máxima. **7** Het merendeel van de mensen vindt dat we ons er maar niet mee moeten bemoeien.
8 Slechts een handjevol internetters weten dat de slippers ontworpen zijn door de bekende ontwerper Gianvito Rossi. **9** Het setje slippers zijn van zijde, suède en spijkerstof.
10 De luchtige sandaaltjes kosten maar liefst 499 euro.

Naar: telegraaf.nl, op 1 december 2017

Opdracht
5✱

Sommige woorden hebben een lastige meervoudsvorm. Kies het juiste onderwerp bij de persoonsvorm. Gebruik een (online)woordenboek of woordenlijst.org.
1 Enthousiast melden **de media / het medium** de overwinning van ons honkbalteam.
2 De militaire **bases / basis** bij ons in de provincie zijn vorig jaar gesloten.
3 Na het gesprek liet onze **medici / medicus** de foto’s van de botbreuk zien.
4 In de museumnacht zijn de meeste **musea / museum** gratis te bezoeken.

Ik kan/weet • bepalen of ik het onderwerp in het enkelvoud of in het meervoud moet schrijven.

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert over het voltooid deelwoord.

Startopdracht

1 Neem het schema over en zet de volgende gebeurtenissen erin:
- diploma vmbo halen
- rijbewijs halen
- geboren worden
- olijven eten

ga ik misschien nog doen	heb ik al voltooid
...	...

2 Wat heb je nog meer voltooid? Noteer dit in een goede zin van minimaal acht woorden.

Theorie

video-uitleg

Voltooid deelwoord

Naast de persoonsvorm kunnen er nog meer werkwoorden in de zin staan, bijvoorbeeld een **voltooid deelwoord** (vd).

	pv	**vd**
Het vliegtuig is op Schiphol geland.	is	geland
Robin heeft geen straf gekregen.	heeft	gekregen

Zo schrijf je het voltooid deelwoord

Schrijf het voltooid deelwoord altijd zo kort mogelijk. Let op:
- Het voltooid deelwoord van een sterk werkwoord eindigt meestal op -en: *gebleven, gesprongen*.
- Het voltooid deelwoord van een zwak werkwoord eindigt op -t of -d. Maak het woord langer. Je hoort dan welke letter het moet zijn: *gesnapt(e), geschild(e)*.
- Vaak begint een voltooid deelwoord met ge- (*geschreven, gewaaid*), maar ge- kan ook ergens anders staan, bijvoorbeeld: *opengemaakt*.

Sommige werkwoorden zijn erg lastig. Ze beginnen met *ge-*, *ver-*, *be-*, *ont-*, *her-* of *over-*. Bij het voltooid deelwoord zet je er dan geen ge- voor. Daardoor klinken de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd en het voltooid deelwoord hetzelfde, maar je schrijft ze meestal verschillend.

tegenwoordige tijd	**voltooid deelwoord**
Karin <u>verhuist</u> morgen naar Almere.	Karin is naar Almere <u>verhuisd</u>.
Morgen <u>verandert</u> mijn vriendin haar kamer.	Mijn vriendin heeft haar kamer alweer <u>veranderd</u>.
Waarom <u>geloofb</u> de docent mijn verhaal niet?	Waarom heb jij hem <u>geloofd</u>?

Je kunt het schema op bladzijde 212 gebruiken om te bepalen hoe je het werkwoord moet schrijven.

Opdracht 1

Noteer de juiste vorm van het voltooid deelwoord.

1 Pjotr heeft goed (leren) voor de toets aardrijkskunde.
2 Welke begrippen worden het meest (zoeken) op internet?
3 Mijn oma is vorige week van de trap (vallen).
4 Freija heeft zich voor de cursus trampolinespringen (aanmelden).
5 Heb jij gisteravond je wekker wel (zetten)?
6 Na een lange schooldag zijn we op de bank (neerploffen).

Opdracht 2

Noteer de juiste vorm van het werkwoord: pv (tt) of vd.

1 Mijn buurman (zijn) met de nieuwe auto tegen een paaltje (botsen).
2 Er (worden) door weinig spelers (scoren) vanaf de middellijn.
3 In het spel (hebben) Mo drieënvijftig trollen (neerschieten).
4 De enkel van Ziba (zijn) flink (kneuzen) door haar val uit de rekstok.
5 Iemand (hebben) een stukje (afbijten) van deze lekkere koek.
6 Wie van jullie (hebben) zojuist stiekem van de slagroom (proeven)?

Opdracht 3

1 Noteer eerst welke vorm van het werkwoord je moet gebruiken: pv of vd.
Noteer dan de juiste vorm van het werkwoord. Zet de pv's in de tt.
a De keeper heeft het doel goed (verdedigen).
b Door de gladheid (belanden) Homme in de ondiepe sloot.
c Wie (herkennen) onze docent op deze oude klassenfoto?
d Na de update worden alle bestanden van mijn computer (verwijderen).
e Via internet heeft mijn broer vorige week alle cadeautjes (bestellen).
f In de les scheikunde (gebeuren) altijd van alles.

2 Maak met drie werkwoorden tussen haakjes uit vraag 1 een nieuwe zin.
Gebruik een pv als vd en andersom.

Opdracht 4

Lees de tekst en noteer de juiste vorm van het werkwoord: pv (tt) of vd.

1 Bij een Limburgse vlaai (denken) je aan appel of kers. **2** Recent is echter de frikandellenvlaai in ons land (opduiken). **3** Bij de Aldi werd een week lang als experiment de hartige vlaai (verkopen). **4** Dit hapje is (vullen) met stukjes frikandel en currysaus en is (omwikkelen) met brooddeeg. **5** De vlaai (worden) vaak (vergelijken) met een extra groot frikandelbroodje. **6** Ze zijn niet vers (bakken), maar je (vinden) de vlaaien in het koelvak en ze kunnen maximaal drie maanden in de vriezer (bewaren) worden. **7** De frikandellenvlaai die de Aldi (aanbieden), (zijn) hét gesprek van de dag. **8** Misschien dat jij (kokhalzen) bij het idee alleen al, maar veel mensen hebben een puntje (proberen). **9** Velen hebben enthousiast (reageren).

Naar: www.rtlnieuws.nl, op 20 november 2017

Opdracht 5*

Soms schrijf je de persoonsvorm tegenwoordige tijd op dezelfde manier als het voltooid deelwoord. Maak met twee van de volgende woorden twee zinnen. Gebruik in één zin het werkwoord als vd en in de tweede zin als pv. Beide werkwoorden moeten op dezelfde manier geschreven zijn.
bereiken – gedragen – ontdekken – ontvluchten – verstoppen – verwoesten

Ik kan/weet
- voltooide deelwoorden goed spellen. 2F
- persoonsvormen en voltooide deelwoorden die hetzelfde klinken goed spellen. 3F

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

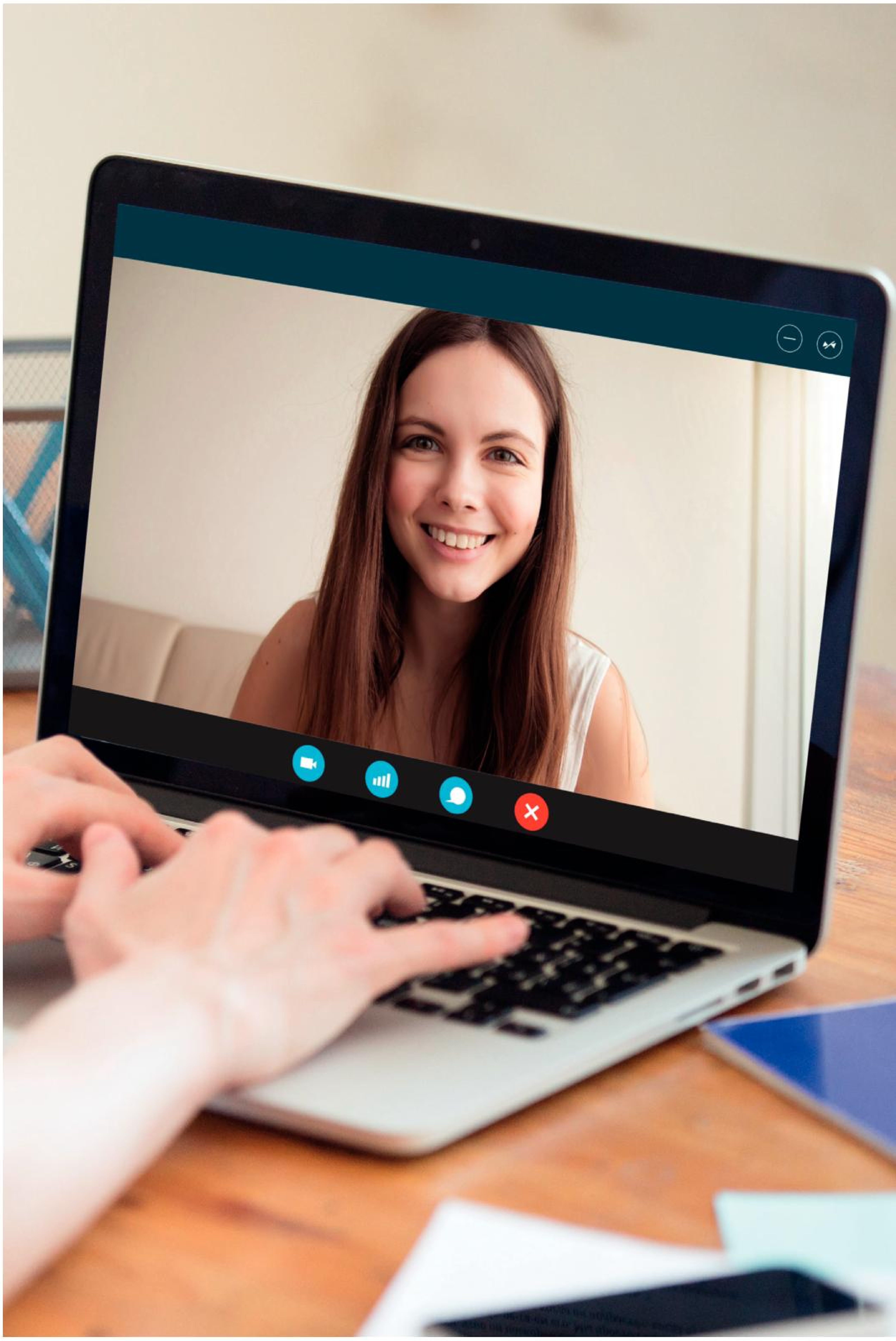
Kies mij

Vaak zijn er meerdere liefhebbers voor een stageplaats. Hoe zorg je er dan voor dat jij opvalt tussen alle andere scholieren? Door jezelf te presenteren in een filmpje. Zo laat je op een originele manier zien wie je bent en wat je kunt.

Bij deze praktijkopdracht kies je eerst zelf een sector waarin jij wel stage zou willen lopen. Daarna ga je samen met een klasgenoot de filmpjes voorbereiden en opnemen. Uiteraard bekijk je ook de filmpjes van een aantal klasgenoten.

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:
- *Kijken en luisteren*: Goed presenteren
- *Spreken en gesprekken*: Jezelf presenteren

Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.

Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Lezen	• Ik kan opsommingen en tegenstellingen herkennen aan de hand van signaalwoorden. 2F
Schrijven	• Ik kan een nette zakelijke brief schrijven. 2F
Kijken en luisteren	• Ik kan beoordelen of iemand zichzelf goed presenteert.
Spreken en gesprekken	• Ik kan mezelf presenteren.
Woordenschat	• Ik kan figuurlijk taalgebruik herkennen en begrijpen. 2F • Ik kan de betekenis van uitdrukkingen opzoeken in een woordenboek. 2F • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.
Taalverzorging formuleren	• Ik kan bepalen of ik het onderwerp in het enkelvoud of in het meervoud moet schrijven.
Taalverzorging spelling	• Ik kan voltooide deelwoorden goed spellen. 2F • Ik kan persoonsvormen en voltooide deelwoorden die hetzelfde klinken goed spellen. 3F

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg ervoor dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg ervoor dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken?
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online extra oefenen.

Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Hoofdstuk 4

Anders

Waar komen namen vandaan?

Napoleon besloot in 1811 dat alle Nederlanders een officiële achternaam moesten opgeven. Veel mensen kozen daarvoor hun bijnaam. Vaak had die te maken met hun beroep (*Smid*), woonplaats (*Van Aken*) of met een uiterlijk kenmerk (*De Lange*) of karaktertrek (*Onrust*). Je voornaam is vaak gekozen omdat die een speciale betekenis heeft. Weet jij waarmee jouw achternaam te maken heeft?

Zoek de betekenis van je voornaam op in de Nederlandse Voornamenbank.

Namen voor plaatsen

In namen van steden, dorpen en provincies zie je vaak de geschiedenis terug. Zo is Hoogezand gebouwd op een zandheuvel en is Lelystad genoemd naar Cornelis Lely, de bedenker van onder andere de Afsluitdijk. Wat zou de geschiedenis achter bijvoorbeeld 'Rotterdam' zijn?

Ontdek het in de puzzel over plaatsnamen.

Geintje zeker?

Een leuke, originele bedrijfsnaam wordt beter onthouden dan een gewone naam, zoals *Jansen bv*, maar soms weet je niet zeker of een bedrijfsnaam grappig bedoeld is. *Hairstudio Hoofdweg* bijvoorbeeld: het is te hopen dat de kappers die hier werken alleen haren knippen.
Waar horen deze namen bij? *Bootkapje – De Stofwisseling – Eau Eau Den Haag – Rij-Me-Wijs – So de Jus.*
Kies uit: *biefstukrestaurant – meubelstoffeerder – mineraalwaterfles – rijschool – zeilmakerij.*
Bedenk zelf ook een leuke naam voor een bedrijf.

Lezen

Je leert over verbanden en signaalwoorden.

Startopdracht

Waardoor kwam Linda te laat in de les? Zet de zinnen in de juiste volgorde. Noteer alleen de letters.

a Doordat ze haar stuur omgooide, verloor ze haar evenwicht.
b Gelukkig had ze geen pijn, maar door dit ongeluk kwam ze wel te laat.
c Het gevolg daarvan was dat ze tegen een boom viel.
d Hierdoor zag ze geen hand voor ogen.
e Toen Linda vanmorgen op haar fiets stapte, werd het ineens erg mistig.
f Ze zag daardoor de hond die ineens de weg overstak, te laat.

Theorie

video-uitleg

Verbanden en signaalwoorden (2)

Twee verbanden die in een tekst kunnen voorkomen, heb je al geleerd in het vorige hoofdstuk: opsomming en tegenstelling. Hier volgen nog twee verbanden en de signaalwoorden die daarbij horen.
Een **voorbeeld** herken je aan signaalwoorden zoals: *bijvoorbeeld, zo, zoals, denk aan, neem nou, onder andere*. Bijvoorbeeld:
– *Sommige mensen houden juist van actieve vakanties. Zo gaan steeds meer vakantiegangers fietsen, wintersporten, diepzeeduiken of bergbeklimmen.*

Een **oorzaak – gevolg** herken je aan signaalwoorden zoals: *daardoor, doordat, de oorzaak hiervan is, waardoor, ten gevolge van*. Bijvoorbeeld:
– *Doordat de brug open was, kwam Peter te laat op zijn werk*.
Oorzaak: brug open.
Gevolg: Peter komt te laat.

Opdracht **1**

Lees tekst 1.

1 Op welke vraag geeft de tekst antwoord?
2 Noteer het signaalwoord voor oorzaak – gevolg uit alinea 2.
3 Wat staat achter dat signaalwoord? **de oorzaak / het gevolg**
4 Waardoor zeggen wij *eenentwintig*?
5 In welke alinea vind je voorbeelden van talen waarbij *21* net zo uitgesproken wordt als in het Nederlands?
6 Aan welk signaalwoord herken je de voorbeelden van vraag 5?
7 Er zijn ongeveer 7.000 talen in de wereld. Welke andere talen spreek jij naast Nederlands?

Tekst 1

Eenentwintig of twintigeen

[1] Als Britten '21' hardop uitspreken, zeggen ze letterlijk *twintigeen*: twenty-one. Bij getallen boven de twintig hoor je in het Engels dus eerst de tientallen en dan pas de eenheden. In vrijwel alle, ruim zevenduizend talen die de wereld rijk is, worden getallen boven de twintig in deze 'Engelse' volgorde uitgesproken. Het Nederlands doet dat andersom.

[2] Waarom zeggen wij *eenentwintig* en niet *twintigeen*, zoals in andere talen? Om te beginnen is het Nederlands een Germaanse taal en Germaanse talen doen het van oudsher in deze volgorde. Toen we vervolgens tijdens de middeleeuwen het Arabische getalsysteem gingen gebruiken, leek dat ook een logische volgorde. In dat systeem komt het minst belangrijke getal, dat met de kleinste waarde, immers eerst. Daardoor zeggen wij nog altijd *eenentwintig*.

[3] Veel talen schaften deze manier van uitspreken af. In Engeland bijvoorbeeld zeiden ze in de zestiende eeuw al *twenty-one*. Inmiddels zijn er nog maar een paar landen waarin men '21' uitspreekt zoals wij dat doen. Denk aan een aantal Slavische talen, het Arabisch, het Deens, het Noors en het Duits.

Naar: Quest, 2017 en de Volkskrant

Opdracht 2

Bekijk tekst 2.

1 Wat is het doel van tekst 2? **amuseren / informeren / instrueren / overhalen**

2 Deze tekst is bedoeld voor jongeren. Hoe weet je dat? Noteer twee dingen.

Lees tekst 2.

3 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 5.

a hilarische (titel en al. 1)	1 duidelijke of grappige verwijzing
b vette knipoog (al. 1)	2 erg grappige, lachwekkende
c redenering (al. 2)	3 gedachtegang
d bevindingen (al. 3)	4 gevaar
e risico (al. 3)	5 uitkomsten

4 Aan welk signaalwoord in alinea 1 kun je zien dat er voorbeelden van hilarische vragen worden genoemd?

5 Alinea 2 begint met 'Zo'. Wat weet je nu? Maak de zin af: Je krijgt een ... van ....

6 Wat is het verband tussen alinea 2 en 3?

7 Fardin vergrootte het inzicht in de eigenschappen van stoffen (al. 2). Waardoor kwam dat?

A ☐ Door aan te tonen dat katten soms een vaste en soms een vloeibare vorm hebben.

B ☐ Door de verschillen te bekijken tussen rondlopende katten en katten die in een vaas zitten.

C ☐ Door het gebruiken van verschillende natuurkundige formules.

8 In alinea 3 staat 'bijvoorbeeld'. Welk voorbeeld bedoelt de schrijver?

9 Wat hoort er op de puntjes?

a Je houdt het kopje bij het oor vast → … → de koffie gaat over de rand

b … → je struikelt of botst → je knoeit

10 Welk verband herken je bij *a* en *b* in vraag 9?
11 Bij welke alinea hoort de afbeelding?
12 Op welke vragen geeft de tekst antwoord?
A ☐ *Welke twee onderzoeken lijken hilarisch?*
B ☐ *Wie hebben de Ig Nobelprijs ontvangen?*
C ☐ *Zijn katten vloeibaar?* en *Mors je minder koffie als je achteruitloopt?*
D ☐ op alle vragen bij A, B en C
13 Bedenk een onderzoek waarvoor je een Ig Nobelprijs zou kunnen krijgen.

Tekst 2

Hilarische onderzoeken

[1] Hilarische vragen, zoals 'Waarom hebben oude mannen grote oren?' of 'Kunnen chimpansees elkaar herkennen aan een foto van hun kont?', hebben soms hartstikke nuttige antwoorden. Wetenschappers die dit soort dingen onderzoeken, kunnen een Ig Nobelprijs ('ich Nobelprijs') krijgen. Deze prijs is een vette knipoog naar de wereldberoemde en superserieuze Nobelprijzen. De Ig Nobelprijzen worden elk jaar uitgereikt aan onderzoek dat je eerst laat lachen en daarna aan het denken zet.

[2] Zo testte de Franse natuurkundige Marc-Antoinette Fardin de stelling 'katten zijn vloeistoffen'. De redenering daarachter: vloeistoffen passen zich aan de vorm van het voorwerp waarin ze zitten aan. En iedereen die weleens een kat in een vaas heeft zien zitten, weet dat dit voor katten ook opgaat. Maar wanneer katten gewoon rondlopen, hebben ze een vaste vorm. Met behulp van natuurkundige formules toonde Fardin aan dat katten daarom soms vast, soms vloeibaar zijn. Daardoor vergroot hij het inzicht in de eigenschappen van stoffen.
[3] Een ander onderzoek dat werd beloond, was bijvoorbeeld van de Koreaan Jiwon Han. Hij zat nog op de middelbare school toen hij zijn artikel over het morsen van koffie schreef. Zijn bevindingen leverden hem de Ig Nobelprijs voor studie naar vloeistoffen op. Wat hij ontdekte? Doordat je het kopje bij het oor vasthoudt, vergroot je de kracht waarmee de drank tegen de rand klotst en is de kans groter dat deze eroverheen gaat. Beter kun je de mok vanaf boven tussen je vingertoppen klemmen, zoals een soort klauw. Achteruitlopen helpt ook, maar daardoor loop je het risico om te struikelen of te botsen en alsnog te knoeien.

[4] Voor deze hilarische onderzoeken ontvingen Marc-Antoinette Fardin en Jiwon Han een Ig Nobelprijs. Ze kregen elk een geldprijs van 1.000 miljard Zimbabwaanse dollar (omgerekend 0,0024 eurocent) en een slecht in elkaar geknutseld beeldje.
Naar: 7Days, september 2017

Opdracht 3

Lees tekst 3.
1 Je moet achter de titel een vraagteken of een uitroepteken zetten. Wat zou jij doen? Leg uit waarom.
2 Wat is het antwoord op de laatste vraag in de inleiding?
3 Kies twee weetjes uit en omschrijf uitgebreid waarom deze twee vragen voor iemand nuttig kunnen zijn. Gebruik in je antwoord signaalwoorden van voorbeeld of oorzaak – gevolg. Onderstreep de signaalwoorden.
4 Ken jij een weetje dat niet in het lijstje staat? Welk?
5 Waarom vertellen mensen elkaar nutteloze weetjes, denk je?

Vergelijk tekst 2 met tekst 3.

6 Welke inhoudelijke overeenkomst zie je?

7 Noteer twee inhoudelijke verschillen.

Tekst 3

Nutteloze vragen

Je vindt in boeken en op internet veel lijstjes met nutteloze weetjes. Weetjes waaraan je niets hebt, of toch wel? Wat is er zo leuk aan? Waarom vertellen mensen deze weetjes aan elkaar? Hieronder staan zeven van die nutteloze weetjes. Zijn ze waar?

Wist je dat

- er niet één normaal Nederlands woord rijmt op het woord *twaalf*?
- het langste woord dat je met de bovenste rij letters op het toetsenbord kunt maken, *topprioriteit* is?
- je automatisch je ogen sluit als je niest?
- je nooit over je rechterschouder kunt kijken als je je rechteroog sluit?
- je niet je ellebogen kunt likken?
- je niet kunt neuriën als je je adem inhoudt?
- je voet even groot is als de binnenkant van je onderarm?

Naar: www.wistjijdital.nu

Opdracht

4

1 Waarnaar ben je de laatste keer op reis geweest?

2 Hoelang deed je erover om daar te komen?

Bekijk tekst 4.

3 Wat is het onderwerp van de tekst?
A ☐ fileproblemen
B ☐ Hyperloop
C ☐ reizen van Amsterdam naar Parijs

Lees tekst 4.

4 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 6.

a gigantische (al. 1)	1 aanneemt
b extreem (al. 1)	2 buitengewoon
c introduceren (al. 3)	3 hindernissen
d technologie (al. 5)	4 reusachtige, enorm grote
e accepteert (al. 5)	5 toepassing van wetenschap in de techniek
f obstakels (al. 5)	6 voor het eerst aan een groot publiek laten zien

5 Wat bedoelt de schrijver met: *De wereld is een stukje kleiner geworden* (al. 1)?
A ☐ De wereld is gekrompen.
B ☐ De wereld lijkt kleiner, doordat we sneller en verder kunnen reizen.
C ☐ Uit onderzoek blijkt dat de wereld een beetje kleiner is dan we denken.

6 In welke alinea staat de hoofdgedachte?

7 Wat hoort er op de puntjes?
alinea 1: er is bijna geen lucht in de buis → … → …

8 Aan welk woord in alinea 2 zie je dat er voorbeelden genoemd worden van projecten die zijn georganiseerd door Elon Musk?

9 Welke drie mogelijke gevolgen kan het invoeren van de Hyperloop hebben volgens alinea 3 en 4?

10 Welk voorbeeld van *een nieuwe manier van leven* noemt de schrijver (al. 3)?
11 Vul het schema in.

	signaalwoord	**verband**
al. 3	met als gevolg	…
al. 3	…	voorbeeld
al. 4	…	oorzaak – gevolg
al. 4	daardoor	…
al. 5	maar	…

12 Wat is naast het voordeel van minder vrachtwagens op de weg, nog een voordeel van goederenvervoer per Hyperloop?
13 Op welke manier sluit de schrijver de tekst af?
A ☐ met een conclusie en een toekomstverwachting
B ☐ met een samenvatting en een tip
C ☐ met een waarschuwing en een verwijzing naar de inleiding
14 Een van de obstakels (al. 5) is dat het publiek de Hyperloop als goed vervoersmiddel moet accepteren. Waarom is dat een obstakel, denk je?

Tekst 4

Van Amsterdam naar Parijs in 30 minuten

[1] De wereld is een stukje kleiner geworden door wat de TU Delft heeft gepresenteerd. Hun Hyperloop brengt je in een halfuurtje van Amsterdam naar Parijs. Door middel van magneten zweeft een capsule in de vorm van een waterdruppel door gigantische buizen van A naar B. Doordat er bijna geen lucht in de buis is, heeft de trein nauwelijks weerstand. Hierdoor kan hij extreem snel heen en weer schieten en snelheden halen van zo'n 1.200 kilometer per uur.

[2] De Hyperloop is door de Nederlandse studenten gemaakt in de *Hyperloop Pod Competition*, georganiseerd door Elon Musk, bekend van projecten zoals SpaceX en Tesla. Eerder werd het team al tweede met het ontwerp van hun Hyperloop.

[3] De Hyperloop kan een oplossing zijn voor dat ellendige fileprobleem waarvan iedereen last heeft. Mars Geuze werkt namens de TU Delft aan de Hyperloop en zegt: 'Er kunnen ook goederen in de Hyperloop, met als gevolg dat er veel vrachtwagens van de weg gehaald kunnen worden. Maar het kan ook een nieuwe manier van leven introduceren, bijvoorbeeld dat je hier woont, maar in Parijs werkt.'

[4] Als je in Amsterdam in zo'n capsule stapt, ben je een halfuurtje later dus in Parijs. En nog zuinig ook. Doordat de buis waar de capsule in zweeft, vacuüm wordt getrokken, heeft de capsule nauwelijks luchtweerstand. Daardoor kan het ontwerp van de TU Delft met 10 procent van de energie die een Tesla-auto gebruikt, 500 kilometer afleggen.

[5] Geuze: ‘De technologie voor de Hyperloop is er. Het enige wat nog moet gebeuren, is dat het publiek het accepteert als een goed vervoersmiddel en dat we de politiek zover kunnen krijgen dat het ergens gebouwd gaat worden.’ Nu nog veel obstakels dus, maar het team verwacht dat er binnen tien jaar met de Hyperloop wordt gereisd.

Naar: nos.nl, juli 2016

Opdracht

5

Bekijk en lees tekst 5.

1. Er zijn ook andere oplossingen voor het fileprobleem in Nederland dan die in tekst 4 en 5. Welke oplossing weet jij?
2. Bij welke twee taartpunten kan de Hyperloop (tekst 4) helpen? Leg uit waarom.
3. Hoeveel procent van de ondervraagde ANWB-leden vindt dat er geld besteed moet worden aan nieuwe vormen van vervoer zoals de Hyperloop?
4. Wordt het wegennet ook uitgebreid als de Hyperloop wordt ingevoerd? Leg je antwoord uit.
5. Wat vind jij dat er beter kan bij het openbaar vervoer?

Tekst 5

Volgens de ANWB is het noodzakelijk om de filegroei te stoppen. De organisatie riep daarom leden op om mogelijke oplossingen in te zenden voor het fileprobleem in Nederland. In totaal hebben 17.000 ANWB-leden geholpen met het samenstellen van deze lijst met tien mogelijke oplossingen.

Mogelijke oplossingen voor het fileprobleem in Nederland

Naar: autorai.nl, op 2 februari 2018

Ik kan/weet
- voorbeelden en oorzaak-gevolg herkennen aan de hand van signaalwoorden. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert een verslag schrijven.

Startopdracht

Maak met de w+h-vragen een kort verslag van een vreemde gebeurtenis.

1 Neem het lijstje hieronder over op een los papier en noteer antwoorden op de niet-ingevulde vragen.

Wie?	…	*Wanneer?*	om 02.30 uur
Wat?	een kameel en een kangoeroe	*Waarom?*	…
Waar?	…	*Hoe?*	…

2 Ruil je blaadje met dat van een klasgenoot. Schrijf een verslagje waarin je alle gegevens verwerkt die op het blaadje staan.

3 Lees om de beurt je verslag voor.

Theorie

video-uitleg

Een verslag schrijven

Een verslag is een tekst waarin je beschrijft wat je hebt gedaan of wat er is gebeurd. Dit kan bijvoorbeeld een beschrijving zijn van een experiment bij techniek, een stagerapport of een beschrijving van een bezoek aan een bedrijf. In een **zakelijk verslag** beschrijf je alleen feiten. In een **persoonlijk verslag** schrijf je ook je eigen mening. Die mening kun je op twee manieren in je verslag verwerken:

- Je schrijft eerst de feiten op. In het slot geef je je mening.
- Je wisselt feiten en mening af.

Zo schrijf je een verslag

- Verzamel alle feiten. Hiervoor kun je de w+h-vragen gebruiken.
- In de inleiding noem je het onderwerp en geef je kort antwoord op de belangrijkste w+h-vragen.
- In het middenstuk vertel je de gebeurtenissen in de volgorde waarin ze gebeurd zijn. Gebruik signaalwoorden die de volgorde aangeven, zoals: *eerst, daarna, vervolgens, tot slot*.
- In het slot kun je een samenvatting geven, vertellen wat je hebt geleerd en/of je mening geven.

Opdracht **1**

Lees het verslag van Maykes meeloopdag.

1 Wat voor soort verslag is het: **een persoonlijk verslag / een zakelijk verslag** ?

2 Welke van de w+h-vragen beantwoordt Mayke in de inleiding?

3 Op welke manier heeft Mayke haar mening in het verslag verwerkt?
A ☐ Mayke heeft eerst de feiten opgeschreven en geeft in het slot haar mening.
B ☐ Mayke heeft feiten en mening afgewisseld.

4 Het middenstuk van Maykes verslag bestaat uit twee alinea's. Waarom heeft ze dat gedaan?

5 Noteer twee zinnen uit Maykes verslag die ze beter wat netter kan formuleren.

6 Mayke mag van haar docent alleen in het slot haar mening geven. Noteer ten minste drie zinnen uit het middenstuk die Mayke weg moet laten.

Een dagje Hap-Een-Tosti

Dinsdag 6 april mocht ik een dag meelopen in eethuis Hap-Een-Tosti in Hillegom. Die meeloopdag moet mij helpen bij het kiezen van een goede vervolgopleiding.

Om acht uur heb ik kennisgemaakt met mijn collega's. Ze leken heel aardig. Eerst moest ik van mijn begeleider Jaap controleren of op alle tafels een menukaart stond. Dat vond ik niet zo moeilijk om te doen. Daarna vertelde Jaap mij wat ik moest doen als er klanten binnenkwamen: een menukaart geven en na ongeveer vijf minuten de bestelling opnemen. Dat heb ik de rest van de morgen gedaan. Gelukkig had ik om twaalf pauze. Ik was al vet moe en wilde iets anders doen.

Na de pauze leerde Jaap mij serveren. Nadat hij het twee keer had voorgedaan, ging ik zelf aan de slag. Hartstikke leuk vond ik dat. Ik heb veel mensen bediend. Helaas mocht ik geen tosti's maken. Dat was wel even balen. Om vijf uur moest ik helpen schoonmaken. Dat vond ik een vies werkje, maar het hoort er nu eenmaal bij.

Tijdens de meeloopdag heb ik geleerd hoe je moet bedienen en hoe je omgaat met collega's en klanten. Ook heb ik ontdekt dat werken in een eethuis niks voor mij is. Wel vond ik het hartstikke leuk dat ik daar stage heb mogen lopen.

Mayke Gorter

Opdracht
2

Schrijf een verslag over een van de volgende onderwerpen:
- excursie naar een stad of bedrijf
- bezoek van een jeugdboekenauteur
- een meeloopdag of een stagedag
- een sportdag of een actiedag op school
- de open dag op jullie school of op een mbo-opleiding

1. Kies een onderwerp.
2. Noteer de feiten in de volgorde waarin ze gebeurd zijn. Je kunt de w+h-vragen gebruiken.
3. Schrijf het verslag. Gebruik daarvoor de volgende opbouw:
   - inleiding
     - het onderwerp van jouw verslag
       Gebruik het antwoord op de vragen *wie, wat, waar* en *wanneer.*
   - middenstuk
     - wat je deed of wat er is gebeurd
       Gebruik signaalwoorden om de volgorde aan te geven.
   - slot
     - jouw mening over de gebeurtenissen
       Gebruik ten minste één argument om je mening uit te leggen.
4. Zet een passende titel boven je verslag en je naam en klas onder het verslag.
5. Ruil je verslag met dat van een klasgenoot en vul voor elkaar het feedbackformulier in.
6. Ruil jullie teksten weer en verbeter je verslag als dat nodig is.

Ik kan/weet
- een kort verslag schrijven aan de hand van de 5 w+h-vragen. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert over reportages.

Startopdracht

Bekijk en lees de cartoon.

1. Aan wie had de verslaggeefster de vraag beter kunnen stellen?
2. Welke drie vragen zou jij hem/haar over dit dier stellen?

Theorie

video-uitleg

Reportage

Een **reportage** is een verslag van een gebeurtenis waarbij een verslaggever aanwezig is, zoals een koninklijk bezoek aan Indonesië of een brand in een fabriek.

Soms gaat de verslaggever in een reportage op onderzoek uit. Hij wil de kijkers dan achtergrondinformatie geven over een bepaald onderwerp, bijvoorbeeld over medische fouten in ziekenhuizen of over het werk van beveiligers. Hij kan in zijn reportage laten zien wat er gebeurt, maar ook mensen aan het woord laten die meer weten over het onderwerp. Zo'n reportage bevat vaak veel feiten, maar de mensen die aan het woord komen, kunnen ook hun mening geven. Soms laat een verslaggever ook merken wat hij zelf vindt.

Opdracht 1

Lees eerst de vragen. Bekijk daarna het fragment uit een reportage van Ajouad El Miloudi vanuit Suriname.

1. Tijdens de reportage hoor je Ajouad vertellen over de kap. Wat kom je hierover te weten? **vooral Ajouads mening / vooral feiten**
2. Waarom is Monique een opvangcentrum gestart?
3. Waarom zijn de luiaards bij Monique thuis en niet in het opvangcentrum?
4. Welke mening heeft Ajouad over het poepen en plassen van de luiaards?
5. Monique is niet voor kooien. Waaraan zie je dat dit niet helemaal klopt?
6. Ajouad stelt veel vragen aan Monique. Haar antwoorden bevatten **alleen feiten / alleen meningen / feiten en meningen**.
7. Je ziet Ajouad met Monique in de jungle, bij haar huis en in de nieuwe luiaardopvang. Wat is het doel van deze beelden?
   A ☐ Ajouad wil de kijker een goed beeld geven van het werk dat Monique doet.
   B ☐ Ajouad wil ervoor zorgen dat Monique duidelijk haar mening kan geven.
   C ☐ Ajouad wil laten zien dat hij de opvang van luiaards belangrijk vindt.

8 Welke zin past het best bij Ajouad als verslaggever?
A ☐ Hij is neutraal en wil niet aan de kijker laten merken wat hij zelf vindt.
B ☐ Hij wil aan de kijker laten zien dat hij meeleeft met wat hij ziet en hoort.
9 Waarover wil Ajouad met deze reportage achtergrondinformatie geven?
A ☐ over het gevaar van het kappen van de jungle in Suriname
B ☐ over het leven van luiaards in de jungle van Suriname
C ☐ over het werk van Monique als dierenopvanger in Suriname

Opdracht 2

1 Eet jij weleens bij McDonald's?
2 Wat weet jij van het bedrijf McDonald's? Noteer twee dingen.

Lees eerst vraag 3 tot en met 8. Bekijk daarna het fragment uit een reportage van Milouska Meulens over McDonald's.
3 Welke vraag van Bart Chabot onderzoekt Milouska in dit fragment?
A ☐ Hoe kan ik bewuster en groener met mijn voeding omgaan?
B ☐ Is McDonald's wel echt zo groen en duurzaam als ze zelf beweren?
C ☐ Waarom beweert McDonald's dat ze een duurzaam bedrijf zijn, terwijl dat helemaal niet zo is?
4 Noteer twee redenen waarom Ubel Zuiderveld geïnterviewd wordt.
5 Ubel Zuiderveld zegt dat McDonald's voorooploopt. Waarin loopt McDonald's voorop?
A ☐ in duurzaamheid: ze zijn duurzamer dan andere fastfoodketens
B ☐ in reclame maken: ze zijn de grootste fastfoodketen ter wereld
C ☐ in windowdressing: ze zijn het best in het doen alsof ze duurzaam bezig zijn
6 Eunice Koekkoek vertelt over de friteuse. Geeft ze vooral haar eigen mening of vertelt ze vooral feiten?
7 Kies de juiste woorden:
a **vroeger / tegenwoordig**: broodjes liggen klaar → **meer / minder** verspilling
b **vroeger / tegenwoordig**: broodjes beleggen na bestelling → **meer / minder** verspilling
8 Wat is het doel van deze reportage?
A ☐ Milouska gaat op onderzoek uit om de kijker achtergrondinformatie te geven over de duurzaamheid van McDonald's.
B ☐ Milouska interviewt mensen om de kijker verschillende meningen over de duurzaamheid van McDonald's te laten zien.
C ☐ Milouska wil de kijker laten weten wat haar eigen mening over duurzaamheid is en gaat daarvoor onder andere kijken bij McDonald's.

Beantwoord vraag 9 tot en met 12.
9 Heb je een betrouwbaar antwoord gekregen op de vraag van Bart Chabot (vraag 3)? Leg je antwoord uit.
10 Wat weet je nu over McDonald's wat je nog niet wist?
11 Wat zou je nu nog willen weten over de duurzaamheid van McDonald's?
12 Hoe zou je aan deze informatie kunnen komen?

Ik kan/weet
- vragen over de inhoud van reportages beantwoorden. 1F
- in een reportage feiten en meningen herkennen. 3F

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert mondeling verslag doen.

Startopdracht

Op een kruising zijn een scooter en auto tegen elkaar gebotst. Gelukkig is niemand gewond. Vier mensen doen verslag aan de politie.

A *Die scooterrijder reed abnormaal hard en keek absoluut niet uit. Ik probeerde nog te remmen.*

B *Ik liep met mijn hond op de stoep en heb het niet precies gezien. Maar die scooters rijden altijd te hard.*

C *Nou, die man keek niet goed uit z'n doppen. Hij zat een beetje te slapen achter het stuur, de sukkel!*

D *Voor mij reed een scooter op het fietspad. Wij hebben voorrang, maar de auto reed gewoon de weg op.*

1. De vier mensen doen verslag over hetzelfde ongeluk, maar vertellen allemaal iets anders. Hoe komt dat volgens jou?
2. Wat wil de politie het liefst horen, denk je: **zo veel mogelijk feiten / zo veel mogelijk verschillende meningen** ?

Theorie

video-uitleg

Mondeling verslag doen

Soms moet je een presentatie houden in de vorm van een verslag: je moet vertellen wat je hebt meegemaakt of hebt onderzocht. Je leest dan niet zomaar een schriftelijk verslag voor, want je wilt dat je publiek je begrijpt en met plezier naar je luistert.

Zo doe je mondeling verslag
- Bedenk of je verslag zakelijk of persoonlijk moet zijn.
- Bedenk wat je wilt gaan vertellen. In de paragraaf Schrijven staat wat er allemaal in een verslag moet staan.
- Schrijf op spreekkaartjes je inleiding, het middenstuk in steekwoorden en het slot.
- Denk aan je publiek. Pas eventueel je taalgebruik aan.
- Geef voorbeelden en/of laat dingen zien als die je verslag duidelijker of interessanter maken.
- Praat rustig, duidelijk en hard genoeg en kijk zo veel mogelijk je publiek aan.
- Beantwoord aan het eind eventuele vragen.

Opdracht 1

Iedereen heeft weleens een dag dat alles verkeerd gaat of tegenzit. Jij doet persoonlijk verslag van zo'n dag.

1. Verzamel alle feiten. Je kunt de w+h-vragen gebruiken.
2. Bedenk voorbeelden die je kunt vertellen om je verslag interessanter te maken.

3 Noteer een openingszin en een slotzin.
4 Noteer je mening.
5 Werk samen met een klasgenoot. Breng om de beurt verslag uit. Let op de volgende drie punten en geef je klasgenoot na afloop feedback.
   - rustig spreken
   - duidelijk verstaanbaar
   - leuke voorbeelden

Opdracht 2

Lees eerst vraag 1 tot en met 6. Luister daarna naar Loïs die aan haar klas verslag doet van haar stage.

1 Wat vertelt Loïs in de inleiding? Noteer de letter(s).
   a Wie haar begeleider was.
   b Wat ze allemaal moest doen.
   c Waarom ze dit bedrijf heeft gekozen.
   d Waar ze stage heeft gelopen.
   e Wanneer ze stage heeft gelopen.
   f Hoe ze de stage vond.
2 Over welke drie deelonderwerpen vertelt Loïs iets in het middenstuk?
3 Noteer twee signaalwoorden die Loïs gebruikt om de volgorde aan te geven.
4 Noteer twee dingen die Loïs heeft geleerd tijdens de stage.
5 Is het verslag van Loïs een zakelijk of persoonlijk verslag? Leg je antwoord uit.
6 Loïs geeft voorbeelden om haar verslag duidelijker te maken. Noteer er een.
7 Noteer twee dingen die Loïs kan laten zien om het verslag duidelijker of interessanter te maken.
8 Vind jij dat het taalgebruik van Loïs bij haar publiek past? Leg je antwoord uit.

Opdracht 3

Jouw buurvrouw is 100 jaar geworden. Boven een krantenartikel over haar verjaardag staat ‘Vroeger was alles anders’. Je vraagt je af wat die veranderingen dan zijn bij:

- kleding en make-up
- (huishoudelijke) machines
- vrije tijd
- school
- beroepen/werk
- muziek

Doe samen met een klasgenoot een klein onderzoek naar een van deze onderwerpen. Van jullie onderzoek doen jullie verslag. Jullie vertellen hoe jullie onderzoek hebben gedaan en welke informatie jullie hebben gevonden.

1 Kies een van de onderwerpen.
2 Verdeel je onderwerp in twee of drie deelonderwerpen.
3 Overleg waar jullie informatie gaan zoeken. Verzamel informatie.
4 Maak spreekkaartjes. Gebruik daarbij de volgende opbouw:
   - inleiding
     – het onderwerp
     – uitleg van de onderwerpskeuze
   - middenstuk
     – het onderzoek (in volgorde vertellen wat gedaan is)
     – de gevonden informatie
     – het opvallendste feit
   - slot
     – de conclusie: *Was vroeger echt alles anders?*
     – jullie mening over het onderzoek en de samenwerking
5 Bedenk wat je kunt laten zien.
6 Een aantal leerlingen doet verslag aan de klas. De leerlingen die niet spreken, vullen het feedbackformulier in.

Ik kan/weet
- mondeling (zakelijk en persoonlijk) verslag doen van een gebeurtenis met behulp van spreekkaartjes. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert over woorden met meerdere betekenissen.

Startopdracht

Bekijk de afbeelding.

1. Welke twee betekenissen heeft het woord *aanhanger*?
2. Noteer in één minuut zo veel mogelijk woorden die meerdere betekenissen hebben.
3. Wie heeft de meeste woorden opgeschreven?

Theorie

video-uitleg

Wat staat er: woorden met meerdere betekenissen

Sommige woorden hebben **meerdere betekenissen**. Daardoor kun je in de war raken. Lees de tekst goed, want vaak kun je aan de rest van de tekst zien welke betekenis wordt bedoeld. Bijvoorbeeld:
– *De juryleden prijzen de winnaar. Ze vinden het vooral knap dat hij het lied zelf geschreven heeft.*
Prijzen is hier niet het meervoud van *prijs* (hoeveel iets kost of iets wat je kunt winnen).
Prijzen is hier een werkwoord dat betekent: zeggen dat iemand of iets heel goed is.
Als je een (online)woordenboek gebruikt, moet je goed kijken welke betekenis in de zin past. Bijvoorbeeld:
alternatief = 1 andere mogelijkheid; 2 anders dan anders, apart
– *Als er veel files staan, is de trein een goed alternatief voor de auto.* = betekenis 1
– *Ik vind het wel leuk dat Laura zich zo alternatief kleedt.* = betekenis 2

Opdracht 1

Welke betekenis past in de zin? Je mag een (online)woordenboek gebruiken. Kies uit: *liet zien hoe het moet – maakte vast – plannen – protesteerde – vertellen wie je bent – zei dat het klopte.*

1. De conciërge bevestigde een nieuwe klok in het lokaal.
2. Het meisje bevestigde dat ze een laptop had gestolen.
3. De docent demonstreerde mond-op-mondbeademing aan de klas.
4. De bovenbouw demonstreerde tegen de afschaffing van de snoepautomaten.
5. 'Wil je je even voorstellen aan de groep?', vroeg de trainer aan het nieuwe teamlid.
6. 'Wat hebben jullie leuke voorstellen om de kantine gezelliger te maken!', zei de mentor.

Opdracht
2

Lees de tekst.

1 De woorden *a* tot en met *f* hebben meerdere betekenissen. Kies de betekenis die past in de tekst.

a staat (al. 1)	1 aanwezig zijn; 2 manier waarop iemand of iets is
b depressie (al. 2)	1 lagedrukgebied; 2 nare stemming die niet snel overgaat
c stemmen (al. 2)	1 geluiden van mensen die praten of zingen; 2 mensen die ergens voor kiezen
d boodschap (al. 3)	1 bericht; 2 iets wat je in de winkel koopt
e prijzen (al. 3)	1 beloningen voor de winnaar; 2 ergens een prijskaartje aan doen; 3 zeggen dat iets heel goed is
f mist (al. 4)	1 niet hebt; 2 niet haalt

2 Wat betekent *onder luid gejoel en applaus* in alinea 1?
A terwijl mensen hard huilen en klappen
B terwijl mensen juichen en klappen
C terwijl mensen roepen en alles delen op social media

3 Welke omschrijving van *genomineerd* (al. 2) staat in alinea 2?

4 Noteer de betekenis van *ondraaglijke* (al. 3) zonder het woord *niet* te gebruiken.

5 Wat is de figuurlijke betekenis van *ze liet iedereen een poepje ruiken* (al. 3)?
A ze deed iedereen versteld staan door iets bijzonders te presteren
B ze ging heel veel sporten
C ze moest veel scheten laten

6 Noteer twee verschillende betekenissen van *te gek* (al. 3) die allebei passen in de tekst. Je mag een (online)woordenboek gebruiken.

7 Aan welk signaalwoord herken je de tegenstelling in alinea 4? Wat is de tegenstelling?

8 Hoeveel voorbeelden van *anders* staan in alinea 4?

9 Leg de titel *Anders is ook normaal* uit.

10 Schrijf de veertien onderstreepte woorden en woordgroepen uit de tekst onder elkaar. Zet de betekenis erachter. Kies uit:
- aanpakken
- bijzondere opdracht
- buitengewone, geweldige
- een goede actie/daad
- een groep mensen die namens een grotere groep komt
- een lichaamsdeel afzetten
- even goed
- hoopvolle
- kunststof lichaamsdeel dat het echte vervangt
- mogelijkheid
- op goede gedachten of ideeën brengen
- opgebracht
- verschillend mogen zijn
- zonder te letten op

Anders is ook normaal

[1] 'Wauw', is het eerste wat Elke zegt als er opeens een groep onbekende mensen in haar klaslokaal staat. Journalisten, cameramannen, fotografen en een delegatie van de jongerenkrant *7Days* staan ineens om haar heen. Elke van Achterberg is tot haar verrassing *7Days Jongere van het Jaar* geworden. Onder luid gejoel en applaus mag ze de gouden award in ontvangst nemen. Ook krijgt de zeventienjarige uit IJsselstein een fiets en een spellenpakket.

→

Gehoopt, niet verwacht

[2] Elke: 'Ik had heel erg gehoopt, maar niet verwacht dat ik zou winnen, want er waren andere jongeren genomineerd die veel bekender zijn dan ik. Onder die jongeren die kans maakten op de award, was onder andere een meisje dat ooit *The Voice Kids* won en nu vertelt over haar depressie. Ik dacht dat zij veel meer stemmen zou krijgen. Op social media heb ik mensen gevraagd om op mij te stemmen. Dat was een slimme zet, denk ik.'

Positieve boodschap

[3] Na een verkeerde koprol zes jaar geleden leefde Elke jarenlang met ondraaglijke pijn aan haar linkerbeen. 'Niks hielp, maar op het moment dat de optie amputeren in mijn hoofd kwam, wist ik dat ik dat wilde. Ik weigerde met pijn te leren leven', zei ze. Na de amputatie van haar onderbeen voelde ze zich beter en ze liet iedereen een poepje ruiken. Op het WK rolstoelschermen won ze vier prijzen. Een paar maanden daarvoor liep ze tijdens de Amsterdam Fashion Week met haar prothese tijdens een modeshow over de catwalk. Alleen al voor haar fenomenale sportprestaties was ze genomineerd voor de award *Jongere van het Jaar*. Daarbovenop heeft ze een missie en die heeft haar veel stemmen opgeleverd. Het is te gek om te zien dat een zeventienjarige met een positieve boodschap – dat iedereen ertoe doet, ongeacht hoe hij eruitziet of wat hij kan – zoveel jongeren kan inspireren.

Gelijkwaardig

[4] Elke strijdt voor diversiteit. 'Ik vind het belangrijk dat iedereen trots mag zijn op wie hij is. Je wordt vaak door mensen anders gezien als je bijvoorbeeld een been mist, zoals ik. Ook als je iets dikker of juist heel dun bent of misschien wel een gekke haarkleur hebt. We zijn natuurlijk allemaal anders, maar wel gelijkwaardig. Dat wordt soms niet gezien. Nu ik gewonnen heb, hoop ik mijn verhaal nog vaker te kunnen vertellen.'

Naar: 7Days, 1 december 2017

Opdracht
3

Wat past in de zin? Kies uit: *delegatie – diversiteit – gelijkwaardig – in ontvangst nemen – missie – ongeacht – positieve – prothese – slimme zet*.

1 Tijdens de opening van de nieuwe school kwam er een … van de gemeenteraad.
2 Meer … onder de werknemers zorgt voor een betere werksfeer.
3 Mijn … is om de award te winnen voor beste danser.
4 Het is een … om eerst het boek te lezen en daarna pas de film te kijken.
5 … of je lid bent of niet, iedereen betaalt evenveel voor een toegangsbewijs.
6 De postbode vroeg: 'Wil jij dit pakketje voor de buren …?'
7 Je merkt niet dat Mohamed een … aan zijn hand heeft, want hij kan er alles mee.

Opdracht
4

Noteer de juiste vorm van het woord.

1	amputatie	Het verbrijzelde pootje van onze poes moest ... worden.
2	inspireren	Sara heeft vandaag geen … om een mooi gedicht te schrijven.
3	fenomenale	Het uitzicht vanaf de Euromast is ook als het buiten donker is ….
4	optie	Bij een dilemma moet je een keuze maken tussen twee ….
5	positieve	Ik bewonder jou, omdat je altijd zo … bent.
6	opgeleverd	Als je hard werkt, zal dat altijd wat ….

Opdracht
5

Noteer de tegenstelling van het woord. Deze woorden heb je geleerd in hoofdstuk 1 tot en met 4.

1 positief
2 gelijkwaardig
3 vermoeden
4 geruchten
5 aanvankelijk
6 voormalige
7 consument
8 waarneembaar

Opdracht
6

1 Neem de uitdrukkingen *a* tot en met *g* over. Noteer de betekenis erachter. Je mag een (online)woordenboek gebruiken.
a dat is te gek om los te lopen
b een gek kan meer vragen dan tien wijzen kunnen beantwoorden
c het is van de gekke
d hij is zo gek als een deur
e iedere gek heeft zijn gebrek
f iemand voor de gek houden
g voor gek staan

2 Welke uitdrukking herken je op de afbeelding hieronder? Noteer de uitdrukking en zet de betekenis erachter.

Opdracht
7

Soms lijken woorden hetzelfde omdat ze hetzelfde klinken, maar schrijf je ze anders. Welk woord past in de zin als je let op de betekenis?
1 ‘Ik **eis / ijs** dat je vanavond voor twaalf uur thuis bent’, zei mijn vader.
2 Mijn opa is vorige week geopereerd aan zijn **hard / hart**.
3 Deze aanbieding **geld / geldt** tot het einde van de maand.
4 De hoofdprijs van het **rad / rat** van fortuin was de allernieuwste tablet.
5 Misschien **licht / ligt** het aan mij, maar ik vind het hier koud.
6 In de **wei / wij** achter onze boerderij komt een windmolen te staan.

Opdracht
8

Maak samen met drie klasgenoten een memoryspel.

- Iedereen noteert in zijn schrift vier woorden onder elkaar die twee betekenissen hebben.
- Zet de betekenissen erachter.
- Schrijf daarna elke betekenis uit je schrift op een apart kaartje.
- Schud de 32 kaartjes en speel het spel: welke twee betekenissen horen bij hetzelfde woord?

Ik kan/weet
- de betekenis van woorden met meerdere betekenissen afleiden uit de tekst. 2F
- de betekenis van een onbekend woord in de tekst of in een woordenboek vinden. 2F
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
grammatica

Je leert over woordsoorten.

Startopdracht

1 Bepaal met een klasgenoot in welke talen de zinnen zijn geschreven.
De vrouw gaat naar huis. *Die Frau geht nach Hause.*
La femme rentre à la maison. *De frou giet nei hûs.*
2 Zet de woorden bij elkaar die hetzelfde betekenen.
3 Is er iemand in de klas die dit zinnetje in een andere taal kan uitspreken?

Theorie

video-uitleg

Woordsoorten

Een zin is opgebouwd uit losse woorden. Al die woorden horen bij een **woordsoort**. Dit is een overzicht van de belangrijkste woordsoorten:

werkwoord (ww)	• zegt wat iets of iemand doet of overkomt • kan in verschillende vormen voorkomen
lidwoord (lw)	• *de, het, een* • hoort bij een zelfstandig naamwoord
zelfstandig naamwoord (zn)	• woord voor een mens, dier, plant of ding • kun je vaak in het meervoud zetten • kun je vaak een verkleinwoord van maken • kun je vaak een lidwoord voor zetten • een naam is ook een zelfstandig naamwoord. Bijvoorbeeld: *auto*, *Amsterdam*, *fietsbelletje*, *gebeurtenissen*
bijvoeglijk naamwoord (bn)	• vertelt iets over een zelfstandig naamwoord • kan voor en achter een zelfstandig naamwoord staan. Bijvoorbeeld: *die blauwe trui is kapot* • **stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden** zeggen waarvan iets gemaakt is. Bijvoorbeeld: *de zilveren ring*
voorzetsel (vz)	• is een kort woord dat vaak een tijd of plaats aangeeft, zoals *in, op, na, tijdens, door*

Opdracht
1

Vul het schema in. Zet de woorden in de juiste rij. De rijen worden even lang.
besteld – blij – clown – de – een – gouden – het – konijn – naar – op – rolstoel – verandert – voor – vreemd – zwemmen

ww	lw	zn	bn	vz

Opdracht 2

Welk woord hoort niet in het rijtje als je kijkt naar de woordsoort? Noteer het zo:
rare (bn) – rest is ww

1 blauw – groot – regen – scheef
2 bankpasje – bijzonder – glas – Yvonne
3 boos – boven – na – voorbij
4 de – een – het – leen
5 beneden – draaien – opvallen – verwijderen

Opdracht 3

Benoem de onderstreepte woorden.

1 <u>Marieke</u> kwam vrijdag met <u>paars</u> haar <u>op</u> school.
2 Mijn <u>nieuwe</u> klasgenoot heeft tien <u>jaar</u> in Brazilië <u>gewoond</u>.
3 Veel <u>mensen</u> <u>kopen</u> langspeelplaten, maar ik vind ze <u>ouderwets</u>.
4 <u>Een</u> <u>koude</u> douche nemen, is goed <u>voor</u> je gezondheid.
5 <u>Via</u> Netflix <u>kijken</u> we dit paasweekend <u>de</u> hele serie James Bond-films.
6 <u>Het</u> <u>jong</u> van een zebra heeft bruine <u>strepen</u>.

Opdracht 4

Benoem de onderstreepte woorden. Zet een sterretje bij de stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden.

1 <u>In</u> mijn <u>zijden</u> bloesje zit een <u>scheur</u>.
2 Ik vind dit <u>zilveren</u> kettinkje het <u>mooiste</u>, maar dat andere is <u>goedkoper</u>.
3 Volgens Daan zit er <u>koude</u> koffie in die <u>plastic</u> beker.
4 <u>Geloof</u> jij dat er <u>blauwe</u> sneeuw is gevallen in <u>Rusland</u>?

Opdracht 5

Lees de tekst. Benoem de onderstreepte woorden.

Blind fietsen

1 De wind <u>langs</u> je gezicht, omdat je hard aan het racen bent op de fiets. **2** Waarom <u>zou</u> je dat niet meemaken omdat je blind of slechtziend bent? **3** De oplossing om te fietsen is heel <u>simpel</u>: <u>op</u> een tandem met <u>een</u> piloot. **4** Het leuke aan tandemwielrennen is dat je letterlijk <u>voelt</u> dat je samen <u>sterker</u> bent. **5** De power in jouw benen en de ogen van de piloot maken dat jullie een <u>goed</u> <u>duo</u> vormen.

6 Hoe langer je met elkaar <u>traint</u>, hoe beter je ook op elkaar bent <u>ingespeeld</u>.

Naar: www.unieksporten.nl, op 30 december 2017

Opdracht 6 ✱

Maak met elk woord steeds twee zinnen. In de eerste zin is het woord een werkwoord en in de tweede zin een bijvoeglijk naamwoord. Je mag de vorm van het woord aanpassen.
gebruiken – vallen – vergeten – vullen

Ik kan/weet

- werkwoorden, zelfstandige naamwoorden en (stoffelijke) bijvoeglijke naamwoorden herkennen. 1F
- lidwoorden en voorzetsels benoemen.

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert over het voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord.

Startopdracht

Bekijk de drie afbeeldingen. Beschrijf bij elk plaatje kort wat je ziet.

A

B

C

Theorie

video-uitleg

Voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord

Werkwoorden kun je ook als bijvoeglijk naamwoord gebruiken. Meestal maak je het bijvoeglijk naamwoord van het voltooid deelwoord. Je schrijft die woorden zo kort mogelijk. Bijvoorbeeld:

voltooid deelwoord	gebruikt als bijvoeglijk naamwoord
Mijn moeder heeft onze auto gewassen.	Mijn moeder rijdt in de gewassen auto.
De aardappels zijn aangebrand.	De aangebrande aardappels zijn heel vies.
De toneelspeler is verkleed.	De verklede toneelspeler krijgt applaus.

Gebruik alleen een extra -t- of -d- als je die nodig hebt voor de uitspraak:

voltooid deelwoord	gebruikt als bijvoeglijk naamwoord
De tomaten zijn verrot.	Ik heb de verrotte tomaten weggegooid.
Het hert is gered.	Het geredde hert vluchtte het bos in.

Opdracht 1

1 Noteer de juiste vorm van de werkwoorden.
a Eva en Akram hebben hun (bestellen) kleren direct (passen).
b In dit (afsluiten) kluisje had ik mijn geld (leggen).
c Na de (winnen) wedstrijd werd ons team (huldigen).
d Tijdens het festival hebben we (leven) op met kaas (beleggen) broodjes.
e Heb je de (crashen) laptop gewoon weer (opstarten)?
f Jaïr heeft de hele avond (zoeken) naar die (afdrukken) foto's.
g De (bekladden) muur wordt vandaag (oververven).
h De (weggooien) flesjes zijn allemaal in de sloot (terechtkomen).

2 Zet een sterretje bij de voltooide deelwoorden die als bijvoeglijk naamwoord zijn gebruikt.

Opdracht 2

Noteer de juiste vorm van de werkwoorden. Je kunt het schema op bladzijde 212 gebruiken om te bepalen hoe je de woorden moet schrijven.

	persoonsvorm verleden tijd	bijvoeglijk naamwoord
1 gebruiken	Pedro … een mes.	het … mes
2 verlichten	Een lamp … Jobs kamer.	de … kamer
3 verlaten	Ruby … het gymlokaal.	het … gymlokaal
4 verbranden	De kok … zijn vingers.	de … vingers
5 vergroten	De gemeente … de sporthal.	de … sporthal

Opdracht 3

Noteer de juiste vorm van de werkwoorden. Gebruik voor de pv's de vt.

1 De (aanrichten) schade (zijn) snel door de vrijwilligers (herstellen).
2 Mijn buurman (hebben) zijn zojuist (zetten) tatoeages (showen).
3 De (verloten) waardebonnen (zijn) allemaal (inleveren) bij de trainers.
4 Hoeveel geld (hebben) je (krijgen) voor de (verkopen) sieraden?
5 Fatima (belanden) in een (verhitten) discussie over roken.
6 Vanwege de hitte (sporten) alle jongens met (ontbloten) bovenlichamen.

Opdracht 4

Lees de tekst. Noteer de juiste vorm van de werkwoorden. Gebruik bij twijfel het schema op bladzijde 212.

1 De **dodo** (zijn – tt) een (uitsterven) vogel die (hebben – tt) (leven) op het eiland Mauritius. **2** Hij (zijn – vt) één meter hoog en (vallen – vt) op door zijn (buigen) snavel. **3** Met deze snavel (worden – vt) het voedsel (verkleinen), dat (bestaan – vt) uit zaden en vruchten. **4** De dodo (hebben – tt) nooit (vliegen). **5** Tot 1507 was het onbewoonde eiland alleen voor dieren (bestemmen). **6** Het naar prins Maurits (vernoemen) eiland (worden – vt) in 1638 door de Nederlanders (koloniseren). **7** De (meebrengen) dieren (hebben – tt) ervoor (zorgen) dat de dodo (uitsterven – vt). **8** Ratten en varkens (hebben – tt) een ware slachting onder de dodo's (aanrichten). **9** Verder weten we niet veel over de dodo, omdat veel (tekenen) afbeeldingen niet (bewaren) (zijn – tt).

Naar: www.wikikids.nl, op 1 januari 2018

Opdracht 5

Bekijk de woordgroepen *a*, *b* en *c*.

1 Wat is de belangrijkste overeenkomst tussen de onderstreepte woorden?
2 Leg uit wat het verschil is tussen beide woordgroepen. Let ook op de betekenis.
a het gestolen geld – de stelende kinderen
b het verwoeste huis – de verwoestende storm
c de gevallen stoelen – de vallende stoelen

Ik kan/weet
- voltooide en onvoltooide deelwoorden als bijvoeglijk naamwoord goed spellen. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

Hoe werkt werk?

Last een lasser de hele dag? Zit je altijd op je stoel als je in een kantoor werkt? Zijn de vingers van een hovenier elke dag groen? Wat doe je eigenlijk als je elke dag werkt bij een bedrijf?

Bij deze praktijkopdracht maak je samen met een klasgenoot een reportage over het werk van een familielid of kennis. Jullie vertellen iets over het bedrijf en laten ook de werknemer aan het woord over zijn of haar werk. Hoe ziet bijvoorbeeld een werkweek eruit en wat zijn de voor- en nadelen van dit werk? Kortom, hoe werkt werk eigenlijk?

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:
- *Kijken en luisteren*: Reportage
- *Spreken en gesprekken*: Mondeling verslag doen

Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.

Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Lezen	• Ik kan voorbeelden en oorzaak-gevolg herkennen aan de hand van signaalwoorden. 2F
Schrijven	• Ik kan een kort verslag schrijven aan de hand van de 5 w+h-vragen. 1F
Kijken en luisteren	• Ik kan vragen over de inhoud van reportages beantwoorden. 1F • Ik kan in een reportage feiten en meningen herkennen. 3F
Spreken en gesprekken	• Ik kan mondeling (zakelijk en persoonlijk) verslag doen van een gebeurtenis met behulp van spreekkaartjes. 1F
Woordenschat	• Ik kan de betekenis van woorden met meerdere betekenissen afleiden uit de tekst. 2F • Ik kan de betekenis van een onbekend woord in de tekst of in een woordenboek vinden. 2F • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.
Taalverzorging grammatica	• Ik kan werkwoorden, zelfstandige naamwoorden en (stoffelijke) bijvoeglijke naamwoorden herkennen. 1F • Ik kan lidwoorden en voorzetsels benoemen.
Taalverzorging spelling	• Ik kan voltooide en onvoltooide deelwoorden als bijvoeglijk naamwoord goed spellen. 1F

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg ervoor dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg ervoor dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken?
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online extra oefenen.

Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Hoofdstuk 5

Groen

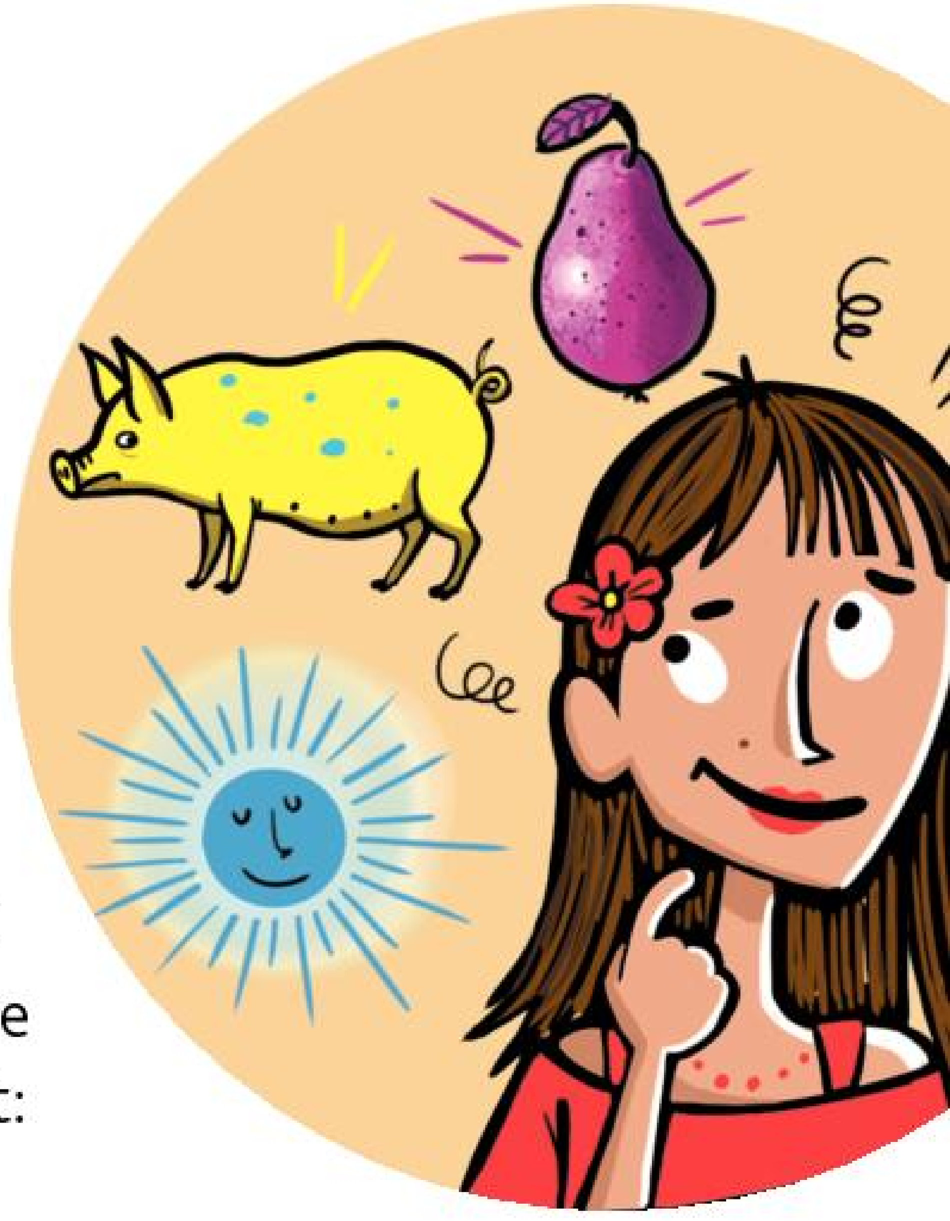
Taal en kleur

Of je nu wilt of niet: in je hoofd verbind je allerlei dingen met elkaar en daarvoor hoef je alleen maar een paar klanken of letters in een bepaalde volgorde te horen of te lezen. Denk je aan *blauw*, dan kun je met een paar stappen zo bij de kleur *geel* uitkomen. Bijvoorbeeld:
blauw → *water* → *strand* → *zon* → *geel*.
Waaraan denk jij bij *groen*? En via welke woorden kun je dan bij *wit* terechtkomen?

Doe met de hele klas de Kiki en Boeba-test.

Gekleurde woorden

Eigenlijk is het heel bijzonder: je denkt iets en je kunt het meteen zeggen of opschrijven. Maar je hoofd kan ook spelletjes met je spelen. Probeer maar eens zo snel mogelijk hardop te zeggen in welke kleuren deze woorden zijn gedrukt:
geel blauw rood groen zwart
blauw groen geel rood zwart

Kleuren en emoties

Iedereen weet het: bij rood licht moet je stoppen en bij groen licht mag je doorfietsen. Een rode streep door je werkstuk is geen goed nieuws. Een groen blaadje op een pak melk betekent waarschijnlijk dat het biologisch is. Bij veel kleuren moet bijna iedereen aan ongeveer dezelfde dingen denken. Is dat ook zo bij emoties?

Ontdek het in de kleurenquiz.

Lezen

Je leert over mening, argument en conclusie.

Startopdracht

Bekijk de afbeelding.

1 Wat gebeurt er waarschijnlijk wanneer je je brievenbus op groen zet?

2 Wat moet je doen om je brievenbus op groen te zetten?

3 Waarmee heeft *groen* te maken, denk je?
   A ☐ met het groen van de natuur, het milieu
   B ☐ met het groen van het verkeerslicht

4 Wat is het doel van de tekst: **informeren / overtuigen / overhalen** ?

5 Zou jij je brievenbus op groen zetten? Waarom wel of niet?

Naar: www.zetjebrievenbusopgroen.nl

Theorie

video-uitleg

Mening, argument en conclusie

Een schrijver kan opschrijven wat hij van iets vindt of hoe hij ergens over denkt. Hij geeft dan zijn **mening**. Met een mening kun je het eens of oneens zijn. Een mening herken je soms aan woorden, zoals: *ik vind, volgens mij, naar mijn mening, ik denk*. Bijvoorbeeld:
– Ik vind *afval scheiden belangrijk*.

Als een schrijver uitlegt waarom hij iets vindt, geeft hij een **argument**. Een argument herken je aan signaalwoorden zoals: *want, omdat, namelijk, immers*. Bijvoorbeeld:
– *Ik vind afval scheiden belangrijk* (mening), want *dan kunnen de grondstoffen hergebruikt worden* (argument).

Als een schrijver alle argumenten heeft gegeven, trekt hij aan het eind vaak een **conclusie**. De schrijver kan dan kort zijn mening en argumenten herhalen. Je herkent een conclusie aan signaalwoorden zoals: *dus, concluderend, dat betekent*. Bijvoorbeeld:
– *Als je je afval scheidt, is dat* dus *goed voor het milieu, omdat je dan zuinig bent met grondstoffen en energie. Daarom vind ik dat iedereen zijn afval zou moeten scheiden.*

Opdracht 1

Bekijk tekst 1 en lees alinea 1.

1 Wat is het onderwerp van tekst 1?
   A ☐ een gezonde, groene school in Haarlemmermeer
   B ☐ onderzoek naar het effect van planten in de klas
   C ☐ plantenwand op verschillende scholen geplaatst

2 Wat is volgens jou een effect van planten in school?

Lees tekst 1.

3 Agnes van den Berg had niet verwacht veel resultaten te vinden (al. 2). Welke verklaring geeft ze daarvoor?

4 De onderstaande zinnen komen uit alinea 2 en zijn uitspraken van Agnes van den Berg. Noteer bij elke uitspraak wat Agnes geeft: *mening* of *argument*.
- *a* Het is bijzonder dat de plantenwand meetbare effecten oplevert.
- *b* In een klaslokaal gebeurt veel waar je als onderzoeker geen controle over hebt.
- *c* Ik vind het opvallend dat zo'n stellage zoveel enthousiasme opwekt.
- *d* De stellage is niet eens speciaal voor leerlingen gemaakt.

5 Wat vinden de meeste leerlingen van de plantenwand (al. 2)?

6 Welk argument hebben deze leerlingen voor hun mening?

7 Aan welk signaalwoord herken je het argument?

8 Wat is de mening van de docenten over de plantenwand (al. 3)?

9 Welk argument hebben de docenten voor hun mening?

10 Welk argument tegen de plantenwand staat in alinea 4?

11 In alinea 4 trekt Agnes van den Berg een conclusie. Wat is haar conclusie?

12 Aan welk signaalwoord herken je de conclusie?

Tekst 1

Belang van groen in de school

[1] Agnes van den Berg, hoogleraar natuurbeleving aan de Rijksuniversiteit Groningen, onderzocht het effect van planten in de klas. Op verschillende scholen in de gemeente Haarlemmermeer werden plantenwanden geplaatst.

[2] 'Eigenlijk had ik niet verwacht dat ik veel resultaten zou vinden,' vertelt Van den Berg, 'omdat deze plantenwand maar één bij twee meter groot is. Het is eigenlijk meer een soort kast. Ik vind het bijzonder dat de plantenwand meetbare effecten oplevert, want in een klaslokaal gebeurt veel waar je als onderzoeker geen controle over hebt.' 'De meeste leerlingen vinden de plantenwand geweldig,' zegt Van den Berg, 'want het lokaal wordt er volgens hen echt aantrekkelijker door.' Een meerderheid van de leerlingen wil graag dat de plantenwand blijft. 'Ik vind het opvallend dat zo'n stellage, die niet eens speciaal voor leerlingen gemaakt is, zoveel enthousiasme opwekt.'

Resultaten

[3] Uit het onderzoek blijkt dat de stemming van de individuele leerling verbetert door de groene omgeving. 'Ik voel me vrolijker. Volgens mij komt dat

doordat planten de school gezelliger maken', zei een leerling tegen Van den Berg. Bij een aantal leerlingen verbeterde het zelfbeeld. Ze gaven bijvoorbeeld aan het eens te zijn met een stelling als 'Ik ben trots op mezelf'. De wand had geen meetbaar effect op de sfeer in de klas, zoals een vermindering van agressief gedrag of versterking van de onderlinge band. Docenten vinden vooral het educatieve aspect van de plantenwand geweldig, omdat leerlingen door het dagelijks contact met de planten zich bewust worden van het belang van groen.

→

[4] Van den Berg: 'Het onderzoek toont bijna geen negatieve effecten van de plantenwand. Wel vonden sommige leerlingen en leraren het lokaal er iets voller door. Omdat de plantenwand makkelijker te onderhouden is dan potplanten, is hij volgens mij ideaal voor een schoollokaal. Dit betekent dus dat er fantastische mogelijkheden zijn voor grootschalige toepassing, want leerlingen en groen is een gezonde en inspirerende combinatie.'

Naar: newscientist.nl, oktober 2015

Opdracht 2

Bekijk tekst 2 en 3.

1 Wat vind jij van statiegeld op plastic flesjes? Noteer je mening en leg met een argument uit waarom jij dat vindt.

2 Wie wordt er in tekst 2 bedoeld met 'onze' en 'we'?

3 Wie is de schrijver van tekst 2?

4 Wat is volgens jou het verband tussen tekst 2 en tekst 3?

A ☐ Tekst 3 is een aanvulling op tekst 2.
B ☐ Tekst 3 is een reactie op tekst 2.
C ☐ Tekst 3 is een voorbeeld bij tekst 2.

Lees tekst 2.

5 Noteer ten minste twee feiten uit de tekst.

6 'Dit is waardevol materiaal voor bijvoorbeeld nieuwe flessen.' Waarnaar verwijst het woord 'dit'?

7 Wat denk jij: is het doel van tekst 2 vooral informeren of vooral overtuigen? Leg je antwoord uit.

Lees tekst 3.

8 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 7.

a illusies (al. 1)	1 bedriegt, voor de gek houdt
b misleidt (al. 1)	2 dringend, erg belangrijk
c gerecycled (al. 1)	3 droombeelden, fantasieën
d prestatie (al. 1)	4 goed denkend om het milieu
e duurzaam (al. 2)	5 met heel veel tegelijk
f prangend (al. 2)	6 opnieuw gebruikt
g massaal (al. 2)	7 verdienste, bijzondere daad

9 Wat is de mening van Greenpeace over de advertentie van Coca-Cola (al. 1)?

10 Wat vindt Greenpeace van de zin 'Alle verpakkingen bestaan voor een deel uit gerecycled plastic' (al. 1)?

11 Welke twee argumenten geeft Greenpeace bij zijn mening?

12 Is de schrijfster het eens met de mening van Greenpeace (al. 2)?

13 Welk argument geeft de schrijfster bij haar mening?

14 Hoe maakt de schrijfster haar argument duidelijker?

A ☐ met een uitleg
B ☐ met een voorbeeld

15 Waar is Dopper (al. 3) een voorbeeld van?

16 Welke conclusie trekt Deidre?

17 De eerste zin van tekst 2 is een vraag en alinea 1 van tekst 3 eindigt met een vraag. Worden de vragen in de tekst beantwoord?

A ☐ ja, allebei de vragen
B ☐ alleen de vraag in tekst 2
C ☐ alleen de vraag in tekst 3
D ☐ geen van beide vragen

Tekst 2

Tekst 3

Hoe groen is Coca-Cola echt?

[1] ‘Coca-Cola verkoopt ‘groene illusies’’, riep Greenpeace deze week. De milieuorganisatie klaagde bij de Reclame Code Commissie dat het merk zijn klanten misleidt door te zeggen dat alle verpakkingen voor een deel uit gerecycled plastic bestaan. Greenpeace vindt dat geen prestatie, alle petflessen zijn immers recyclebaar. Bovendien eindigen veel van dat soort flessen nog steeds in de verbrandingsoven of rechtstreeks in de natuur. Dus hoe groen is Coca-Cola eigenlijk?

[2] Greenpeace heeft volgens mij zeker een punt, want Coca-Cola maakt vooral gebruik van de begrippen ‘groen’ en ‘duurzaam’ om producten nog beter te verkopen. Nu het klimaatprobleem een prangend onderwerp is, zijn consumenten daar gevoelig voor. En daar maken bedrijven maar al te graag gebruik (of misbruik) van. *Greenwashing* heet dat, als je bewust klanten het gevoel geeft milieubewust bezig te zijn, terwijl dat eigenlijk tegenvalt. Helaas trappen we er massaal in.

[3] Gelukkig zijn er ook heel veel bedrijven die serieus milieubewuster en duurzamer zijn. Ik vind Dopper altijd een mooi voorbeeld. Daar kun je namelijk je oude drinkfles en kapotte dop inruilen voor een nieuwe en hun logo is niet eens groen. Die groene kleur zegt dus niet zo veel meer.

Deidre

Naar: 7Days, 24 november 2017

Opdracht
3 ✱

De Reclame Code Commissie (RCC) tikt bedrijven op de vingers als ze misleidende reclame maken. Op de website van Greenpeace staat het volgende:
Inmiddels heeft de Reclame Code Commissie uitspraak gedaan. Helaas wijst de commissie de klacht af. Coca-Cola mag blijven adverteren met zijn groene illusies. Wij denken dat het de frisdrankgigant siert als deze niet alleen 100% recyclebare flessen maakt, maar ook daadwerkelijk zijn best doet om 100% gerecycled materiaal in zijn flessen te gebruiken.

1 Wat is er gebeurd met de klacht van Greenpeace?
2 Lees tekst 2 precies. Wat zal het belangrijkste argument van de RCC zijn voor haar uitspraak?

Opdracht
4

Bekijk tekst 4.
1 De titel is *Mag het een onsje minder zijn?* Een onsje minder van wat, denk je?
2 Wat is het onderwerp van de tekst?

Lees tekst 4.
3 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 5.

a blogger (al. 1)	1 af en toe vlees etend
b vooroordelen (al. 2)	2 dagboekschrijver op internet
c milieu (al. 3)	3 meningen die niet op feiten zijn gebaseerd
d peulvruchten (al. 3)	4 omgeving waarin we leven
e flexitarisch (al. 4)	5 zaden die in peulen groeien (erwten, bonen)

4 Welke twee dingen worden met elkaar vergeleken in alinea 1?
5 Wat is de mening van veel mensen over vegetarisch eten (al. 2)?
6 Wat bedoelt Isabel Boerdam met: ‘Proberen en proeven leidt tot geloven.’ (al. 2)?
7 Kaas belast het milieu meer dan varkensvlees (al. 3). Wat is de oorzaak van die extra belasting?
8 Leg uit waarom het eten van biologische kip goed én niet goed is (al. 3).
9 Wat is de mening van Isabel Boerdam over elke dag vlees of vis eten?
10 Boerdam hoopt Nederland in beweging te brengen (al. 4). Wat houdt die beweging in?
A ☐ Nederlanders denken na over waar ze hun voedsel kopen.
B ☐ Nederlanders gaan vaker lopend of met de fiets naar het werk.
C ☐ Nederlanders vinden een flexitarisch eetpatroon normaal.
11 Heeft de schrijver van tekst 4 hetzelfde doel als Isabel Boerdam? Leg je antwoord uit.

Tekst 4

Mag het een onsje minder zijn?

[1] Een week lang elke avond vlees eten is net zo slecht voor het milieu als zeven maanden douchen of 114 kilometer autorijden. Als iedereen een week geen vlees eet, is dat veel beter voor de wereld, bedacht blogger Isabel Boerdam (27) van *De hippe vegetariër*. Zo kwam ze op het idee voor de *Nationale Week Zonder Vlees*.

Saai en smakeloos
[2] ‘Veel mensen hebben vooroordelen over vegetarisch eten: het is saai, smakeloos of ingewikkeld. Ik ben ervan overtuigd dat proberen en proeven leidt tot geloven. Want vegetarisch eten is juist verrassend, smaakvol en helemaal niet moeilijk’, aldus Isabel Boerdam.

Kip of ei?
[3] Extra veel kaas over je pasta strooien of een paar eieren koken dan maar. Of niet? Ook daarvoor zijn dieren nodig, die met hun boeren en scheten flink wat broeikasgassen de wereld in helpen. Kaas belast het milieu daardoor zelfs nog meer dan bijvoorbeeld →

varkensvlees. En biologische kip is goed voor het dier, maar juist slecht voor het milieu, omdat deze kippen veel meer ruimte nodig hebben om rond te rennen (en dus ook meer eten). Als je het écht goed wilt doen, kun je het beste kiezen voor peulvruchten of een insectenburger.

[4] Boerdam hoopt dat de *Nationale Week Zonder Vlees* Nederland in beweging brengt. 'Elke dag vlees of vis eten is volgens mij niet meer van deze tijd, een flexitarisch eetpatroon moet normaal worden in Nederland. Dat is mijn doel.'

Naar: www.sevendays.nl en www.weekzondervlees.nl, maart 2018

Opdracht
5 ✱

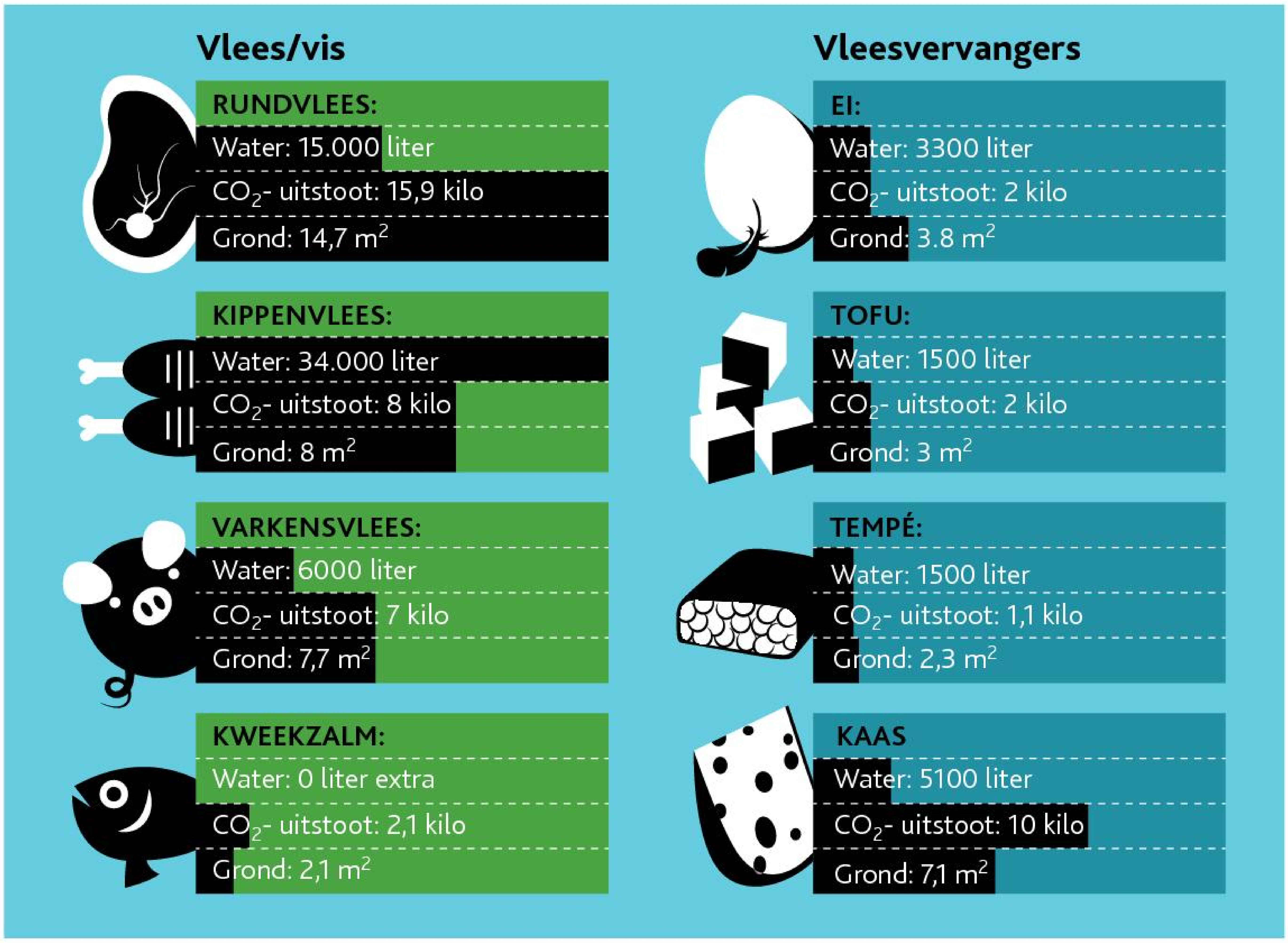
Bekijk de afbeelding. In het overzicht staat welke invloed een kilo vlees of vleesvervanger op het milieu heeft.

1 In alinea 3 van tekst 4 staat dat kaas het milieu meer belast dan varkensvlees. Klopt dat? Leg je antwoord uit.

2 Als flexitariër eet je zo nu en dan vlees. Wat kun je beter eten: kweekzalm of een tofuburger?

3 Een auto stoot per kilometer 107 gram CO_2 uit. Wat is schadelijker voor het milieu: autorijden of rundvlees eten? Leg je antwoord uit.

4 De afbeelding hoort bij tekst 4. Welke functie heeft de afbeelding?
A ☐ De afbeelding geeft nieuwe informatie bij de tekst.
B ☐ De afbeelding trekt de aandacht van de lezer.
C ☐ De afbeelding wil de lezer overhalen om iets te doen.

Naar: www.sevendays.nl, maart 2018

Ik kan/weet
- tekstverbanden herkennen aan de hand van signaalwoorden. 2F
- onderscheid maken tussen meningen, argumenten en de conclusie van een tekst. 3F

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert een overtuigende tekst schrijven.

Startopdracht

Bekijk de strip.

1 De autoverkoper antwoordt: 'Nee.' Bedenk twee argumenten bij dat antwoord. ***Nee,*** *want …*

2 Stel, de verkoper zegt: 'Ja.' Welk argument zou hij bij dit antwoord kunnen geven?

3 Koop jij later een 'groene' auto? Leg je mening uit met een argument.

Theorie

video-uitleg

Een overtuigende tekst schrijven

Een **overtuigende tekst** is een tekst waarin je de lezer wilt overtuigen van jouw **mening**. Om je mening te verdedigen, gebruik je **argumenten**.

Zo schrijf je een overtuigende tekst

- Verdeel je tekst in een inleiding, middenstuk en slot.
- In de inleiding vertel je wat het onderwerp is en geef je daarover kort je mening. Gebruik daarbij woorden zoals: *Ik vind … Ik denk … Volgens mij … Ik ben van mening …*
- In het middenstuk zet je argumenten. Gebruik voor elk argument een nieuwe alinea. Je kunt een argument duidelijker maken door een voorbeeld of uitleg te geven.
- In het slot schrijf je je **conclusie**. Vaak herhaal je in de conclusie heel kort je mening en je argumenten.

Opdracht **1**

Lees tekst 1.

1 Wat is de mening van Daan over huisdieren in een verzorgingshuis?

2 Noteer onder elkaar de twee argumenten die Daan gebruikt.

3 Zet achter elk argument hoe hij het duidelijker maakt: *voorbeeld* of *uitleg*.

4 Worden in het slot de mening en de argumenten herhaald?

5 Daan gebruikt verschillende signaalwoorden. Noteer er drie en zet erachter welke verbanden ze in de tekst aangeven.

6 Wat is jouw mening over huisdieren in een verzorgingshuis? Noteer je mening met een argument. Gebruik een argument dat niet in Daans tekst staat.

Tekst 1

Huisdieren in een verzorgingshuis? Doen!

Misschien herken je het. Mijn buurman moest naar een verzorgingshuis en de hond mocht niet mee. En waarom niet? De hond kon mensen laten struikelen of problemen geven. Ik vind dat mensen in een verzorgingshuis een huisdier mogen hebben.

De verhuizing naar het verzorgingshuis is makkelijker als de hond of kat mee mag. Tussen alle onbekende dingen zit dan iets bekends. Omdat het dier vertrouwd is, voelt de meneer of mevrouw zich waarschijnlijk sneller thuis.

Het is ook gezond om een huisdier te hebben. Een hond, kat of vogel zorgt er bijvoorbeeld voor dat mensen zo af en toe hun zorgen of verdriet vergeten. Het is bewezen dat daardoor de bloeddruk daalt en de hartslag verbetert. Bovendien moet je een hond uitlaten.

Het is dus een goed idee om huisdieren in een verzorgingshuis te hebben, want het is goed voor de gezondheid en de verhuizing gaat een stukje makkelijker.

Daan van Brugge

Opdracht
2

Lees tekst 2.

1 Wat vind jij? Noteer jouw mening over het te veel pushen van kinderen.
2 Noteer in steekwoorden drie argumenten voor je mening.
3 Schrijf een overtuigende tekst. Doe dat zo:
- Verdeel je tekst in een inleiding, middenstuk en slot:
  - Maak in de inleiding duidelijk wat het onderwerp is. Je kunt je inleiding leuker maken door te beginnen met een korte uitleg, een voorbeeld of een (grappig) verhaaltje. Eindig de inleiding met je mening.
  - Gebruik in het middenstuk je drie argumenten. Leg elk argument uit met een voorbeeld of uitleg.
  - Herhaal in het slot kort je mening en (belangrijkste) argument(en).
- Zet een passende titel boven je tekst en je naam en klas onder de tekst.

4 Ruil je tekst met die van een klasgenoot en vul voor elkaar het feedbackformulier in.
5 Ruil jullie teksten weer en verbeter je tekst als dat nodig is.

Tekst 2

Ouder moet kind niet te veel pushen

Het aantal leerlingen dat naar het vmbo gaat, is flink gedaald. Een belangrijke reden is dat veel ouders hun kinderen ‘omhoog drukken’ naar een hoger niveau, terwijl het kind dit niveau eigenlijk niet aankan. De minister van Onderwijs ergert zich hieraan: ‘Ouders moeten stoppen om hun kinderen te pushen. De roep om praktisch geschoolde mensen wordt alleen maar groter, vmbo’ers zijn hard nodig!’

Naar: Het Parool, 9 februari 2018

Ik kan/weet
- een korte overtuigende tekst schrijven met een inleiding, middenstuk en slot. 2F
- mijn mening onderbouwen met argumenten en voorbeelden of uitleg. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert naar een debat kijken en luisteren.

Startopdracht

Bekijk de poster.

1 Wat wil de maker van de poster dat je doet?
2 Het argument 'Opruimen is écht normaal' is niet zo'n goed argument. Waarom niet?
3 Noteer een goede reden waarom je je troep in de prullenbak moet gooien.
4 Het is best lastig om het oneens te zijn met de tekst op deze poster. Probeer het toch maar. Bedenk een zo goed mogelijk argument om je troep *niet* in de prullenbak te gooien.

Theorie

video-uitleg

Debat

Een **debat** is een woordenstrijd tussen twee partijen over een stelling. Bijvoorbeeld:
– *Iedereen die vanaf vandaag zijn rijbewijs haalt, mag alleen een elektrische auto kopen.*
De ene partij is voor de stelling en de andere partij is tegen. Beide partijen proberen het publiek of een jury te overtuigen met goede argumenten.

Zo kijk en luister je naar een debat
- Kijk en luister naar de gespreksleider. Over welke stelling wordt gedebatteerd? Wie zijn de voorstanders en de tegenstanders?
- Kijk en luister naar de deelnemers. Wat is hun standpunt (= welke mening verdedigen ze) en welke argumenten gebruiken ze? Reageren ze op de argumenten van hun tegenstanders?
- Kijk en luister kritisch. Ben jij het eens met de tegenstanders of met de voorstanders? Bedenk ook waarom je het met hen eens bent.

Opdracht 1

Je gaat straks kijken naar het begin van een debat over de stelling:
Consumentenvuurwerk moet ook met oud en nieuw verboden worden.

1 Kies jouw standpunt en vul aan: Ik ben **voor / tegen** deze stelling, omdat …

Lees eerst de vragen. Bekijk daarna het fragment.

2 Is het meisje voor of tegen de stelling?
3 Welke drie argumenten geeft zij?
4 Hoe legt het meisje de argumenten uit?
 A ☐ Ze geeft verschillende voorbeelden.
 B ☐ Ze noemt oorzaken en gevolgen.
5 Welk argument vind jij het best?
6 Wat vind je van de presentatie van het meisje? Noteer iets wat heel goed gaat en iets wat ze de volgende keer beter kan doen.
7 Is jouw standpunt bij deze stelling veranderd na het zien van dit fragment?

Opdracht
2

Je gaat straks kijken naar een fragment uit een debat over mediawijsheid.
De eerste stelling waarover gedebatteerd wordt, is:
Er moet een verplicht examen Mediawijsheid komen voor zowel docenten als leerlingen.

1 Waarover gaat een examen Mediawijsheid volgens jou?
2 Ben jij voor of tegen zo'n examen? Geef een argument voor je mening.
3 Vul het schema in. Bekijk daarna het fragment.
Geef de sprekers bij 'argument', 'uitleg' en 'houding en stemgebruik' steeds een cijfer (1 = niet goed, 2 = matig, 3 = goed, 4 = heel goed).

	voor/tegen	**argument**	**uitleg**	**houding en stemgebruik**
Sterre				
Denise				
Thijs				
Daisy				
Marvin				

4 Vergelijk je schema met dat van een klasgenoot. Bespreek deze vragen:
- Wie vonden jullie de beste spreker(s)?
- Waarom vonden jullie hem of haar goed?
- Is jullie mening over een verplicht examen Mediawijsheid veranderd?

Opdracht
3

Je gaat opnieuw kijken naar een fragment uit het debat over mediawijsheid.
De stelling waarover nu gedebatteerd wordt, is:
Je moet altijd toestemming aan iemand vragen voordat je een foto van hem/haar deelt op social media.

1 Ben jij **voor / tegen** deze stelling?

Lees eerst de vragen. Bekijk daarna het fragment.

2 Een tegenstander geeft als argument dat ze een foto van Justin Bieber als achtergrond gebruikt en dat ze Justin ook niet om toestemming heeft gevraagd. Vind je dat een goed argument? Leg uit.
3 Manou zegt dat een foto op internet in je latere leven effect kan hebben als die foto heel extreem is. Welk voorbeeld geeft zij daarbij?
4 Er wordt gezegd dat het niet altijd mogelijk is toestemming te vragen voor het plaatsen van foto's. Noteer een voorbeeld uit het debat van zo'n soort foto.
5 Elise zegt dat je soms voorwaarden ondertekent waarin je toestemming geeft om gefotografeerd te worden. Waarom begint ze daarover?
A ☐ Elise komt met een nieuw argument namens de voorstanders.
B ☐ Elise reageert op een argument van de tegenstanders.
6 Is je mening over de stelling veranderd na het kijken van dit fragment?

Ik kan/weet
- in een debat de stellingen, meningen en argumenten herkennen. 3F

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert meedoen aan een debat.

Startopdracht Laat zien wat jouw mening is.

Werkwijze

- Het lokaal is met een (denkbeeldige) lijn in twee helften verdeeld. Jullie docent beslist welke kant van het lokaal 'voor' is en welke kant 'tegen'.
- De docent leest een stelling voor.
- Ga op de plek in het lokaal staan die bij jouw mening past.
- De docent vraagt een aantal voorstanders en tegenstanders hun mening toe te lichten.
- Leerlingen die dat willen, kunnen veranderen van plek.
- Herhaal de stappen hierboven bij elke nieuwe stelling.

Theorie

video-uitleg

Een debat houden

In een debat verdedig je een stelling of val je deze aan. Je hoort dus bij de partij die voor de stelling is of bij de partij die tegen de stelling is. Beide partijen proberen het publiek of een jury te overtuigen met goede argumenten.

Tijdens een debat moeten de partijen elkaar laten uitpraten. Daarom is er een gespreksleider die sprekers de beurt geeft en zorgt dat iedereen zich aan de regels houdt.

Zo houd je een debat

- Maak twee partijen.
- Spreek af over welke stelling je gaat debatteren en wie voor en wie tegen de stelling is.
- Bedenk argumenten voor of argumenten tegen de stelling.
- Probeer je in de andere partij te verplaatsen: met welke argumenten zullen zij komen? Bedenk wat je gaat zeggen om hun argumenten aan te vallen. Bijvoorbeeld:
  - argument tegenpartij: *Het kost veel geld om overal op straat camera's op te hangen.*
  - jouw reactie: *De salariskosten van een politieagent zijn hoger dan de camerakosten en een camera kan 24 uur per dag werken.*
- Luister goed naar elkaar en reageer op de argumenten van de andere partij.

Opdracht
1

Bedenk goede argumenten en tegenargumenten bij de volgende stelling:
Dierentuinen moeten verboden worden.

1 Bepaal jouw mening: ben je voor of tegen de stelling?
2 Noteer ten minste drie argumenten bij jouw mening.
3 Probeer je in de andere partij te verplaatsen.
- Noteer een argument waarmee de tegenstander kan komen.
- Zet erachter wat je gaat zeggen om dat argument aan te vallen.

4 Ga bij een klasgenoot zitten die dezelfde mening heeft over de stelling.
- Lees om de beurt jullie argumenten voor.
- Maak samen een lijst met de drie beste argumenten.

Opdracht
2

Stel je voor: jullie school heeft een inzamelingsactie gehouden, maar is vergeten om te kiezen welke organisatie het geld krijgt: War Child, Greenpeace, Rode Kruis, Wereld Natuur Fonds of CliniClowns. Namens elke organisatie spreekt een leerling die probeert de luisteraars te overtuigen het geld aan hem te geven.

1 Vijf leerlingen bereiden zich een paar minuten voor op hun rol.

Werkwijze
- Iedere spreker vertelt in één minuut waarom zijn organisatie het geld WEL moet krijgen.
- Daarna stemt iedere luisteraar op twee organisaties die het geld moeten krijgen.
- De drie organisaties met de meeste stemmen gaan verder.
- De drie sprekers hebben één minuut om te vertellen waarom de andere organisaties het geld NIET moeten krijgen.
- Daarna stemt iedere luisteraar op de organisatie die het geld moet krijgen.

2 Noteer drie dingen waarop je gelet hebt voor je je stem uitbracht.

Opdracht
3

Bekijk het filmpje met tips van ervaren vmbo-debaters.
1 Noteer de vijf tips die jij het belangrijkst vindt.
2 Bespreek samen met een klasgenoot jullie opgeschreven debattips.
3 Wat vind jij het belangrijkste van goed debatteren: *wat* je zegt, *hoe* je iets zegt of allebei? Leg je antwoord uit.

Opdracht
4

Ga in viertallen zitten. Je debatteert straks in tweetallen, een tegen een. Het andere tweetal is de jury. De jongste van elk tweetal is voor de stelling.
1 Lees de stellingen. Beslis welk tweetal welke stelling voorbereidt.
- *Iedere Nederlander mag maximaal drie keer per week onder de douche.*
- *Leerlingen moeten elk jaar vijf snipperdagen kunnen opnemen.*

2 Bedenk drie argumenten die passen bij jouw standpunt en noteer die.
3 Noteer achter elk argument in steekwoorden een voorbeeld of uitleg.
4 Bedenk twee argumenten die de tegenpartij zou kunnen geven en noteer die.
5 Noteer in steekwoorden wat je gaat zeggen om die argumenten aan te vallen.
6 Spreek af welk tweetal als eerste debatteert. Het andere tweetal is jury en vult het feedbackformulier in.
7 Wissel van rol.

Ik kan/weet
- meedoen aan een eenvoudig debat. 3F

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert over overdrijving en ironie.

Startopdracht

Lees de strip.

1 Wordt de zin 'Ik zorg wel voor de plantjes' uitgesproken door Dirkjan of de buurman?
2 Vindt Dirkjan zijn buurman echt een 'fijne' buurman? Leg uit waarom je dat denkt.
3 Wat bedoelt Dirkjan met *nu geeft hij niet thuis natuurlijk*?

Theorie

video-uitleg

Wat staat er: overdrijving en ironie

Schrijvers proberen hun teksten vaak afwisselender te maken door taaltrucjes te gebruiken. Als je deze trucjes herkent, begrijp je een tekst beter.

Overdrijving: de schrijver laat iets extra opvallen door het groter, mooier, erger of beter te maken dan het eigenlijk is. Bijvoorbeeld:
– *Het was een doodsaaie film.*
Een overdrijving is meestal een vorm van figuurlijk taalgebruik. De schrijver bedoelt niet precies wat er staat. Bijvoorbeeld:
– *We hebben eeuwen op het station staan wachten.* → We hebben erg lang op het station staan wachten, maar geen honderden jaren.

Ironie: de schrijver zegt iets op een manier waardoor de lezer weet dat het niet serieus bedoeld is. Vaak zegt hij dan het tegenovergestelde van wat hij eigenlijk bedoelt. Bijvoorbeeld:
– *Het nieuwe fietsenhok is echt fantastisch. Er is niet genoeg plaats voor alle fietsen en je stoot je hoofd tegen de bovenste rekken.*
– *Lekker dan, nu heeft iedereen opeens een pasje nodig om het afval weg te gooien.*

Zelf gebruik je vast ook weleens woorden of zinnen die ironisch bedoeld zijn. Als je wilt dat de ander weet dat je het niet serieus bedoelt, zet je er vaak een emoji achter.

Opdracht
1

1 Wat bedoelt de schrijver met de onderstreepte woorden of uitdrukkingen? Kies uit: *heel vaak – moet erg nodig plassen – niet geslapen – ontzettend moe – pijnlijk – vervelend.*

a Het bezoek aan de tandarts was echt gezellig. Hij deed me veel pijn.
b Dat heb je nu al honderd keer gevraagd, maar ik ga niet mee.
c Carmen heeft van de zenuwen vannacht geen oog dichtgedaan.
d Ik word doodmoe van het gezeur van mijn ouders.
e Ik moet rennen, want ik sta op knappen.
f Leuk is dat, iedereen is uitgenodigd voor het feest, behalve ik.

2 In welke zinnen van *a* tot en met *f* staan overdrijvingen en in welke zinnen is ironie gebruikt?

Opdracht
2

Lees de tekst.

1 Wat bedoelt de schrijver met *doodgegooid* in alinea 1?
2 *Doodgegooid* (al. 1) is een overdrijving. Welke overdrijving staat er nog meer in alinea 1?
3 Wat betekent *opbrengst* in alinea 1?
1 bedrag dat je ergens mee verdient
2 het resultaat

A ☐ Alleen 1 is juist.
B ☐ Alleen 2 is juist.
C ☐ 1 en 2 zijn beide juist.
D ☐ 1 en 2 zijn beide onjuist.

4 Een *mechanisme* is een manier waarop een apparaat in elkaar zit en werkt. Wat betekent *je afweermechanisme* (al. 2)?
5 Welk ander woord in alinea 2 betekent ongeveer hetzelfde als *voorkomt*?
6 Welke andere betekenis van *voorkomt* weet je?
7 Achter welke twee woorden in alinea 3 zou jij een emoji plaatsen? Leg uit waarom je die woorden en die emoji kiest.
8 Wat zijn *streptococcus mutans* (al. 4)?
9 Schrijf de dertien onderstreepte woorden en woordgroepen uit de tekst onder elkaar. Zet de betekenis erachter. Kies uit:

- allemaal
- andere mogelijkheid
- beslist
- besmettingen waardoor je een ontsteking krijgt
- beter nog
- bruikbaar
- erg goed helpt
- geneesmiddelen die helpen tegen ziekteverwekkende bacteriën
- iets wat niet snel voorbijgaat
- maakt
- tovenarijachtige (toverachtige)
- verdedigde
- zonder zich te schamen

Snot als gezonde snack: is het eten van je neusinhoud goed voor je?

[1] Soms word je doodgegooid met resultaten van zinloze onderzoeken, maar zo nu en dan is een onderzoek wel de moeite waard. Deze vraag houdt wetenschappers al eeuwen bezig: is het gezond om je eigen snot op te eten? De meeste mensen rillen bij het idee, maar toch zal een deel van de jonge én oude Nederlanders weleens zonder blikken of blozen de opbrengst van een paar minuten neuspeuteren in z'n mond hebben gestopt.

→

Beter dan antibiotica?
[2] En daar is niks mis mee, vinden veel onderzoekers. Zo bepleitte Katharina Ribbeck van het Massachusetts Institute of Technology al eens dat het opeten van je eigen snot wonderen doet voor je afweermechanisme en daarmee zelfs longziekten of maagaandoeningen waarschijnlijk voorkomt. 'Snot doodt bacteriën niet, maar omdat het schadelijke bacteriën in de neus wel tegenhoudt, kun je snot zien als een alternatief voor antibiotica', legt ze uit.

Vieze handen
[3] Toch betekent dit niet dat we massaal deze gezonde groentjes moeten gaan eten. 'Je produceert één tot anderhalve liter snot per dag. Het meeste daarvan slik je in, dus het is helemaal niet nodig om deze lekkere maaltijd uit je neus te halen om het vervolgens op te eten. Sterker nog, neuspeuteren kan juist voor meer infecties zorgen', zegt keel-, neus- en oorarts Frits Jan van Hemert. En: 'De meeste besmettingen loop je op via je handen. Neuspeuteren is net zo vies als met je handen eten, want ik denk dat niet iedereen netjes z'n handen wast, voordat de vingers de neus in gaan.'

Poetsen met snot
[4] Een ander hardnekkig gerucht is dat snot eten goed zou zijn voor je tanden. De snotdeeltjes zouden je gebit beschermen tegen streptococcus mutans, dat zijn bacteriën die gaatjes kunnen veroorzaken. Maar ook met die magische werking van snot lijkt het wel mee te vallen. Snot bevat, net als speeksel, wel afwerende stofjes, maar we hoeven onze neusinhoud niet massaal op onze tanden te gaan smeren; poetsen is voldoende.
[5] Kortom, in je neus peuteren is niet schadelijk en voor sommigen ongetwijfeld heel rustgevend, maar het eten ervan maakt ons niet per se gezonder.

Naar: www.rtlnieuws.nl, april 2017

Opdracht
3

Geef een voorbeeld van ...
1 een gezond alternatief voor een zakje chips.
2 iets wat jij magisch vond toen je klein was.
3 iets wat je massaal kunt doen.
4 iets wat je zonder blikken of blozen durft.
5 iets wat jij de moeite waard vindt.
6 een infectie die jij of een vriend(in) ooit hebt gehad.
7 iets wat wonderen doet.

Opdracht
4

Maak met elk woord een zin van minstens zeven woorden. Je mag de vorm van het woord veranderen.
1 produceert
2 hardnekkig
3 antibiotica
4 per se
5 sterker nog
6 bepleitte

Opdracht
5

Wat hoort niet in het rijtje thuis als je let op de betekenis? Onderstreep dat woord.
1 binnen de perken – binnen no time – niet overdrijven
2 fenomenale – geweldige – zeldzame
3 gekocht – op de hals gehaald – op de kop getikt

4 heisa – risico – toestand
5 missie – mogelijkheid – optie
6 ongeacht – onnodig – zonder te letten op

Opdracht 6

In welke situatie is de uitspraak ironisch bedoeld?

1 'Het was heel leuk bij de tandarts.'
A ☐ Je had geen gaatjes en je kreeg een paar kleine tubetjes tandpasta.
B ☐ Je hebt een wortelkanaalbehandeling gehad en die was nogal pijnlijk.

2 'Je vindt het toch niet erg dat we al begonnen zijn?'
A ☐ De docent legt uit hoe je een grafiek moet tekenen.
B ☐ De docent zit midden in een uitleg en een leerling komt te laat in de les.

3 'Hij kletst me de oren van het hoofd.'
A ☐ De jongen is erg stil in de klas.
B ☐ De jongen praat aan één stuk door.

Opdracht 7

Bekijk de afbeelding hiernaast.

1 Wat bedoelt Loesje waarschijnlijk met 'Jippie'?

2 Lees de zinnen *a*, *b* en *c*. Maak zinnen die hetzelfde duidelijk maken, maar nu ironisch. Bijvoorbeeld:
letterlijk: Ik vind het vandaag erg koud.
ironisch: Wat een heerlijk weer vandaag!

a letterlijk: De agent zei: 'Jullie mogen niet met zijn vieren naast elkaar fietsen.'
ironisch: *De agent zei: ...*

b letterlijk: Slager, deze kip ziet er niet vers uit.

c letterlijk: Wat is het weer een bende op je slaapkamer.

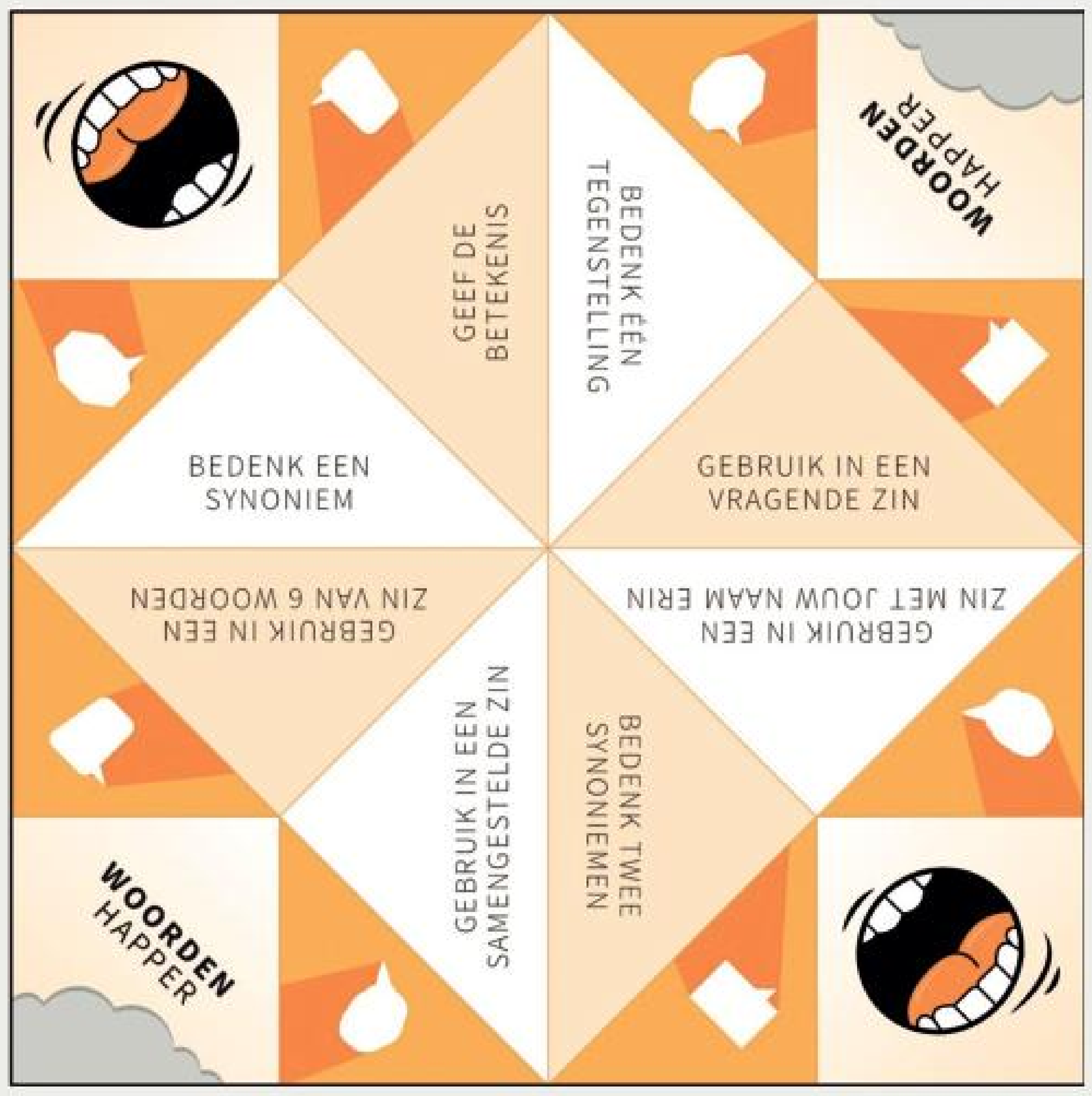

Opdracht 8

Speel samen met twee klasgenoten *Woordenhapper*. De instructie voor het maken van een woordenhapper krijg je van je docent of vind je online.

Spelregels *Woordenhapper*

- Noteer twee woorden uit de woordenlijsten van elk hoofdstuk. Laat de woorden aan niemand zien.
- Maak een tweetal met een klasgenoot.
- Noem allebei een woord uit de lijst met tien woorden.
- Noem een getal en laat de woordenhapper 'happen'.
- Voer met het woord de opdracht uit die op de woordenhapper staat.
- Controleer de antwoorden.
- Doe hetzelfde met de andere woorden op je lijstje.

Ik kan/weet
- overdrijving en ironie herkennen en begrijpen.
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
spelling

Je leert over tussenletters in samenstellingen.

Startopdracht

Bekijk samen met een klasgenoot de volgende woorden:
pannenkoek – soepgroente – boomstam – vakslager – zuurkool – puntneus.
1 Je kunt de samengestelde woorden omwisselen. Wat betekent het woord dan?
2 Bedenk samen ook zo'n 'omwisselwoord'.

Theorie

video-uitleg

Tussenletters

Je kunt een nieuw woord maken door twee bestaande woorden aan elkaar te plakken. Dit is een **samenstelling**. De woorden in een samenstelling kun je vaak gewoon aan elkaar vast schrijven, maar dit kan niet altijd. Soms moet je **tussenletters** gebruiken om een goede samenstelling te maken.

Gebruik **-en-**
- als het eerste woord een zelfstandig naamwoord is met alleen een meervoud op -en: *roos + geur = roz***en***geur.*

Let op: gebruik geen **-en-** als het eerste woord
- een meervoud op -s heeft: *garages*, dus: *garagebedrijf.*
- een meervoud op -en én -s heeft: *groenten* en *groentes*, dus: *groentesoep*.
- iets is waarvan er maar één is, zoals 'zon' of 'maan': *zonnescherm.*
- een versterkende betekenis heeft: *apetrots, reuzesterk.*

Gebruik **-s-**
- als je de -s- hoort: *beroepsvoetballer, lievelingskleur.*

Vervang het tweede woord als dat woord met een -s begint. Je hoort dan of je een tussen-s moet gebruiken: *varken***s***stal*, want *varken***s***vlees.*

Gebruik bij twijfel woordenlijst.org of een (online)woordenboek.

Opdracht 1

Maak een samenstelling met de woorden. Voeg waar nodig -e- of -en- toe. Soms moet je ook nog een letter toevoegen of verwijderen.

1 fiets + rek
2 beer + gezellig
3 maan + schijn
4 boodschap + kar
5 seconde + lijm
6 plat + grond

Opdracht 2

Maak een samenstelling met de woorden. Voeg waar nodig de tussenletter -s- toe.

1 station + plein
2 ketting + slot
3 kapper + zaak
4 kaas + boerderij
5 dame + schoen
6 bezoeker + centrum

Opdracht
3

Neem het schema over. Maak samenstellingen met de woorden en noteer ze op de juiste plek in het schema.
bakker + opleiding – bedrijf + uitje – horloge + bandje – kers + pit – krant + bericht – meisje + stem – mening + verschil – periode + kampioen – reet + goed – schroef + draaier – steek + blind – toets + vraag

-en-	alleen -e-	-s-	geen tussenletter(s)

Opdracht
4

Noteer een samenstelling voor elke beschrijving.
1 een koor met jongens =
2 bonnen die wat waard zijn =
3 een chauffeur voor een bus =
4 spullen om mee te vissen =
5 een rij van bomen =
6 de wijzer die de secondes aangeeft =

Opdracht
5

Lees de tekst. Maak een juiste samenstelling met de woorden.

Lekkere groene geur

Bijna iedereen heeft er een: de (groen + bak). Er gaat (tuin + afval) in en (koffie + prut). Kilo's (eten + resten) verdwijnen na de maaltijd in deze groene (vuilnis + bak). Dat is heel (milieu + vriendelijk), maar na een dag (zon + schijn) denk je daar misschien toch anders over. De stank is na zo'n dag niet te harden. Wat zijn goede (bestrijding + middelen)?
Er zijn verschillende manieren om de (geur + overlast) tegen te gaan: zo kun je op de bodem (zuivering + zout), (kattenbak + vulling) of (krant + snippers) neerleggen. Je kunt eventueel ook een (geur + filter) in je (boord + vol) container hangen.
Naar: www.stinkendebiobak.nl, op 19 februari 2019

Opdracht
6

Maak met de woorden samenstellingen die passen in de zin.
1 *boer – erf – herder – hond – hoop – mest*
De ... rende over het ... om daarna in de ... te springen.
2 *feest – groep – leuk – reus – verjaardag – vrienden*
Karel vond het ... dat zijn complete ... op zijn ... kwam.
3 *benzine – keten – reclame – sticker – tank – winkel*
Mijn zus heeft op de ... van haar scooter een ... geplakt van een bekende ....

Opdracht
7 ✱

Vul de juiste woorden in. Kies uit:
handbal – handsbal – klasseactie – klassenactie – takkewerk – takken werk.
1 In de laatste minuut kregen we vanwege een ... een strafschop tegen.
2 Tijdens de gymlessen spelen we vaak ....
3 Voor de laatste schooldag hebben we een leuke ... bedacht.
4 Ik vind 'Groen voor poen' echt een ...!
5 Wat een ... om al deze sommen te maken!
6 Als ik met dikkere ..., is het dak van de hut wél stevig genoeg.

Ik kan/weet
• samenstellingen met en zonder tussenletters goed spellen. 3F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert werkwoorden spellen.

Startopdracht

Zing en noteer de juiste vorm van de werkwoorden.

Mijn parfum, het (ruiken) niet zoals dit.
Ik (zien) je (uitsmeren) lippenstift.
Toen ik (gaan), (zien) het bed er niet zo uit.
Wie (hebben) jij (brengen) hier in mijn huis?
Zeg, wie (hebben) je net (bellen)?
(Hebben) jij mij niet iets (vertellen)?
(Zijn) ik niet jouw nummer één?
(Zeggen) eens waarom jij niet (opnemen)?
Naar: In mijn bed, Ronnie Flex

Theorie

video-uitleg

Werkwoordspelling

Je hebt nu alle werkwoordsvormen geleerd. Om te bepalen welke vorm je moet schrijven, kun je het schema op bladzijde 212 gebruiken.

Op twee plaatsen in het schema kun je twijfelen:
- bij de verleden tijd van een zwak werkwoord: moet je -te(n) of -de(n) schrijven?
- als het woord geen persoonsvorm is: moet je een -t of een -d schrijven?

Twijfel je? Gebruik de regel van '**t** e**x**-**f**o**ksch**aa**p**.
1 Haal -en van het hele werkwoord af.
2 Staat de laatste letter in '**t** e**x**-**f**o**ksch**aa**p**? Gebruik -t/-te/-ten.
Gebruik in alle andere gevallen -d/-de/-den.

Bijvoorbeeld:

*laatste letter staat in '**t** e**x**-**f**o**ksch**aa**p***	*laatste letter is een andere letter*
blaffen → blaf**f**: De hond blaf**t**e de hele avond.	boren → bo**r**: Gisteravond boor**de** ik een gat in de muur.
slopen → slo**p**: Ik heb de muur gesloop**t**.	groeien → groe**i**: Ik ben vorig jaar twee centimeter gegroei**d**.

Let op: de regel van '**t** e**x**-**f**o**ksch**aa**p** mag je nooit gebruiken bij een persoonsvorm die in de tegenwoordige tijd staat.

Opdracht 1

Noteer de verleden tijd of het voltooid deelwoord van de zwakke werkwoorden.
Gebruik bij twijfel '**t** e**x**-**f**o**ksch**aa**p** of de verlengproef.

1 Heb je (ondertekenen)?
2 Cindy is (verhuizen).
3 Jo (duimen) tot zijn zesde jaar.
4 Bob heeft 10 euro (overmaken).
5 Worden de pizza's (bezorgen)?
6 Ik (missen) vorige week de gymles.
7 Loïs (smoezen) gisteren met Jente.
8 Wat is daar (gebeuren)?
9 Ik (snappen) vorig jaar niks van Engels.
10 De docent (schrappen) laatst de toets.

Opdracht 2

Noteer voor onderstaande zinnen eerst welke route in het schema werkwoordspelling (bladzijde 212) je moet kiezen om het werkwoord goed te schrijven. Kies uit:

a pvtt
b pvvt – zwak werkwoord
c pvvt – sterk werkwoord
d geen persoonsvorm

Noteer daarachter het goed gespelde werkwoord.

1 Via de mail heb ik ons reisschema (doorsturen).
2 De gasten kregen (verbranden) aardappels te eten.
3 Sophie (bestellen) morgen een nieuw mobieltje.
4 (Vinden) jij het eten gisteren ook zo vies?
5 Bij die vogelshow vorige week (zweven) twee condors boven mijn hoofd.
6 Meld je mij ook meteen aan, als jij je (aanmelden) voor de open dag?

Opdracht 3

Neem het schema over en vul het in voor de volgende werkwoorden. Sterke en zwakke werkwoorden staan door elkaar.
betalen – douchen – gooien – grazen – keepen – lopen – opschrijven – proeven – tekenen – uitgeven – zingen

	tegenwoordige tijd	**verleden tijd**	**geen pv**
betalen	*hij betaalt*	*hij betaalde*	*hij heeft betaald*
douchen	*hij ...*	*hij ...*	*hij heeft ...*

Opdracht 4

Vul de juiste vorm in van de woorden. Aan de zinnen kun je zien welke tijd je moet gebruiken.

1 Twee Britten (denken) vorige week een Romeinse schat te hebben (vinden). **2** Maar ze waren (verbazen), toen (blijken) dat de (opgraven) schat nep was. **3** De vijftig 'gouden' munten (zijn) in de grond (stoppen) door de makers van een komedieserie.

4 Geen enkele opleiding heeft het eerder (aandurven), tot nu. **5** De universiteit van de Zwitserse stad Luzern (bieden) komend jaar voor het eerst een studie jodelen aan. **6** Deze studie (kunnen) worden (volgen) aan de kunstafdeling. **7** Elke student (leren) jodelen, maar je (worden) ook (uitleggen) hoe je geld (verdienen) met jodelen.

Opdracht 5 ✱

Engelse werkwoorden worden op dezelfde manier als Nederlandse zwakke werkwoorden vervoegd. Noteer de juiste vorm.

1 Pierre heeft vandaag voor het eerst het damesteam (coachen).
2 De (scannen) jeugdfoto's van mijn grootouders heb ik laten afdrukken.
3 Vanwege de start van de uitverkoop (labelen) we gisteren alle producten met nieuwe prijzen.
4 Mijn moeder (zappen) de hele avond langs alle zenders.
5 Voordat we wat gingen drinken in het hotel, hebben we eerst (inchecken).
6 De kleur van deze trui (matchen) prima bij jouw make-up.

Ik kan/weet
- werkwoorden in alle vormen en tijden goed spellen (met behulp van het schema voor de werkwoordspelling). 3F

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

Woordenstrijd

Wat vind jij? Dat maakt in een debat niet uit. Het gaat erom dat je de argumenten goed brengt en dat je slim reageert op de argumenten van je tegenstanders. Hoe goed verdedig jij je standpunt?

Bij deze praktijkopdracht bereid je in teams een debat voor. Jullie bedenken samen argumenten en overleggen hoe jullie kunnen reageren op de argumenten van de tegenstanders. Wie overtuigt de jury?

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:
- *Kijken en luisteren*: Debat
- *Spreken en gesprekken*: Een debat houden

Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.

Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Lezen	• Ik kan tekstverbanden herkennen aan de hand van signaalwoorden. 2F • Ik kan onderscheid maken tussen meningen, argumenten en de conclusie van een tekst. 3F
Schrijven	• Ik kan een korte overtuigende tekst schrijven met een inleiding, middenstuk en slot. 2F • Ik kan mijn mening onderbouwen met argumenten en voorbeelden of uitleg. 2F
Kijken en luisteren	• Ik kan in een debat de stellingen, meningen en argumenten herkennen. 3F
Spreken en gesprekken	• Ik kan meedoen aan een eenvoudig debat.
Woordenschat	• Ik kan overdrijving en ironie herkennen en begrijpen. • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.
Taalverzorging spelling	• Ik kan samenstellingen met en zonder tussenletters goed spellen. 3F
Taalverzorging spelling	• Ik kan werkwoorden in alle vormen en tijden goed spellen (met behulp van het schema voor de werkwoordspelling). 3F

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg ervoor dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg ervoor dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken?
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online extra oefenen.

Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Hoofdstuk 6

Doelen

Taal beweegt

Taal staat nooit stil. Elk jaar komen er duizenden nieuwe woorden bij. Nieuwe woorden worden **neologismen** genoemd. Als een nieuw woord vaak genoeg wordt gebruikt, komt het uiteindelijk in het woordenboek terecht. Deze woorden zijn in 2017 in het woordenboek opgenomen: *smombie, appnek, telefoonarts, wachtverzachter, web-only, vind-ik-niet-leuken.* Weet jij wat ze betekenen? Bedenk ook twee zinnen met ten minste drie van deze woorden.

Woord van het jaar!

Elk jaar zijn er verkiezingen voor het *Woord van het jaar*. In 2017 was hét nieuwe woord *appongeluk*: een ongeval waarbij een verkeersdeelnemer betrokken is die aan het appen was.

Van welke neologismen ken jij de betekenis? Ontdek het in de nieuwewoordenquiz.

Doe het zelf

Neologismen kun je zelf maken op verschillende manieren. Je kunt bestaande woorden aan elkaar plakken, zoals *zooi* en *koorts*. Samen vormen ze een nieuw woord voor het verzamelen van heel veel spullen: *zooikoorts*. Je kunt ook hier en daar een lettertje veranderen. Zo wordt biologische limonade *bionade*. Of je kort twee woorden af en plakt ze dan samen, zoals bij *romkom* is gebeurd: romantische komedie.

Bedenk woorden voor dingen waar wij (nog) geen woord voor hebben.

Lezen

Je leert over de lay-out van een tekst.

Startopdracht

Lees tekst 1 en bekijk de afbeeldingen.
Welke afbeelding zou jij bij de tekst plaatsen als je

1 informatie uit de tekst duidelijker wilt maken?
2 iemand meteen de app op z'n telefoon wilt laten installeren?
3 de aandacht wilt trekken?

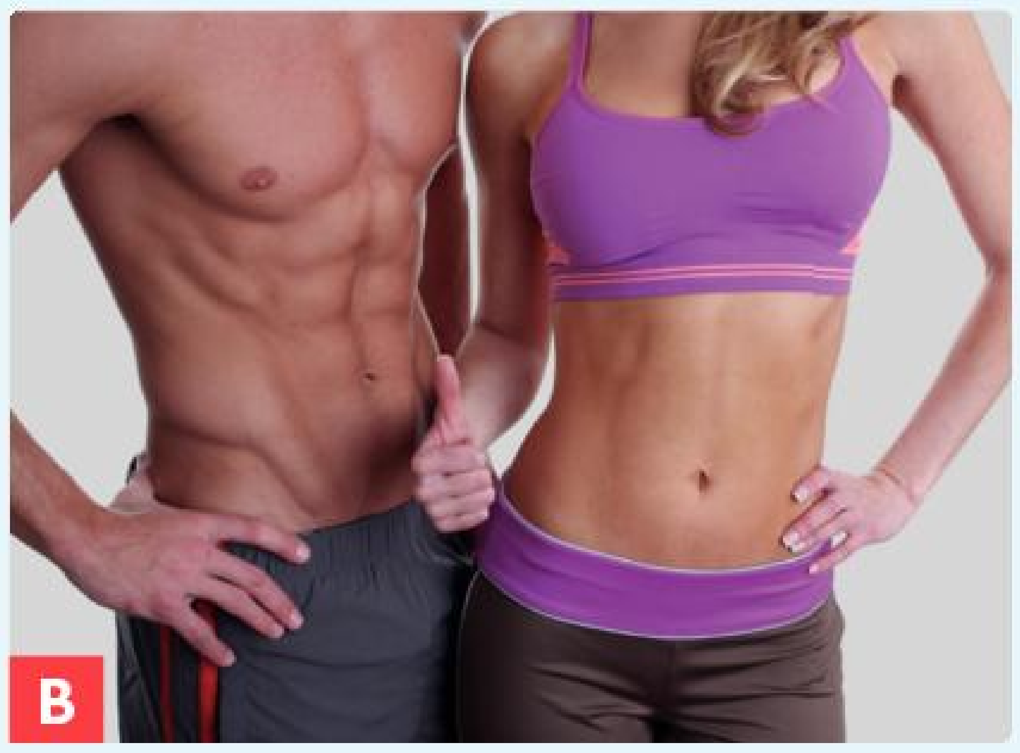
Tekst 1

Basic-Fit App

Sporten wordt nog leuker en makkelijker met de Basic-Fit App. Zie de app als jouw personal trainer. Altijd binnen handbereik en gemotiveerd om jou het beste uit jezelf te laten halen. Onze app biedt je allerlei services voor een fit en gezond leven. Je houdt je voortgang bij en ziet dus direct wat je nog moet doen om je doel te halen. Je kunt kiezen uit de gratis app of de Pro Coach voor € 4,99 per maand.

A

B

C

Theorie

video-uitleg

Lay-out van een tekst

Een tekst heeft een bepaalde **lay-out** of **opmaak**. De titel, de tussenkopjes, het lettertype, de lettergrootte, het gebruik van kolommen en de tekstkleur bepalen de lay-out.
Vaak worden ook **afbeeldingen** gebruikt om de tekst te ondersteunen. Een schrijver kan bijvoorbeeld gebruikmaken van foto's, tekeningen, schema's, (land)kaartjes, tabellen, grafieken en diagrammen.

Een afbeelding kan verschillende functies hebben. Enkele veelgebruikte functies zijn:

- de aandacht van de lezer trekken
- nieuwe informatie aan de tekst toevoegen
- informatie uit de tekst duidelijker maken of benadrukken
- de lezer aansporen om iets te doen.

Opdracht **1**

Bekijk tekst 2.

1 Noteer vier dingen die je opvallen aan tekst 2.

2 Wat is het onderwerp van de tekst?
A ☐ Marts geldzaken
B ☐ rekening controleren
C ☐ telefoonrekeningen

3 Waarom heeft de schrijver '€heck' met een euroteken geschreven? Noteer twee redenen.

4 Onder de foto van Mart staan drie tekstblokjes. Waarom gebruikt de schrijver hier de kleuren groen en rood?

5 Je wilt weten waar Mart voor spaart. Onder welk kopje ga je lezen?

6 Wat doe je als je ook geïnterviewd wilt worden voor deze rubriek?

7 Voor wie is deze tekst bedoeld? Jongeren die
A ☐ benieuwd zijn hoe andere mensen hun geldzaken regelen.
B ☐ sparen om op een verre reis te kunnen gaan na hun examen.
C ☐ willen leren hoe ze kunnen besparen op hun grote uitgaven.

8 Op de afbeelding lijkt het alsof Mart de telefoon vasthoudt. Wat denk je: is dat ook zo? Leg je antwoord uit.

Tekst 2

€heck mijn rekening

Cadeautjes, beltegoed, gevulde koeken: vliegende euro's er bij jou ook zo snel uit? En ben je benieuwd hoe anderen hun geldzaken regelen? In deze rubriek gluren we elke week naar een andere rekening. Deze week: Mart (17) uit Hillegom. 'Ik wil na mijn examens op reis met mijn vriendin.' Door Deirdre Enthoven

DIT KOMT ERIN (ELKE MAAND):
€ 27 (zakgeld)
€ 255 (bijbaantjes)

DIT GAAT ERUIT (ELKE MAAND):
€ 20 (snoep, chips, fris)
€ 30 (uit eten met mijn vriendin, events)

ZO VOL ZIT MIJN SPAARPOT:
ongeveer € 200

Hier spaar ik voor...
'Nergens voor maar ik heb natuurlijk wel wensen. Dit jaar doe ik eindexamen en daarna wil ik op reis met mijn vriendin. Dus misschien bewaar ik wat ik verdien daar wel voor. Ik werk best veel. Twaalf uur per week bij Karwei, daarnaast ben ik af en toe dj op kinderfeestjes en ik bewerk wel eens foto's voor anderen in Photoshop.'

Dit kan ik iedereen aanraden ...
'Mijn gouden tip is om 10% van je inkomen op een spaarrekening te zetten en dat alleen te gebruiken voor noodgevallen of spaardoelen. Mijn vader riep dat altijd en ik doe het vrij consequent. Ik doe het bij mijn zakgeld en dan stort ik van wat ik verdien nog een rond bedrag op mijn spaarrekening erbij.'

Mijn grootste miskoop ooit ...
'Tien meter videokabel die bedoeld was om een beamer met mijn laptop te verbinden. Maar hij paste niet. Een heel grote miskoop was het niet hoor. Hij kostte 25 euro. Maar ik kon er niets mee. Ik heb hem ook niet teruggebracht, hij was al uit de verpakking. Ik heb een nieuwe gekocht die wel paste.'

Dit was mijn laatste grote aankoop ...
'Een computer voor 1100. Het is verreweg mijn grootste aankoop ooit. Dat was wel even slikken. Het is een pc die ik gebruik om te gamen. Ja, naast al dat werken en mijn eindexamen heb ik daar gelukkig ook nog wel tijd voor. Ik wilde hem al drie jaar hebben en ben er superblij mee.'

OP ROEP Wil jij ook in deze rubriek? Stuur dan een mailtje naar *redactie@sevendays.nl*

Naar: 7Days, 15 december 2017

Opdracht
2

Bekijk tekst 3.

1 Wat is het eerste wat je opvalt als je tekst 3 ziet?
2 Hoe denk je dat de superbanaan er echt uitziet?
3 Een schrijver kan een tekst op verschillende manieren beginnen. Welke manier(en) gebruikt de schrijver in alinea 1?
a korte samenvatting van de hele tekst geven
b nieuwsgierig maken naar het onderwerp
c persoonlijk verhaal vertellen
d vertellen waarover de tekst zal gaan

Lees tekst 3.

4 In welke alinea wordt uitgelegd om welke ziekte (al. 1) het gaat?
5 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 4.

a geëxporteerde (al. 2)	1 laten bevruchten door andere soort of ander ras
b plantages (al. 2)	2 tientallen jaren
c decennia (al. 3)	3 naar het buitenland uitgevoerde
d kruisen (al. 4)	4 velden in de tropen waar koffie, tabak, katoen, bananen enz. verbouwd worden

6 Bij welke alinea hoort de afbeelding met de wereldkaart?
7 Welke informatie uit de tekst maakt de wereldkaart duidelijker?
8 Bij welke alinea hoort het cirkeldiagram?
9 Wat is de functie van het cirkeldiagram?
A ☐ belangrijke informatie toevoegen
B ☐ informatie uit de tekst benadrukken
10 Vul op de puntjes de oorzaken en gevolgen in:
• al. 2: ... → de meest geëxporteerde banaan → ...
• al. 3: ... → schimmel wordt aan de voeten meegenomen → ... → schimmel komt nu in veel landen voor
11 Noteer de hoofdgedachte van tekst 3.

Tekst 3

De superbanaan komt eraan!

[1] De winkels liggen nu nog vol bananen, maar het is spannend of dat ook zo blijft. De banaan wordt namelijk wereldwijd bedreigd door een ziekte. Wetenschappers doen er alles aan om een oplossing te bedenken. En die is nu misschien gevonden.

[2] Als je deze week een banaan hebt gegeten, is dat de Cavendish. Die is het sterkst en dus het makkelijkst te vervoeren naar andere landen. Het is daardoor de meest geëxporteerde banaan. Handig, maar ook gevaarlijk. Want als één bananenboer zieke planten heeft, kan de ziekte snel over de wereld verspreid worden. En dat is precies hoe het nu gaat. Op veel plantages heerst tegenwoordig de Panamaziekte: een schimmel die via de grond de wortels van de plant in kruipt en 'm doodmaakt.

Verspreid over de wereld

[3] 'Boeren lopen door de modder van plantage naar plantage en nemen zo de schimmel aan hun voeten mee', vertelt Gert Kema, hoogleraar plantgezondheid aan de

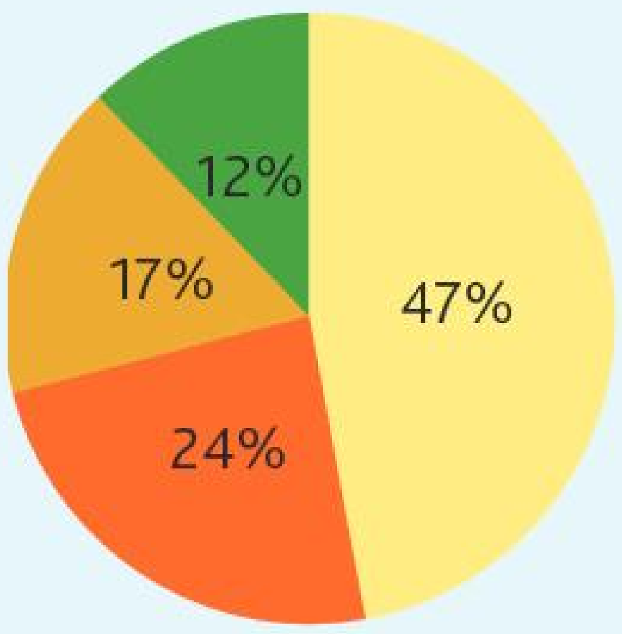
Universiteit van Wageningen, die het onderzoek leidt. ‘En op elke plantage komt weleens een handelaar. Die neemt de schimmel zelfs mee het vliegtuig in, naar plantages in andere landen.’ Volgens Kema is dit al vanaf 1960 aan de gang. ‘Het begon in Taiwan. Pas in 1990 kwamen we erachter, maar toen zat het al overal in Zuidoost-Azië. Nu komt de schimmel ook al in het Midden-Oosten, Australië en in Afrika voor.’ Kema en zijn collega’s zijn samen met wetenschappers uit Australië al decennia op zoek naar een oplossing.

Naar: 7Days, 1 december 2017

De oplossing

[4] ‘Er bestaan wilde bananen die niet ziek worden, maar die kunnen wij niet eten, omdat er veel harde pitten in zitten’, vertelt Kema. De wetenschappers haalden een stukje uit de genen van die wilde banaan en stopten dat in die van de Cavendish. En dat werkte: de banaan werd niet ziek. Nu gaan de onderzoekers proberen om de twee bananensoorten te kruisen, zodat er een soort superbanaan ontstaat. Eentje die wij kunnen eten, maar die ook tegen de schimmel kan. En daar proef je trouwens niks van.

Opdracht
3

Bekijk en lees tekst 4.
1. Voor wie is de tekst bedoeld?
2. Wat is een hygiëneprotocol?
3. Bij welke punten uit het protocol wordt uitgelegd wat het doel van de maatregel is?
4. Leg uit waarom de afbeelding past bij het doel van de tekst.
5. Is een hygiëneprotocol ook belangrijk voor bananenplantages (tekst 3)? Leg uit waarom wel/niet.

Tekst 4
Hygiëneprotocol voor bezoekers

Het hanteren van een hygiëneprotocol voor bezoekers van tuinbouwbedrijven is van belang om problemen met bacteriën, schimmels en virussen zo veel mogelijk te voorkomen. Door bezoekers van uw bedrijf bepaalde hygiënemaatregelen te laten nemen, beperkt u het risico op besmetting.

Punten hygiëneprotocol voor bezoekers
- Laat bezoekers zich aanmelden bij binnenkomst, zodat u de bezoekers kunt wijzen op het hygiëneprotocol.
- Laat bezoekers hun handen en schoenen direct bij binnenkomst ontsmetten.

→

- Stel bezoekers een gastenjas, een haarnetje, handschoenen en overschoenen beschikbaar, zodat ze deze kunnen dragen bij het betreden van de kas en zo geen bacteriën, schimmels en virussen kunnen overbrengen op het gewas.
- Zorg ervoor dat bezoekers geen eigen materialen en gereedschappen gebruiken. Indien dit toch noodzakelijk is, maak dan duidelijke afspraken en laat hen deze materialen/gereedschappen vóór het betreden van de kas grondig reinigen. Hiermee beperkt u de kans op besmetting van het gewas.
- Zorg dat bezoekers zo veel mogelijk op het hoofdpad blijven, zodat zij zo min mogelijk in aanraking komen met het gewas.

Naar: royalbrinkman.nl, op 17 april 2018

Opdracht 4

Bekijk en lees tekst 5.

1 Wat is het onderwerp van tekst 5?
A ☐ de praktijkexamens op het vmbo
B ☐ de vmbo-opleiding Maritiem en Techniek
C ☐ het verschil tussen praktijk- en theorie-examens

2 Wat betekenen deze woorden uit de tekst? Kies uit 1 tot en met 4.

a het steekt (al. 2)	1 aan het werk
b reuring (al. 2)	2 gebrek
c aan de bak (al. 3)	3 het irriteert
d euvel (al. 4)	4 ophef

3 Boven welke twee alinea's past de kop *Let op de veiligheid!* het best?

4 Bij welke alinea past de informatie uit het staafdiagram?

5 Wat is het voordeel van zo'n diagram?

6 Welke functie hebben de afbeeldingen? Kies uit 1 tot en met 4.

a de foto bij de inleiding	1 nieuwe informatie toevoegen
b de tekst in het kader (*40%* ...)	2 lezers aansporen om iets te doen
c het staafdiagram	3 informatie benadrukken
	4 aandacht van de lezer trekken

7 Waarom vindt Hans Muilwijk het niet zo leuk dat het examen mavo, havo en vwo meer aandacht krijgt (al. 2)?

8 Waarom zijn de leerlingen gezakt als de examinator zonder helm onder een vracht gaat staan (al. 4)?

9 In alinea 5 staat wat Wouter en Sjoerd vinden van de theoretische vragen.
a Zijn zij het volgens de tekst met elkaar eens? **ja / nee**
b Welk argument geeft Sjoerd bij zijn mening?

10 Welke uitdrukking past het best bij de laatste alinea? Je mag een (online)woordenboek gebruiken.
A ☐ het huilen staat hem nader dan het lachen.
B ☐ lachen als een boer met kiespijn.
C ☐ wie het laatst lacht, lacht het best.

Tekst 5

Op het vmbo is het al examentijd

Op het vmbo is het volop blokken om te slagen. Maar wel in de praktijk.

[1] **Niet de maand mei is de examentijd: voor de grootste groep middelbare scholieren begint in april al het examen. Tussen de kranen, containerterminals en binnenvaartschepen in de Waalhaven – zeg maar: hun toekomstige werkplek – zijn 118 vierdejaars Maritiem en Techniek gestart met hun praktijkexamens.**

[2] Het steekt de coördinator van het vmbo, Hans Muilwijk, best een beetje dat mavo, havo en vwo doorgaans meer aandacht krijgen. Terwijl de vmbo-kandidaten 'basis', 'kader' en 'gemengd' al vanaf begin april bezig zijn met praktijkexamens, van koken en elektrotechniek tot uiterlijke verzorging. Volgens hem zegt het misschien ook iets over de leerlingen dat ze nauwelijks reuring veroorzaken. Slechts een paar procent van alle klachten bij het Landelijk Aktie Komitee Scholieren (LAKS) kwam vorig jaar uit basis- en kaderhoek, terwijl daarin 40 procent van de examenkandidaten zit.

40%	van alle examenkandidaten doet vmbo-basis of -kader

[3] 'Ik doe en ik begrijp' is het motto op het Rotterdamse Scheepvaart en Transport College. Alle computer- en theorielokalen zijn om een groot praktijklokaal heen gebouwd. Tot de meivakantie kunnen hier zo'n acht leerlingen per dag aan de bak. In de centrale ruimte staat een halve vrachtwagen. Vandaag is een dieselmotor bezorgd, maar er is iets niet helemaal goed gegaan. Of de examenkandidaten even in het Engels willen uitleggen wat er precies niet klopt aan de vracht. En of ze hem willen verplaatsen met de juiste span- en hijsband.

[4] Als je de veiligheid niet in de gaten houdt, kun je meteen op voor de herkansing, weet de zestienjarige Sjoerd Peters. 'Dan gaat de examinator bijvoorbeeld zonder helm onder een vracht staan. Daar moeten wij op letten, wij zijn verantwoordelijk.' Over de dieselmotor horen ze alleen

dat die een piepend en snerpend geluid maakt. Vervolgens moeten ze het euvel opsporen en herstellen.

Theorie

[5] Bij het praktijkexamen horen ook theoretische vragen. 'Het zijn er maar een stuk of veertig, maar daarvoor moet je een heel dik boek uit je hoofd leren', zegt Wouter. Ook Sjoerd is minder van de theorie. 'Praktijkvakken bereiden je veel beter voor op een baan', vindt hij.

[6] Volgens Hans Muilwijk heeft 95 procent van de mbo'ers straks een goedbetaalde baan. 'Bij onze mbo-opleiding Procestechnologie in Brielle staan de grote bedrijven deze vmbo'ers zelfs al op te wachten bij de intake.'

Naar: Trouw, woensdag 12 april 2017

Ik kan/weet
- uitleggen waarom een afbeelding bij een tekst staat. 1F
- gebruikmaken van de lay-out van een tekst om de tekst beter te begrijpen.

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert beeld bij een presentatie gebruiken.

Startopdracht

Youp vertelt aan de klas over zijn doel voor het volgende schooljaar. Bekijk hiernaast de afbeelding uit zijn powerpointpresentatie. Wat is Youps doel?

Theorie

video-uitleg

Beeld bij een presentatie gebruiken

Bij een presentatie kun je tijdens je verhaal dia's laten zien met de belangrijkste informatie. Je kunt bijvoorbeeld een powerpointpresentatie maken. Op je dia's zet je in steekwoorden de belangrijkste informatie. Begin met een dia waarop je het onderwerp introduceert, laat op de tweede dia de opbouw zien en maak dan bij elk deelonderwerp één dia. Laat op je laatste dia zien dat je presentatie is afgelopen.

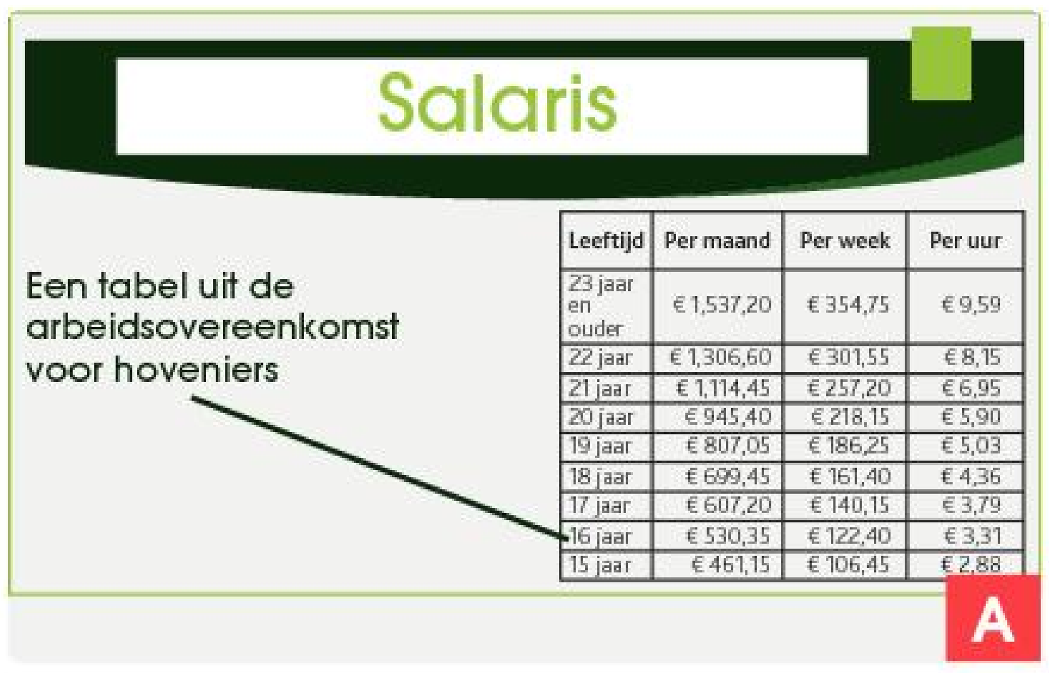
Op je dia's kun je het best twee soorten **beeld** gebruiken en afwisselen:
- beeld om de aandacht te trekken, zoals opvallende foto's of grappige plaatjes
- beeld om je informatie duidelijker te maken, zoals een korte video, (land)kaartjes of grafieken.

Gebruik niet te veel beeld en zorg dat je dia's in één stijl zijn opgemaakt. Kies dus niet te veel verschillende kleuren, lettertypen en lettergroottes.

Opdracht 1

Youp werkt bij een hovenier en wil iets over het beroep vertellen. Hij heeft een powerpointpresentatie gemaakt. Bekijk de afbeeldingen.

1. Noteer de goede volgorde van de dia's.
2. Youp moet nog drie dia's maken. Welke dia's zijn dat?
3. Youp wil de videoclip *Hovenier* van ROC Nederland gebruiken. Op welke dia kan hij het best de link zetten?
4. Op welke dia('s) staat beeld om de informatie duidelijker te maken?

C

D

Opdracht
2

Youps doel voor het komende schooljaar is zo snel mogelijk zijn rijbewijs te halen. Hij heeft naast de afbeelding van de startopdracht nog meer afbeeldingen gezocht voor zijn presentatie over het vervroegde rijbewijs.
Bekijk de afbeeldingen.

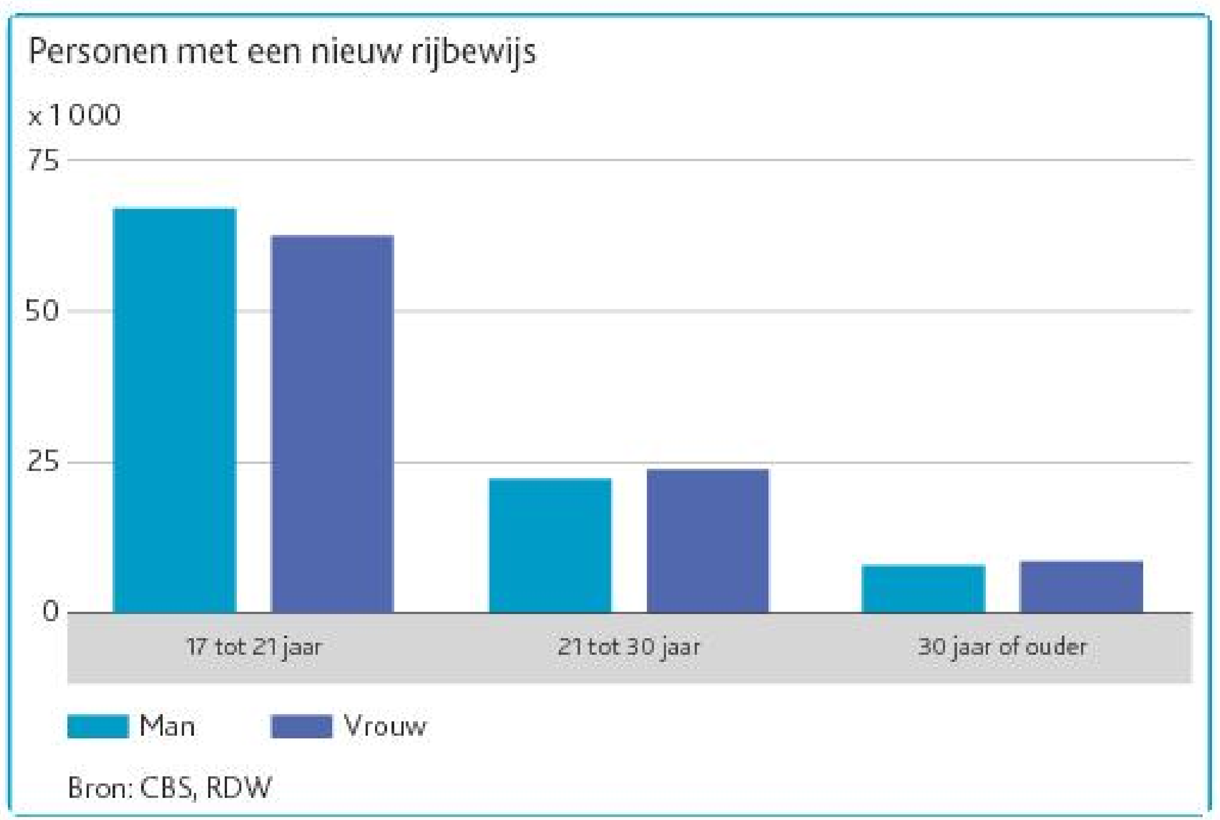
1 Welke van deze afbeeldingen zou jij zeker gebruiken? Leg je antwoord uit.
2 Welke van deze afbeeldingen zou jij niet gebruiken? Leg je antwoord uit.
3 Welke van deze afbeeldingen maakt/maken de informatie duidelijker?

A

B

C

D

E

Opdracht
3

Maak in tweetallen een diapresentatie van zeven dia's over:

- een Nederlandse provincie
- een interessant bedrijf
- een goededoelenorganisatie
- *iets anders, namelijk …*

1 Noteer het onderwerp waarover jullie een powerpointpresentatie maken.
2 Noteer vier deelonderwerpen die jullie willen behandelen.
3 Maak de powerpointpresentatie. Gebruik bij ten minste twee dia's beelden die de informatie duidelijker maken.
4 Ruil jullie powerpointpresentatie met die van een ander duo en vul voor elkaar het feedbackformulier in.
5 Ruil jullie presentaties weer en verbeter de dia's als dat nodig is.

Ik kan/weet
- in een presentatie afbeeldingen gebruiken om de aandacht te trekken en de informatie duidelijker te maken.

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert over de functie van beelden.

Startopdracht

Bekijk de advertenties van twee goede doelen. Ze willen jou beide overhalen om geld te geven om daarmee dieren te helpen. Toch zien de advertenties er heel verschillend uit. Aan welk goede doel zou jij geld geven? Leg je antwoord uit.

Theorie

video-uitleg

Functie van beelden

De makers van tv-programma's en filmpjes denken goed na over de beelden die ze uitzenden. Beelden hebben soms meer effect dan de gesproken informatie.

Beelden kunnen verschillende functies hebben. Enkele veelgebruikte functies zijn:
- **verduidelijken wat wordt gezegd**
  Er wordt gezegd hoe je een frisbee moet vasthouden als je gaat gooien.
  Bijvoorbeeld:
  – *'Houd de frisbee stevig vast met de duim naar boven en gooi hem weg met een extra spin.'*
  De beelden laten zien wat er gezegd wordt.
- **nieuwe informatie toevoegen**
  In het journaal wordt gezegd dat er na de aardbeving veel schade is aan de gebouwen. Beelden laten zien welke schade dat precies is.
- **gevoelens oproepen bij de kijker**
  In een filmpje over zwerfhonden zie je bijvoorbeeld een verwaarloosde hond. Je vindt hem zielig en wilt hem helpen.

Opdracht 1

Bekijk het filmpje van het ministerie van Defensie en beantwoord vraag 1.

1 Wat is het doel van dit filmpje?
A ☐ mensen ertoe overhalen te gaan werken als militair bij Defensie mensen
B ☐ mensen ervan overtuigen dat militairen bij Defensie echte helden zijn
C ☐ informatie geven over het werk van een militair bij Defensie

Bekijk het filmpje nog een keer.

2 Wat zie je als je deze uitspraken hoort? Noteer bij elke uitspraak een beeld uit het filmpje.
a 'iemand die alles uit zichzelf haalt'
b 'iemand die je kunt vertrouwen met je leven'
c 'iemand die beschermt wat ons dierbaar is'

3 Bekijk je antwoord op vraag 1. Hoe helpen de beelden in dit filmpje om het doel te bereiken?
A ☐ De beelden moeten gevoelens oproepen: de kijker ziet een bepaald type mens en denkt: zo wil ik ook worden.
B ☐ De beelden moeten nieuwe informatie toevoegen: de kijker ziet voorbeelden van het werk van een militair.
C ☐ De beelden moeten verduidelijken wat er wordt gezegd: de kijker begrijpt nu precies wat de commentaarstem uitlegt.

Opdracht 2

1 Welk brood vind jij het lekkerst?
2 Hoe weet je of jouw brood gezond is?

Lees eerst de vragen. Bekijk daarna het fragment van de Keuringsdienst van Waarde over brood.

3 Wat is de functie van de verschillende beelden van brood die aan het begin van het fragment voorbijschieten? De beelden trekken de aandacht en
A ☐ geven nieuwe informatie over brood.
B ☐ roepen het gevoel op dat brood gezond is.
C ☐ verduidelijken wat over brood wordt gezegd.
4 Welke vraag onderzoekt het programma?
5 Hoe weet je dat het middenstuk van het filmpje begint?
6 Waarom zoomt de maker in op het meel en later op het witte en bruine brood? De maker wil hiermee
A ☐ een gevoel oproepen, namelijk dat je trek krijgt in wit of bruin brood.
B ☐ nieuwe informatie geven en de aandacht trekken van de kijkers.
C ☐ verschillen benadrukken en duidelijker maken wat er wordt gezegd.
7 Er wordt gezegd dat mensen een luchtige boterham willen en een goed gezond gevoel over wat ze eten. Noteer minimaal twee oplossingen die bakkers daarvoor hebben bedacht.
8 In het filmpje zie je twee keer een fragment uit een aflevering van de Keuringsdienst van Waarde uit 2016. Wat is de functie van die twee fragmenten?
A ☐ benadrukken dat dit broodverhaal een bijzonder verhaal is
B ☐ informatie over brood geven die nog niet eerder genoemd is
9 Wat is de belangrijkste functie van de cirkeldiagrammen naast de boterhammen aan het einde van het fragment?
10 Bekijk het etiket. Is dit een gezonde broodsoort? Leg je antwoord uit.

Vruchtenbrood met amandelspijs

500 gram

Ingrediënten: tarwebloem*, 25% rozijnen*, 20% amandelspijs* (10% amandelen, suiker), water, bakkersgist, suiker*, 3% krenten*, tarwegluten*, 1,5% hazelnoten*, plantaardige olie*, sojabloem*, gejodeerd zout, emulgator (sojalecithine), natuurlijk citroenaroma, aroma
*van biologische oorsprong

Ik kan/weet
- welke functies beelden kunnen hebben.

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert overleggen en besluiten nemen.

Startopdracht

Ga in viertallen zitten. Jullie moeten samen een basketbaldoel tekenen door aan touwtjes te trekken.
Je hebt nodig: een stift, vier touwtjes van ongeveer 50 cm en een groot vel papier.

Werkwijze
- Knoop de vier touwtjes aan de stift vast en leg het papier op tafel.
- Pak allemaal het uiteinde van een touwtje. De stift hangt nu tussen jullie in boven het papier. Je mag alleen aan je eigen touwtje trekken.
- Overleg in één minuut hoe je het gaat aanpakken.
- Teken samen het basketbaldoel.
- Bespreek in één minuut wat goed ging en wat beter kan.
- Maak een tweede tekening.
  Is de tweede tekening beter gelukt?

Theorie

video-uitleg

Overleggen en besluiten nemen

Als je met andere mensen samenwerkt, moet je **overleggen**. Tijdens een overleg kies je een voorzitter, kan iedereen reageren en neem je samen een besluit.
Soms word je het in een overleg niet met elkaar eens. Als dat zo is, moet je toch proberen samen een **besluit te nemen**. Kies dan de oplossing waarmee de meeste mensen het eens zijn.

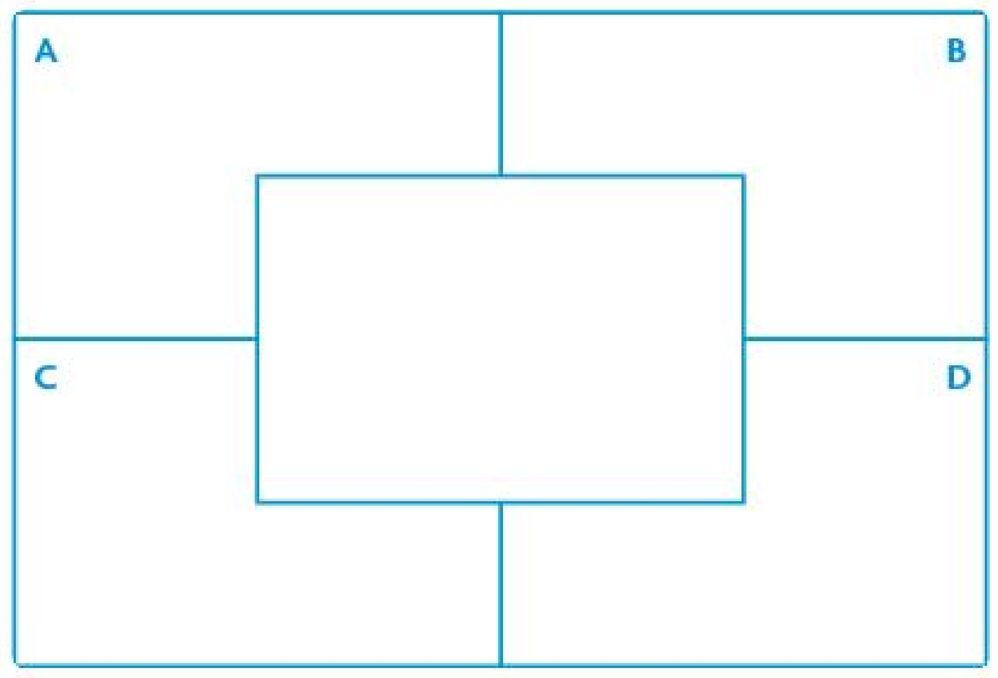
Bij een overleg maak je afspraken over drie onderwerpen:

• actie	Wat gaan we precies doen?
• taakverdeling	Wie gaat wat doen?
• planning	Wanneer moet iets af zijn?

Zo overleg je en neem je een besluit
- Zeg een voor een wat je wilt doen of welke oplossing je hebt bedacht. Alle deelnemers moeten reageren.
- Als jullie het niet met elkaar eens zijn, kies dan samen de beste oplossing.
- Bij het nemen van een besluit zijn een paar dingen belangrijk:
  – Houd met iedereen rekening, want iedereen is in het overleg even belangrijk.
  – Verdeel de taken eerlijk: dus niet één persoon alle minder leuke taken laten doen.
  – Je kunt niet altijd je zin krijgen; je moet ook kunnen toegeven.
  – Blijf altijd beleefd.

Opdracht 1

Jullie mentor zou het fantastisch vinden als de hele klas volgend jaar in één keer slaagt. Hij vraagt aan jullie wat daarvoor nodig is. Wat kan de school bijvoorbeeld doen? Wat kunnen de leerlingen doen? Welke afspraken moeten er worden gemaakt? Overleg hierover samen met drie klasgenoten.

1 Verdeel een groot vel papier in vijf vakken (zie voorbeeld).
2 Kies allemaal een vak. Het middelste vak kan niemand gebruiken. Schrijf in je eigen vak wat volgens jou nodig is om iedereen in één keer te laten slagen. Noteer zo veel mogelijk voorwaarden.
3 Zeg een voor een wat je hebt opgeschreven.
4 Beslis samen welke drie voorwaarden jullie het belangrijkst vinden. Noteer die in het middelste vak.
5 Als iedere groep de uitgekozen voorwaarden heeft voorgelezen, besluiten jullie als klas wat de belangrijkste voorwaarde is om allemaal te kunnen slagen.

Opdracht 2

Werk samen met twee klasgenoten. Aan het eind van het schooljaar gaat jullie klas per fiets vier dagen op kamp. In groepjes van drie moet je regelen dat je alle spullen voor die vier dagen bij je hebt in drie rugzakken. Alleen de tent staat klaar.

1 Overleg met elkaar wat je mee moet nemen. Bijvoorbeeld: eten, slaapzak, kleding, medicijnen.
- Noteer de spullen die jullie alle drie mee moeten nemen.
- Noteer de spullen die je samen kunt gebruiken.
- Zet achter de spullen wie het meeneemt.

2 Bespreek hoe je die spullen het best kunt verdelen over drie rugzakken.
3 Beantwoord samen de volgende vragen:
- Hebben we samen bedacht welke spullen we moeten meenemen?
- Hebben we samen beslist hoe we de spullen verdelen?
- Hebben we de taken eerlijk verdeeld?

Opdracht 3

De grootste pannenkoek bakken, de hoogste legotoren bouwen of de langste sjaal breien. Jullie klas wil in het *Guinness Book of Records* komen. Maar waarmee en wat is er allemaal voor nodig? Bereid je voor op het overleg.

1 Noteer drie activiteiten waarmee jouw klas een recordpoging kan doen.
2 Noteer in steekwoorden welke taken in ieder geval gedaan moeten worden om de recordpoging te laten slagen.
3 Ga in viertallen zitten en kies samen een voorzitter. Overleg met elkaar en zet de afspraken in een schema.

Wat moet er gedaan worden?	*Wie doet het?*	*Wanneer moet het klaar zijn?*

- Beslis welk record jullie willen vestigen of verbreken.
- Noteer wat er allemaal moet worden gedaan.
- Verdeel de taken eerlijk en maak de planning.

4 Hoe verliep jullie overleg? Vul samen het feedbackformulier in.

Ik kan/weet
- meedoen aan een overleg. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert begrijpen wat er staat.

Startopdracht

Lees de striptekst.

1. In het woordenboek vind je voor 'verhitte' deze twee betekenissen. Welke betekenis past bij de strip?
   A [*bijv nw*] erg opgewonden
   B [*verhitte, heeft verhit*] heet maken
2. Noteer een synoniem voor *zoo*.
3. De zebra en de giraf gebruiken allebei een uitdrukking. Gebruiken ze die letterlijk of figuurlijk?
4. Welke betekenis hebben de uitdrukkingen?

a je nek uitsteken	1 volhouden tot je krijgt waar je recht op meent te hebben
b op je strepen staan	2 iets doen waardoor je je kwetsbaar maakt, duidelijk voor je mening uitkomen

5. Bij welk woord in het woordenboek vind je de betekenis van de uitdrukkingen?
   a 'je nek uitsteken' bij ...
   b 'op je strepen staan' bij ...

Theorie

video-uitleg

Wat staat er: begrijpen wat er staat

Je hebt de volgende manieren geleerd om een tekst beter te begrijpen.
- Zoek de betekenis van moeilijke woorden in de tekst. Let op synoniemen, omschrijvingen, voorbeelden, tegenstellingen en bekende woorddelen.
- Zoek bij officiële taal de belangrijkste woorden op en probeer te snappen wat er precies staat.
- Let op figuurlijk taalgebruik. Bedoelt de schrijver wel precies wat er staat?
- Let op woorden met meerdere betekenissen. Welke betekenis van het woord past in de tekst?
- Let op overdrijvingen en ironie: maakt de schrijver iets groter, mooier of erger? Bedoelt hij het wel serieus of bedoelt hij bijvoorbeeld juist het tegenovergestelde?
- Gebruik een (online)woordenboek als je niet zeker bent van de betekenis van belangrijke woorden.

Opdracht 1

Lees tekst 1.
1. In de titel staat *dagelijks*. Wat betekent dat?
2. Noteer nog twee woorden met het achtervoegsel -*elijks*.
3. Welk synoniem voor *zelfportret* (titel en al. 1) staat in alinea 2?
4. Noem drie voorbeelden van *social media* (al. 1).
5. Geef een omschrijving van *onbetrouwbaar* (al. 1) zonder het woord *betrouwbaar* te gebruiken.
6. *Uiterlijk* (al. 2) heeft twee betekenissen. Welke betekenis past in de tekst?
   A ☐ buitenkant van iemand
   B ☐ op z'n laatst

7 Noteer een tegenstelling van *razendsnel* (al. 2).
8 In alinea 2 gebruikt Ilse de signaalwoorden *zowel ... als*. Welke signaalwoorden had ze ook kunnen gebruiken?
A ☐ aan de ene kant ... aan de andere kant
B ☐ naast ... ook
C ☐ om ... te
9 In alinea 2 gebruikt Ilse de uitdrukking: dat is 'een verschil van dag en nacht.' Hoe bedoelt zij dat?
A ☐ Figuurlijk: ze vindt het een heel groot verschil.
B ☐ Ironisch: ze vindt het helemaal geen groot verschil.
10 Wat betekent *dol* in *dolblij* (al. 3)?
11 Is deze tekst serieus bedoeld?
A ☐ Ja. Er is een meisje in Nederland dat Ilse heet en denkt dat haar uiterlijk snel verandert, ze maakt haar vriendinnen blij met twee selfies per dag.
B ☐ Nee. Deze hele tekst is ironie. De schrijver probeert juist mensen die heel vaak selfies op social media zetten, belachelijk te maken.

Tekst 1

Meisje plaatst dagelijks zelfportret zodat haar vrienden haar gezicht niet vergeten

'Het geheugen is onbetrouwbaar'

[1] Ze is bang dat haar vrienden vergeten hoe haar gezicht er ook al weer uitziet. Daarom plaatst de 16-jarige Ilse dagelijks een zelfportret op social media. 'Het geheugen is onbetrouwbaar', zegt ze. 'Het lijkt me een ramp als ik op school aankom en de mensen zeggen: '*Wie ben jij?*' Dus moet ik ze eraan herinneren.'
[2] Soms plaatst Ilse wel twee selfies op een dag, want ze weet dat het uiterlijk van mensen razendsnel verandert. 'Het is zowel de leeftijd als het perspectief: morgen ben ik bijvoorbeeld weer een dag ouder en dan verandert je gezicht al aardig wat. Daarnaast is het ook zo dat je gezicht er vanuit verschillende hoeken anders uitziet.' Ze kijkt recht in de camera, maakt een foto, houdt dan haar telefoon hoog in de lucht, tuit haar lippen en maakt dan opnieuw een foto. Ze laat de twee resultaten op haar scherm zien. 'Zie je?', zegt ze. 'Een verschil van dag en nacht.' Ze publiceert de foto's op Instagram.
[3] Haar vrienden zijn dolblij dat Ilse dit doet. 'Ze geven aan dat ze me nog herkennen door de foto te liken', zegt Ilse, 'en ik like ook de foto's van hun gezicht, om te laten weten dat ik snap dat hun naam bij hun gezicht hoort.'

Naar: De Speld, februari 2018

Opdracht 2

Lees tekst 2. Bij het beantwoorden van de vragen mag je een (online)woordenboek gebruiken.
1 De titel is een uitdrukking. Wat betekent *In de aap gelogeerd*?
2 Noem twee voorbeelden van *exotische zoogdieren* (al. 2) die niet in de tekst staan.
3 Schrijf *Helaas bevinden veel dieren zich nog in benarde situaties* (al. 2) op in 'gewone' taal.
4 In alinea 2 worden twee keer voorbeelden gegeven. Aan welke signaalwoorden zie je dat?
5 Hoe pakt AAP het probleem *bij de wortels aan* (al. 2)?
6 Gebruikt de schrijver *op adem kunnen komen* (al. 2) letterlijk of figuurlijk? Leg je antwoord uit.
7 Wordt een dier dat *van nature solitair is* (al. 3) alleen of met soortgenoten opgesloten?

8 Noteer twee betekenissen van *doorspitten* (al. 4). Zet een krul achter de betekenis die past in de tekst.
9 Welk synoniem voor *cartridges* staat in alinea 4?
10 Welke overdrijving staat in alinea 4?
11 Schrijf de twaalf onderstreepte woorden en woordgroepen uit de tekst onder elkaar. Zet de betekenis erachter. Kies uit:
- afzondering, apart gehouden omdat ze ziek zijn
- blijvend
- doet zijn best
- dringend, met spoed
- in een huis/verblijf geplaatst
- komt op voor (in het voordeel werken)
- onderdelen
- onwettelijk
- vastgesteld
- verkocht
- vermaak, voor het plezier
- zich ging verzetten, ging tegenwerken

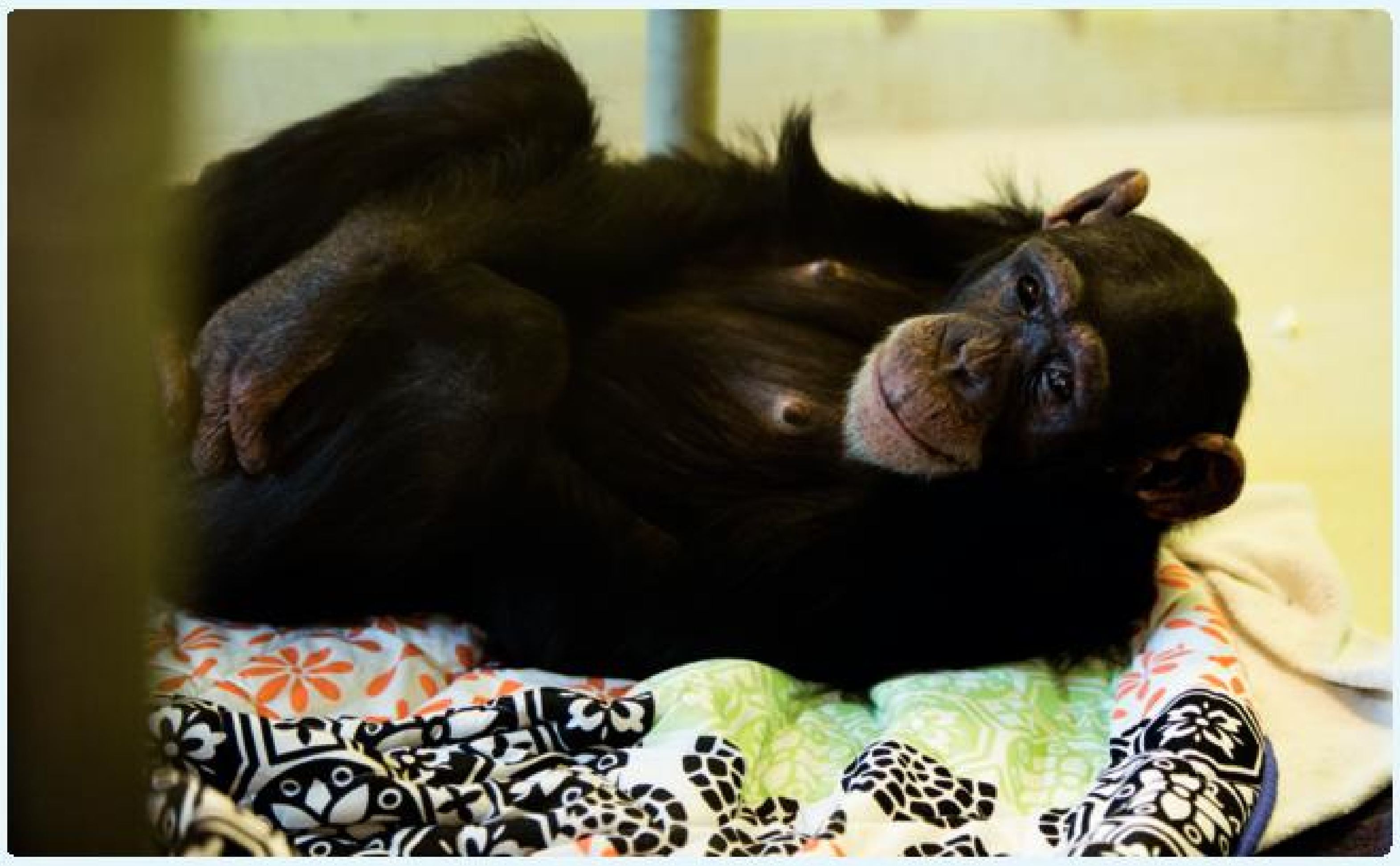
Tekst 2

In de aap gelogeerd

[1] Marria werd als baby geroofd uit de Afrikaanse jungle. Dertien jaar lang leefde ze bij een Portugese familie in huis, waar ze werd behandeld als mensenkind. Ze sliep in pyjama bij de dochter in bed, at met mes en vork en deed haar behoefte in een luier. Toen ze opstandig werd, sloot de familie haar op in de garage. Helaas is het verhaal van Marria niet uniek. Stichting AAP heeft haar gered, maar er zijn duizenden apen in soortgelijke situaties.

[2] AAP zet zich in voor een betere toekomst voor exotische zoogdieren, zoals apen en leeuwen. Helaas bevinden veel dieren zich nog in benarde situaties. Zo worden ze illegaal verhandeld, als huisdier gehouden of misbruikt in toerisme en entertainment. AAP pakt het probleem bij de wortels aan. Stichting AAP geeft voorlichting en pleit voor betere wetgeving voor dieren in heel Europa. De dieren die dringend hulp nodig hebben, vangt AAP op zodat ze op adem kunnen komen. AAP helpt ze gezond te worden en weer ‘dier’ te zijn, waarna AAP een permanent onderkomen voor ze zoekt. Op die manier komt er in onze Nederlandse en Spaanse opvang weer plek voor andere dieren in nood.

[3] Nadat een dier bij AAP wordt aangemeld, wordt onderzocht hoe urgent de hulp nodig is en wordt de eventuele transportdatum bepaald. Voor sommige diersoorten geldt een wachtlijst. Alle dieren gaan na aankomst in quarantaine. Tijdens deze periode worden zij uitgebreid medisch onderzocht. Voor elk dier wordt een behandelplan gemaakt waarin aspecten als dieet, medicijnen en (probleem)gedrag aan de orde komen. Tenzij een dier van nature solitair is, wordt elk dier daarna gehuisvest met soortgenoten op een van de afdelingen van AAP.

Helpen?

[4] Gelukkig is Marria bij AAP, maar helaas zijn er nog duizenden dieren die leven onder verschrikkelijke omstandigheden. Wil jij Marria én deze dieren helpen? Dat kan door oude mobieltjes en cartridges te verzamelen. Je kunt je lades eens goed doorspitten, op zoek naar oude telefoons of inktpatronen. Misschien ligt er nog wel zoiets in de gigantische puinhoop onder je bed. Lever het daarna in bij Stichting AAP, zodat wij voor Marria het verschil kunnen maken tussen leven en geen leven.

Naar: www.aap.nl, februari 2018

Opdracht 3

Kies het juiste woord.

1 Spakenburgers **pleiten voor / bepalen** het behoud van hun klederdracht.
2 De goede doelen helpen daar waar de hulp **opstandig / urgent** is.
3 In de grensstreek worden illegale producten **gehuisvest / verhandeld**.
4 Ik geniet regelmatig van **het entertainment / de quarantaine** in het buurthuis.
5 Op de open dag zag je verschillende **aspecten / permanenten** van het mbo.

Opdracht 4

1 De onderstreepte uitdrukkingen ben je eerder tegengekomen in dit boek. Welk woord hoort op de open plek? Kies uit: *hoentje – laars – moeite – stokje – storm – strepen – touw – water.*
   a Van mijn moeder mag mijn broer m'n fiets lenen. Daar moest ik maar eens een ... voor steken.
   b Volgens de reportage op YouTube lappen supermarkten de regels over overwerk bijna allemaal aan hun ....
   c Snapte jij die uitleg? Ik kon er geen ... aan vastknopen.
   d Ik heb heerlijk uitgeslapen. Ik ben zo fris als een ....
   e Als je deze maand nog geen salaris krijgt, moet je op je ... gaan staan.
   f Het is niet de ... waard om je daar zo druk over te maken.
2 Bij vraag 1 hield je twee woorden over. In welke uitdrukking komen die twee woorden voor?

Opdracht 5

Maak een opdracht voor een klasgenoot. Doe het zo:
- Noteer zes woorden uit de woordenlijst van dit hoofdstuk.
- Maak met elk woord een zin van minstens zeven woorden.
- Zet op de plaats van de woorden uit de woordenlijst puntjes.
- Ruil je opdracht met die van een klasgenoot.
- Maak elkaars opdracht.
- Controleer samen de antwoorden.

Opdracht 6

Speel het spel *Raad het woord*.

Spelregels

Voorbereiding:
- Noteer uit de woordenlijsten van elk hoofdstuk één woord. Laat de woorden aan niemand zien.
- Bedenk hoe je het woord kunt uitbeelden. Je mag er niet bij praten! Kies eventueel een ander woord als het niet lukt.

Uitvoering:
- Maak een tweetal met een klasgenoot.
- Beeld om beurten een woord van je lijstje zo goed mogelijk uit. Degene die niet uitbeeldt, moet het woord raden. Welk tweetal in de klas kan van elkaar de meeste woorden raden?

Ik kan/weet
- de betekenis van een onbekend woord in de tekst of in een woordenboek vinden. 2F
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
spelling

Je leert over los en aan elkaar schrijven.

Startopdracht

De volgende woorden schrijf je aan elkaar, maar wat moet je doen als je begint met een hoofdletter, een spatie tussen de woorden zet en eindigt met een uitroepteken?
bakpoeder – drinkwater – leesboeken – scheurkalenders – schreeuwlelijk – vouwfietsen
Kun je zelf ook zo'n woord bedenken?

Theorie

video-uitleg

Aan elkaar of los

Als twee of meer woorden samen één begrip vormen, schrijf je ze aan elkaar. Dat kunnen werkwoorden zijn, zoals: *ophalen*, *nakijken* en *terugsturen*. Het kunnen ook samenstellingen zijn, zoals: *vliegtuigstoel*, *winterjas* en *dierenvoer*.

Deze woorden schrijf je aan elkaar
- Werkwoorden die beginnen met woordjes als: op, over, na, … Bijvoorbeeld:
  – *Ik moest mijn adres opschrijven. Heb jij je huiswerk goed nagekeken?*
- Woorden die samen één begrip vormen. Bijvoorbeeld:
  – *scheurkalender, wegwerpverpakking, tweekamerflat.*

Opdracht 1

Je gaat een tuinfeest geven. Je hebt al heel wat in huis, maar nog niet genoeg. Daarom maak je een boodschappenlijstje. Noteer de woorden die je aan elkaar moet schrijven.

- *1 doosje aanmaak blokjes*
- *2 rollen aluminium folie*
- *1 bakje tomaten*
- *barbecue vlees voor 20 man*
- *5 pakken druiven sap*
- *5 flessen fris drank*
- *1 bak huzaren salade*
- *2 pakjes kruiden boter*
- *1 pak papieren servetjes*
- *30 plastic bordjes*
- *saté stokjes voor 20 man*
- *5 stok broden*
- *4 tuin fakkels*
- *vegetarisch vlees*
- *verschillende sauzen*
- *1 rol vuilnis zakken*
- *50 wegwerp bekertjes*
- *30 witte bolletjes*

Opdracht 2

Onderstreep de woorden die je aan elkaar schrijft. In elke zin vind je twee fouten.
1. Zouden jullie die twee doelen even naast het speel veld willen neer zetten?
2. Ik heb mijn bucket list aan gevuld met 'een marathon lopen'.
3. Leila heeft tweehonderd euro uit gegeven aan een nieuw spijker jasje.
4. Het USB-stickje moet Isa vanavond even op halen bij de nieuwe team coach.
5. We moeten nodig een keer bij praten over jouw leuke nieuwe buur jongen.
6. Denk jij dat Johnny tien kilo meter gaat hard lopen?

Opdracht 3

Schrijf de schuingedrukte woorden over en zet het vetgedrukte woord erachter. Noteer het juist: aan elkaar of los.

brood	**plank**	**boot**	**doel**
afbak …	*brood …*	*pakjes …*	*open …*
bevroren …	*houten …*	*speed …*	*reis …*
paas …	*snij …*	*zeil …*	*voetbal …*

Opdracht
4

In welke zin horen de onderstreepte woorden aan elkaar?

1 *a* Je moet geen afval op de weg gooien.
b Wil jij dat afval weg gooien?
2 *a* Weet jij wanneer de zomer tijd ingaat?
b Rolf heeft in de zomer tijd om te mountainbiken.
3 *a* De huisarts kan je meer vertellen over steken in je buik tijdens het sporten.
b Ook bij een zebrapad moet je uitkijken voordat je gaat over steken.
4 *a* Je kunt sporten om over gewicht tegen te gaan.
b De overheid wil een campagne starten over gewicht en ongezond eten.
5 *a* Zie jij nog veel klasgenoten op oma fietsen naar school komen?
b Ik denk dat mijn oma fietsen niet meer zo veilig vindt.

Opdracht
5

Bekijk de afbeeldingen. Op elke afbeelding staan twee woorden die aan elkaar moeten, omdat ze één woord vormen. Leg uit wat de woorden betekenen als je ze los van elkaar schrijft zoals hieronder.

Opdracht
6

Neem de zinnen over en noteer de woorden tussen haakjes op de juiste manier. Noteer hoofdletters en leestekens waar dat moet.

1 niets is zo lekker als (warme chocolade melk) met (op geklopte) (slag room)
2 de (eerste mars bewoners) zouden er al in 2023 moeten kunnen (rond lopen)
3 in de toekomst zullen (hoge snelheids treinen) door (glazen buizen) rijden
4 elke (zaterdag morgen) leest mijn zus de (digitale ochtend krant)
5 heb je weleens een (spek pannen koek) met (vanille vla) (klaar gemaakt)
6 de (scooter stalling plaats) was (af gesloten) met een (zwaar hang slot) door een (gemeente medewerker)

Opdracht
7*

Sommige samenstellingen kun je verkeerd uitspreken, bijvoorbeeld 'skijack'. Gebruik dan een streepje: ski-jack. Maak samenstellingen van de volgende woorden. Noteer het juist: aan elkaar of met een streepje.
politie + agent / auto + onderdelen / rij + examen / diploma + uitreiking / gala + avond

Ik kan/weet • bepalen of ik woorden los of aan elkaar moet schrijven. 3F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert schrijven zonder fouten.

Startopdracht Welke schrijffout bedoelt de eekhoorn?

Theorie

video-uitleg

Schrijven zonder fouten

Vaak is een foutloze tekst extra belangrijk, bijvoorbeeld als je voor school een verslag of examenopdracht schrijft.

Zo zorg je voor zo min mogelijk fouten
- Maak je zinnen niet te lang en ingewikkeld.
- Controleer je tekst op slordigheden:
  - Heb je geen letters vergeten of omgewisseld?
  - Heb je alle woorden die aan elkaar moeten aan elkaar geschreven?
  - Beginnen alle namen en zinnen met een hoofdletter?
  - Staan de leestekens op de goede plaats?
- Controleer de werkwoorden met het schema voor de werkwoordspelling (bladzijde 212).
- Gebruik de spellingcontrole van je computer, maar onthoud dat de spellingcontrole niet alle fouten ontdekt.
- Laat iemand anders je tekst controleren op taal- en spelfouten.

Opdracht 1

De volgende zinnen zijn te lang en er zijn geen hoofdletters en leestekens gebruikt. Maak er een aantal korte zinnen van. Je mag voegwoorden weglaten. Gebruik hoofdletters en leestekens waar dat moet.

1 sinds kort werk ik op zaterdag in het centrum van zwolle in een koffiezaak waar je meer dan honderd soorten koffie kunt bestellen en hier word ik súperblij van omdat ik de geur van koffie heerlijk vind

2 het hotel waar ik de maand mei stage liep is honderdvijftig jaar oud en de eigenaar van het hotel beweert dat napoleon een keer in het hotel heeft geslapen maar dat klopt niet want napoleon is in 1821 overleden

Opdracht 2

Lees de tekst. Hij komt uit een verslag van een leerling.

1 In alinea 1 zijn zes spelfouten gemaakt. Noteer de foute woorden en verbeter ze. Gebruik bij twijfel een (online)woordenboek of woordenlijst.org.

2 Schrijf alinea 2 over en gebruik hoofdletters en leestekens waar dat moet.

3 In alinea 3 zijn zes werkwoorden verkeerd geschreven. Verbeter ze.

Vroeger en nu

[1] Bij het vak maatschappijleer hebben we het over vroeger. Iedereen moest een intervieuw houden met iemand in je family. Ik moest onmiddelijk aan mijn oma denken. Ze heeft namenlijk veel beleefd en ik was daar erg nieuwschierig naar. Het gesprek met mijn oma duurde een hele middag en was hardstikke leuk.
[2] mijn oma heet nana en komt uit marokko ik heb haar gevraagd wat vond je ervan dat je ouders geen nederlands spraken mijn oma vond dat heel normaal want de buren vertaalden alles voor hen
[3] Ook heb ik haar de volgende vraag gestelt: 'Vindt je dat er veel is verandert in veertig jaar?' Mijn oma antwoorden: 'Wij mogten sommige dingen die nu niet meer mogen. Wij toonde respect voor onze ouders en er werd minder snel negatief geoordeeld over anderen.'

Opdracht 3

In elke zin staan drie fouten. Verbeter ze nadat je genoteerd hebt welke fout gemaakt is. Kies uit:

A het schema werkwoordspelling is niet goed gebruikt
B hoofdletter vergeten
C te veel of te weinig letters gebruikt of letters omgewisseld
D woorden moeten aan elkaar in plaats van los

1 Afgelope maandag werdt bij ons een pakket voor de boven buren bezorgd.
C: Afgelopen – A: ... – D: ...
2 De caoch van het eerste van VEV word in het zonnentje gezet door ons team.
3 Imane gaat in de zomer vakantie twee weeken bij haar oom in berlijn logeren.
4 Je besteld de produckten door daar met je muis knop op te klikken.
5 De hoekjes van dit oude strip boek zijn verstevigt met stukjes plakban.
6 ben je verbaast over de eind uitslag van deze laatste competitiewedstrijd?

Opdracht 4

De spellingcontrole op je telefoon of computer herkent niet alle fouten. Onderstreep en verbeter de fouten. In elke zin staan er twee.

1 Als je na de winkel gaat, wil je dan appels koppen?
2 In de duimen vonden wandelaars een boom uit de Tweede Wereldoorlog.
3 Het woei zo hart dat verschillende dakpannen op de soep vielen.
4 Zij jij nou dat je heel erg van een gehaktbal met spuitjes houdt?
5 Waarom maak jij zoon ophef over wat Danny beweerd?
6 Noa is haar sportboek vergeten mee te nemen, maag ze een van jou aantrekken?

Opdracht 5*

Verbeter de zinnen, zodat er staat wat bedoeld is.

1 Indien vandaag besteld, strooi zout morgen in huis.
2 Tientallen doden vissen in kanaal.
3 Met dit schoonmaakmiddel vindt u geen slip meer op de bodem van uw vijver.
4 Hoe bereid je een paard?
5 De voetbalclub deed mee aan de goede doelenactie.
6 Vissers vinden vlot onder dak.

Ik kan/weet
- waar ik op moet letten om zo min mogelijk fouten te maken.

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

Welverdiende zomervakantie

Zomervakantie is leuk, maar het is nog leuker als je wat geld hebt. Wat voor werk kun je zoal doen in de zomer? Wat zijn de ervaringen van anderen met vakantiewerk? En hoe zorg je voor een goede balans tussen werk en vrije tijd?

Bij deze praktijkopdracht maken jullie een tijdschrift over werk en vrije tijd in de zomervakantie. Hiervoor schrijven en gebruiken jullie verschillende soorten teksten, zoals artikelen, een interview met een scholier die ervaring heeft met vakantiewerk, advertenties voor vakantiewerk, uitgaanstips enzovoort. Kortom, jullie maken een zonnige glossy over werk en vakantie.

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:

- *Lezen*: Lay-out van een tekst
- *Spreken en gesprekken*: Overleggen en besluiten nemen
- *Taalverzorging*: Schrijven zonder fouten

Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.

Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Lezen	• Ik kan uitleggen waarom een afbeelding bij een tekst staat. 1F • Ik kan gebruikmaken van de lay-out van een tekst om de tekst beter te begrijpen.
Schrijven	• Ik kan in een presentatie afbeeldingen gebruiken om de aandacht te trekken en de informatie duidelijker te maken.
Kijken en luisteren	• Ik weet welke functies beelden kunnen hebben.
Spreken en gesprekken	• Ik kan meedoen aan een overleg. 2F
Woordenschat	• Ik kan de betekenis van een onbekend woord in de tekst of in een woordenboek vinden. 2F • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit deze paragraaf.
Taalverzorging spelling	• Ik kan bepalen of ik woorden los of aan elkaar moet schrijven. 3F
Taalverzorging spelling	• Ik weet waar ik op moet letten om zo min mogelijk fouten te maken.

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg ervoor dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg ervoor dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken?
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online extra oefenen.

Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Poëzie en

fictie

Inhoud

A Rauw en realistisch

Opdracht 1

1. Sommige jongeren komen ernstig in de problemen door de keuzes die ze maken. Geef daarvan twee voorbeelden.
2. Waarom is het goed dat er boeken en films over dit soort onderwerpen worden gemaakt?
3. Wat is het verschil tussen iets slechts *doen* en een slecht mens *zijn*?

Opdracht 2

Lees tekst 1. Het is het begin van *Doorgeschoten* van Mirjam Mous. Het verhaal is gebaseerd op de schietpartij op de Columbine High School in de Amerikaanse staat Colorado in 1999.

1. Waarom wil Bud dat de mensen weten dat hij niet gestoord is en geen drugs gebruikt?
2. Een 'narcist' is ijdel en houdt alleen van zichzelf. Bud vindt dat hij géén narcist is. Wat vind jij? Leg uit.
3. Tekst 1 is een vooruitwijzing. Wat denk je dat Bud gaat doen?
4. Waarom gaat Bud dat doen, denk je?

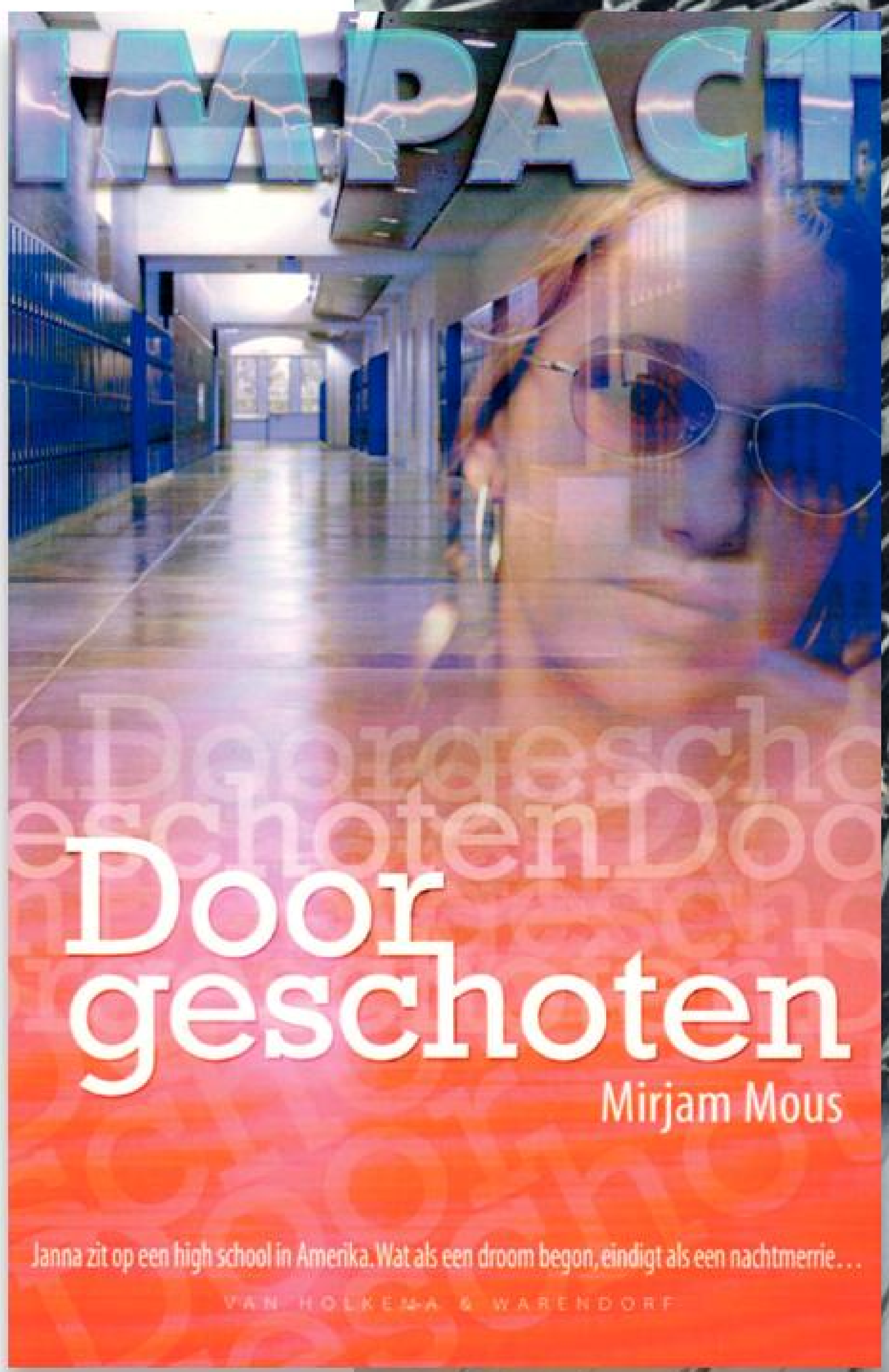
Begrippen

Vooruitwijzing Aanwijzing *dat* er iets gaat gebeuren, vaak zonder dat je precies weet *wat* er gaat gebeuren.

Tekst 1 (niveau 1)

Doorgeschoten

Janna (16) gaat voor een jaar naar Twinstone High School in Amerika. Ze ontmoet de rijke Cassie, de gesloten Eloy en Bud, een jongen die engelen op de muur schildert. Alles lijkt fantastisch, tot de dag waarop twee leerlingen gewapend naar school gaan om daar een bloedbad aan te richten.

Gevonden cd met ingesproken tekst van Bud Thomas (17 jaar)

Even in de spiegel kijken of mijn haar wel goed zit.
Het zit buitengewoon fantastisch.
Straks kom ik worldwide op tv en ik wil natuurlijk wel aantrekkelijk overkomen.
Dit is Mijn Dag. Nog even en ik ben wereldberoemd.
Misschien denk je dat ik een narcist ben met hoogmoedswaanzin, of dat ik beïnvloed ben door de verkeerde muziek en gewelddadige computerspelletjes. (Sommige mensen zijn echt dom!) Niet dus. En, o ja, ik heb ook geen XTC geslikt of paddo's gegeten. Dat dat meteen maar de wereld uit is.
Er worden boeken over mij geschreven, let maar op. Morgen al verschijnen er vuistdikke kranten met foto's in full colour (mooi rood is niet lelijk). Hot news waar iedereen koud van wordt. Als een hardnekkig virus zal mijn naam op de websites verschijnen. Hij komt in de

toptien van elke zoekmachine als meest gevraagde woord. Over een tijdje zullen zelfs de eerste films in de bioscopen draaien. (Waargebeurde verhalen trekken altijd extra veel publiek.) Welke acteur zou mij kunnen spelen? Jake Gyllenhaal misschien, die gozer kan ermee door. Als ze Di Caprio maar niet nemen met zijn babyface…

Mirjam Mous, Doorgeschoten. Van Holkema & Warendorf, Houten 2004

Opdracht 3

Lees tekst 2. Hier lees je hoe *Doorgeschoten* verdergaat.

1 Eloy laat niet gemakkelijk zien wat er in hem omgaat. Geef daarvan twee voorbeelden uit tekst 2.

2 Denk je echt dat niets hem raakt? Leg je antwoord uit.

3 Hoe komt het dat een jongen als Eloy gemakkelijk 'verkeerde vrienden' kan krijgen?

Tekst 2 (niveau 1)

Doorgeschoten

Op een buurtbarbecue leert Janna Eloy kennen, een jongen die met niemand contact heeft, ook niet met zijn ouders en broer. Janna probeert met hem te praten. Op school ziet ze hem weer. Hij zit in zijn eentje tegen een boom geleund.

'Hoi.' De veters van zijn schoen waren nog steeds los, zag ze. Of alweer.
'Hoi.' Zijn wenkbrauwen wipten omhoog.
'Ik had gehoopt je nog te zien, bij de barbecue.'
'O.' Hij staarde langs haar heen, naar een jongen die aan het streetdancen was. Vond hij haar niet leuk of juist wél en durfde hij haar daarom niet aan te kijken? Janna onderdrukte haar behoefte hem door elkaar te schudden. Soms werkten omwegen beter dan een rechtse directe.
De dansende jongen stond op één hand en hield zijn lichaam volmaakt in evenwicht in de lucht, terwijl zijn benen razendsnel rondwentelden. Zijn vrienden stonden in een kring om hem heen en applaudisseerden.
'Dat hij dat kan.' Ze hoorde de stroop in haar stem. Jakkes, ze begon al op Cassies vriendinnen te lijken. Ineens wilde ze weg, maar dat besef was nog niet naar haar benen doorgesijpeld.
'Nou,' zei Eloy, en zijn ogen veegden even langs haar gezicht.
Het was genoeg om een nieuwe poging te wagen. Janna keek naar de binnenkant van haar pols, waarop ze een naam had geschreven. 'Ik moet me bij een of andere Miss Malloney melden. Breng je me even?'
'Mij best.' Eloy liet het computerspel in zijn broekzak glijden. Stuntelig liepen ze naast elkaar, hun handen botsten even als autootjes op de kermis.
Hij duwde de deur open en liep voor haar uit, de hal in.
'Wauw.' Ze staarde naar een gigantische vitrine vol bekers en medailles. Aan de muren hingen foto's van verschillende sportteams; jongens en meisjes die tevreden in de camera lachten.
'Deze kant op,' zei Eloy ongeduldig, en hij leidde haar via de klapdeuren een doolhof van gangen in. Ze waren breed en clean en voornamelijk uitgestorven. Alleen een schoonmaker stuurde zijn boenmachine over de toch al smetteloze vloer.
Hoe vind ik hier ooit de weg? dacht Janna.

'Hier zijn de lockers.' Eloy wees naar een rij met kluisjes. 'Je krijgt je eigen sleutel, dan kun je daar je spullen in doen.'
Tegen een van de deurtjes leunde een jongen die kauwgom kauwde. Het meisje naast hem staarde hem aan, haar wimpers waren op hol geslagen.
Zodra Janna en Eloy hen voorbij liepen, begon de jongen te snuiven. 'Het stinkt hier.'
Het meisje lachte als een mechanisch clowntje, Eloys gezicht was een masker.

Mirjam Mous, Doorgeschoten. Van Holkema & Warendorf, Houten 2004

Opdracht 4

Lees tekst 3. Hier lees je hoe *Doorgeschoten* verdergaat.

1 Kijk nog eens naar je antwoord op opdracht 2, vraag 4. Welke redenen heeft Bud nog meer?
2 Hoe probeert Bud Eloy over te halen om mee te doen met zijn plan?
3 Waarom doet Eloy mee? Noteer meerdere redenen.
4 Eloy beseft dat hij een grens overgaat. Hoe weet je dat?
5 Vind jij Eloy een slecht mens, of doet hij slechte dingen? Leg je antwoord uit.
6 Leg uit waarom je de titel zowel letterlijk als figuurlijk op kunt vatten.

Tekst 3 (niveau 1)

Doorgeschoten

Eloy heeft geprobeerd met Janna te zoenen, maar zij wil gewoon vrienden zijn. Eloy kan daar niet goed mee omgaan. Inmiddels heeft hij Bud leren kennen. Bud houdt van gamen en schieten. Eloy krijgt een pistool van hem. Bud prikt een tatoeage in zijn arm om hun vriendschap te bezegelen.

'Wraakengelen nemen natuurlijk wraak,' zei Bud op vlakke toon.
Uit de verte kwam iets aanrollen, iets onheilspellends. Eloy vergat even te ademen.
'We gaan niet op blikjes schieten maar op levende doelen.'
Eloy dacht aan herten en wilde zwijnen. Ze gingen jagen!
'We moeten een plattegrond van de school hebben.' Bud blies wat koelte over zijn blauwe bovenarm.
'School?' De dreiging plofte neer voor zijn voeten. Hij durfde niet te denken aan wat Bud dacht.
'Ze behandelen ons als vuil, of niet soms?'
'Ja,' aarzelde Eloy.
'Janna zit je eerst op te geilen en dan wil ze niet. Terrence heeft je computerspel gemold en zegt Ryan er wat van? Nee, dus.' Buds ogen zonden laserstralen door Eloys voorhoofd heen.
Hij voelde zijn hersens verschroeien. Bud had gelijk, hij werd altijd gepest. En hoe vaak had hij niet gewenst dat Kenneth van de aardbodem zou verdwijnen? Maar fantaseren was ongevaarlijk.
'Hoe zou het voelen als we ze allemaal neerschoten, denk je?' Buds ogen verspreidden een vreemd licht.
Hij fantaseert natuurlijk ook, dacht Eloy. Dat kan niet anders.
'Daar droomt toch iedereen wel eens van? Geef een kerel een wapen en zeg dat hij zonder consequenties mag doen wat hij wil. Zijn rotbaas neermaaien. Die

suffe leraar neerschieten. Dat is pas totale vrijheid, man.' Het leek alsof Bud vleugels kreeg, hij steeg bijna op uit zijn stoel.
'Maar…' begon Eloy.
'We maken zelf bommen en stippelen een route uit. Als je wilt, kunnen we een hitlist maken. Ik koop er nog een shotgun bij, loop afzagen en dan tadadada.' Bud maakte schietbewegingen in de lucht.
Het was gewoon een spel. Net als die doelen verzinnen tijdens het blikjes en flessen schieten.
'Wij zijn de engelen der wrake, de engelen des doods!' Bud stak zijn vuist uit om de afspraak te bezegelen.
Wat deze jongen belooft, doet hij ook, flitste het door Eloys hoofd. Hij drukte het weg. Wat kon het hem schelen? Hij hoorde bij Bud, hun verbond was met de tattoo voor iedereen duidelijk.

Mirjam Mous, Doorgeschoten. Van Holkema & Warendorf, Houten 2004

Opdracht 5

Lees tekst 4. Het is een fragment uit *Chatroom* van Helen Vreeswijk. De schrijfster werkte bij de recherche van de politie. *Chatroom* is gebaseerd op een waargebeurd verhaal.

1 Het verhaal staat niet in chronologische volgorde. Waar begint de flashback in tekst 4? Noteer de eerste drie woorden.

2 Welk effect heeft deze flashback op jou bij het lezen? Je mag meerdere antwoorden kiezen.
a Ik probeer erachter te komen wat er gebeurd is.
b Ik leef meer mee met de hoofdpersonen.
c Ik vind het verhaal meteen al verwarrend.
d Er is geen effect, ik lees altijd op dezelfde manier.

3 Op welke belangrijke vraag wil je graag antwoord krijgen?

Begrippen

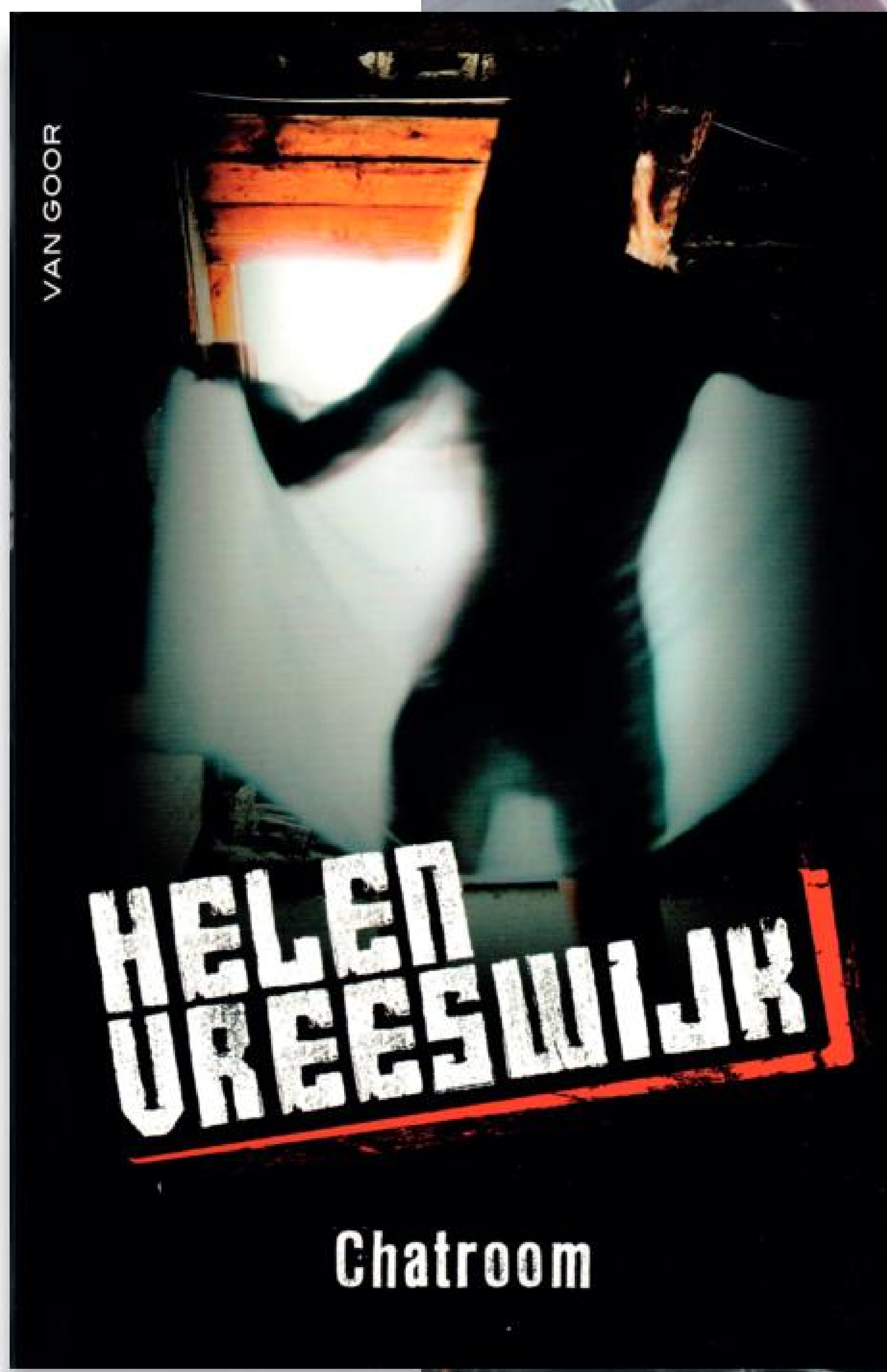
Chronologische volgorde De volgorde waarin dingen gebeuren.
Flashback Een sprong terug in de tijd. Er wordt iets beschreven wat eerder is gebeurd.

Tekst 4 (niveau 2)

Chatroom

Zaterdag, 23 juni 2007. Geert en Riet de Vogel vinden achter een afgelegen bushalte twee meisjes op de grond. Een van hen zegt dat ze Marcia heet, de ander is bewusteloos. Geert belt de politie.

'Meldkamer van de politie. Waarmee kan ik u helpen?'
'Met De Vogel.' De stem van Geert sloeg over. 'Er liggen hier twee meisjes en er komt geen zinnig woord uit. En het regent en ze huilt en… U moet snel iemand sturen.'
De dienstdoende agent van de centrale meldkamer had naar de krakende stem door de telefoon geluisterd. Hij herkende de paniek in de stem en probeerde de beller te kalmeren.
Ondertussen seinde hij naar een collega.
'Blijft u vooral kalm, anders kan ik u niet helpen. Ik heb meer informatie van u nodig.' Het nummer van de beller verscheen in beeld en de agent noteerde het op een formulier.

'Waar liggen de kinderen?' vroeg de agent toen door.
'Hier! Achter het bushokje.'
'En waar is hier? Kunt u ergens een straatnaam lezen? Meestal hangt er een informatiekaart met daarop de aankomst- en vertrektijden. Bovenaan staat een straat of weg genoteerd.' Het was even stil.
'Aan de Akkersweg, bushalte nummer veertien.'
De agent herhaalde het adres zodat zijn collega op een kaart kon kijken of de informatie klopte. Er kwamen vaak genoeg valse meldingen binnen. Zijn collega knikte en zocht toen via de mobilofoon contact met een patrouillewagen die in het gebied zijn ronde deed.
'Meneer De Vogel, zijn de kinderen gewond?'
'Dat weet ik niet. Ik ben geen arts', antwoordde Geert de Vogel nu ietwat geïrriteerd. Het hele gesprek duurde hem overduidelijk veel te lang. 'Maar ik zie geen bloed. Het ene meisje praat wat warrig en huilt en het andere is niet aanspreekbaar. U moet maar snel komen.'
'Er zijn al een patrouillewagen en een ambulance naar u op weg. Hangt u vooral niet op en laat vooral de kinderen niet alleen.'

Maandag 5 maart 2007: 07.55 uur.
Een koude wind joeg door de straten. De twee meisjes hadden zich in de hoek van het bushokje verschanst en wachtten daar op de bus die ze naar school zou brengen. Marcia had een foto uit haar agenda getrokken en onder de neus van haar vriendin geduwd.
'Dit is hem.'
Nieuwsgierig hield ze het gezicht van Floor met haar ogen gevangen.
'Hij is achttien en hij heet Erik. Nou, wat vind je van hem?'
Floor staarde naar de jongen die, slechts gekleed in zijn onderbroek, breed grijnzend in de lens keek. Ze moest toegeven dat hij er goed uitzag: donkerblond krullend haar, bruine ogen en een prachtige lach. Hij was lang, zijn lichaam was pezig en zijn buikspieren waren duidelijk zichtbaar. Floor voelde een steek van jaloezie in haar onderbuik, maar liet niets merken. Floor was vijftien en had nog nooit echt een vriend gehad, terwijl Marcia jongens genoeg kon krijgen. Ze stonden zelfs voor haar in de rij. Marcia was in Floors ogen perfect. Ze had donkerbruin golvend haar tot over haar schouders en van puistjes had ze nooit last. Ze had een geweldig figuur met op de juiste plaatsen de juiste rondingen. Borsten: cupmaat B. Floor voelde zich slecht bedeeld met haar cupmaat AA. Ook zij was slank en lang, maar haar lichaam liep vormloos omhoog. Dunne benen, geen billen en weinig borsten.
'Waarom is hij eigenlijk in zijn onderbroek?' wilde Floor weten.
'Daarom. Wat vind je nou van hem?'
'Hij is best knap.'
'Best knap? Hij is een stuk.'
Floor grijnsde. 'Oké, hij is een stuk. Hoelang ken je hem al?'
'Bijna drie weken. Hij woont in Antwerpen.'
'Antwerpen? Dat is mijlenver hier vandaan.'
'Honderdtwintig kilometer', wist Marcia. 'En wat dan nog? We chatten elke dag met elkaar.'
'Wat is dat nou met die onderbroek?' viste Floor.
'We hebben voor de webcam onze shirts uitgetrokken. Eerst hij en toen ik, gewoon voor de lol.'

'Jij ook? Ben je met blote borsten voor de camera gaan staan?'
Marcia lachte geheimzinnig en knikte met haar hoofd naar de bus die op dat moment de straat in draaide. 'Daar komt de bus.'

Helen Vreeswijk, *Chatroom*. Van Goor, Houten 2014

Opdracht 6

Lees tekst 5. Hier lees je hoe *Chatroom* verdergaat.

1. Welke woorden passen bij Marcia en welke bij Floor? Maak twee kolommen en noteer de volgende woorden op de juiste plaats.
   aantrekkelijk uiterlijk – heeft geen vriendjes gehad – heeft meerdere vriendjes gehad – kan voor zichzelf opkomen – laat zich gemakkelijk intimideren – minder aantrekkelijk uiterlijk – ondernemend – onzeker – veel zelfvertrouwen – verlegen
2. Op welke manier beïnvloeden Marcia en Floor elkaar? Kies meer antwoorden. *ze corrigeren elkaar – ze geven elkaar verstandige adviezen – ze jutten elkaar op – ze kraken elkaar af – ze moedigen elkaar aan – ze zorgen voor elkaar*
3. Welk effect hebben Naomi en haar vriendinnen uiteindelijk op Floor?
4. Denk je dat Floor ingaat op de uitnodiging van Hans Groesbeek? Leg uit.
5. Lees de vraag die je genoteerd hebt bij opdracht 5, vraag 3. Probeer een (gedeeltelijk) antwoord te geven op die vraag.
6. Helen Vreeswijk heeft in een interview gezegd: 'Lezen is weten, weten is herkennen en herkennen is voorkomen.' Wat wilde zij met *Chatroom* voorkomen, denk je?

Tekst 5 (niveau 2)

Chatroom

Marcia leert Floor hoe zij online contact kan maken met jongens. De meisjes plaatsen sexy foto's van zichzelf en doen zich ouder voor dan zij zijn. Korte tijd later ontvangen zij een e-mail van Hans Groesbeek, directeur van een modellenbureau. Hij nodigt hen uit voor een fotoshoot. Floor aarzelt, maar Marcia is door het dolle heen. In de toiletruimte op school bespreken zij hun internetavonturen. Naomi komt de toiletruimte binnen met haar vriendinnen.

'Wat staan jullie daar nou wezenloos?' snauwde ze. 'Ophoepelen, jullie staan in de weg.'
Marcia strekte haar rug. 'Dit is een openbare ruimte. Ik zie nergens een mededelingenbord hangen dat het anders is.'
Met een ijzig lachje haalde Naomi een pakje sigaretten uit haar zak en stak er een op. 'Jij irriteert mij mateloos.' Ze sprak langzaam en dreigend.
'Dat is dan pech hebben', meende Marcia droogjes en ze wendde zich weer tot de spiegel alsof ze iets vergeten was te controleren. Ze trok haar bovenlip op en inspecteerde haar rij kaarsrechte tanden, het resultaat van drie jaar beugels dragen. Een van de meisjes kwam achter haar staan en keek over haar schouder in de spiegel. Ze was een kop groter, maar Marcia liet zich niet intimideren door het wicht.
'Laten we maar gaan', zei Floor en ze deed een stap naar voren. Maar Naomi versperde haar met een valse grijns de weg. Ze inhaleerde diep en blies een

wolk grijze rook in Floors gezicht. ‘Ik zie dat jullie thuis ook eindelijk een spiegel hebben aangeschaft. Je gebruikt zowaar make-up. Niet dat het veel uitmaakt: je blijft foeilelijk.’ Er werd gelachen. Floor balde haar vuisten, trok haar mondhoeken op en probeerde haar kalmte te bewaren. Ze was kwaad en bang tegelijk.
‘Smaken verschillen, gelukkig’, antwoordde ze. ‘Wat jij lelijk vindt, vindt een ander mooi. Ik heb een aanbieding van een modellenbureau gekregen. Jij ook?’ De namaakglimlach zat nog steeds op haar gezicht geplakt, maar vanbinnen ging haar hart als een gek tekeer.
‘Jij?’ snerpte de stem van Naomi vol ongeloof, maar de twijfel was in haar ogen te lezen. ‘Ik geloof er geen snars van. Was het zeker voor een blindeninstituut?’ Ze gooide haar hoofd achterover en liet een kakelende lach horen. Ze was de enige die lachte om de grap. Haar aanhang was totaal van slag door de bekentenis want ze staarden Floor sprakeloos aan.
‘Daar is geen woord van gelogen’, liet Marcia weten. ‘Wij zijn samen gevraagd voor een reportage in een modeblad.’ De triomf liet haar borstkas opzwellen. ‘En we krijgen er nog voor betaald ook.’ Floor keek Marcia van opzij aan, maar hield haar gezicht in de plooi. Waarom moest ze nou weer zo nodig het verhaal aandikken? Was de waarheid niet mooi genoeg?
Naomi rookte met snelle halen. ‘Allemaal bluf!’ Ze kreeg bijval van haar linkerbuurvrouw. ‘Bewijs het maar. Neem dat modeblad maar mee want ik geloof er ook geen ene moer van.’

Helen Vreeswijk, *Chatroom*. Van Goor, Houten 2014

Opdracht 7

Deze opdracht gaat over alle teksten in deze paragraaf.

1 In *Doorgeschoten* en *Chatroom* lees je vanuit het perspectief van de slachtoffer(s), maar ook vanuit het perspectief van de dader(s). In wie ben jij meer geïnteresseerd? Of lees je een verhaal graag van beide kanten?

2 Welk boek zou je liever lezen? *Doorgeschoten, Chatroom* of een van de Leestips? Leg je antwoord uit.

Opdracht 8 – Creatief schrijven

Maak de online-opdracht ‘Problemen’. Je schrijft samen met een klasgenoot een verhaal over iemand van jullie leeftijd die ernstig in de problemen komt.

Opdracht 9 – Voor je fictiedossier (niveau 2)

Lees een boek over jongeren en criminaliteit. Je kunt een van de boeken lezen die in deze paragraaf zijn behandeld of een boek kiezen uit de Leestips hieronder. In de bibliotheek of mediatheek kun je zoeken naar boeken van een van de volgende schrijvers: Dirk Bracke, Eva Burgers, Lieneke Dijkzeul, Marianne en Theo Hoogstraaten, Mirjam Mous, Marlies Slegers, Natasza Tardio, Simone van der Vlugt, Helen Vreeswijk of Mel Wallis de Vries. Je kunt ook je docent om hulp vragen bij het kiezen van een boek.
Zoek vijf krantenartikelen of nieuwsberichten die passen bij het verhaal en plak deze elk op een apart A4'tje. Onder elk artikel noteer je waarom het boek erbij past.

Leestips

Elle van den Bogaart, *No deal*

Simon (17) zit in de problemen doordat hij een auto-ongeluk heeft veroorzaakt. De enige uitweg is een pakje ophalen uit Suriname, maar dat heeft grote gevolgen.
(niveau 1)

Marlies Slegers, *Vijftien*

Via Facebook komt Elena (15) in contact met Tim. Al snel is ze verliefd op hem. Maar is Tim wel wie hij beweert te zijn? Na een paar maanden spreken ze af, maar Elena komt na dat afspraakje niet meer thuis.
(niveau 1)

Buddy Tegenbosch, *Pokerface: ik steel, lieg en bedrieg*

Sem (16) wordt gevraagd voor het eerste ijshockeyteam. Zijn teamgenoot Dave laat hem kennismaken met de pokerwereld. Al snel raakt Sem diep in de schulden.
(niveau 2)

Helen Vreeswijk, *De kick*

Vijf vrienden besluiten wraak te nemen op mensen die hun iets in de weg legden. Ze worden steeds gewelddadiger. Tot het helemaal misgaat ...
(niveau 2)

Kijk ook op lezenvoordelijst.nl voor meer boeken op je eigen niveau.

B Eropuit

Opdracht 1

1. Stel, je gaat op reis of op vakantie. Hoelang zou jij weg willen gaan?
2. Hoe ver weg wil jij gaan?
3. Wat vind jij fijn aan eropuit trekken? Noteer drie dingen.
4. Wat vind je fijn aan thuis zijn? Noteer drie dingen.
5. Wat vind je leuker, weggaan of thuiskomen? Leg je antwoord uit.

Opdracht 2

Lees tekst 1.

1. Welk woord in strofe 1 allitereert met *lek*?
2. Welke twee woorden in strofe 1 assoneren met *zand*?
3. De ik-persoon noemt meer nadelen dan voordelen van kamperen. Toch vindt hij de camping leuk. Hoe weet je dat?
4. Elastiek kan uitrekken en terugspringen. Leg uit wat ‘tijd van elastiek’ betekent.

Begrippen

Alliteratie Beginrijm. Woorden die in de buurt van elkaar staan en met dezelfde letter of klank beginnen. Bijvoorbeeld: *slappe sla* (tekst 1) of *chagrijnige Sjaak*.

Assonantie Klankrijm. Woorden met dezelfde klank die in de buurt van elkaar staan. Bijvoorbeeld: *slappe – platte; vroege – coole* (tekst 1).

Tekst 1

CAMPING

Wesp in petfles
Lek in luchtbed
Zand in slaapzak
Thee in gras

Lauwe aanmaaklimonade
Smeltend ijs op blote bast

Rode schouders
Losse pleister
Blote voeten
Blauwe plek

Slappe sla met macaroni
Platte pannenkoek met spek

Vroege vogels
Late slapers
Grote Beer
Gitaarmuziek

Hete zomer, coole camping
en de tijd van elastiek

Bette Westera, in: DICHTER (nr. 3): De wijde wereld & de tijd van elastiek

Opdracht 3

1 In het schema hieronder staan de rijmwoorden uit strofe 4 van tekst 1.
Neem het schema over in je schrift en laat ruimte open voor nieuwe woorden.
2 Stel je voor: leerjaar 3 heeft een uitje en de buschauffeur doet niet moeilijk over eten in de bus. Noteer wat jullie zoal eten en bedenk daarbij alliteraties en assonanties. Vul het schema aan.
3 Schrijf een gedichtje over 'eten in de bus' en gebruik woorden uit het schema.

alliteratie	assonantie
slappe sla platte pannenkoek …	slappe macaroni platte …

Opdracht 4

Lees tekst 2.

1 Waarom slaapt de egel zo lang?
2 Welke feesten gaat hij hierdoor missen?
3 Worden de feesten positief of negatief beschreven? Leg je antwoord uit.
4 Laat zien dat het rijmschema na strofe 2 verandert.
5 Wat verandert er op dat moment bij de egel?
6 Hoe loopt het af met de egel?

Begrippen

Eindrijm Het laatste woord van een regel rijmt op het laatste woord van een vorige regel. Bijvoorbeeld: *gaat – nieuwjaarsleuterpraat* (tekst 2).

Rijmschema De manier waarop de regels van een gedicht op elkaar rijmen. Je maakt een rijmschema door alle regels die op elkaar rijmen dezelfde letter te geven. Het rijmschema van strofe 1 van tekst 2 is a b b a (*gaat*, *kreupelrijmer*, *oudejaarsgemijmer*, *nieuwjaarsleuterpraat*). Dat noem je **omarmend** rijm. **Gepaard** rijm is a a b b; **gekruist** rijm is a b a b.

Tekst 2

Winterslaap

Zo'n egeltje, dat in november slapen gaat
en dromend alles mist: de Sint als kreupelrijmer,
de kerstcommercie en het oudejaarsgemijmer,
de nieuwjaarsborrels en de nieuwjaarsleuterpraat,

fantastisch toch? En wat hem verder blijft bespaard:
sneeuw, ijs en hagelbuien, bibberen en rillen
en carnaval… Zoiets zou u toch ook wel willen?
Pas als de lente terugkomt in de loop van maart

ontwaakt hij fit en fris na bijna twintig weken.
En daarna gaat hij een verkeersweg oversteken.

Jan Boerstoel, in: Jan van Coillie (red.), Met gekleurde billen zou het gelukkiger leven zijn. Averbode, Averbode 1997

Opdracht 5

Lees tekst 3. Het is een fragment uit het gedicht ‘Kind in Brussel’ van Joke van Leeuwen.

1. Noteer van elk soort rijm (eindrijm, alliteratie en assonantie) drie voorbeelden uit tekst 3.
2. Noteer zo veel mogelijk woorden uit tekst 3 die met reizen te maken hebben.
3. Welk gevoel roept de stad op bij de ik-persoon? Hoe weet je dat?
4. Waarom heeft de ik-persoon de weg niet geleerd?
5. Hoe helpen de oude vrouw en de ik-persoon elkaar?
6. Denk je dat de ik-persoon aan het eind van het verhaal *figuurlijk* gezien groter is? Leg je antwoord uit.

Tekst 3

Ik was veel kleiner dan de stad
en schrok nog van bedelaars
waar altijd iets niet meer aan zat.
De winkels waren hemelhoog met
witte bergen onderbroeken, waarin
gegraaid werd van het zoeken tot
handen hadden. Ik vergat de weg
die ik niet had geleerd en
liep verkeerd. Een vrouw gerimpeld
van bestaan, vroeg of ik met haar op
wou gaan, want anders viel zij om.
We liepen samen krom,
als een gezinnetje van zotten.
Zij wist de weg, ik droeg haar oude botten.

Joke van Leeuwen, Vier manieren om op iemand te wachten. Querido, Amsterdam 2001

Opdracht 6

Lees ‘Dichters aan het woord’.

1. Jurrian van Dongen vindt dat rijm helpt om losse zinnen van een verhaal bij elkaar te houden. Zie jij dit vooral bij tekst 1, tekst 2 of tekst 3? Leg je antwoord uit.
2. Ed Franck vindt dat het in gedichten vooral gaat om beelden, sfeer en gevoelens. Zie jij dat vooral bij tekst 1, tekst 2 of tekst 3? Leg je antwoord uit.

Opdracht 7

Bekijk tekst 4. Het is een beeldsonnet: een sonnet dat niet uit woorden maar uit beelden bestaat.

1. Noteer het rijmschema.
2. Wat is het ‘onderwerp’ van het sonnet?
3. Welk gevoel roept dit gedicht bij je op?

Begrippen

Sonnet Een gedicht dat bestaat uit veertien regels, die zijn verdeeld over vier strofen. De eerste twee strofen bestaan elk uit vier regels, de laatste twee strofen elk uit drie. Een sonnet heeft een strak rijmschema.

Tekst 4

Vakantiesonnet Zandvoort

Ted van Lieshout, Hou van mij. Leopold, Amsterdam 2009

Opdracht 8 – Creatief schrijven

Maak de online-opdracht 'Beeldgedicht'.

Dichters aan het woord

Hoe belangrijk is rijm?

Jurrian van Dongen:
Mijn teksten rijmen omdat ik erg van rijm houd. Rijm helpt om losse zinnen van een verhaal bij elkaar te houden.

Ed Franck:
Ik hou niet van knutselen met rijmen. In gedichten gaat het om beelden, sfeer en gevoelens.

Ted van Lieshout (red.), Kwam dat zien! Kwam dat zien! Querido, Amsterdam 2008

C Liefde

Opdracht 1

1 In films en reclames zie je vaak verliefde stelletjes. Wie zie je dan vooral? Je mag meerdere antwoorden kiezen.
bejaarden – gezonde mensen – heteroseksuelen – homoseksuelen – lelijke mensen – mensen met een handicap – mooie mensen – pubers – volwassenen jonger dan 35 jaar – volwassenen ouder dan 35 jaar – zieke mensen
2 Waarom wordt liefde zo vaak op ongeveer dezelfde manier afgebeeld?
3 Wat is het nadeel hiervan?

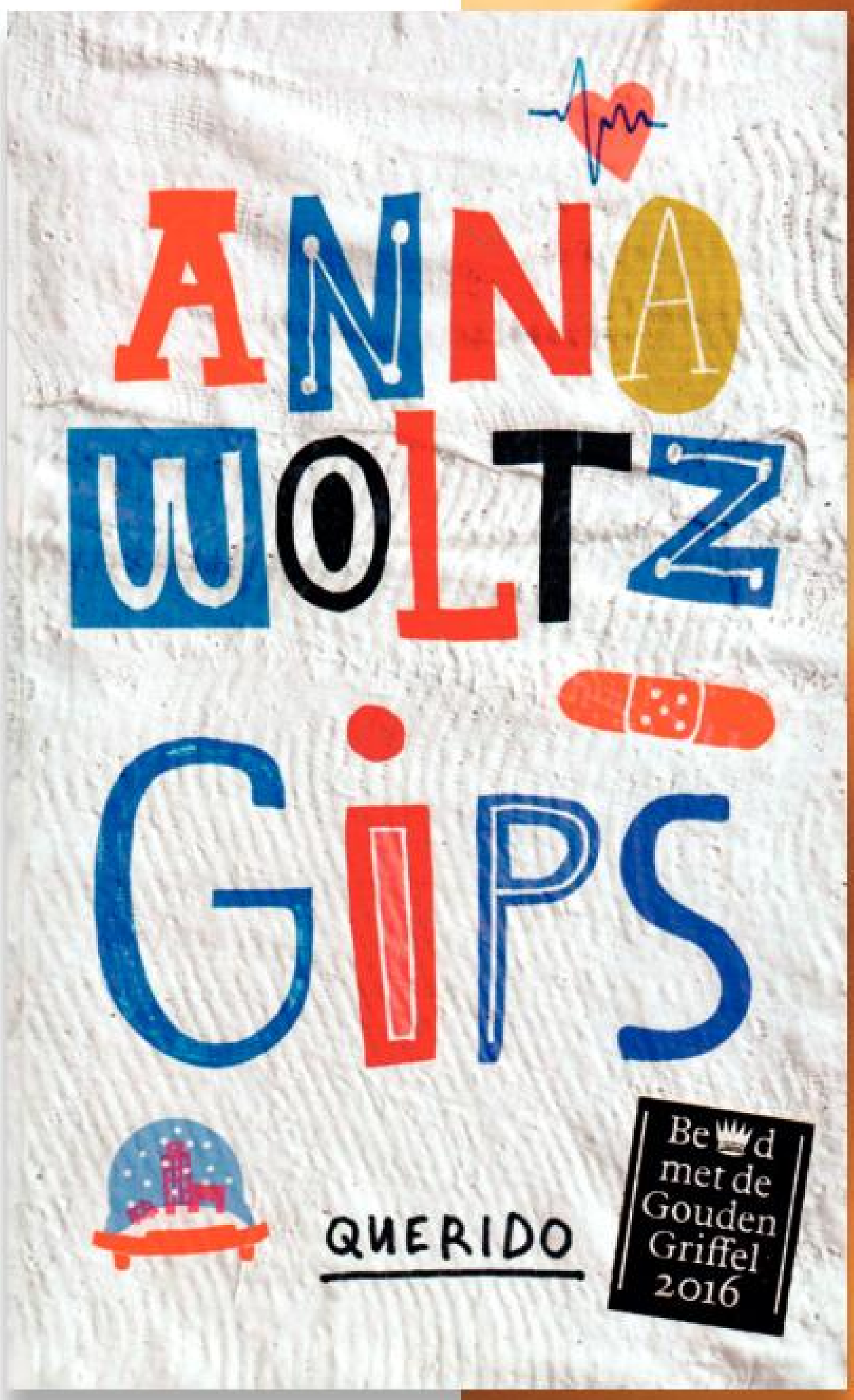
Opdracht 2

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Gips* van Anna Woltz.
1 Hoe voelt Fitz zich als ze Adam ontmoet?
2 Wat vindt Fitz van de verhalen van Adam?
3 Wanneer begint ze hem leuk te vinden?
4 In het ‘Paraplugesprek’ vertellen ouders ‘gezellig samen’ aan de kinderen dat ze gaan scheiden. Waarmee vergelijkt Fitz het effect dat dit gesprek op haar had?
5 Adam vraagt aan Fitz: ‘Is dat … iets wat je altijd vindt? Of was er een speciale reden?’ Wat denk jij? Leg je antwoord uit.
6 Waarom wil Fitz niet trouwen?
7 Wordt ze wel verliefd, denk je? Leg je antwoord uit.

Tekst 1 (niveau 1)

Gips

Fitz en haar zusje Bente logeren voor het eerst bij hun vader, nadat hun ouders uit elkaar zijn gegaan. Bente raakt gewond en moet naar het ziekenhuis. Fitz moet mee, maar ze heeft net iets met watervaste stift op haar gezicht geschreven. Daarom heeft ze een tijgermasker op. In het ziekenhuis gaat Fitz op onderzoek uit.

Als de deuren van de lift opengaan, houd ik mijn adem in. Recht tegenover me is een wand van ramen. En door die ramen zie je de stad liggen. Niet een paar straten, niet een halve wijk, maar de hele stad. Alsof je omhoog bent getakeld en opeens alles snapt.
In het midden, voor al die ramen, staat een rolstoel met een jongen erin. Hij heeft bruin haar dat voor zijn ogen hangt en hij kijkt niet eens naar buiten. Ik ben meteen boos op hem, want ik wilde hier alleen zijn.
Ik loop naar het raam dat zo ver mogelijk van hem weg is. De hemel is een raar soort grijs en er is heel erg veel van. Ik wil mijn masker afdoen, maar dat kan niet. Die zwijgende jongen zit daar maar. Buiten beginnen juist de eerste sneeuwvlokjes te vallen. Ik zie ze langs het raam dwarrelen, vers uit de wolken.
‘Ik ben een keer,’ zegt de jongen opeens, ‘op het platte dak van onze school geklommen, vlak na een sneeuwstorm. Daarboven

rolde ik de grootste sneeuwbal die je ooit hebt gezien. En toen ben ik samen met de sneeuwbal door het glazen dak van de aula gezakt. Ik had drieënvijftig hechtingen nodig.'
Ik draai mijn gezicht met het masker naar hem toe. Hij is zeker wel vijftien en ik voel me opeens heel erg *twaalf en drie weken.*
'Ik heb ook een keer een huis op het ijs gebouwd,' zegt hij. 'Toen het lente werd, zakte het zo de rivier in. Mensen kunnen het nu huren voor een duikvakantie.'
Zijn ogen zijn donkerbruin en er zitten diepe kringen onder. Ik weet niet of hij nog op school zit, maar áls hij naar school gaat, dan zijn er twee mogelijkheden. Of hij is de populairste jongen van de klas en alle meisjes zijn verliefd op hem. Of hij zit elke pauze alleen en wordt uitgelachen zodra hij zijn mond opendoet.
Hij leunt terug in de rolstoel. 'Nu jij. Wat is het ergste wat je ooit hebt gedaan?'
Ik blijf stil.
'Echt? Ben je zo braaf?'
'Ik ben het stomste meisje dat ik ken,' zeg ik. 'Maar daar schep ik niet over op.'
Hij begint te lachen. 'Ik wed dat ik stommere meisjes ken.'
'Waar wil je om wedden?'
Hij veegt het donkere haar uit zijn ogen. 'Om een broodje kroket.'
'Oké,' zeg ik. 'Om een broodje kroket.'
Ik heb geen geld bij me, maar dit ga ik toch winnen. Mijn vingers tintelen en de jongen kijkt me afwachtend aan.
'Ga je gang. Bewijs maar hoe stom je bent.'
Deze keer let ik niet op de schroef in mijn buik. Die schroef is iets uit een andere wereld. We staan hier mijlenver boven de aarde en er is niemand anders. Alleen wij tweeën, en de sneeuw.
Ik doe het masker af.
Vanuit zijn rolstoel kijkt hij naar me.
MAMA staat er op mijn voorhoofd. MOET op mijn rechterwang. DOOD op mijn linkerwang.
'Knap,' zegt hij na een tijdje. 'Je keek natuurlijk in de spiegel toen je dat schreef. Maar je hebt bedacht dat het er in de spiegel anders uitziet dan in het echt.'
'Ik heb eerst geoefend op papier. Dat ging mis. En toen snapte ik hoe het werkt met spiegelbeeld en echt.'
Hij knikt. 'Is dat –' hij wijst op mijn gezicht, 'iets wat je altijd vindt? Of was er een speciale reden?'
Zwijgend laat ik het tijgermasker stuiteren aan zijn elastiekje. De hoge, stille gang is gevuld met grijs licht dat dezelfde kleur heeft als de wolken. De sneeuwvlokken die voorbij dwarrelen worden langzaam groter. Ik druk mijn voorhoofd tegen het koude glas en zie beneden op straat een ambulance rijden. De sirene kan ik niet horen.
'Waarom zou ik je iets vertellen?' vraag ik. 'Ik ken je niet.'
Hij haalt een portemonnee uit zijn achterzak en geeft me zijn ID.
'Adam Charlie Snijder, vijftien jaar oud. Vier onvoldoendes op mijn kerstrapport, net gestopt met roken. Mijn oma vindt dat ik tuinman moet worden, want elke keer als ik bij haar de planten water geef, bloeien ze daarna extra mooi. Maar ik kan me niet voorstellen dat ik wat dan ook vijftig jaar lang ga doen. Behalve eten, natuurlijk. En slapen.'
Op zijn pasfoto is hij een vrolijk jongetje met een basisschoolgezicht en stekeltjeshaar. Toen nog 1.46 meter lang. Geboren te Alkmaar.
'Ik wou dat ik jouw achternaam had,' zeg ik. 'Stel je voor. Ik word later chirurg en dan zou ik *dokter Snijder* heten.'

'Dan moet je met me trouwen,' zegt hij rustig.
Hij kijkt me aan zonder met zijn ogen te knipperen en opeens weet ik welke van de twee het is. Adam Charlie Snijder zit nooit alleen. En alle meisjes zijn verliefd op hem. Alleen populaire jongens maken zulke stompzinnige grappen.
Ik doe een stap achteruit.
'Ik spring liever in een vulkaan dan dat ik met wie dan ook ga trouwen.'
'Je hoeft je niet groot te houden, hoor,' zegt hij luchtig. 'Alle meisjes willen trouwen. Jullie leven voor witte jurken en gouden ringen en…'
Ik zet mijn handen tegen het koude glas en trap zo hard als ik kan tegen het raam. Het geeft een doffe dreun en mijn tenen branden, maar ik doe het nog een keer. En nog eens.
'Hou op!' roept Adam, maar ik ga door.
Bij ons thuis – ik bedoel in mama's huis – is een vloer van steen. Als je daar een glas laat vallen, spat het in duizend stukjes uit elkaar. Dagen, weken later vind je nog steeds nieuwe scherven.
En zo is het dus ook na het Paraplugesprek. Het gesprek is voorbij, maar elke dag vind ik nog nieuwe scherven. Sommige zijn klein en kan ik makkelijk weer vergeten. Andere zijn reusachtig en steken recht in mijn buik.
'Stop,' roept Adam. 'Straks trap je het raam kapot, idioot. Hou op!'
'Je wilde het toch weten?' schreeuw ik. 'Waarom mijn moeder dood moet?'
'Hou op met trappen!' schreeuwt hij terug. En dan, als het plotseling klaar is en ik daar doodstil naast hem sta, met één gewone voet en één voet vol gebroken tenen, zegt hij zacht: 'Ja, ik wil het weten.'

Anna Woltz, Gips. Querido, Amsterdam 2015

Opdracht 3

Lees tekst 2. Het is een fragment uit *Shortcuts: een liefdesroman* van de Deense schrijfster Mette Finderup.

1. Bekijk de kaft. Wat denk je: is *Shortcuts* **een probleemboek / een feelgoodverhaal** over liefde? Leg je antwoord uit.
2. 'De wind ravotte met haar haar, zodat het wapperde om haar mooie gezichtje dat schijnbaar alleen maar kon glimlachen en stralen. Je zou heel Viborg kunnen opwarmen met zo'n glimlach.' Vanuit wiens perspectief wordt dit meisje beschreven?
3. Mads ziet het meisje voor het eerst, en toch is het 'alsof hij haar altijd gekend had en altijd gemist had'. Hoe noem je dit soort verliefdheid?
4. Vindt Mads het belangrijk wat hij als eerste tegen het meisje zegt? Leg uit.
5. Zullen Mads en het meisje elkaar weer ontmoeten, denk je? Leg uit.

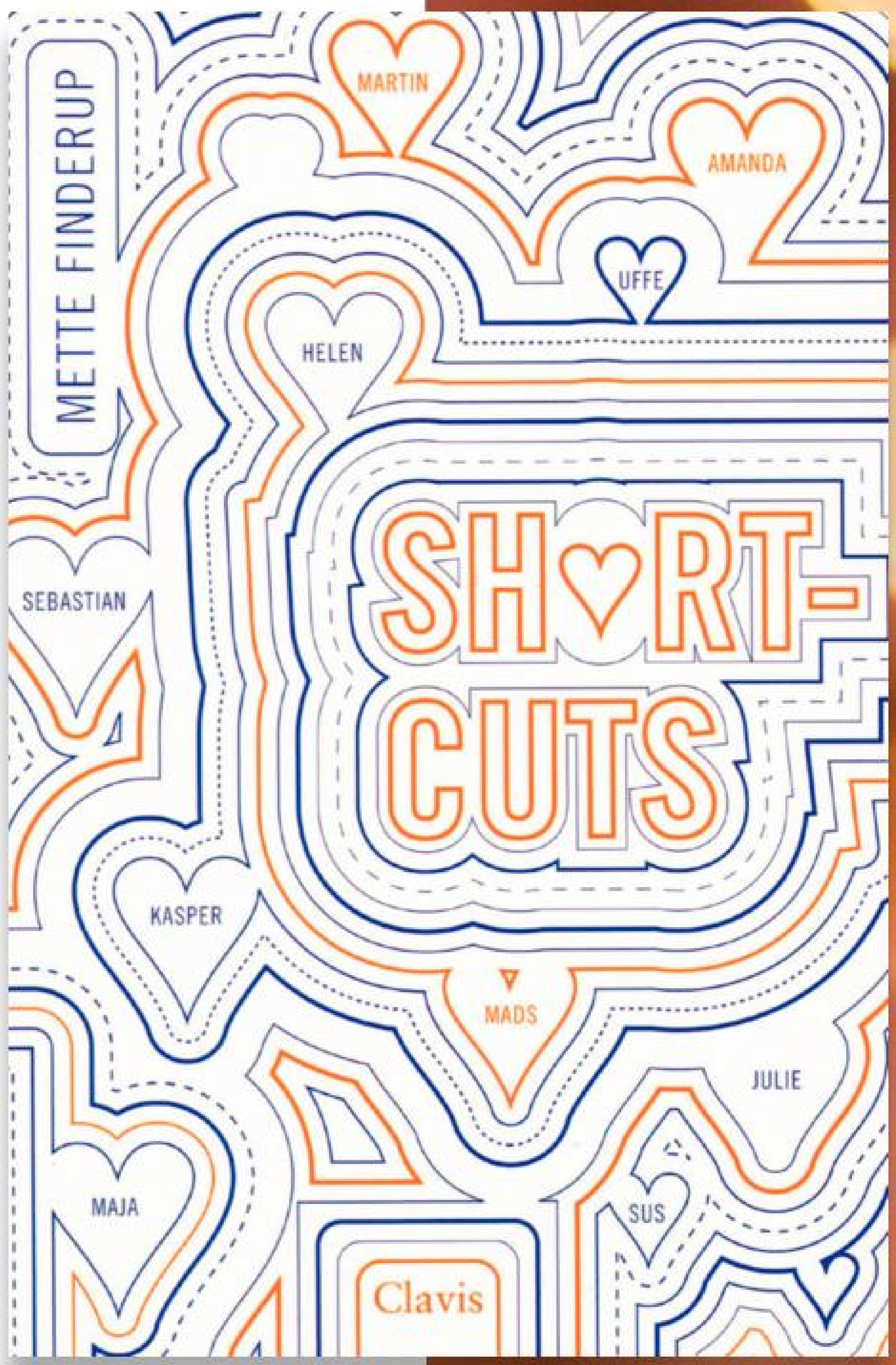
Begrippen

Feelgoodverhaal Verhaal dat fijn is om te lezen, omdat het 'wensvervullend' is: je hoopt dat er iets fijns gebeurt met de hoofdpersoon en dat gebeurt dan ook.

Tekst 2 (niveau 2)

Shortcuts: een liefdesroman

Mads is met school naar Møns Klint, hoge krijtrotsen in Denemarken. Hij klimt in zijn eentje naar beneden, terwijl zijn vrienden, Martin en Pelle, achterblijven om een biertje te drinken. Mads hoopt stukjes krijt en een belemniet (fossiel van een inktvis) te vinden. Ook probeert hij een zeldzame vogel te fotograferen. Per ongeluk maakt hij een foto van een meisje op het strand ver beneden hem. Zij is van een andere school. Mads móét haar van dichtbij zien.

Mads hield zijn camera goed vast terwijl hij sprintte en glibberde en toen hij de groep leerlingen eindelijk had ingehaald, was hij helemaal hijgerig, omdat hij zich de tijd niet had gegund om normaal te ademen tijdens het hollen.
Hij zag alleen haar. De anderen vormden een schimmige coulisse. Ze was een paar jaar jonger dan hij en bovendien heel wat kleiner. Mads was één meter negentig groot en zij reikte hem maar tot halverwege zijn borstkas. De wind ravotte met haar haar, zodat het wapperde om haar mooie gezichtje dat schijnbaar alleen maar kon glimlachen en stralen. Je zou heel Viborg kunnen opwarmen met zo'n glimlach.
Hij liep op haar af. Het leek alsof haar wazige klasgenoten opzij weken zodat hij vrij baan had. Hij hoorde hen fluisteren en grinniken, maar naar zijn gevoel bevonden zij zich in een andere wereld of in een televisieprogramma dat hem totaal niet boeide.
Ze keek hem aan. Hij keek haar aan. Zijn hart begon onzinnig te bonken toen hij zo dicht bij haar stond. Het was alsof hij haar altijd gekend had en altijd gemist had, zonder het te beseffen. In haar ogen kijken voelde alleen maar vertrouwd aan.
'Eh... het is best fris vandaag', hoorde hij zijn mond zeggen. Daar had hij hem niet om gevraagd, maar hij kon zeggen wat hij wilde, zolang zij diep in zijn ogen bleef kijken en hem zowel knettergek als doodkalm maakte.
'Ja', zei ze en ze trok haar schouders op. Hij zag dat ze een dun, zwart topje aanhad onder de regenjas, die ze om een of andere reden niet had dichtgeknoopt. Misschien kon het wel niet. Hij zag er iets te klein uit.
'Heb je 't koud?'
'Ja. Ik had een trui bij me, maar die ligt nog in de bus.'
Haar stem was zacht en zuiver. Ze sprak zonder accent, maar toch lag er een tropisch warme toon onder alles wat ze zei. Het klonk alsof ze zong, ook al vertelde ze hem alleen maar dat ze haar trui had vergeten.
'Je mag best die van mij lenen', zei Mads.
'Maar...'
'Echt. Ik heb 't juist warm. Oilskin houdt alles tegen.' Hij legde de camera op een platte steen, deed zijn jack uit en wurmde zich uit de dikke, legergroene trui die zijn oma gebreid had. 'Echte scheerwol', had ze hem verzekerd. De klasgenoten van het meisje waren nu muisstil. Ze stonden in een kring om hem heen geschaard. Er was vast ook een leraar bij, maar hij of zij hield zich op de achtergrond en bemoeide zich nergens mee.
Hij reikte haar de trui aan en zij nam hem aarzelend in ontvangst. Toen ze haar regenjas uittrok, werd hij heel even haar blote armen gewaar. En het was alsof hij door de lens van zijn camera keek, zo duidelijk kon hij zien dat de zachte

donshaartjes op haar armen rechtop stonden en dat de koude wind haar kippenvel gaf.
Ze moest de mouwen van de trui een paar keer oprollen en nog kon je haar handen amper zien. Dat gold ook voor haar knieën. Zijn trui was voor haar een soepjurk, maar de groene wol gaf haar huid een warme, olijfkleurige gloed en Mads vond dat ze eruitzag als een godin. Het kon hem dan ook geen barst schelen dat haar vriendinnen opnieuw begonnen te ginnegappen.
Ze stak haar handen in de zakken van de rode regenjas en kwam heel dicht bij hem staan. Mads haalde diep adem en zo onopvallend mogelijk probeerde hij zijn longen te vullen met haar lucht, voor ze zo dadelijk weer uit zijn leven verdween. Hij voelde haar warmte, maar ving geen bijzondere geur op. Geen zoet parfum of vleugje shampoo. Alleen de zilte zeelucht drong zijn neus binnen.
'Alsjeblieft.'
Ze keek hem glimlachend aan terwijl ze hem iets in de hand drukte. Hij vermoedde dat ze haar blote handen in haar broekzakken had gehouden, want ze voelden lekker warm aan op zijn ijskoude vingers die hij om de camera had gekneld sinds hij de eerste stap op het strand gezet had. Zijn hele lijf begon te tintelen. Toen had ze zich al omgedraaid om terug te lopen naar de anderen. Hij wierp een laatste blik op haar voor hij bukte om zijn oilskin en zijn camera op te rapen en daarna slenterde hij in zijn T-shirt en bijna in trance in tegengestelde richting.
Pas toen hij halverwege de lange trap was, stond hij even stil om achterom te kijken naar het strand, waar natuurlijk geen spoor van haar te bekennen was. Dat hij iets goed vasthield, drong eindelijk tot hem door. Hij opende zijn hand. Het was een belemniet. In zijn handpalm zaten piepkleine kuiltjes, zo stevig had hij haar geschenk omklemd.

Mette Finderup, Shortcuts: een liefdesroman. Clavis, Hasselt 2011

Opdracht 4

Bekijk de afbeelding en lees tekst 3. Het is een ander hoofdstuk uit *Shortcuts*.

1 Noteer wat je door de afbeelding te weten komt over Mads, het meisje op wie hij verliefd is, Martin, Julie en Helen.

2 Vul in: *hoofdpersoon* of *bijfiguur.*
In tekst 2 is Mads een …; Martin is een …; Pelle is een ….
In tekst 3 is Mads een …; Martin is een …; Pelle is een ….

3 Leg uit dat Martin tegenstrijdige gevoelens heeft bij het krijgen en lezen van de brieven.

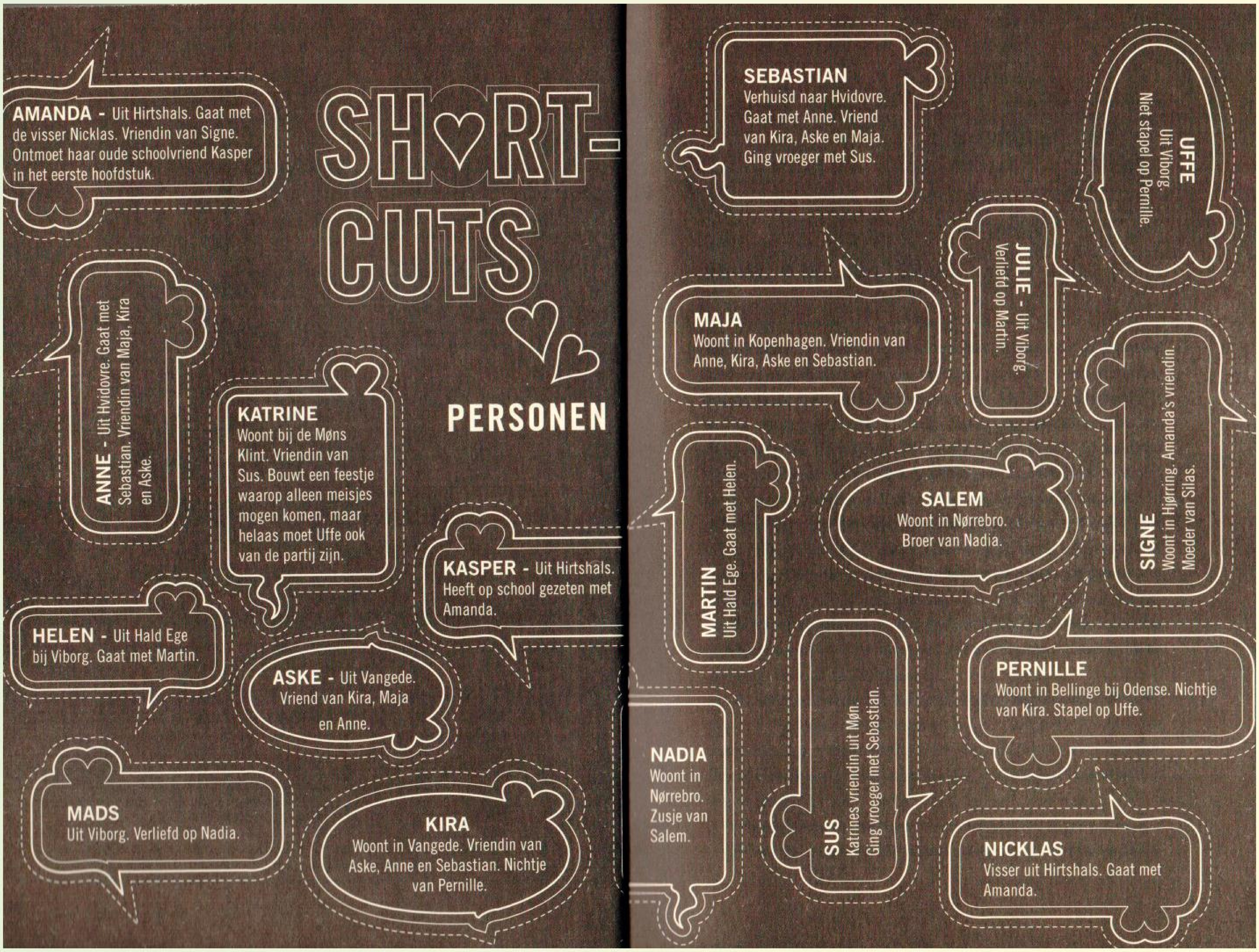
4 Beschrijf het karakter van Martin en gebruik daarbij de informatie uit de tekst.

5 Denk je dat Martin gevoelig is voor een meisje dat hem aanbidt? Waarom (niet)?

Begrippen

Verhaallijn Beschrijft (met een begin, een middenstuk en een einde) wat een personage meemaakt. Als een boek meerdere verhaallijnen heeft, hebben deze altijd iets met elkaar te maken.

6 Helen is de vriendin van Martin. In een volgend hoofdstuk is zij de hoofdpersoon. Op welke vraag verwacht je antwoord te krijgen?

Tekst 3 (niveau 2)

Shortcuts: een liefdesroman

Julie heeft Martin vorig jaar gezien op een stadsfeest en sindsdien is ze smoorverliefd op hem. Ze schrijft hem liefdesbrieven, die ze in geadresseerde enveloppen bewaart. Op een dag vindt haar moeder de brieven en zij verstuurt ze. Julie schaamt zich dood; Martin daarentegen is zeer verrast.

Er was zoals altijd niemand thuis toen Martin uit school kwam. Zijn ouders hadden allebei een baan en na een lange werkdag moesten er boodschappen gedaan worden en waren ze druk met het huishouden, zodat hij hen meestal pas zag tijdens het warme eten dat, nadat zijn oudste zus op kamers was gaan wonen, vaak bestond uit een eenpansmaaltijd die verorberd werd in de huiskamer, voor de televisie.
Het beviel hem uitstekend. Hij had bijna het gevoel dat hij op zichzelf woonde en personeel in dienst had, omdat hij 's middags het hele huis tot zijn

beschikking had en zijn moeder zijn vuile sokken waste, ervoor zorgde dat er genoeg roggebrood in de koelkast lag en elke week zijn bed verschoonde. Kost en inwoning waren gratis en sinds zijn achtste had hij maar één taak gehad en die hield in dat hij het vuilnis naar buiten bracht. Hij snapte niet dat Annika uit huis was gegaan. Nu moest ze alles zelf doen.
Gewoontegetrouw opende Martin de brievenbus, maar hij deinsde meteen geschrokken achteruit. Een lawine van brieven en reclamefolders stortte voor hem op de grond. Hij zette zijn tas naast zich neer en begon de boel op te rapen. Alle brieven waren aan hem gericht. Terwijl hij anders nooit post ontving. Nieuwsgierig draaide hij er eentje om, maar er stond geen afzender op. Ze waren allemaal verstuurd in gelijksoortige witte enveloppen en toen hij ze telde, bleken het er achtentwintig te zijn. Hij pakte de folders die nog op de tegels lagen, opende de deur en plofte verdwaasd neer op de houten zitbank in de keuken. Met zijn jas nog steeds aan opende hij een van de brieven.

Lieve Martin,

Vandaag zag ik je op de bus staan wachten. Jij had me niet in de gaten, dus ik kon rustig naar je blijven kijken. Je zag eruit om te zoenen, met je natte, slordige haren en je rode wangen. Ik denk dat je haast had. Wat ik toen allemaal dacht, lieverd. Als je bij een bushalte al zo mooi bent, hoe heerlijk ben je dan wel niet, helemaal naakt. Ik heb niet veel tijd om te schrijven nu, want ik moet naar mijn werk. Ik wilde alleen maar dat je zou weten… dat ik je gezien heb.

Liefs,

je Julie

Martin staarde verbijsterd naar de brief terwijl hij zijn hersenen pijnigde. Hij kende een aantal meisjes die Julie heetten, en op school waren er vrij veel met die naam. Zou een van hen dit hebben geschreven? Of zaten Pelle en Mads zich op dit moment ergens te verkneukelen omdat ze hem een loer hadden gedraaid? Gefascineerd maar tegelijkertijd huiverig keek hij naar de dikke stapel enveloppen die voor hem lag. Toen pakte hij er nog eentje en scheurde hem open.

Mijn liefste Martin,

Ik mis je zo dat ik denk dat ik doodga van verliefdheid. Ik had gehoopt dat het me zou lukken om je uit mijn bloed te schrijven. Maar je zit nog steeds in mijn hart en het wordt alleen maar erger.
Waarom ben je zo ver van me vandaan nu ik er meer dan ooit naar verlang om dicht bij je te zijn, je hand vast te houden en je te kussen? Waarom merk je niet dat ik zo naar je hunker dat ik overal pijn voel? Waarom besef je niet dat er een meisje in de buurt is dat miljoenen keer beter voor jou is dan wie dan ook op de hele wereld? Martin, ik hou van je, ik hou van je, ik hou van je. Wij horen bij elkaar. Voor altijd.

Je Julie

Martin wierp een paranoïde blik over zijn schouder, maar natuurlijk doken Pelle en Mads niet dijenkletsend uit de huiskamer tevoorschijn. Hij keek weer naar de rest van de brieven en had aan de ene kant zin om ze in één ruk te lezen, aan de andere kant was hij bang voor wat hem te wachten stond.

Hij realiseerde zich dat hij er hoe dan ook geen tijd voor had. Het was bijna drie uur en Helen kon elk moment komen. Hij raapte de brieven van de tafel en haastte zich naar zijn kamer om ze te verstoppen. Daar stond hij even aarzelend om zich heen te kijken. De grote kast was een slechte keuze, want die opende zijn moeder voortdurend om er schone kleren in te leggen. Onder het bed was ook niet slim. Als zijn moeder zijn kamer stofzuigde, vond ze die brieven meteen. Hij besloot ze in de la van zijn bureau te proppen en hem op slot te doen, zodat Helen de la niet per ongeluk opentrok.

Mette Finderup, *Shortcuts: een liefdesroman*. Clavis, Hasselt 2011

Opdracht 5

1. Hoe vind je het om intieme liefdesscènes in een film te zien of om erover te lezen? Leuk, ongemakkelijk, interessant of iets anders? Leg je antwoord uit.
2. Vind je lezen over liefde meer voor meisjes of voor jongens? Of maakt dat niet uit?
3. Wat vind jij een voordeel van feelgoodverhalen? En wat vind je een nadeel?
4. Welk boek zou je willen lezen? *Gips*, *Shortcuts* of een van de Leestips? Of lees je liever over een ander onderwerp? Leg je antwoord uit.

Opdracht 6 – Creatief schrijven

Maak de online-opdracht ‘Feelgood’.

Opdracht 7 – Voor je fictiedossier (niveau 2)

Lees een boek waarin liefde een belangrijke rol speelt. Je kunt een van de boeken kiezen die in deze paragraaf zijn behandeld of een boek kiezen uit de Leestips hieronder. Je kunt ook je docent om hulp vragen bij het kiezen van een boek. Maak de online-opdracht ‘Liefde’.

Leestips

Caja Cazemier, *Mission Impossible*

Vince (16) helpt thuis veel, omdat zijn moeder ernstig ziek is. Hij wordt verliefd op Mare, die zo veel mogelijk plezier wil maken. Kan hun liefde deze verschillen overwinnen? *(niveau 1)*

Ingrid Kluvers, *Altijd anders*

Joop (15) ontdekt dat ze, net als haar twee vaders en twee moeders, homoseksueel is. Die ontdekking gaat gepaard met de nodige twijfels, onrust en ruzies, want Joop voelt iets voor de vriendin van haar beste vriend. *(niveau 1)*

Maureen Johnson, John Green, Lauren Myracle, *Let it snow*

Jubilee komt met de trein vast te zitten in de sneeuw, Tobin is geïnteresseerd in een groep gestrande cheerleaders en Addie vraagt zich af waar haar vriend is. *(niveau 2)*

Chris Vick, *Door de storm*

De rijke Hannah en surfer Jake vallen als een blok voor elkaar. Als Jake op het strand een geheimzinnig pakje ontdekt, wordt hun liefde op de proef gesteld. *(niveau 2)*

Kijk ook op lezenvoordelijst.nl voor meer boeken op je eigen niveau.

D Nieuwe werelden

Opdracht 1

Deze opdracht maak je klassikaal samen met je docent.

1 Welke dystopische films, games of boeken ken je? Noteer er tien.

2 Speelden in die films, games en boeken technologieën een rol die nu nog niet bestaan? Zo ja, welke?

3 Welke technologie zou honderd jaar geleden 'sciencefiction' zijn geweest?

Begrippen

Dystopie Verhaal dat zich in de toekomst afspeelt. Meestal heeft er een ramp plaatsgevonden en/of zijn er andere mensen aan de macht gekomen. Daardoor is de wereld veranderd in een plaats waar je niet zou willen leven.

Sciencefiction Verhaal dat zich in de toekomst afspeelt en waarin technologieën worden gebruikt die nu (nog) niet bestaan.

Opdracht 2

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *iBoy* van de Engelse schrijver Kevin Brooks.

1 In zijn droom ontdekt Tom dat hij 'verbonden' is. Waarmee?

2 Hoe kan het dat hij 'verbonden' is?

3 '*… om me antwoord op vragen te laten zien waarvan ik niet eens weet dat ik ze gesteld heb*'. Welke vraag stelt Tom?

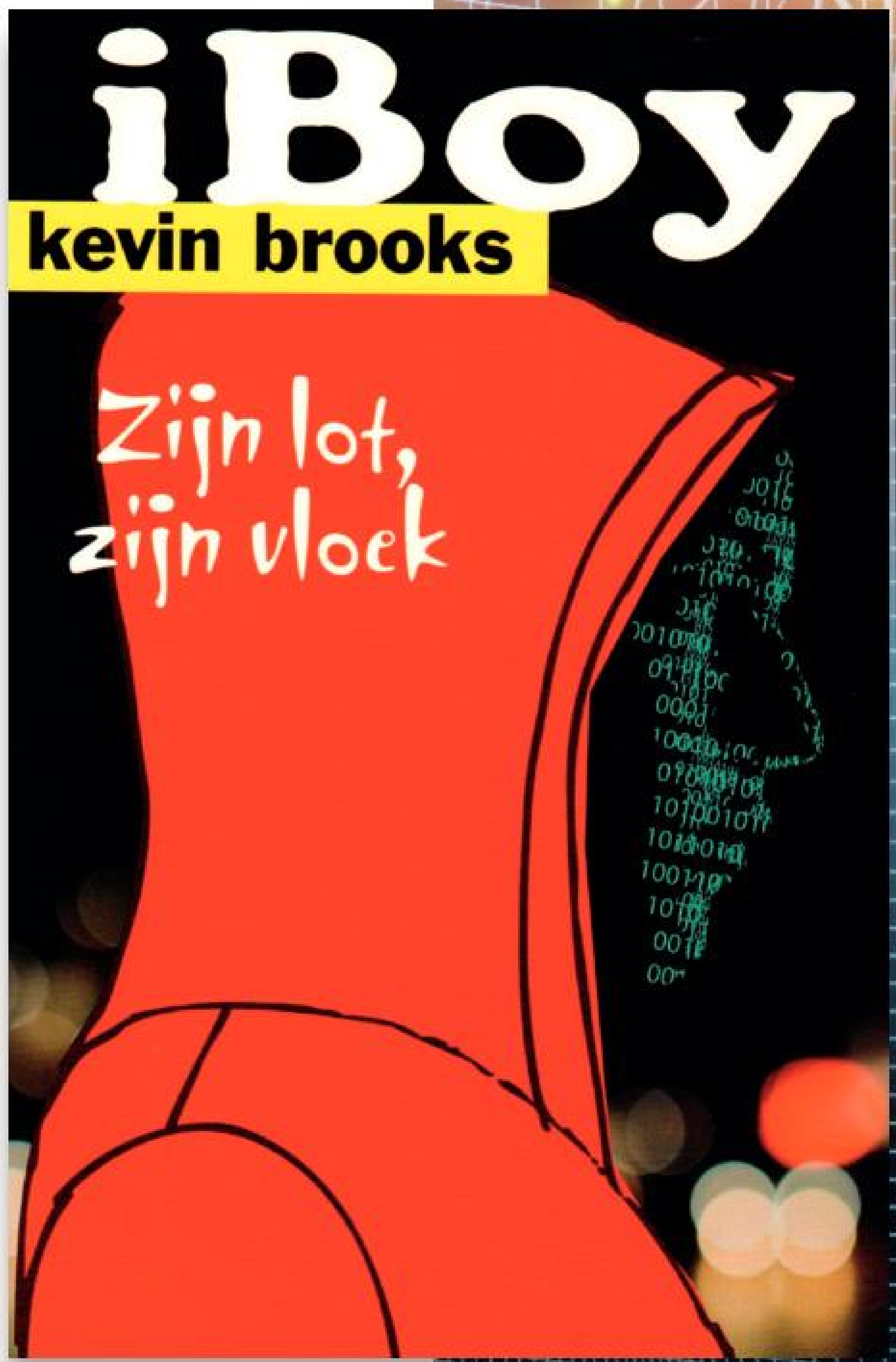
4 En welk antwoord krijgt hij daarop?

5 Tom verzint dat hij de verkrachting van Lucy in een krant op de wc heeft gelezen. Waarom vertelt hij niet de waarheid, denk je?

6 Was alles slechts een droom of niet? Leg je antwoord uit.

Tekst 1 (niveau 2)

iBoy

De zestienjarige Tom Harvey (ik-persoon) woont bij zijn oma in een Londense achterstandswijk. Als hij op weg is naar zijn beste vriendin Lucy, wordt hij geraakt door een iPhone die van haar flatgebouw af wordt gegooid. Hij wordt geopereerd, maar niet alle stukjes van de telefoon kunnen uit zijn hoofd worden verwijderd. Nadat hij zestien dagen in coma heeft gelegen, probeert Tom zich te herinneren wat er precies gebeurd is.

De verdieping waar Lucy woonde…
Ik haalde me haar flat voor de geest, de plek van het raam en probeerde uit te vissen waar het raam in mijn hoofd ten opzichte van Lucy's raam zat… en probeerde me toen te herinneren wie er nog meer op de dertigste verdieping woonde, en waar dan, ten opzichte van Lucy…
Maar nu werd mijn hoofd zwaarder en zwaarder, slaperiger en slaperiger…
Het was moeilijk om me te concentreren.
Te moeilijk te zien…
Te moeilijk om te denken.
Ik viel in slaap.

Het is geen droom, ik weet dat het geen droom is… het gebeurt echt… binnen in me. In mijn hoofd. Het tintelt, het vliegt… reikt in elektrisch geladen stilte… reikt met de snelheid van het licht naar iets oneindig onzichtbaars van absoluut alles… maar dan ook alles. Ik zie het allemaal, ik hoor het, ik weet het: beelden en woorden en stemmen en getallen en cijfers en symbolen en nullen en enen en nullen en enen en letters en data en plaatsen en tijden en geluiden en gezichten en muziek en boeken en films en werelden en oorlogen en vreselijke dingen en alles, echt alles tegelijkertijd…
Ik weet het.
Ik weet het allemaal.
Ik weet waar het is.
Ik ben verbonden.
Draden, golven, netwerken, webben… een biljoen zoekende draden zingt in mijn hoofd.
Ik weet het allemaal.
Ik weet niet hoe ik het weet, waar het is of hoe het werkt. Het is er gewoon, binnen in me… om me antwoord op vragen te laten zien waarvan ik niet eens weet dat ik ze gesteld heb – je hersenen bestaan uit honderd biljoen zenuwcellen… elke cel is verbonden met ongeveer tienduizend andere cellen… het totaal aantal links is ongeveer duizend triljoen – *en het laat me stemmen horen die ik niet begrijp* – Ja, ja, ik weet het… maar Harvey heeft niks gezien – *en het weet wat ik denk, dat ding in mijn hoofd… het kent mijn zorgen, mijn gedachten, mijn gevoelens, en het slurpt ze op en voert ze naar een plek die me toont waar ik bang voor ben, wat ik onbewust wel weet, maar niet wil weten. Het laat me de voorpagina van de* Southwark Gazette *van 6 maart zien, van zestien dagen geleden:*

TIENER IN VERKRACHTINGSDRAMA

Een vijftienjarig meisje is in Crow Lane Estate verkracht door een groep jongeren. De tiener werd op vrijdagmiddag tussen 15.45 uur en 16.30 in haar huis overvallen. De zestienjarige broer van het meisje raakte tijdens de overval ernstig gewond en een andere zestienjarige jongen liep zwaar hoofdletsel op toen hij getroffen werd door een voorwerp dat uit een hooggelegen raam werd gegooid. De politie denkt dat er minstens zes jongens aan de overval hebben deelgenomen en verzoekt met klem eenieder met informatie over de 'gruwelijke aanslag' zich te melden. De verdachten worden omschreven als jongeren uit de buurt, mogelijk verbonden aan een bende, in de leeftijd van dertien tot negentien jaar.

Plotseling werd ik bezweet met bonkend hart wakker en met een slaapdronken schreeuw in mijn keel.
'Lucy!'
Het kwam eruit als een ontzet gefluister.
'Al goed, Tommy,' hoorde ik iemand zeggen. 'Het is al goed…'
Het duurde even voor ik de stem herkende, maar toen kwam hij weer: 'Het was maar een droom, Tommy… niks aan de hand,' en toen wist ik dat het omi was. Ze zat naast me op het bed en hield mijn hand vast.
Ik staarde haar zwaar ademend aan. 'Lucy,' fluisterde ik. 'Is alles goed met haar? Is ze…?'
'Ze gaat prima,' zei omi terwijl ze mijn voorhoofd bette. 'Ze gaat… nou nee, ze gaat niet prima, maar ze is veilig. Ze is bij haar moeder thuis.' Ze keek over haar schouder en het drong tot me door dat ze niet alleen was. Achter haar zaten twee mannen in uniform.
'Wie zijn dat?' vroeg ik aan omi.

Ze draaide zich terug naar mij. ‘De politie… ze onderzoeken de overval op Lucy en Ben. Ik heb ze verteld dat je nergens wat van af weet…’
‘Misschien mogen we dat zelf aan Tom vragen,’ zei een van de agenten terwijl hij overeind kwam. Hij was lang, blond, met gele nicotinetanden en een slechte huid. ‘Ha, Tom,’ zei hij glimlachend. ‘Ik ben brigadier Johnson en dit is…’ Hij wees naar de andere man. ‘…mijn collega, agent Webster.’
Webster knikte naar me.
De wond aan mijn hoofd tintelde en herinnerde me aan de droom die geen droom was, de rare dingen in mijn hoofd – de elektrisch geladen stilte… Een zich oneindig ver uitstrekkend onzichtbaar iets van absoluut alles… gesproken woorden, woorden uit een krant – *Een vijftienjarig meisje is in Crow Lane Estate verkracht door een bende jongeren…*
‘Wie was het?’ vroeg ik aan brigadier Johnson.
‘Wie was wat, Tom?’
‘Lucy is overvallen… Lucy Walker. Ze is een vriendin van mij…’
‘Hoe weet jij dat ze overvallen is?’
‘Wat?’
‘Heb je iets gezien?’
‘Nee… nee, ik heb niks gezien. Ik was buiten westen… ik lag op de grond met een gat in mijn hoofd. Ik heb niks gezien.’
‘Dus hoe weet je dan wat er gebeurd is?’
‘Ik weet niet wat er gebeurd is.’
‘Sorry, Tom,’ zei Johnson, ‘maar je vroeg zojuist wie het gedaan had. Je zei zojuist zelf dat Lucy overvallen was… wat de indruk wekt dat je wel weet wat er gebeurd is.’
Mijn hoofd zwoegde. Ik was in de war, wist niet precies wat ik moest zeggen. Maar evengoed aarzelde ik niet langer dan een seconde. ‘Ik zag het in de krant,’ zei ik. ‘De *Southwark Gazette*.’
‘Juist…’ zei Johnson weifelend. ‘En wanneer was dat?’
‘Vandaag… eerder op de dag. Ik was op het toilet, achter in de gang… iemand had daar een oude krant laten liggen.’
Johnson knikte en keek naar Webster. Webster haalde zijn schouders op. Johnson keek weer naar mij. ‘Dus jij zegt dat je niks uit de eerste hand over de overval weet, maar alleen weet wat er gebeurd is omdat je het in de krant hebt gelezen, klopt dat?’
‘Ja…’
En dat was ook zo, besefte ik. Het was de waarheid. Misschien niet de hele waarheid, maar dat ging ik hem mooi niet vertellen. Ik ging niet vertellen dat het krantenverslag gewoon uit het niets in mijn hoofd was opgedoken.

Kevin Brooks, *iBoy*. De Harmonie, Amsterdam 2012

Opdracht 3

Lees tekst 2. Hier lees je hoe *iBoy* verdergaat.

1 iBoy probeert O’Neil te wurgen, maar laat plotseling los. Waarom?
2 Hoe weet je dat hij op dat moment weer Tom wordt?
3 iBoy kán allerlei slechte dingen gaan doen. Denk je dat dat ook gebeurt? Waarom (niet)?
4 Welke voordelen heeft Tom van zijn nieuwe krachten?
5 Tom is ook eenzaam geworden door zijn iPowers. Leg dit uit met een voorbeeld uit tekst 1 en een voorbeeld uit tekst 2.

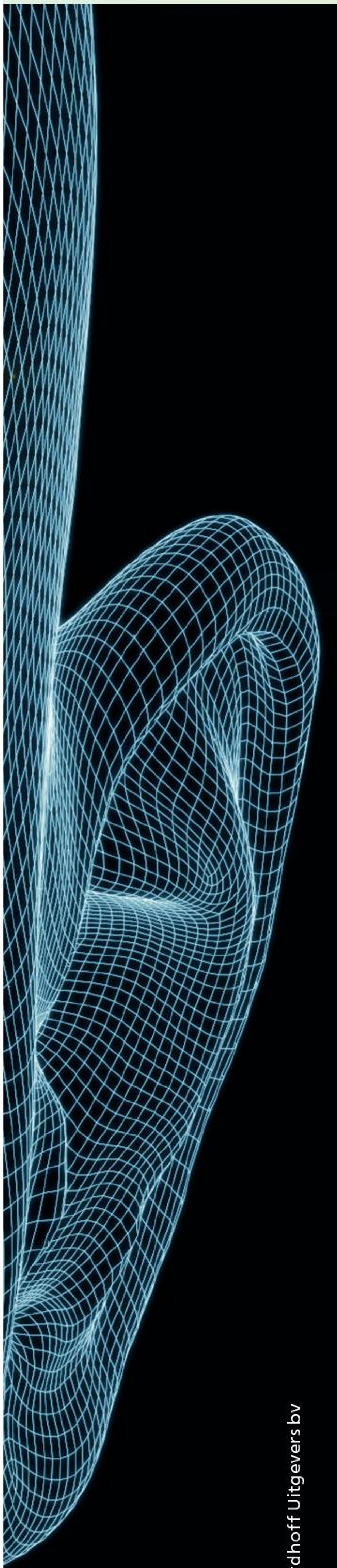

Tekst 2 (niveau 2)

iBoy

Tom ontdekt dat hij kan veranderen in iBoy. Hij krijgt dan een angstaanjagende iSkin en kan stroomstoten uitdelen. Hij bezoekt Lucy en ziet een paar van de verkrachters, die bezig zijn scheldwoorden op haar flat te spuiten. Ze schrikken van hem en gaan ervandoor. Behalve O'Neil.

'Lopen,' zei ik. 'Naar het eind van de galerij.'
Hij liep het hele eind achteruit, liet zijn ogen niet van me af en stopte aan het eind.
'Doe het raam open,' zei ik.
'Waarvoor?'
'Doe het gewoon.'
Hij draaide zich om naar het raam, haalde de grendel eraf en deed het zo ver mogelijk open, wat niet heel ver was omdat alle ramen in de torenflats veiligheidspennen hebben. Die zitten erop zodat de ramen niet wijd open kunnen en mensen er niet uit kunnen springen… of er andere mensen uit kunnen gooien.
'Weg daar,' zei ik.
Terwijl hij een stap achteruit deed, greep ik beide veiligheidspennen en liet er een stroomstoot op los. De stalen schroeven sprongen los en ik rukte de veiligheidspennen eruit. Toen ik het raam lostrok ging het wijd open.
'Shit, man,' hoorde ik O'Neil fluisteren. 'Wat dóé je?'
Ik pakte hem vast voor hij weg kon rennen, greep hem met één hand bij zijn keel en gaf hem een lichte schok, net voldoende om hem niet te laten tegenstribbelen. En genoeg om ook zijn mond te snoeren. Terwijl ik zijn hoofd en vervolgens zijn bovenlijf door het open raam wrong, kon hij alleen nog 'Nng… ning… nng…' uitbrengen.
Ik weet niet hoever ik was gegaan als Lucy niet plotseling in haar deur was verschenen en schreeuwde dat ik moest stoppen. Ik geloof niet dat ik O'Neil het raam uit zou hebben geduwd… dat ik tot zoiets in staat was. Ik geloof dat ik hem alleen maar angst wilde aanjagen. Maar echt weten zal ik het nooit. Want toen ik Lucy's stem hoorde – 'Nee! Niet doen!' – zakte plotseling alle kille, gewelddadige woede uit me weg, en wist ik echt even niet wie of waar ik was.
Ik staarde door de galerij naar Lucy. Ze stond voor haar deur, met Ben achter haar in de deuropening en ik zag oprechte bezorgdheid in haar ogen. Ze wilde werkelijk niet dat ik O'Neil het raam uitduwde… en dat begreep ik niet. O'Neil had haar verkracht. Hij had haar het ergste aangedaan wat je je maar kon voorstellen. Hoe kon ze in vredesnaam niet willen dat ik hem vermoordde?
'Maar je zei…' hoorde ik mezelf zeggen.
Ze keek me verwonderd aan. 'Wat?'
'Je zei dat je ze pijn wilde doen, ze wilde vermoorden… ze het wilde laten voelen.'
Ze schudde nog steeds verwonderd haar hoofd en ik wist niet zeker of dat wilde zeggen dat ze me niet had verstaan, of wel, maar niet begreep wat ik zei.
Terwijl dit zich afspeelde, moet ik mijn greep op O'Neil hebben laten verslappen, want plotseling besefte ik dat ik hem niet langer beet had en dat hij met een hand aan zijn keel bij me vandaan wankelde in de richting van het trappenhuis.
Ik ging hem niet achterna.

Mijn woede was voorbij. Ik voelde me uitgewrongen, uitgeput, zo goed als dood en vroeg me af of ik te ver was gegaan, te veel kracht had verbruikt. Ik sloot even mijn ogen en haalde een paar keer diep adem. Ik hoorde O'Neil de trap af rennen. Toen ik mijn ogen weer opendeed en naar Lucy keek, stond ze me daar nog steeds aan te staren… en toen onze blikken elkaar kruisten en we elkaar door de galerij heen aankeken, zag ik een flits van plotseling besef in haar ogen. Ze had zich herinnerd waar mijn woorden vandaan kwamen: *Je zei dat je ze pijn wilde doen, ze wilde vermoorden… ze het laten voelen*. Ze had zich gerealiseerd dat de woorden van haar Myspaceblog kwamen. En wie was de enige die haar blog gelezen had?
Ik zag haar ogen groter worden, haar mond opengaan en haar lippen bewegen toen ze bij zichzelf fluisterde: 'iBoy'.
Dat moment koos ik om te vertrekken.

Kevin Brooks, iBoy. De Harmonie, Amsterdam 2012

Opdracht 4

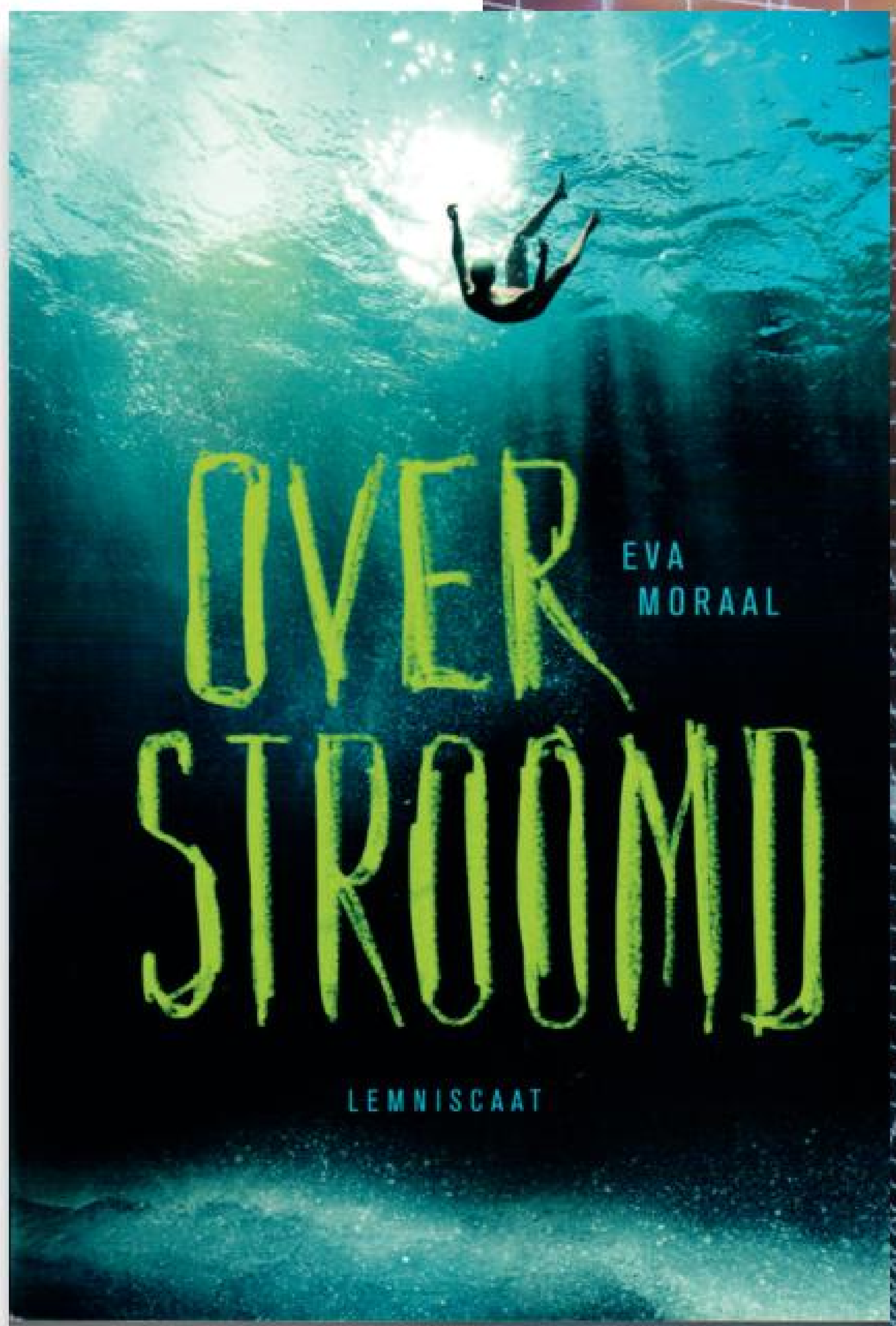
Lees tekst 3 en 4. Het zijn fragmenten uit het begin van *Overstroomd* van Eva Moraal.

1. Nina woont in een dystopische wereld. Door welke ramp is het land getroffen?
2. Waarom past die ramp bij Nederland?
3. Welke twee bevolkingsgroepen staan nu tegenover elkaar?
4. Vind je (veel) grotere ongelijkheid een logisch gevolg van een grote ramp? Leg je antwoord uit.
5. Nina is rijk. Is zij ook vrij? Leg je antwoord uit.
6. Kunnen Nina en Max gewoon bevriend raken of een relatie krijgen, denk je? Leg je antwoord uit.

Tekst 3 (niveau 2)

Overstroomd

Het is de tijd na de Grote Overstromingen. Het land is verdeeld in veilige, droge gebieden, en terreinen die het eerst gevaar lopen als het water weer stijgt. Ook de bevolking leeft strikt gescheiden. De Drogen zijn rijk en ze zijn de baas; de Natten zijn arm en moeten doen wat de Drogen zeggen. Nina is de dochter van de gouverneur van het Vijfde Gewest. Haar zusje Isa is verdronken. Nu ook haar Droge school is ondergelopen, moet zij naar een school in het Natte gebied.

DOS-alarm. Een snerpend geluid dat steeds harder wordt en waartegen je niets kunt doen, behalve opstaan. Ik probeer het zo lang mogelijk uit te stellen, leg mijn kussen over mijn hoofd. Natuurlijk lukt het me nooit langer in bed te blijven.
Zodra mijn voeten de grond raken, houdt het geluid op.
Het is precies twee over zeven, maandagmorgen. Ik loop naar mijn bureau, waar mijn HandComputer ligt. Het eerste wat ik op het scherm zie bewegen is pap met tientallen microfoons bij zijn gezicht. Hij lacht zijn geruststellende lach: niets aan de hand, mensen, we hebben alles onder controle.

Ik kijk of het live is.
Het is live.
Dan zal hij vannacht niet meer zijn thuisgekomen. Niet dat ik ook maar iets heb gehoord met de hoeveelheid slaappillen die ik slik. Ik wrijf met mijn handen over mijn koude bovenarmen, loop naar mijn badkamer en kleed me uit. Ik ga onder de douche staan die begint te sproeien zodra de sensoren mijn aanwezigheid hebben opgemerkt.
'Warmer.'
Ik laat het hete water over mijn gezicht stromen, over mijn lange krullen, die nat op mijn rug blijven plakken. Ik sta stil en houd mijzelf vast. Vandaag is de eerste dag op de nieuwe school. Na zes maanden.
Als mijn huid begint te protesteren, stap ik onder de douche vandaan en grijp de handdoek die Maria voor me heeft klaargelegd. Ik loop terug mijn kamer in en zie het rode lampje van het Digitale Omroep Systeem branden. Ik ben al laat.
Ik kleed me snel aan: spijkerbroek, T-shirt en een trui. Ik laat mijn haren nat en ga naar beneden. Het huis is groot en leeg. Ik wend mijn ogen af als ik langs Isa's kamer loop.
In de keuken is Maria, onze Natte hulp, bezig met het ontbijt.
'Nina.' Haar glimlach is altijd warm, altijd echt. 'Goedemorgen.'
'Morgen,' mompel ik en ik grijp naar mijn mok koffie. De douche heeft niet echt geholpen.
'Waar is mam?'
'Mevrouw Brandsma is nog op bed.'
Ik had niet anders verwacht.
Erik, paps tweede chauffeur, komt binnenlopen, zet zijn handen op de keukentafel en kijkt me aan.
'Zeker geen kans dat ik met de tram mag?'
Hij schudt zijn hoofd.
'De instructies van je vader waren duidelijk.'
'Oké, laten we dan maar gaan.' Ik drink mijn mok in één teug leeg.
Buiten is het koud. Het is pas november, maar het vriest al dagen. Een dikke laag sneeuw bedekt het gazon en de toppen van het hoge hek dat ons scheidt van de rest van GG1. Het vaalblauwe zeil over het zwembad wordt door het gewicht van de sneeuw omlaag getrokken. Mams rozenstruiken bezwijken bijna onder de dikke witte deken.
Sneeuw is water. Nog meer water. Verstikkend, alles verdrinkend water. Volgende week zal het weer wel weer omslaan. Sinds de Tweede Grote Overstroming enkele decennia geleden is zelfs het vliegverkeer tussen de Gewesten zo goed als afgeschaft. Het weer is te onbetrouwbaar geworden, zeker met die ondoordringbare mistbanken die na langdurige regenval het zicht onmogelijk maken. Dit is de eerste echte winter in jaren.
Erik gaat me voor de garage in, waar ik paps sportwagen zie staan. Een of ander oud model uit de twintigste eeuw dat nog op benzine rijdt. Hij gaat er af en toe mee weg, maar nooit ver. Pap is te bang dat iets of iemand de kostbare wagen beschadigt.
De tweede dienstwagen, elektrisch zoals de meeste voertuigen, staat ernaast en Erik houdt het portier voor me open. De ruiten zijn geblindeerd. Ik kan naar buiten kijken, mensen niet naar binnen. Vroeger vond ik dat leuk en spannend. Isa en ik speelden spelletjes; dat we op geheime, Natte missie waren buiten de twee Gesloten Gemeenschappen. Nu ben ik vooral blij dat niemand me kan zien.
Erik rijdt de garage uit, de oprijlaan af en communiceert bij het hek via zijn HC met Frank, de portier. De eerste barrière is geslecht.

We rijden door onze wijk. Hier en in GG2 wonen mijn oude, Droge vrienden met hun ouders, achter hoge hekken met overal camera's en beveiliging. In de verte zie ik de nieuwe digiscoop met de felgekleurde glaswand, en het winkelcentrum erachter. In het park spelen kinderen in de sneeuw.
We naderen de zwaar beveiligde toegangspoort tot GG1. Een van de Droogwachters komt uit zijn hok. Zijn rode uniform steekt fel af bij zijn bleke gezicht. Erik laat zijn raampje zakken en toont zijn pas, die wordt gescand. De man knikt en doet een stap achteruit terwijl zijn collega de poort opent.
We rijden de overstroomde wereld binnen.

Eva Moraal, Overstroomd. Lemniscaat, Rotterdam 2015

Tekst 4 (niveau 2)

Overstroomd

De eerste bel klinkt en voordat ik het weet stroomt de school vol met leerlingen. Een van hen, een meisje, loopt tegen me aan en mijn tas en HC vallen op de grond. Spullen worden weggeschopt en verdwijnen in de zee van benen. Ik moet wachten tot alle leerlingen voorbij zijn.
Mijn handen trillen als ik mijn tas oppak en de spullen erin terug begin te stoppen. Ze deed het expres. Ik hoorde haar lachen. En ik wilde nog wel in de klas zijn voor alle anderen binnen waren. Mijn ogen worden vochtig. Ik veeg snel een traan weg. Ik wil niet huilen. Niet hier. Niet nu.
'Hier.'
Ik kijk op. Een jongen staat voor me. Hij heeft een grote neus en schichtige, bruine ogen met lange wimpers. Zijn huid heeft de kleur van mokka, zoals de koffie verkeerd die Maria klaarmaakt, zacht en romig. Hij geeft me Isa's gouden medaillon.
'Dank je.'
Hij knikt. Met zijn linkerhand trommelt hij op de rand van de vensterbank.
'Waar moet je naartoe?'
Ik kijk op mijn HC.
'L3.'
'Kom mee.'
Hij begint te lopen, zijn pas is stevig. Ik hol achter hem aan. Ik durf niets te zeggen. Als we voor het lokaal staan, wil ik hem bedanken. Hij is binnen voor ik iets kan uitbrengen.
'Ah, Max, ik was al bang dat we het vandaag zonder je moesten stellen.'
De stem is van een kalende, oudere man. Zijn ronde rode hoofd heeft een vriendelijke uitdrukking. Zijn kleren zijn oud en versleten. Zo anders dan de docenten op mijn vorige school. Ik sla snel mijn ogen neer, maar natuurlijk heeft hij mij ook opgemerkt.
'En jij bent...?'
'Nina,' zeg ik zacht.
Max loopt naar een lege tafel. De anderen staren van hem naar mij. Ik hoop dat ik hem niet in problemen heb gebracht.
'Nina, welkom op het Deltacollege. Kies maar snel een plek uit, dan kunnen we met de les beginnen.'

Eva Moraal, Overstroomd. Lemniscaat, Rotterdam 2015

Opdracht 5

1 Toekomstige werelden hebben vaak een nare sfeer. Geldt dat ook voor de fragmenten in deze paragraaf? Leg je antwoord uit.
2 Lezers vinden het vaak positief als een boek realistisch is. Toch zijn fantasieverhalen heel populair. Waarom, denk je?
3 Houd jij van toekomstverhalen? Waarom (niet)?

Opdracht 6 – Creatief schrijven

Maak de online-opdracht 'Toekomstige wereld'. Je schrijft een scène van een verhaal dat zich afspeelt in een toekomstige wereld.

Opdracht 7 – Voor je fictiedossier (niveau 1)

Lees een verhaal dat zich afspeelt in de toekomst. Je kunt een van de boeken lezen die in deze paragraaf zijn behandeld of een boek kiezen uit de Leestips hieronder. Je kunt ook je docent om hulp vragen bij het kiezen van een boek. Maak de online-opdracht 'Nieuwe wereld'.

Leestips

Marcel van Driel,
Superhelden.nl

Iris (13) wordt een van de beste spelers van Superhelden.nl. Zij wordt ontvoerd naar het virtuele eiland Pala, dat echt blijkt te bestaan. Daar wordt ze opgeleid tot spion.
(niveau 1)

Suzanne Collins,
De Hongerspelen

Tijdens de Hongerspelen moeten 24 kinderen op leven en dood strijden in een 'Big Brother'-omgeving.
(niveau 2)

Ally Condie,
Matched

Cassia (17) groeit op in een maatschappij waar alles voor haar geregeld is – ook met wie ze gaat trouwen. Cassia wil haar eigen keuze maken en komt in verzet.
(niveau 2)

Mirjam Mous,
Boy 7

Op een kale grasvlakte komt een jongen bij kennis. Hij weet niet wie hij is en hoe hij daar terechtgekomen is. Met behulp van zijn notebook komt hij achter zijn verleden.
(niveau 2)

Kijk ook op lezenvoordelijst.nl voor meer boeken op je eigen niveau.

E Geinig

Opdracht 1

1. Werk samen met een klasgenoot. Vertel elkaar een mop.
2. Hoe werken de moppen die jullie elkaar verteld hebben? Kies uit: *er gebeurt iets onverwachts – er zit een taalgrapje in – het is grof – iets anders, namelijk …*
3. Over welke onderwerpen moet je volgens jullie geen grappen maken? Kies uit: *bejaarden – Belgen – concentratiekampen – de Amerikaanse president – domme blondjes – kanker – kindermishandeling – leraren – politieke partijen – religies – terreuraanslagen – zelfmoord*.

Opdracht 2

Lees tekst 1.

1. Waarom is het einde logisch?
2. Hoe zorgt het eindrijm ervoor dat het nog logischer klinkt?
3. Waarom lijkt het einde dan toch onverwacht?
4. Leg uit hoe de dichter de lezer misleidt (met opzet in de war brengt).

Tekst 1

Daan Zonderland, in: De blikken fluit. De Fontein, Utrecht, 1948.

Opdracht 3

Lees tekst 2. Het is een puntdicht.

1 Met welk woord 'speelt' de dichter?
2 Leg de woordspeling uit.
3 Is er sprake van een 'goeie leerling' of is de titel ironisch bedoeld? Leg uit.

Begrippen

Puntdicht Kort gedicht met in de laatste regel(s) een (taal)grapje.
Woordspeling Een spelletje met woorden. Bijvoorbeeld: *Ze heeft dikke billen, maar ze zit er niet mee.*
Ironie Ergens mee spotten, bijvoorbeeld door het tegenovergestelde te zeggen van wat je bedoelt.

Tekst 2

Goeie leerling

Ik zag
een cursus
'stop met roken'

Ik heb er
veel
van opgestoken!

Lévi Weemoedt, Rijk verleden. Singel Uitgeverijen, Amsterdam 2002

Opdracht 4

Lees tekst 3. Het is een puntdicht.

1 Wat betekent het woord 'rusten' als het gaat over mensen die rusten in hun graf?
2 Wat betekent 'rusten' bij Sebastiaan?
3 Gebruikt de dichter een overdrijving of een understatement? Leg uit.
4 Verklaar de titel.

Begrippen

Overdrijving Iets groter of erger maken dan het is.
Understatement Iets kleiner of minder erg maken dan het is.

Tekst 3

Grafschrift voor een luiaard

Hieronder rust Sebastiaan,
Die nooit iets anders heeft gedaan.

P.G. Witsen Geysbeek, in: Pierre Eggels, Spelen met gedichten 2. Panta Rhei, Katwijk 2014

Opdracht 5

Lees tekst 4. Het is een puntdicht.

1 Waar staat het restaurant?
2 Leg uit waarom hier sprake is van een understatement.

Tekst 4

Made in Madurodam

De kroketten in het restaurant
zijn aan de kleine kant.

C.B. Vaandrager, op: Literatuurgeschiedenis.nl
(gelezen op 16 april 2018)

Opdracht 6

Lees tekst 5. Het is een limerick.

1 De klant is dood. Toch zullen de lezers niet met hem meeleven. Hoe komt dat?
2 Van welke twee manieren om een grappig effect te krijgen maakt de dichter gebruik? Kies uit: *ironie – misleiding – overdrijving – understatement – woordspeling*.

Begrippen

Limerick Grappig bedoeld gedichtje van vijf regels met een vast rijmschema (a a b b a). In de eerste regel worden meestal het personage en een plaatsnaam genoemd.

Tekst 5

Een kapper heeft onlangs in Ede
Een klant bij het scheren gesneden
Hij heeft toen ontsteld
Het voorval gemeld
En sprak: Dat hij ruste in vrede

Hetvrijevers.nl (gelezen op 16 april 2018)

Opdracht 7

Lees tekst 6. Het is een limerick waarin de dichter expres ‘fouten’ heeft gemaakt.

1 Wat klopt er niet in deze limerick?
2 Noteer synoniemen van ‘kost’, ‘café’ en ‘schip’, zodat het rijmschema klopt.
3 Welke limerick vind je geiniger, de foute of de verbeterde versie? Leg uit.

Tekst 6

Er was eens een man in Buiksloot
die verdiende met vissen zijn kost
maar het was niet genoeg:
hij begon een café
van de opbrengst van hengel en schip

Michel van der Plas, in: Vic van de Reijt (red.), Ik wou dat ik twee hondjes was. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam 2004

Opdracht 8

Lees tekst 7.

1 Vind je het einde van tekst 7 gewoon of verrassend? Leg je antwoord uit.
2 Op welke manier maakt de dichter van een gewoon onderwerp iets bijzonders?
3 Leg uit hoe de dichter je daarmee misleidt.

Tekst 7

De autobezitter

Er stapt een man in een auto
verricht de nodige handelingen
voor het rijden
en rijdt
daarna
dan ook
inderdaad
weg

K. Schippers, uit: *De waarheid als De koe*, Querido 1963

Opdracht 9 – Creatief schrijven

1 Bedenk samen met een klasgenoot vier handelingen of situaties die gewoon zijn, maar die je bijzonder kunt maken (net zoals K. Schippers heeft gedaan in tekst 7).
2 Kies hieruit één onderwerp waarover jullie een gedichtje gaan schrijven.
3 Bedenk welke 'verrassing' of ander grapje jullie in het gedicht stoppen. Je kunt bijvoorbeeld de lezer misleiden of een overdrijving, een understatement of ironie gebruiken.
4 Schrijf samen het gedicht. Besteed aandacht aan de vorm: de lengte van de regels, wel of geen eindrijm, alliteratie, assonantie etc.
5 Bedenk ten slotte een passende titel.
6 Werk het gedicht uit in het net en maak een passende achtergrond.
7 Lees 'Dichters aan het woord'. Ben je het met Hans Hagen eens? Leg uit.

Dichters aan het woord

Wat is er leuk aan poëzie?
Hans Hagen: Poëzie is spelen met taal. Bijna alle dichters hebben wel iets geschreven over hun zoektocht naar de juiste woorden en het plezier dat ze daaraan beleven. Als je eenmaal begint te spelen met woorden, wordt het steeds leuker.

Hanshagen.nl (gelezen op 16 april 2018)

F Op leven en dood

Opdracht 1

1 Waarover kun of wil jij iets opschrijven? Noteer *a* of *b*.
- *a* Ik heb in mijn leven weleens iets verdrietigs meegemaakt, waarvan ik iets belangrijks geleerd heb of waardoor ik veranderd ben.
- *b* Ik ken iemand die in zijn leven iets verdrietigs heeft meegemaakt, waardoor hij of zij veranderd is.

2 Beschrijf kort wat er gebeurd is en hoe jij of die ander daardoor is veranderd.

Opdracht 2

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Het kankerkampioenschap voor junioren*. Roy Looman, Max in het boek, vertelde zijn levensverhaal aan de schrijver Edward van de Vendel.

1 Max herinnert zich nog allerlei onbelangrijke details. Geef daarvan een voorbeeld.

2 Hoe voelt hij zich vooral? Kies twee gevoelens: *bang – boos – geïrriteerd – nieuwsgierig – ongerust – schuldig – verdrietig*.

3 De verpleegsters zeggen tegen hem: 'Het komt wel goed, jongen.' Laat aan de hand van de tekst zien dat dit Max niet helpt.

4 Een andere verpleegkundige zegt: 'Dag hè, en veel sterkte.' Waarom helpt dat ook niet?

5 Wat zouden de verpleegkundigen beter kunnen zeggen, vind je?

Tekst 1 (niveau 2)

Het kankerkampioenschap voor junioren

Max (bijnaam Bob) ontdekt, na een weekendje feestvieren met zijn vrienden, een harde bult in zijn hals.

Ik zal in dit verhaal heus wel eens iets overslaan, je hoeft niet bang te zijn dat ik ga scherpstellen op elke tel en op elk pijntje. Maar weet je wat krankzinnig is? De momenten die je bijblijven. Van die dag weet ik vooral dit nog: dat we naar dat bloedprikcentrum reden en dat het warm was en dat het autoraampje aan mijn kant naar beneden was gedraaid en dat ik mijn arm op de hete bovenkant van het portier had gelegd. Het slaat nergens op, maar dat opgloeiende metaal: dát voel ik nu nog.

Verder: nummertje trekken, wachten, wachten.
Ik zei tegen mijn moeder: 'Kom jij met je rotmoedervlekje, moet ik onderzocht worden.'
Ik ergerde me overal aan. Die hele praktijk bijvoorbeeld werd gerund door oma's. *Hoe heet je, jongen, komt wel goed, jongen.* Terwijl ik zeker wist dat het mis was. Terwijl ik de hele tijd dacht aan dat woord: echo. Morgen al.

De kleppende oma's tapten me elf buisjes af. Het ene omaatje bracht ze, het andere stak een naald in mijn arm, een derde bracht ze weer weg.
Terwijl mijn aderen leegliepen dacht ik ook nog aan wat de dokter me had gevraagd: ben je de laatste tijd afgevallen, is je eetlust minder? Nee hoor, zei ik. Maar ik realiseerde me opeens, daar, midden in die irritante omafabriek, dat ik al een tijdje mijn ontbijt niet op kreeg.

–

Ik sla de echo over (gel in mijn nek en zo'n scannertje erop), en ik heb het ook niet over de twee verpleegkundigen die om en over mij heen met elkaar liepen te flirten, ik wil alleen even zeggen hoe ongelooflijk stom het is als je uit zo'n kamertje loopt en dan dit hoort: 'Dag hè, en veel sterkte.'
Sterkte – dat heb je niet nodig bij een infectietje.
Toen we thuiskwamen ging ik samen met mijn moeder op haar bed liggen.
De telefoon ging. Dat was mijn oma, om te vragen hoe het was gegaan, en mijn moeder zei: 'Zolang de dokter niet belt is het goed.'
Ze had nog niet opgehangen of hij belde.

Edward van de Vendel en Roy Looman, Het kankerkampioenschap voor junioren. Querido, Amsterdam 2015

Opdracht 3

Lees tekst 2. Hier lees je hoe *Het kankerkampioenschap voor junioren* verdergaat.

1. '... die moordenaar die ik in me meedroeg hield zich rustig.' Dit is figuurlijk taalgebruik. Noteer wat de ik-persoon ermee bedoelt.
2. Waarom ligt Max juist 's nachts zo te rekenen met percentages?
3. Waarom staat '(nu vertel ik het dus toch)' in kleine letters, denk je?
4. Max wil niet huilen. Waarom vindt zijn moeder dat hij beter wél kan huilen?
5. Waarom voelt Max zich getroost als hij zijn moeder hoort huilen?
6. In Max' droom zegt God: 'Ik ben degene die beslist over leven en dood.' Waarom helpt dat, denk je?
7. Hoe gaat Max *na* deze nacht om met het idee dat hij kan doodgaan? Kies de beste omschrijving: *acceptatie – afleiding zoeken – ertegen vechten – ontkenning – overgave*.

Tekst 2 (niveau 2)

Het kankerkampioenschap voor junioren

Max blijkt lymfeklierkanker te hebben. Morgen begint hij met de eerste van zestien chemokuren. Er is 90% kans dat hij weer helemaal beter wordt.

Ik weet heus wel dat veel mensen in die tijd opkeken van hoe ik me gedroeg. Maar ik bewoog gewoon overdag, ik lachte, ik had zo veel mensen om me heen, ik was afgeleid, en die moordenaar die ik in me meedroeg hield zich rustig. Die moordenaar was zelf natuurlijk ook afgeleid, en misschien moest hij, net als ik, lachen om Bart en Ward en Kelvin, of om mijn broertjes. Maar 's nachts, zonder al die gekken om me heen, begon hij te fluisteren. Dan vroeg hij me of ik dat percentage van tien procent niet-overlevers toch niet

behoorlijk groot vond. Waarom ben je er zo zeker van dat jij bij die negentig procent zal horen? Dat vroeg hij. Eénennegentig, zei ik dan. Als jij de cijfers ombuigt tot éénennegentig, mummelde de moordenaar, dan buig ik ze naar negenentachtig. Of achtentachtig. Zevenent…
Kijk, in de nacht ben je van de wereld. En als je dood bent – dan ook.
De nacht en de dood, ze lijken op elkaar.
Die laatste zondag voor de chemo was rustig geweest, ik was vroeg naar bed gegaan, maar ik kon niet slapen, en mijn moeder kwam nog even kijken.
Ze zag dat ik nog wakker was.
En oké, ze zag dat ik huilde (nu vertel ik het dus toch).
Met je moeder naast je, ’s nachts, en met in je lijf een ziekte die je probeert neer te halen, is dat niet zo gek, toch? Ook niet als je zestien bent?
Ik ben er niet trots op, maar het gebeurde.
Het duurde niet lang hoor, mijn moeder kon al snel weer naar haar eigen slaapkamer toe. Maar eerst ging ze naast me zitten. Ze aaide over mijn haar en zei: ‘Laat het toe, Max. Het zou raar zijn als je dit soort momenten niet zou hebben.’

En toen hoorde ik haar, even later, zelf ook huilen. Ze zocht troost bij mijn vader. Ze weten waarschijnlijk niet hoe dun de wanden zijn, want ze fluisterden, en ik kon mijn vader woord voor woord verstaan.
Hij zei: ‘Het ergst vind ik het om naar zijn studieboeken te kijken.’

Ik begreep toen niet goed wat hij daarmee bedoelde. Mijn studieboeken? Maar wat ik wel begreep was dat mijn moordenaar ook hen te pakken had. Mijn ouders hadden me op de wereld gezet, en de kanker probeerde me er weer vanaf te werken. Dat was ook een aanval op hen.
Het was zo triest om te horen en ik kon het niet tegenhouden, ik huilde opnieuw.
Totdat ik tegen mezelf zei: *eh… had je misschien liever gewild dat het ze niks zou doen? Dat ze fluitend verder zouden leven, zonder enig verdriet?*
Die gedachte hielp.
Morgen ga ik vechten, dacht ik. Of nee, de artsen gaan vechten, en ik hoef alleen maar te doen wat ze zeggen. Kan het simpeler?
Het kon niet simpeler.
Dus ik viel in slaap.
En toen kwam God even langs.

Tegen de ochtend was hij er opeens. En ik geloofde helemaal niet in een god! Toch verscheen hij in mijn droom. Dat wil zeggen: ik zag geen beeld, ik hoorde alleen maar een zware stem. Het was een indrukwekkende stem, een stem die ik niet kende en ook niet na zou kunnen doen. Maar dat het God was die sprak was meteen duidelijk, want hij zei: ‘Ik ben degene die beslist over leven en dood.’
Dat was alles.
Ik ben degene die beslist over leven en dood.
Bedoelde hij dat als waarschuwing? Of als geruststelling? Als herinnering, misschien? Ik snapte er niks van.
Later heb ik die leipe droom aan onze huisarts voorgelegd. Dat is een geweldige man, en hij heeft er verstand van, want hij gaat naar de kerk. Hij zei: ‘Ik noem het geen droom. Ik noem het een visioen.’ Ik vroeg: ‘Een visioen? Moet ik daar dan iets mee?’ En de dokter antwoordde: ‘Dat kan ik niet voor jou bepalen. Dat moet je zelf doen.’

In elk geval: wat het ook was, een droom of een visioen, ik werd er wel opgewekt wakker van. Ik lag nog even aan het licht te wennen en dacht: Bob, ga je nou in God geloven? Nee, dacht ik, dat zou egoïstisch zijn. Ik heb nog nooit in mijn leven religieuze gevoelens gehad, en dan, zodra er problemen zijn: hup, God erbij halen. Zo'n soort gelovige wil ik niet zijn, dat is oneerlijk. En toen sprong ik uit mijn bed, ik liep naar de computer en schreef op Facebook:
Deze ziekte gun ik niemand, en dus ook mezelf niet. Toch zijn er positieve kanten. Ik heb bijvoorbeeld al best veel geleerd. Ik vond laatst een oude maatschappijleeropdracht terug. We moesten een rijtje maken van de belangrijkste dingen in het leven. Ik had rijk worden op één gezet. Rijk worden! Echt waar. Gezondheid stond op vijf. Nou, ik kan jullie zeggen: gezondheid op één en dan een hele tijd niks. Mijn chemokuren gaan vandaag beginnen en ik zie de komende tijd als een treinrit. Over acht maanden eindigt de reis. Ik rijd rustig mee, en uiteindelijk stap ik uit. Genezen. Vrij. En ik beloof jullie nu alvast: dan gaan we feesten.

Edward van de Vendel en Roy Looman, Het kankerkampioenschap voor junioren. Querido, Amsterdam 2015

Opdracht 4

Lees tekst 3. Het is een fragment uit *Alles is weg* van Anke Kranendonk en Lieke Kranendonk. Het is een boek uit de Slashreeks. Dat zijn waargebeurde verhalen van jongeren die zijn opgeschreven door een schrijver.

1 Wat probeert Fae te doen in haar droom?
2 'En zij heeft alles verpest.' Waarom denkt Fae dat?
3 Voor wie heeft ze 'alles verpest'?
4 Welke gevoelens heeft Fae? Onderstreep er twee. Kies uit: *bang – boos – geïrriteerd – nieuwsgierig – ongerust – schuldig – verdrietig*.

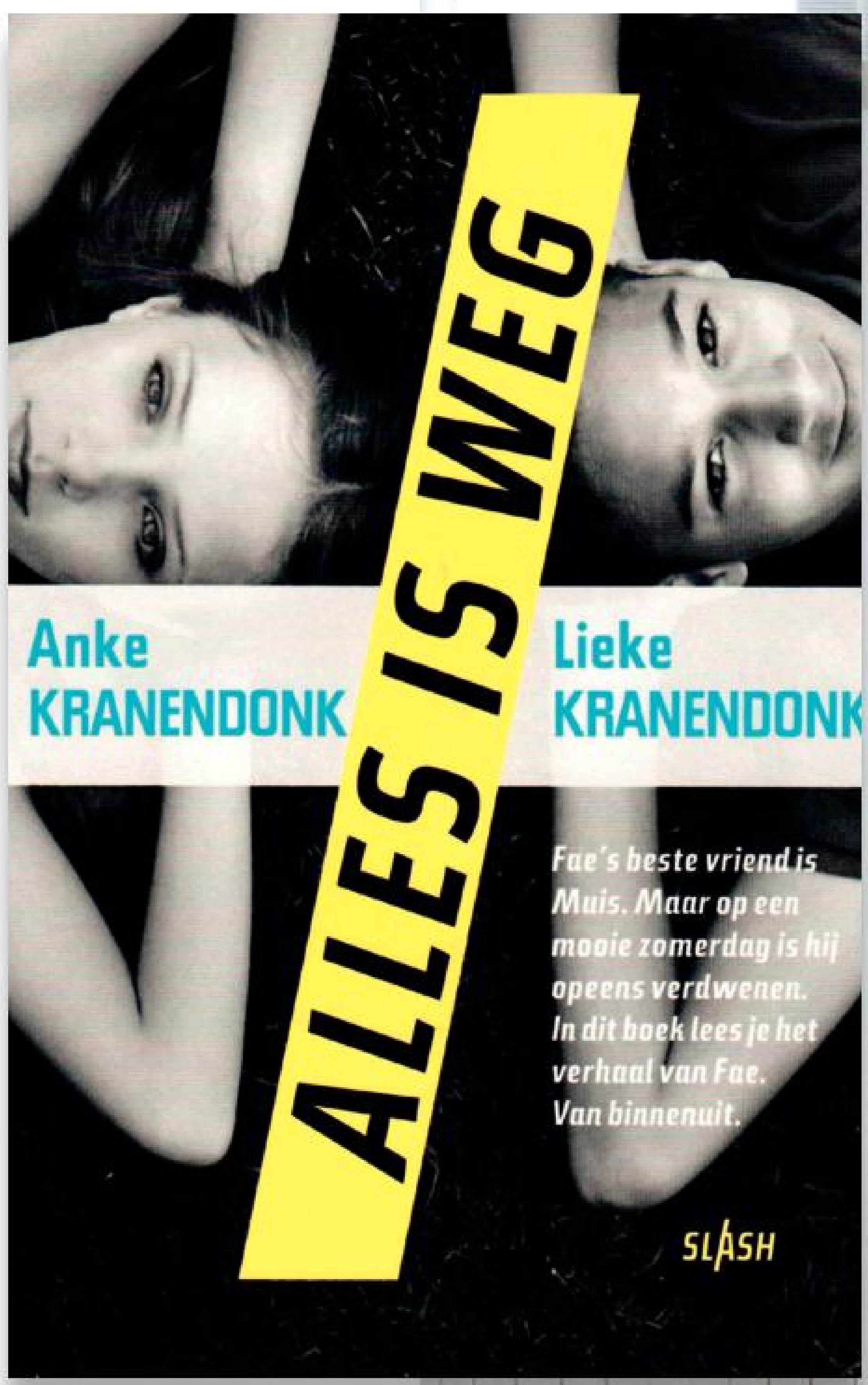
Tekst 3 (niveau 1)

Alles is weg

Fae (15) is al bijna haar hele leven met Muis bevriend. Met een aantal jongeren gaat zij af en toe duiken van de hoge brug in Baarn. Van dichtbij maakt ze mee dat Muis misstapt op de richel en naar beneden valt. Hij komt op een pijler van de brug terecht en overlijdt. Faes broer Billy en Muis' broer Patrique waren er niet bij. De dagen voor de begrafenis is de hechte vriendengroep voortdurend bij elkaar. Fae slaapt met haar moeder in het huis van Gonneke, een vriendin.

Fae droomt dat haar arm bijna uit haar lijf wordt getrokken.
Ze heeft hem! Met alle kracht trekt ze Muis omhoog, maar dan laat hij plotseling los en zakt ze in elkaar.
Ze pakt hem weer en houdt hem nu vast. Goed vast.
Toch valt hij ineens in het water! Ze wacht geen seconde, ze twijfelt niet, ze rent naar beneden, ze vliegt naar beneden en met schoenen en al springt ze in het water. Ze zwemt naar hem toe en heeft hem. Ja! Ze heeft hem. Spartelend zwemt ze met hem terug en legt hem op de kant. Muis, o Muis! Ze slaat een

handdoek om hem heen en wrijft hem droog. Ze houdt hem vast, net zolang totdat alles weer goed is.
Nee, ze springt hem gewoon achterna als hij zomaar ineens valt. Ze weet meteen wat ze moet doen: Springen, hem pakken en naar de kant trekken.
Nee! Ze had al moeten springen toen hij nog in de lucht zweefde. In haar sprong had ze hem kunnen pakken en een eindje mee kunnen trekken, zodat hij niet op de pijler terecht was gekomen.
Nee. Het kon heel simpel. Hij stapte mis, maar zij pakte zijn hand. Klaar.

Plotseling schiet Fae overeind in haar bed. Haar keel zit dicht, haar handen zijn nat van het zweet.
Wat is zij stom.
Wat is zij ongelooflijk stom geweest.
De allerbeste vriend van Billy.
De broer van haar vriend.
Billy en Patrique. En zij heeft alles verpest.
Haar buik is een dikke harde bal. Alles is hard. En koud. Waar is ze? Hoe laat is het? Ze slaat in de lucht op zoek naar het lichtknopje, maar vindt het niet.
Ze hoort iemand haar naam noemen.
'Ja,' antwoordt Fae.
Meteen zit ze in het licht. Ze herkent Gonnekes kamer en naast haar ziet ze haar moeder.
'Mama.'
'Ja.'
'Mama, waar is Billy? En Patrique?'
'Die slapen.'
'En Muis?'
Ze hoeft niet op antwoord te wachten. Fae staart voor zich uit en schudt langzaam haar hoofd.
Zijn grote bange ogen kijken haar aan. Langzaam, heel langzaam glijden ze naar beneden. Die ogen blijven haar doordringend aankijken, terwijl ze toch steeds verder in de donkere diepte verdwijnen.
'Gaat het?' hoort ze mama zeggen. 'Wil je wat drinken? Fae? Gaat het?'
Haar moeder kruipt uit de slaapzak en gaat naast Fae op het bed zitten. Ze slaat een arm om haar heen. Fae blijft voor zich uit staren. Hij valt, hij gaat. Ze kan hem niet tegenhouden.

Anke Kranendonk en Lieke Kranendonk, *Alles is weg*. Querido, Amsterdam 2010

Opdracht 5

Lees tekst 4. Hier lees je hoe *Alles is weg* verdergaat.

1. Billy vindt dat híj Muis had kunnen redden. Waarom wordt Fae daarvan boos en verdrietig?
2. Fae uit haar gevoelens tegen Muis in het graf. Denk je dat dit haar troost? Leg je antwoord uit.
3. Waarvan hebben Billy en Fae spijt?
4. 'Maar zullen we het proberen?' Wat willen ze proberen?
5. Denk jij dat dit gaat lukken? Leg je antwoord uit.
6. Hoe heeft Fae zich ontwikkeld in het jaar dat volgde op de dood van Muis?

Begrippen

Ontwikkeling van een personage In de meeste boeken veranderen personages door wat ze meemaken. Die verandering noem je 'ontwikkeling'.

Tekst 4 (niveau 1)

Alles is weg

Het is lente, bijna een jaar later. Fae heeft de vorige avond een leuke jongen, Mark, ontmoet. Voor het eerst sinds lange tijd heeft ze diep geslapen. Na haar zaterdagbaantje fietst ze naar het kerkhof. Ze ziet Billy, die languit op de grafsteen van Muis ligt. Hij huilt.

‘Nog iedere dag heb ik spijt, wist je dat! Nog iedere dag heb ik spijt dat ik er niet bij was. Ik had hem kunnen redden.’ Met zijn vinger prikt Billy tegen zijn eigen borstkas.
Even is hij stil. Dan kijkt hij Fae aan. ‘Niemand voelt wat ik voel. Ik doe wel leuk mee. Ik feest wel. Maar het slaat helemaal nergens op.’
Fae kijkt hem aan, maar ze ziet hem niet echt. Tussen de twee gezichten valt iemand. Een spartelende jongen met bange ogen dondert in een duizelingwekkende vaart naar beneden. Ze wil hem pakken, grijpen, graaien. Maar ze verdwijnt. Ze verdwaalt in de ruimte, in de tijd.

In de verte hoort ze het grind knerpen. Als ze opkijkt, is er niemand meer bij het graf. Haar broer is weg.
‘Muis,’ fluistert Fae. ‘Het spijt me.’

Als ze thuiskomt, hoort ze haar broer boven door zijn kamer lopen. Verder is er niemand thuis.
Uit het laatje van de keukentafel pakt ze een schrift en een pen. Ze heeft er een half uur voor moeten fietsen. Door boosheid heen, door tranen heen, om uiteindelijk te kunnen schrijven.

Lieve Billy,
Het spijt me.
Alles spijt me.
Maar zullen we het proberen?
Hoe moeilijk het ook is.
Het moet.
We moeten er iets van maken.
Van het leven.
Voor Muis.
Fae.

Ze scheurt het blaadje uit het schrift, vouwt het dubbel en loopt stil de trap op. Ze schuift het briefje onder zijn deur door en loopt meteen door naar de badkamer.

Haar voeten zijn koud van de badkamertegels. Hoelang ze op de wc zit met haar broek op haar enkels, weet ze niet. Is ook niet belangrijk. Straks ziet ze Mark. Is dat zo? Kan ze wel naar hem toe? Mag ze wel feestvieren?
Haar hart bonkt, maar haar buik doet akelig pijn.

De deur van Billy’s kamer piept. Ze hoort gedempte voetstappen op de vloerbedekking van de overloop. Ze stoppen voor de deur van de badkamer. Met haar ellebogen gesteund op haar knieën blijft Fae zitten.

Er ritselt iets bij de deur. Een wit puntje schuift de badkamer in. Het is een blaadje dat blijft ritselen totdat het stil op de vloer ligt. Achter de deur gaan de voetstappen weer weg.
Fae staat op, schuifelt met haar broek op de enkels naar de deur toe, pakt het briefje en vouwt het open.
Sorry.
Met het briefje in haar hand schuifelt ze terug en gaat weer zitten.
Sorry.

Ze leest het wel honderd keer. Telkens op een andere toon. In gedachten ziet ze Billy op het graf liggen, naar huis gaan, zich terugtrekken in zijn kamer, het briefje lezen, nadenken, een pen pakken en terugschrijven.
Ze staat op en gaat op zoek naar een pen. Het enige wat ze vindt is een oud kohlpotloodje. Met dikke zwarte letters schrijft ze onder Billy's brief: *Sorry.*

Als ze het briefje onder zijn deur heeft geschoven, gaat ze terug naar de badkamer, zet de kraan aan en gooit een plens water in haar gezicht.
Hetzelfde briefje komt terug: *Ja.*
Ze pakt het op, krabbelt tussen de andere woorden door: *Ja. Ook ja.* En loopt naar de deur. Als ze hem openmaakt, botst ze tegen hem op.
'Hé,' zegt ze en lacht.
Hij lacht ook.
Ze geeft hem het briefje. Hij leest: *Ja, ook ja.*
Hij kijkt haar aan, zijn zusje.
'Ja,' zegt hij. 'Ja!'
'Ja,' zegt Fae.
Ineens slaat hij zijn armen om haar middel en tilt haar op. Zij legt haar handen om zijn hals en ze houden elkaar stevig vast.

Anke Kranendonk en Lieke Kranendonk, *Alles is weg*. Querido, Amsterdam 2010

Opdracht 6

Deze opdracht gaat over alle teksten in deze paragraaf.

1. *Het kankerkampioenschap voor junioren* en *Alles is weg* zijn waargebeurde verhalen. Zijn deze boeken daardoor aantrekkelijker voor jou om te lezen? Of maakt dat niet uit?
2. Waarom lezen mensen boeken over zware onderwerpen (zoals ziekte en dood), denk je? Kies uit: *daar kun je iets van leren – het biedt troost – het helpt om je in anderen in te leven – iets anders, namelijk …*
3. Welk boek zou jij het liefst lezen? *Het kankerkampioenschap voor junioren, Alles is weg* of een van de Leestips? Leg je antwoord uit.

Opdracht 7 – Creatief schrijven

Schrijf een 'flardgedicht' met kleine stukjes tekst ('flarden') uit deze paragraaf.
Doe het zo:

- Knip een vel A4 in twaalf stroken.
- Zoek in tekst 1 tot en met 4 naar twaalf woorden, zinnen of delen van zinnen die je mooi of bijzonder vindt. Noteer deze op de strookjes.
- Schuif met de strookjes tot er een soort gedicht ontstaat.
- Maak je gedicht af door woorden en zinnen te veranderen, toe te voegen of weg te laten.
- Bedenk een passende titel en schrijf die boven je gedicht.

Je docent vraagt een paar leerlingen hun gedicht voor te dragen.

Opdracht 8 – Voor je fictiedossier (niveau 2)

Lees een boek over een zwaar of verdrietig onderwerp. Je kunt een van de boeken lezen die in deze paragraaf zijn behandeld of een boek kiezen uit de Leestips hieronder. Je kunt ook je docent om hulp vragen bij het kiezen van een boek.
Maak de online-opdracht 'Ontwikkeling van de hoofdpersoon'.

Leestips

Clare Furniss, *Het jaar dat de wereld op zijn kop stond*

De moeder van de 15-jarige Pearl overlijdt bij de geboorte van Pearls halfzusje Rose. Pearl worstelt een jaar lang met zichzelf en haar omgeving …
(Niveau 1)

Carry Slee, *Pijnstillers*

Casper (15) woont bij zijn bewust ongehuwde moeder. Zij wordt ongeneeslijk ziek. Casper probeert de moed erin te houden met steun van zijn vrienden; ook spoort hij zijn vader op.
(Niveau 1)

Jenny Valentine, *Gebroken soep*

Rowan (15) komt uit een gebroken gezin. Wanneer ze een gekregen fotonegatief laat ontwikkelen, blijkt het een foto van haar overleden broer te zijn. Ze gaat op zoek naar de jongen die het haar gaf.
(Niveau 2)

Esther Walraven, *Daan & Nadia*

Daan (17) blijkt een hersentumor te hebben. In het ziekenhuis ontmoet hij Nadia (15) die een overdosis pillen heeft genomen. Er ontstaat een voorzichtige band tussen hen.
(Niveau 2)

Kijk ook op lezenvoordelijst.nl voor meer boeken op je eigen niveau.

Begrippenlijst

Alliteratie Beginrijm. Woorden die in de buurt van elkaar staan en met dezelfde letter of klank beginnen. Bijvoorbeeld: *slappe sla* (tekst 1 op bladzijde 176) of *chagrijnige Sjaak*.

Assonantie Klankrijm. Woorden met dezelfde klank die in de buurt van elkaar staan. Bijvoorbeeld: *slappe – platte; vroege – coole* (tekst 1 op bladzijde 176).

Chronologische volgorde De volgorde waarin dingen gebeuren.

Dystopie Verhaal dat zich in de toekomst afspeelt. Meestal heeft er een ramp plaatsgevonden en/of zijn er mensen aan de macht gekomen die andere mensen onderdrukken. Daardoor is de wereld veranderd in een plaats waar je niet zou willen leven.

Eindrijm Het laatste woord van een regel rijmt op het laatste woord van een vorige regel. Bijvoorbeeld: *gaat – nieuwjaarsleuterpraat* (tekst 2 op bladzijde 177).

Feelgoodverhaal Verhaal dat fijn is om te lezen, omdat het 'wensvervullend' is: je hoopt dat er iets fijns gebeurt met de hoofdpersoon en dat gebeurt dan ook.

Flashback Een sprong terug in de tijd. Er wordt iets beschreven wat eerder is gebeurd.

Ironie Ergens mee spotten, bijvoorbeeld door het tegenovergestelde te zeggen van wat je bedoelt.

Limerick Grappig bedoeld gedichtje van vijf regels met een vast rijmschema (a a b b a). In de eerste regel worden meestal het personage en een plaatsnaam genoemd.

Ontwikkeling van een personage In de meeste boeken veranderen personages door wat ze meemaken. Die verandering noem je 'ontwikkeling'.

Overdrijving Iets groter of erger maken dan het is.

Puntdicht Kort gedicht met in de laatste regel(s) een (taal)grapje.

Rijmschema De manier waarop de regels van een gedicht op elkaar rijmen. Je maakt een rijmschema door alle regels die op elkaar rijmen dezelfde letter te geven. Het rijmschema van strofe 1 van tekst 2 op bladzijde 177 is a b b a (*gaat*, *kreupelrijmer*, *oudejaarsgemijmer*, *nieuwjaarsleuterpraat*). Dat noem je **omarmend** rijm. **Gepaard** rijm is a a b b; **gekruist** rijm is a b a b.

Sciencefiction Verhaal dat zich in de toekomst afspeelt en waarin technologieën worden gebruikt die nu (nog) niet bestaan.

Sonnet Een gedicht dat bestaat uit veertien regels, die zijn verdeeld over vier strofen. De eerste twee strofen bestaan elk uit vier regels, de laatste twee strofen elk uit drie. Een sonnet heeft een strak rijmschema.

Understatement Iets kleiner of minder erg maken dan het is.

Verhaallijn Beschrijft (met een begin, een middenstuk en een einde) wat een personage meemaakt. Als een boek meerdere verhaallijnen heeft, hebben deze altijd iets met elkaar te maken.

Vooruitwijzing Aanwijzing *dat* er iets gaat gebeuren, vaak zonder dat je precies weet *wat* er gaat gebeuren.

Woordspeling Een spelletje met woorden. Bijvoorbeeld: *Ze heeft dikke billen, maar ze zit er niet mee.*

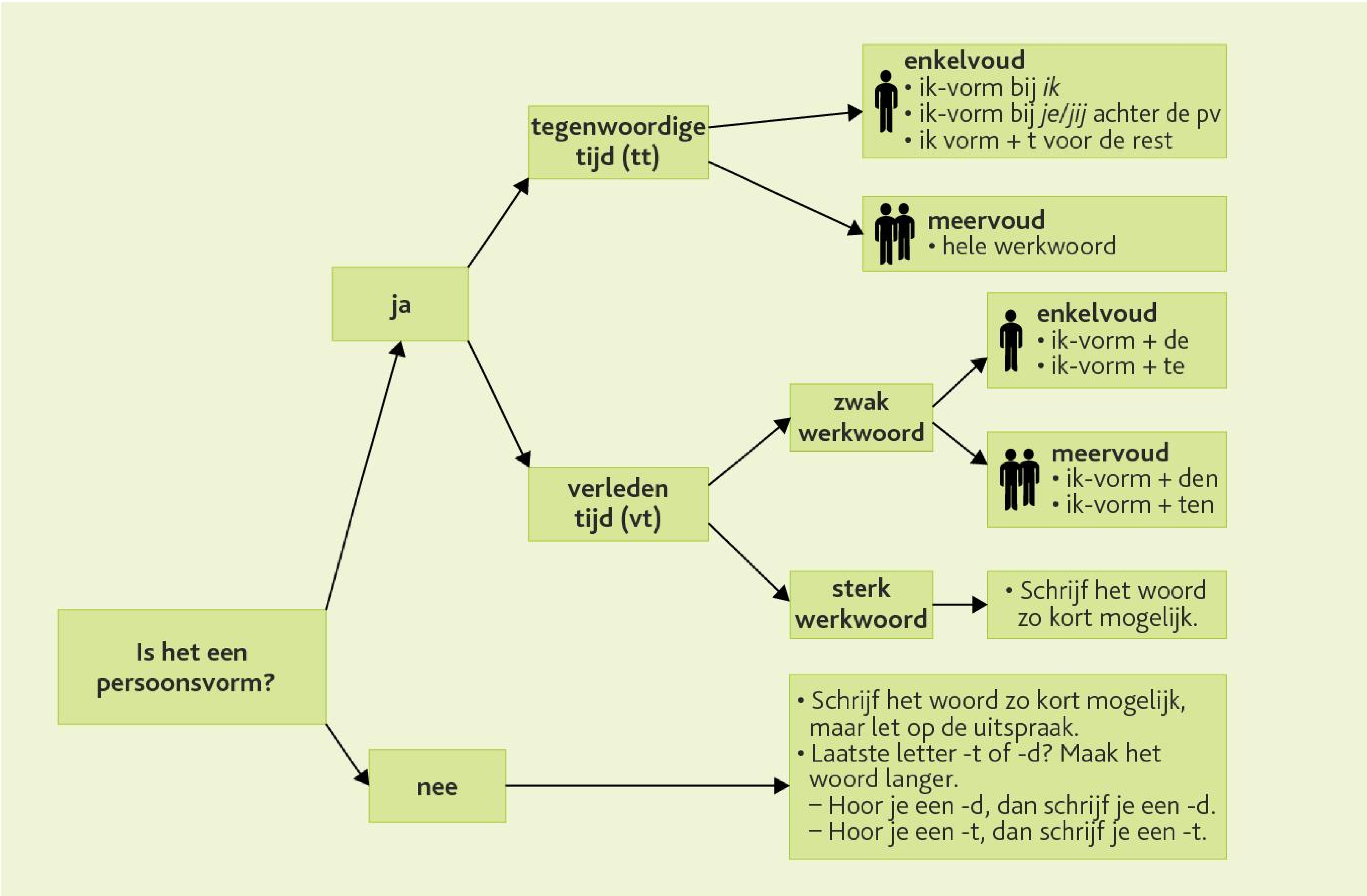
Voorbeeld zakelijke e-mail

		Aan: info@zalencentrum.nl
kort, duidelijk onderwerp	[1]	**Onderwerp:** Reservering zaal
		Bijlagen: programma_eindfeest_jr3.docx (84K)
aanhef	[2]	Geachte heer of mevrouw,
inleiding	[3]	Mijn naam is Michael de Boer en ik zit in klas 3 vmbo-bk van het Wetsus College in Driemond. In juni wil onze klas een eindfeest voor alle leerlingen uit jaar 3 organiseren. We willen dat feest graag in een van uw zalen houden.
middenstuk	[4]	Onze school heeft al eens feesten in uw gebouw georganiseerd en daar was iedereen heel tevreden over. We willen daarom graag een paar dingen weten. Kunnen wij op 28 juni van 19.00 tot 00.30 bij u een zaal huren voor ongeveer 100 mensen en wat zijn de kosten daarvan? Mogen we zelf voor hapjes en drankjes zorgen, zodat het niet te duur wordt? Tot slot willen we graag weten of we zelf moeten opruimen.
– noem de bijlage(n) als je die meestuurt		Op uw website staat dat u vooraf wilt weten wat er precies in een gehuurde zaal wordt georganiseerd. In de bijlage vindt u daarom de uitnodiging met het programma voor de avond.
slot	[5]	Zou u zo snel mogelijk kunnen antwoorden, zodat we verder kunnen met de organisatie? Alvast hartelijk bedankt.
groet	[6]	Met vriendelijke groet,
naam	[7]	Michael de Boer

Voorbeeld zakelijke brief

jouw eigen naam en adres	[1]	Kemal Yilmaz Ginkelstraat 116 5911 ES Venlo
plaats, datum	[2]	Venlo, 18 maart 2019
naam en adres van de ontvanger – gebruik *T.a.v.* als je weet aan welke persoon of afdeling je de brief stuurt	[3]	PC-Garant T.a.v. de heer Smeedes Aquamarijnstraat 15 5834 ED Venlo
aanhef	[4]	Geachte meneer Smeedes,
inleiding	[5]	Ik schrijf u deze brief, omdat ik u wil bedanken voor de begeleiding tijdens mijn stage bij uw bedrijf.
middenstuk	[6]	Van 6 januari tot en met 20 februari liep ik stage bij PC-Garant. Dat vond ik heel leuk en ik heb ook veel geleerd. Ik weet nu een beetje hoe je klanten moet helpen en wat er komt kijken bij het repareren van een pc. Het leukste van mijn stage vond ik het bezoeken van de klanten thuis. We kregen dan bijna overal koffie als we de pc moesten repareren.
– noem de bijlage(n) als je die meestuurt		Nu moest ik voor school een stageverslag maken. Daar heb ik u nog voor geïnterviewd. We hadden afgesproken dat ik u dat verslag zou sturen. In de bijlage vindt u het verslag.
slot	[7]	Ik wil u dus bedanken voor de goede begeleiding. Wilt u ook Evert en Bilal bedanken voor de gezelligheid en hulp? Ik hoop dat ik in de vakantie nog eens langs mag komen.
groet	[8]	Met vriendelijke groet,
handtekening en naam	[9]	 Kemal Yilmaz
bijlage(n)	[10]	Bijlage: stageverslag

Schema werkwoordspelling

Register

W

Z

Bronvermelding

Beeldresearch: Lineair, Arnhem

Foto's:
Ron Gilling / Lineair, Arnhem: p. 5, 28, 36-37, 50, 68, 69, 116, 159
Beeld & Geluid, Hilversum: p. 8-9
Corbis / Getty Images, Dublin: p. 10-11
iStock, Calgary: p. 11(r), 13, 14, 17, 24, 41(b), 65, 78, 88-89, 97, 110, 114-115, 119(o), 123, 142(m), 145, 188-194
Cassie De Pecol , Connecticut: p. 16
YouTube, San Bruno: p. 20(b, m)
Andy Zuidema / HH, Den Haag: p. 20(o)
Picture Alliance / Lineair, Arnhem: p. 26, 38, 107, 109, 135
Shutterstock, New York: p. 32, 60, 84, 176-179, 180-187, 196-199
Esmée Verheijen, Amsterdam: p. 39(r)
HonestlyWTF, Oakland: p. 39(lo)
The Horsehouse, Amsterdam: p. 39(lb)
AFP / ANP, Rijswijk: p. 41(o)
Rijksoverheid, Den Haag: p. 42
National Museum of Health and Medicine, Washington: p. 43
Martin Kers, Schoonhoven: p. 52
Guus Schoonewille / HH, Den Haag: p. 55
TMG, Amsterdam: p. 57
David Rozing / HH, Den Haag: p. 62-63
Edwin Janssen / HH, Den Haag: p. 53(r)
NobleGame, Londen: p. 66
Robin Utrecht / ANP, Rijswijk: p. 81, 141(r)
Fred Hoogervorst / HH, Den Haag: p. 89(r)
Jeff Wysaski / Pleated Jeans, San Francisco: p. 95
Hyperloop / TU Delft: p. 98
INDG, Amsterdam: p. 97
Thomas Schlijper / HH, Den Haag: p. 100
Bolletje BV, Almelo: p. 102
Kim Strobos, Hoorn: p. 104
Emile Graphics / Boomerang, Amsterdam: p. 105
Reuters / ANP, Rijswijk: p. 108(l)
Memphis Depay, Twitter: p. 108(m)
Edgar Müller, Becheln: p. 108(r)
Peter Orevi / Green Fortune, Amsterdam: p. 117
Coca-Cola, Atlanta: p. 119(b)
Hein de Kort / ComicHouse, Amsterdam: p. 122
Gemeente Den Bosch, Den Bosch: p. 124
Age-fotostock, Barcelona: p. 126
Mark Retera / ComicHouse, Amsterdam: p. 128
Loesje, Arnhem: p. 131(b)
Onderwijs Maak Je Samen, Helmond: p. 131(o)
Guus Schoonewille / Unicef, Den Haag: p. 136
Kim van Dam / NBB, Rotterdam: p. 140-141
Apple, Cupertino: p. 142(lb)
Alphabet Inc., Mountain View: p. 142(lo)
Virtuagym, Amsterdam: p. 142(r)
7Days: p. 143
Werry Crone, Vleuten: p. 147
2todrive / Rijksoverheid, Den Haag: p. 148, 149(lo, ro)
Ries van Wendel de Joode / HH, Den Haag: p. 149(lb)
Guido Koppes / NBB, Rotterdam: p. 149(rb)
Dierenbescherming, Den Haag: p. 150(l)
Stichting DierenLot, Gorinchem: p. 150(r)
Lectrr / ComicHouse, Amsterdam: p. 154, 160
Stichting AAP, Almere: p. 156
Herman Engbers / HH, Den Haag: p. 162
IJswater Films, Amsterdam: p. 166-167
Peter Hilz / HH, Den Haag: p. 168-180
Ted van Lieshout, Amsterdam: p. 179
David Rozing / HH, Den Haag: p. 200-206

Technische tekeningen:
Integra, Pondicherry, India

Literaire teksten:
p. 168: Mirjam Mous, *Doorgeschoten*. Van Holkema & Warendorf, Houten 2004, p. 5
p. 169: Mirjam Mous, *Doorgeschoten*. Van Holkema & Warendorf, Houten 2004, 39-41
p. 170: Mirjam Mous, *Doorgeschoten*. Van Holkema & Warendorf, Houten 2004, p. 156-157
p. 171: Helen Vreeswijk, *Chatroom*. Van Goor, Houten 2014, p. 10-14
p. 173: Helen Vreeswijk, *Chatroom*. Van Goor, Houten 2014, p. 74-75
p. 176: Bette Westera, in: *Dichter (nr. 3): De wijde wereld & de tijd van elastiek*, p. 28. Uitgave Plint.
p. 177: Jan Boerstoel, in: Jan van Coillie (red.), *Met gekleurde billen zou het gelukkiger leven zijn*. Averbode, Averbode 1997, p. 275
p. 178: Joke van Leeuwen, *Vier manieren om op iemand te wachten*. Querido, Amsterdam 2001, www. poezie-leestafel.info / joke-van-leeuwen
p. 179: Ted van Lieshout, *Hou van mij*. Leopold, Amsterdam 2009. Uitgave Plint.
p. 180: Anna Woltz, *Gips*. Querido, Amsterdam 2015, p. 27-31
p. 183: Mette Finderup, *Shortcuts: een liefdesroman*. Clavis, Hasselt 2011, p. 48-50

p. 185: Mette Finderup, *Shortcuts: een liefdesroman*. Clavis, Hasselt 2011, p. 140-142
p. 186: Kevin Brooks, *iBoy*. De Harmonie, Amsterdam 2012, p. 19-23
p. 191: Kevin Brooks, *iBoy*. De Harmonie, Amsterdam 2012, p. 104-108
p. 192: Eva Moraal, *Overstroomd*. Lemniscaat, Rotterdam 2015, p. 9-11
p. 194: Eva Moraal, *Overstroomd*. Lemniscaat, Rotterdam 2015, p. 13-15
p. 196: Daan Zonderland, in: *De blikken fluit*. De Fontein, Utrecht, 1948. Uitgave Plint.
p. 197: Lévi Weemoedt, *Rijk verleden*. Singel Uitgeverijen, Amsterdam 2002
p. 197: P.G. Witsen Geysbeek, in: Pierre Eggels, *Spelen met gedichten* 2. Panta Rhei, Katwijk 2014, p. 74
p. 198: C.B. Vaandrager, op: Literatuurgeschiedenis.nl (gelezen op 16 april 2018)
p. 198: Hetvrijevers.nl (gelezen op 16 april 2018)
p. 186: Michel van der Plas, in: Vic van de Reijt (red.), *Ik wou dat ik twee hondjes was*. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam 2004, p. 26
p. 199: K. Schippers, uit: *De waarheid als De koe*, Querido 1963
p. 200: Edward van de Vendel en Roy Looman, *Het kankerkampioenschap voor junioren*. Querido, Amsterdam 2015, p. 17-19
p. 201: Edward van de Vendel en Roy Looman, *Het kankerkampioenschap voor junioren*. Querido, Amsterdam 2015, p. 51-54
p. 202: Anke Kranendonk en Lieke Kranendonk, *Alles is weg*. Querido, Amsterdam 2010, p. 117-118
p. 205: Anke Kranendonk en Lieke Kranendonk, *Alles is weg*. Querido, Amsterdam 2010, p. 207-210

Met betrekking tot sommige teksten en/of illustratiemateriaal is het de uitgever, ondanks zorgvuldige inspanningen daartoe, niet gelukt eventuele rechthebbende(n) te achterhalen. Mocht u van mening zijn (auteurs)rechten te kunnen doen gelden op teksten en/of illustratiemateriaal in deze uitgave dan verzoeken wij u contact op te nemen met de uitgever.

We have done our utmost to find the addresses of copyright holders from whose work we have borrowed extracts. Despite our efforts we do not always succeed. We kindly invite all those concerned to contact us.

LEERWERKBOEK FLEX | NEDERLANDS | 6E EDITIE | 3 VMBO-K

Met FLEX heb je:

Boeken die je mag houden

- elk schooljaar krijg je een nieuw boek
- dit boek mag je houden om in te markeren en te werken
- zo wordt je boek een effectief leermiddel

Een persoonlijke digitale leeromgeving

- waarin je wordt uitgedaagd om het beste uit jezelf te halen
- met oefentoetsen, interactieve opdrachten en feedback
- en met inzicht in je resultaten

+

Altijd actueel lesmateriaal

- actuele inhoud met opdrachten en toetsen
- zowel in je boek als digitaal
- aangevuld met nieuw lesmateriaal op basis van het nieuws en actualiteiten

Noordhoff

MIX Papier van verantwoorde herkomst FSC® C118189

www.nieuwnederlands.noordhoff.nl

ISBN 978-90-01-57484-0

9 789001 574840